

იუსჯინა აბუღაძე

სპარსული ენის სახელმძღვანელო

(გრამატიკა, ქანსჯომათია, ღექსიქონი)

სტალინის სახელოზის
თბილისის სახელოწიწო უნივერსიტეტის ზაოოცეფლოზა

Ю. И. АБУЛАДЗЕ

УЧЕБНИК ПЕРСИДСКОГО ЯЗЫКА

(ГРАММАТИКА, ХРЕСТОМАТИЯ, СЛОВАРЬ)

Издательство Тбилисского государственного университета
имени И. В Сталина

რედაქტორი ალ. ბარამიძე

კორექტორები { რ. კიკნაძე
მ. თოდუა

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 18/VII 1953 წ.
ქალაქი 60 × 92¹/₁₆, ანაწყოების ზომა 6,5 × 10,5.
ტირაჟი 500. უფ 05332. შეკვ. № 8.

ფორმათა რაჭოდენობა: ნაბეჭდი — 17,12. საალ-
რიცხვო-საგამომცემლო 13,39. საავტორო 12,99.

სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის გამომცემლობის სტამბა-ლითო-
გრაფია, უნივერსიტეტის ქ., 1.

ფასი 6 მანეთი

ს ა რ ჩ ე ვ ი

83•

მეორე გამოცემის წინასიტყვაობა	V
ირანელთა ძველ და ახალ დაწერილობათა შესახებ	1
სპარსული ანბანის ასოები და მათი გამოთქმა	3
წერის შესახებ	4
სპარსული ანბანი	7
ხმოვანთა წაკითხვის ნიშნები	10
წაკითხვის სხვა ნიშნები	11
ხმოვანთა გამოთქმა	12
რიცხვი	13
წასაკითხავი მაგალითები	13

მ ო რ ფ ო ლ ო ბ ი ა

სქესი	16
ბრუნება	17
ნათესაობითი ბრუნვა	17
წოდებითი ბრუნვა	20
ბრუნების საერთო სურათი	20
მრავლობითი რიცხვი	23
იზაფეთის დანარჩენი ფუნქციები	31
იზაფეთის გამოვარდნა	32
განუსაზღვრელი ნაწევარი	34
განსაზღვრული ნაწევარი	34
ზედსართავი სახელი	35
საზღვრულისა და მსაზღვრელის შეუღლება	36
იზაფეთების ძეწკვი	37
ხარისხი	37
განურჩეველი აღმატებითი ხარისხი	39
რიცხვითი სახელი	39
რიგითი რიცხვითი სახელი	40
გაყოფადი ანუ გასყოფი რიცხვითი სახელი	41
გამრავლებადი ანუ სამრავლი რიცხვითი სახელი	41
წილადი რიცხვითი სახელები	41
ზმნიხედისეული რიცხვითი სახელი	42
ნაცვალსახელი	42
პირის სახელები	42
კუთვნილებითი გენეტივი	43

ნაცვალსახელობითი სუფიქსები	44
უკუქცევითი ნაცვალსახელი	45
მითითებითი ნაცვალსახელი	46
კითხვითი ნაცვალსახელი	47
მიმართებითი ნაცვალსახელი	47
განუსახლურელი ნაცვალსახელი	48
სახელზნა. ორი მთავარი ფუძე	49
✓ზნის ფორმების წარმოება	54
პირთა დაბოლოებანი	55
უღლება	56
უარყოფა ზმნებში	62
ნაწილაკები	63
მოთხრობის (მოყოლის) ع	64
ع اشبا — გულდასმით გამოსათქმელი ალფი	65
კაუნატივი	65
უპირო ზმნები	66
ნასახელარი ზმნები	67
მეწველი ზმნები	67
ზმნების პარადიგმები	69
ზმნების ფუძეები და მათზე აგებული მარტივი ფორმები	69
ნამყო დროის ფუძეზე აგებული ფორმების ნიმუშები	73
მყოფადი დრო	75
მოკმედებითი და საშუალო ზმნების სამი მთავარი დროის ფორმების გამო- ხატვის ნიმუშები	77
მეწველი ზმნების შემზუობით წარმოებული ფორმები	81
ალწერილობითი წარმოებანი და ზმნათა რთული ფორმები	81
ზმნების რთული ფორმები	82
ენებითი გვარი	84
წედგენილი ზმნები	85
დამოუკიდებელ ზმნიხედათა და წინდებულთა შეერთება ზმნებთან	85
ფრაზეოლოგიური ზმნები	86
წინდებულნი	87
ზმნიხედა	89
ზმნიხედათა შესადგენი სუფიქსები	90
კიდევ ნამდვილი ზმნიხედები	90
კავშირი	91
შორისდებულნი	92
სიტყვათ-წედგენა	93
გარკვეულ ბრუნვით დამოკიდებულებაში მყოფი რთული სახელები	94
სიტყვათ-წარმოება	96
ახალი სუფიქსები	96
ძველი სუფიქსები	98
სპარსული ზმნის უღლების მოკლე სქემა	103

სინტაქსი

სიტყვების განლაგება სპარსულ წინადადებაში	104
პირობითი წინადადება	106

პირველი სახის, ანუ შეუძლებელი პირობითი წინადადება	106
მეორე სახის პირობითი წინადადება	107
დათმობითი წინადადება	108
სიტყვის საქცევების ხმარება სპარსულ დამოკიდებულ წინადადებაში	109
ზოგიერთი პრაქტიკული მითითება სპარსული ლექსთ-წყობის ზომათა წაკითხვის ასათვისებლად	110
ლიტერატურა	124
ბმქსტები	127
ლექსნიკონი	208

მეორე გამოცემის წინასიტყვაობა

ჩვენ მიერ შედგენილი სპარსული ენის სახელმძღვანელო, რომელიც განკუთვნილი იყო ფილოლოგიის ფაკულტეტის სტუდენტთათვის, პირველად ლითონგრაფიული წესით დაიბეჭდა 1933 წ.

წინამდებარე მეორე გამოცემა შესწორებული და შევსებულია. იგი წარმოადგენს პირველად ჩაყვებულ წიგნს, და შედგენილია იმ პროგრამის მიხედვით, რომლითაც სპარსულ ენას სწავლობენ სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტის სპარსული განყოფილების სტუდენტები.

სახელმძღვანელო შედგება სამი ნაწილისაგან:

ა) სპარსული ენის გრამატიკა, რომელშიც მოცემულია ენის შესასწავლი წინასწარი ცნობები და სისტემატურად დალაგებული გრამატიკის წესები.

ბ) ქრესტომათია, რომელიც შეიცავს სპარსული ენის ასათვისებლად საჭირო მასალას.

გ) სპარსულ-ქართული ლექსიკონი, რომელიც ძირითადად განკუთვნილია ამ სახელმძღვანელოს ქრესტომათიის ნაწილში მოცემული ნიმუშების ერთი ნაწილისათვის 184 გვერდადამდის.

სახელმძღვანელოს პირველი გამოცემის შემდეგ ჩვენს სამეცნიერო ცხოვრებაში დიდი მნიშვნელობის მოვლენა მოხდა, გამოვიდა ი. ბ. სტალინის გენიალური შრომა — „მარქსიზმი და ენათმეცნიერების საკითხები“.

ავტორს, ამ შრომის გამოსვლასთან დაკავშირებით, მოუხდა წიგნის საფუძვლიანად გადამუშავება. კერძოდ, დიდი ცვლილებები იქნა შეტანილი სახელმძღვანელოს გრამატიკის ნაწილში.

განსაკუთრებული ყურადღება მივაქციეთ სპარსული ენის თავისებურებათა ახსნა-განმარტებას, როგორცაა: იზაფეთი, კუთვნილებითი ნაცვალსახელები და ნაწილაკები.

საჭიროდ ვცანით წიგნში შეგვეტანა დიდი რუსი ირანისტების — ახალი სპარსული ენის გრამატიკის ფუძემდებლების — კ. ზალემანისა და ვ. ჟუკოვსკის სახელმძღვანელოებიდან* გრამატიკის წესები, დამახასიათებელი მაგალითებით, იმ განსხვავებით, რომ ზოგი მოვლენა, როგორც-

* იხ. Краткая грамматика новоперсидского языка с приложением метрики и синтаграфии. Составили К. Г. Залеман и В. А. Жуковский. СПб. 1890 г.

ცაა: ბგერათა ცხრილები, იზაფეთი, თანდებულეზი და ზმნისზედის საკითხეზი განუქებულეი იქნა ქართული ენის თანაბარ მოვლენებთან შედარების გზით.

სახელმძღვანელოში პირველად წეგვაქვს სინტაქსი. ამ განყოფილებას ახლავს ვრცელი ცნობეზი სპარსული ლექსთწყობის შესახებ. ამასთან, გრანატიკული წესების უკეთ ათვისების მიზნით, წრგნის გრანატიკის ნაწილში შეტანილია ენაში სავარჯიშო ნიმუშეზი.

სახელმძღვანელოს ქრესტომათიის ნაწილში წარმოდგენილია სპარსული ენის თავისებურებათა დასაძლევი საკითხავი მასალები, სისტემატურად დალაგებულეი სპარსული პროზისა და პოეზიის ნიმუშეზი, როგორიცაა:

„თუთი-ნამე“, „ჯანგ-ე-ჯამ ვა ყალიან“, ამონაკრებეზი საადის „გოლესტან“-იდან და „ბოსტან“-იდან, ფოლკლორული ხასიათის ლექსითი ნაწყვეტეზი, რომლებიც მიეწერება ამა თუ იმ ლეგენდარულ პირს, მაგალითად: ბარამ გურისა და დილარამ ჩანგის სიტყვა-პასუხი, კასრი შირინის წარწერა, ლენსიკოლოგის აბუ ჰაფსი სოლდელის სახელით ცნობილი ნაწყვეტი და სხვა. ამავე ნაწილში შეტანილია პოეზიის სხვადასხვა ეანრის ნიმუშეზი.

ამასთან უნდა აღინიშნოს, რომ ქრესტომათიაში შეტანილი ტექსტების ავტორეზი (რუდეგი, ფირდოუსი და სხვ.) იყენენ ტაჯიკეზი. ტაჯიკური და სპარსული ენეზი ეკუთვნის ირანული ენების ჯგუფს.

ავტორი ფიქრობს, რომ სპარსული ენის ეს სახელმძღვანელო ერთგვარ დახმარებას გაუწევს, როგორც სპარსული ენის შესწავლისათვის მოწოდებულ უნივერსიტეტის სტუდენტობას, ისე იმათაც, ვინც მოიწადინებს სპარსული ენის დაუფლებას პრაქტიკული მიზნებისათვის.

დასასრულ, მადლობას ვუხედი წიგნის რედაქტორს პროფესორ ალ. ბარამიძეს, კორექტორებს ლაბორანტ მ. თოდუას და ასპირანტ რ. კიკნაძეს, აგრეთვე ასოთამწყობ ეკ. გულიანოვას, რომლებმაც არ დაიშურეს ენერგია ამ სახელმძღვანელოს გამოცემისათვის.

ის სიძნელე, რომელიც ამ წიგნის გამოცემას ახლდა, გადალახული იქნა სტალინის სახელობის თბილისის სახელწიფო უნივერსიტეტის სტანბაში, სადაც შექმნილია სპარსული ტექსტის პოლიგრაფიული ბაზა.

იუსტინე აბულაძე

25. VI. 1953 წ.

ქ თბილისი

ირანელთა ძველ და ახალ დაწერილობათა შესახებ

ირანელებს უხსოვარი დროიდან ჰქონიათ ორნაირი დაწერილობა. ერთიც და ხუორეც შემოუნახავს ჩვენთვის ორ ზთავარ ძეგლს: ა) აქემენიდების ლურსმულ წარწერებს მე-VI -- IV ს.ს. ჩვენს ერამდის (კიროსის, დარაიაუაუშ ვიშთასპას და სხვათა შესახებ) ძველ სპარსულ მდივანმწიგნობრულ ენაზე, და ბ) ავესტას ანუ ირანელთა საღმრთო წიგნების კრებულს. რომლის უძველესი და მცირედი ნაწილის (ე. წ. გათების) დაწერა წინასწარმეტყველ ზარათუშტრას (ზარდუშტს) მიეწერება და, მაშასადამე, მისი წარმოშობაც აგრევე უხსოვარ დროს ეკუთვნის. ალექსანდრე მაკედონელის მიერ აქემენიდთა წინააღმდეგ სამი წლის განმავლობაში წარმობებული ომების შედეგად, თავისი აშალის მიერ მოკლულ იქნა უკანასკნელი აქემენიდი დარიოს III კოდომანი და მასთან ერთად დაეზხო აქემენიდების მონარქიაც 331 წელს ჩვენს ერამდის.

აქემენიდების ადგილი ირანის ტერიტორიაზე, ალექსანდრე მაკედონელის შემდეგ, დაიკავეს ჯერ სელევკიდებმა, რომელთაც ეპყრათ ირანი დაახლოებით 100 წელი, შემდეგ კი არსაკიდებმა (პართებმა), რომელთა ეპოქა გაგრძელდა ოთხ საუკუნე ნახევარზე მეტ ხანს (256 წლიდან ჩვენს ერამდის, 224 წლამდე ჩვენს ერაში).

არსაკიდების დაწერილობის შეეახებ არ მოიპოვება არავითარი წერილობითი საბუთი. ძველ კლასიკურ (ბერძნულ და რომაულ) მწერლობაში დაცული ზოგიერთი საკუთარი სახელებისა და სათაურების გარდა.

არსაკიდების ეპოქის დასასრული უწევს III საუკუნის I მეოთხედის გასულს, ე. ი. იმ დროს, როდესაც უკანასკნელი არსაკიდი არტავანი მოკლულ იქნა არდაშირ პაპაკანის ხელით. ამ უკანასკნელის ტახტზე ასვლით, არტაქსერსე I-ლის სახელით, დაიწყო სასანიდთა დინასტია 224 წელს ჩვენს ერაში. სასანიდების პირველი დროიდან ჩვენ გვაქვს წარწერები ფულებსა, ქვის ძვირფას ჩუქურთმებსა და სამეფო კურკულეებზე, მაგრამ მათა დათარიღება ჯერ კიდევ მოკლებულია სათანადო სიზუსტეს. იგივე ითქმის იმ პაპირუსის ფრაგმენტებზედაც, რომლებიც მეცბრამეტე საუკუნის უკანასკნელ წლებში იპოვეს ეგვიპტეში და გადმოიტანეს ევროპაში. როგორც გამოიჩქვა, ეს უკანასკნელებიც სასანიდების მომდევნო დროისაა და, მაშასადამე, მათი წარმოშობაც არ უნდა უსწრებდეს VIII საუკუნეს ჩვენს ერაში.

სასანიდების სამეფოში გაჩნდა და აყვავდა საშუალო სპარსული ანუ ფალაური მწერლობა.

სასანიდთა, როგორც დასახელებული ადრინდელი ეპიგრაფიკული, ისე მწიგნობრული კრიპტოგრაფიული ხასიათის სამწერლო ძეგლები-სათვის გამოყენებულია ერთადერთი დაწერილობა, რომელიც გვიანდერძა ზოროასტრელების მიერ დაცულმა ავესტამ, და რომელსაც, ყველა მისი ნიშანდობლივი თვისების მიხედვით, აშკარა გენეტური კავშირი აქვს არამეულ დაწერილობასთან. ყოველ შემთხვევაში, როგორც ქალდური, ისე სასანური ფალაური დაწერილობა წმინდა არამეულ-სემეული წარმოშობისაა.*

სასანიდების ეპოქა დაბოლოვდა 651 წელს ირანის არაბთაგან დაპყრობით, როდესაც მოკლულ იქმნა უკანასკნელი სასანიდი იეზიდგერდ III. ამ დროიდან ირანელები მოექცნენ არაბთა უღელს ქვეშ, რასაც შედეგად მოჰყვა ირანელთა არაბიზაცია და ისლამიზაცია: ირანელებს *volens-nolens* უნდა შეეთვისებინათ, როგორც ისლამი და არაბული ენა, ისე არაბული წერა-კითხვაც. რადგან ამას მათგან, როგორც მართლმორწმუნე მუსლიმანებისაგან, მოითხოვდა ყურანი. ხოლო ირანის არაბთაგან დაპყრობას და მის ისლამიზაციას თავისთავად უიღრესი მნიშვნელობა ჰქონდა ახალი სპარსული ენისა და მწერლობის შექმნისათვის. ხალიფათის ძალმომრეობამ. რომელსაც იგი იჩენდა ჩვეულებრივ ყველა მის მიერ დაპყრობილ ხალხზე, ხელი შეუწყო მონობის უღელს ქვეშ მყოფ ირანელთა ვულში დამარბული ეროვნული დამოუკიდებლობის გრძობის გაღვივებას, რამაც განსაკუთრებით იჩინა თავი ხალიფათის ჯერ შესუსტებისა და მერე სრული დაცემის მომენტებში. დასახელებულ გარემოებებს უნდა მიეწეროს ის აშკარა ფაქტი, რომ ირანელებში, — მათი არაბიზაციასა და ისლამიზაციას დაქვემდებარებისთანავე, — ჩნდება მისწრაფება საკუთარი ნწერლობისა და ანბანის შექმნისადმი და ამ უკანასკნელის შესაქმნელად კი სავსებით გამოყენებულია არაბული ანბანი.

მაგრამ 28 არაბული ასო საკმარისი არ იყო სპარსული ენისათვის; რომელსაც ჰქონდა კიდევ 4 ზედმეტი ბგერა, როგორიცაა: ფ (ფ), ც (ჩ), ჯ = ჯ (ჯ) და გ (გ). ამიტომ სპარსელებმა აიღეს იმავე არაბული ანბანიდან ამ 4 ბგერის მომიჯნავე ბგერების გამომხატველი არაბული ასოები და. ამ უკანასკნელებისათვის დიაკრიტული ნიშნების ანუ სამ-სამი წერტილის (. . .) მიხმარებით, ასოს ქვემოდან და ზემოდან, შეადგინეს 4 წმინდა სპარსული ასო: სახელდობრ: ა) ბ - საგან — پ (ფ, ფ); ბ) — ისაგან — س (ც, ჩ) გ) ჯ - საგან — ج (ჯ, ჟ) და კ - საგან — گ (გ, გ).

* ძველი ლურსმული, ანუ უფრო სწორად, სოლებრივი წარწერები გამოიშვედა იეროვლივებადან გამომდინარე რებუსისებური წერიდან, ჯერ სილაბური წერის სახით. ეგრედვე კი ძველ ირანში იგი იქცა თითქმის იმ ნამდვილ ბგერებრივ წერად ანუ ანბანად, რომლითაც უკვე სარგებლობს ავესტა. ამის შესახებ იხ. Olshauen. Erläuterungen zur Geschichte der Pahlavi-schrift. Monatsber. Berl. Ak. d. W. 1880, S. 897 und folgende.

ყოველ შემთხვევაში, ძალიან მცირედი დრო, — ერთი საუკუნე, სრულიად საკმარისი აღმოჩნდა ირანელისათვის, რომელსაც, ისლამის მიღებასთან ერთად, შეთვისებული ჰქონდა არაბული ენა და წერა, რომ მას თავისი საკუთარი ენისა და ლიტერატურისათვის გამოეყენებინა არაბული ანბანი. ასე მავალითად, სოლდიანაში ჯერ კიდევ VIII საუკუნეში ახალ სპარსულ ენაზე ლექსებს სწერდა ლექსიკოგრაფი აბუ ჰაფსი; ტაჰირითა დროს — ნიშაბურში, ვინმე ჰანაალა, ხოლო სისტანში საფარიღების კარზე — ვარაყ ჰერათელი, ფირუზ მაშრიყელი და აბუსალიქ გორგანელი.

მაშასადამე, ჩვენ გვაქვს VIII საუკუნიდანვე ლიტერატურული შემოქმედების პირველი ცდები ახალ სპარსულად: ე. ი. არაბულ-სპარსული ანბანის ასოებით დაწერილ ენაზე*. ანნარად, დაწერილობის ისტორიაში მკაფიოდ აღინიშნება მისი განვითარების სამი ფაზა:

ა) ლურსმული ანუ სოლებრი დაწერილობისა, უხსოვარი დროიდან III საუკუნის მე-2-ე ნახევარამდე ძველი წელთაღრიცხვით.

ბ) ავესტის ანუ ძველი სპარსული ენის ანბანი და მისგანვე გამომდინარე ფალაური (ფაჰლავი) ანუ არამეულ-ირანული კრიპტოგრაფიული ხასიათის ლიტერატურით ნაანდერძევი დაწერილობა.

გ) არაბულ-ახალსპარსული ანბანი, რომლითაც დაწერილია ნეტის-მეტად მდიდარი ახალი სპარსული ლიტერატურა.

სპარსული ანბანის ასოები და მათი გამოთქმა

ამნიორად, ირანელებს VIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან ხმარებაში აქვთ არაბული ანბანი. არაბები წერენ და კითხულობენ მარჯვნიდან მარცხნით, ამისათვის ხმარობენ 28 ასოს, მაგრამ, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ირანელებს, არაბებთან შედარებით, აქვთ კიდევ 4 ზედმეტი ბგერა, რომლებსთვისაც მათ ისეხეს მოხაზულობანი ამავე არაბული ანბანიდან და ზედმეტი დიაკრიტული ნიშნების საშუალებით შეადგინეს ეს მათთვის საკირო 4 ასო.

ამ ცხრილში 4 ასო, რიგით 3, 7, 14 და 26, წმინდა სპარსული ბგერების ადექვატი ასოებია; ამ ოთხ ასოს სპარსულში რიცხვითი მნიშვნელობა არ გააჩნია.

* აქუს თებუეთი ნაანდერძევი ტრადიციული ცნობით. სპარსული პოეზიის ყველაზე ძველ ნიმუშად ითვლება ვინმე აბას მარაჯლის ყასიდა. რომელიც პოეტს წარმოუთქვამს ჰალე-არ-რამიდის შია მანუნი. როგორც მორწმუნეთა მომავალი მბრძანებლის, მერუჟ მისვლის გამო. ყასიდა დათარიღებულია 807 წლით. ედუარდ ბრაუნის აზრით. ეს ცნობა ყოველ საფუძველს მოკლებულია, რადგან დასაბუთებულ დროს ასეთი ვამართული ლექსი სტილის და ტექნიკის მხრით შეუძლებელი იქნებოდა; მას უფრო მისაღებად მიჩნია დე ბიბერშტეინ კაზიმირსკის უკიდურესი სკეპტიციზმი ვიდრე ასეთი სკოლის მოწაფის მავგარი აზრი. იხ Edw. Browne, A Literary History of Persia, V. I. pp. 340-341. მაგრამ ამ საკითხს სხვა დროს შევხებით.

1	პ	ქართული:	ფ
2	ჯ	"	ჩ
3	ჭ	"	ც
4	კ	"	ც

ამათში ბილაბიალი პ წარმოადგენს ბ-ს გადაბგერებას და როგორც ამ უკანასკნელის მომიჯნავე, ანბანში მოთავსებულია ამისავე შემდეგ; ამგვარსავე დამოკიდებულებაშია სასისმიერი ჯ - (ჩ) ჟ-ს (ც) მიმართ, რომელიც მისდევს ამ უკანასკნელს. ამგვარსავე დამოკიდებულებაშია ჯ (ც)-კ-ს (ც) მიმართ, რომელიც მისდევს ამ უკანასკნელს, და დასასრულ, კ (გ)-კ-ს (ქ) მიმართ.

ამნაირად, სპარსულში გვაქვს სულ 32 ასო, რომლების თანამინდევრობა ასეთია:

ა ბ პ თ ტ ჯ ჯ ჰ ხ დ ზ რ რ ჯ
 ს შ ს ض ط ظ ع غ ف ق ك گ ا
 ل م ن و ه ی

ყველა აქ წარმოდგენილი ასო თანხმოვანი ანუ კონსონანტია, გარდა სამისა (ნახევარხმოვანი ასოებისა), რომლებსაც *matres lectionis*, ე. ი. წაკითხვის დედეგი ეწოდებათ, რადგან ზათთვის მიხმარებული წაკითხვის ნიშნების საშუალებით შესაძლებელი ხდება ენის ბუნებაში არსებული ყველა ხმოვნის გამოსახვა.

წერის შესახებ

არაბები და. ნაშასაღამე, ირანელებიც, წერენ და კითხულობენ მარჯვნიდან მარცხნივ და, უმეტეს შემთხვევებში, აერთებენ ერთ ასოს მეორესთან ისე რომ, გეგონება, სიტყვა ერთი განუწყვეტელი ძეწყვით არის დაწერილი.

მაგალითები: **حب** - ფოსარ; **سر** - მოშთ; **مشت** - ბოლბოლ; **بلبل** - ჰასბ; **مستقيم** - მოსთაყიმ; **طلب** - ტაღაბ; **مملكة** - მამლაქათ; **ممتلكات** - მოსთამლიქათ; **بخت** - ბახთ; **تخت** - თახთ; **سست** - სოსთ; **شكست** - შექასთ და სხ.

აქვე აღსანიშნავია **ا**, **د**, **ز**, **ر**, **ز**, **و** 7 ასო—რომლებიც უერთდებიან მხოლოდ მათ წინა ასოებს, მათ მომდევნო ასოებს კი არასოდეს. მაგალითები:

صاير - საბირ; **جديد** - ჯადიდ; **هذا** - ჰაზა; **آدم** - ადამ; **خرد** - ხირად; **دزد** - დოზდ; **ژنگ** - ჟანგ; **نورد** - ნავარდ.

არაბულ-სპარსული ანბანის უფრო ადვილად გასაცნობად და შესათვისებლად, საჭიროა ჯერ შეთვისებულ იქნას ერთი წყება ასოები, როგორცაა:

ب	ح	د	ر	ط	س	ع	ف	ص
ბ	ჰ	დ	რ	ტ	ს	აღს. ლაფ.	ფ	ს

ამათში ორ მოხაზულობას—**ا** და **ر** (ამავე მოხაზულობათაგან დიაკრიტული ნიშნების საშუალებით კიდევ სამს—**ز**, **ز**) აქვს მხოლოდ 2 სახეობა, რადგან ეს ასოები სიტყვაში მიეზმიან მხოლოდ თავის წინა ასოებს, უკანა ასოებს კი. არასოდეს; ხოლო ყველა დანარჩენ ასოს აქვს 4 სახეობა, რადგან ისინი მიეზმიან, როგორც თავის წინა, ისე უკანა ასოებს.

მაგალითები:

بد	حد	در	بر	طرب	سر	فر
ბად	ჰად	დარ	ბარ	ტარაბ	სერ	ფერ
صبر	صدر	كفر	بعث	بست	سطر	بحر
საბრ	სადრ	ქუფრ	ბა'დ	ბესთ	სატრ	ბაჰრ

მეორე წყება:

ا	ك	ل	م	ه	و	ت	ي
ა	ქ	ლ	მ	ჰ	ვ	ნ	ე

ამათში მხოლოდ ორ მოხაზულობას—**ا** და **و** აქვს ორი სახეობა, რადგან ისინი მიეზმიან მხოლოდ თავის წინა ასოებს, მომდევნო ასოებს კი—არასოდეს. დანარჩენებს ოთხ-ოთხი სახე აქვთ, რადგან მიეზმიან. როგორც თავის წინა, ისე თავის უკანა ასოებს;

მაგალითები:

ای	وام	هوا	مال	كلام	اكل	اك
აჲ	ვამ	ჰაჲა	ნალ	ქელამ	აქლ	აქ

كلان	ماہ	من	ممنون	می	هم
ქლან	მაჰ	მან	მამნუნ	მეჲ	ჰამ

აქედან ნათლად ჩანს, რომ პირველ 4 მოხაზულობას მხოლოდ წინა ასოებთან შესაერთებელი კავები აქვს و, ا, ر, ل — ყველა სხვას კი, — როგორც წინა, ისე უკანა ასოებთან შესაერთებელი ორ-ორი კავი აქვს, ამიტომაც, თითოეული შუაში მოქცეული ამ ასო-თაგანი, იმ შემთხვევაში, როდესაც მათ მარჯვნიდანაც ამავე მოხაზულობის ასოები ხვდება ამათუიმ სიტყვაში, ასეთ სახეს მიიღებს ხოლმე:

:	≈	ط	—	ٴ	ٴ	ص
ბ	ჰ	ტ	ს	ლ	ფ	ს

:	ٴ	ٴ	ٴ	ل	ك
ი	ნ	ჰ	მ	ლ	ქ

აი შეერთების ნიმუშებიც:

سفر	مغرب	قصر	سطر	بحر	سبد	آب	با	در	بر
ბარ	დარ	ბა	აბ	საბად	ბაჰრ	სატრ	ყასრ	მალრიბ	საფარ

عصر	میز	نہاز	منزل	کمر	کلك	صلاح	دهاز	حاسد
ასრ	მიზ	ნეჰან	მანზელ	ქემარ	ქელქ	სელაჰ	დეჰან	ჰასედ

ყველა გადაბმული და გადაუბმელი ასოების ფორმებს იძლევა შემდეგი ცხრილი:

სპარსული ანბანი

№.წ.	ასოთა სახელი- წოდება	ცალკე მდგარი ასოები	გ ა ლ ა ბ მ უ ლ ი			ტრანსკრიფცია		რიცხვითი შნიქენე- ლობა
			მარცხნით	მარჯვნივ	ორივე მხრივ	ქართული	ლათინ- ურნი	
1	აღუფ	—	...	—	...	ა, ა, ე, ი, ო, უ	ā, ā, ē, i, o, u	1
2	ბა	Ɑ	Ɑ	Ɑ	Ɑ	ბ	b	2
3	ფა	ⱦ	ⱦ	ⱦ	ⱦ	ფ	f	3
4	თა(ჭა)	Ⱨ	Ⱨ	Ⱨ	Ⱨ	თ (ტ)	t	400
5	სა	ⱨ	ⱨ	ⱨ	ⱨ	ს	s	500
6	ჯიმ	Ⱪ	Ⱪ	Ⱪ	Ⱪ	ჯ	ç	3
7	ჩიმ	ⱪ	ⱪ	ⱪ	ⱪ	ჩ	c	4
8	ჰა	Ⱬ	Ⱬ	Ⱬ	Ⱬ	ჰ	h	5
9	ხა	ⱬ	ⱬ	ⱬ	ⱬ	ხ	x	600
10	ღაღ	Ɑ	Ɑ	Ɑ	Ɑ	ღ	d	4
11	ზაღ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	ზ	z	700
12	რა	Ɐ	Ɐ	Ɐ	Ɐ	რ	r	200
13	ვა	Ɒ	Ɒ	Ɒ	Ɒ	ვ	v	7
14	ჟა	ⱱ	ⱱ	ⱱ	ⱱ	ჟ	ž	8
15	ხინ	Ⱳ	Ⱳ	Ⱳ	Ⱳ	ს	s	60
16	ჟინ	ⱳ	ⱳ	ⱳ	ⱳ	შ	š	300
17	ხაღ	ⱴ	ⱴ	ⱴ	ⱴ	ს	s	90

№.წ.	ასოთა ხაზის წარმოება	მცირე და საშუალო	გ ა ლ ა ბ მ ე უ ლ ი			ტ რ ა ნ ს კ რ ი ფ ი ც ი ა		რიცხვითი შნიკე- ლობა
			მარცხენით	მარჯვენით	ორივე მხრივ	ქართული	ლათინ- ური	
18	გაღ	ა	ა	ა	ა	g	z	800
19	ტეუ	ბ	ბ	ბ	ბ	q	t	9
20	გეუ	გ	გ	გ	გ	g	z	900
21	აღ	დ	დ	დ	დ	h	h	70
22	ღაღ	ე	ე	ე	ე	g	g	1000
23	ჭა	ვ	ვ	ვ	ვ	g	f	80
24	ჭაჭ	ჟ	ჟ	ჟ	ჟ	g	q	100
25	ქაჭ	კ	კ	კ	კ	g	k	20
26	ტაჭ	კ	კ	კ	კ	g	g	
27	ღაღ	ლ	ლ	ლ	ლ	g	l	30
28	შაღ	მ	მ	მ	მ	g	m	40
29	ნუნ	ნ	ნ	ნ	ნ	g	n	50
30	ვავ	ო	ო	ო	ო	3 (v)	v	6
31	ჰაღ	პ	პ	პ	პ	g	h	5
32	ღაღ	რ	რ	რ	რ	g (r)	j	10

ამნაირად, ეს ცხრილი წარმოგვიდგენს: 1) 25 ასოს, რომლებიც ვადაბმის დროს 4 სხვადასხვა ფორმას იღებენ და 2) დანარჩენ 7 ასოს, რომლებსაც მხოლოდ 2 სხვადასხვა ფორმა აქვს. ამ სხვადასხვა ფორმებისათვის არსებობს შემდეგი ვადაბმის წესები:

I ასოები, რომლებსაც 4 სხვადასხვა ფორმა აქვს:

1. პირველ სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევისათვის როდესაც:

ა) ასოები ცალ-ცალკეა, ყოველგვარი ვადაბმის გარეშე.

ბ) ასოები სიტყვის ბოლოშია მოქცეული და მათ ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი წინაუძღვის. როგორც მაგალითად: خراب xarab -- დაშლა; قاف qafah -- კათხა, თასი; كاذب kazab -- სიცრუე; آب āb -- წყალი; داف daf -- დაფა; كاذب kadhā -- მათხოვარი;

2. მეორე სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც:

ა) ასოები სიტყვის დასაწყისშია. როგორც მაგ. تر, يد, نر;

ბ) როდესაც ასოები სიტყვის შუაშია, და წინ მათ ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი უძღვის, როგორც მაგ. رحم rahm; رخت raxt; زخم zaxm; راب rāb; رخش raxš;

3. მესამე სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც ასოები სიტყვის ბოლოშია, და როდესაც მათ არ წინაუძღვის ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი, როგორც მაგ. جا jā; بخت baxt; تخت taxt; اسل asal და სხვ.

4. მეოთხე სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც ასოები სიტყვის შუაშია, და მათ არ წინაუძღვის ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი, როგ. მაგ.: بابر babr; بولبول bolbol; بخت baxt; تخت taxt, მაგრამ داف dafn, رجل riql, داخ doxt.

II ასოები, რომლებსაც ორი სხვადასხვა ფორმა აქვთ:

1. პირველ სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც:

ა) ასოები სიტყვის დასაწყისშია. როგორც მაგ., آب āb; دا da; داف daf; زخم zaxm.

ბ) ასოები სიტყვის შუაში და ბოლოშია და მათ ერთ-ერთი ორფორმიან ასოთაგანი მისდევს, როგორც მაგ. دارد dard; بدر badr.

2. მესამე სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც ასოები სიტყვის ბოლოსა და შუაშია და როდესაც მათ ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი არ წინაუძღვის, როგორც მაგ.: سبز sabz; (მაგრამ لزر larz; بدار bard).

შენიშვნა 1. ასო ა (ჰ) იმ შემთხვევაში, როცა მას აზის ორი წერტილი : გამოითქმის ხშულ თ-სავეთ და ხშირად სრულიად იგივეა, რაც ბერძნული ჰ ან ქართული თანი.

შენიშვნა 2. | ასო კ-ის შემდეგ იწერება შემდეგი სახით: > ან > და განითქმის ლა-დ.

შენიშვნა 3. სპარსულში არაბული სიტყვების წასაკითხად საჭიროა ე. წ. „მზის ასოების“ ცოდნა; არსებობს შემდეგი „მზის ასოები“:

ز ل ظ ط ض ص ش س ز ر ذ د ث ت

დანარჩენებს კი მთვარის ასოები ეწოდებათ.

ხმოვანთა წაკითხვის ნიშნები

ზემოთ ნაჩვენებნი არაბულ-სპარსული ანბანის ასოები თითქმის ყველა თანხმოვნებია, მხოლოდ სამი მათგანი— و | (ალფი, ვაეი და იაე) უდრის ნახევარხმოვნებს. ამ უკანასკნელებს უწოდებენ წაკითხვის დედებს (matres lectionis), რადგან, მათთვის მიხმარებული წაკითხვის ნიშნების საშუალებით, შესაძლებელი ხდება ენის ბუნებაში არსებული გრძელი ხმოვანი ბგერების გამოსახვა. წაკითხვის ამგვარი ნიშნების საშუალებით ხერხდება მოკლე ხმოვნების განოსახვაც.

სპარსულში არსებობს სულ სამი მოკლე ხმოვანი: a, e, i (u) და სამივე გრძელი ხმოვანი: ā, ī და ū; ამათგან სამი პირველი არ იწერება, წერენ მხოლოდ თანხმოვნებს და მკითხველის საქმეა, გამოთქმის დროს მოკლე ხმოვნების გამოცნობა, როგორც მაგ. دار-دار, دار-sarī; მაგრამ, სწორი წაკითხვის მისაჩვენად, გრამატიკაში და ლექსიკონებშიც ნახმარია ე. წ. ხმოვნის ნიშნები. წაკითხვის მიჩვევის შემდეგ ამ ნიშნების ხმარებაც ზედმეტია.

მოვუაქვს ხმოვნის სამი მთავარი ნიშანი, რომლებიც იხმარება ყველა გრძელი და მოკლე ხმოვნის გამოსახატავად:

ნიშანი	ადგილი	სპარსული სახელწ.	არაბული სახელწ.
ا a მოკლე a	ასოს ზემოდან	زبر zahar	fatha
آ e " i	ასოს ქვემოდან	زير zir	kasra
ا ا o ან u	წინ ანუ პირდაპირ	پیش fiz	damma

ხმოვნის ეს ნიშნები თანხმოვანს შემდეგ იძლევიან მოკლე ხმოვნებს.

მაგ., َ a-ba; ُ b-bi; ِ b-bo;

ზაბარის ანუ მოკლე „ა“-ს მაგალითები: *dar* -دار, *fast* -فاست, *fa-leh* -فاله და—*lah*; *gil* -غيل, *gil* -غيل, წაკითხვით: გელ.

ხმოვნის ნიშანი ნახევარხმოვნის, ანუ ამათივ *mater lectionis* შენდევ, იძლევა გრძელ ხმოვანს: მაგ.: *bad* -باد, *bīd* -بيد, *buḍ* -بود.

წაკითხვის სხვა ნიშნები

1. *ḡim* -جزم ანუ *sokun* سكون შესვენება * ნიშანი, რომელიც დაისმის მარცვლის დამაბოლოებელ თანხმოვანზე და აღნიშნავს შედგომას ანუ შესვენებას მარცვალზე, შეად. რუს. „—მაგარი ნიშანი. მაგალითები“

من *man*-მე

بلبل *bolbol*-ბულბული

كرم *kirm*-მატლი

سرداب *sardab*-სარდაფი

2. *tašdid* -تشديد ნიშანი, რომელიც აღნიშნავს ბგერის ვაძლიერებას და გამოხატავს სიტყვაში თანხმოვნის გაორებას: მაგალითად: *zar* زار ოქრო—ზედსართავი სახელი *zīn* زين სუფიქსის მიმატებით იძლევა ფორმას *zarrin* زرين-ოქროსი, სადაც *z* (ز) არის თეშდიდით და სიტყვაც, მაშასადამე, გამოითქმის როგორც: ზარრინ, რაც ნიშნავს „ოქროსი“ ან „ოქროსფერი“:

3. *hamza* -همزة არის ნიშანი, რომელიც აღნიშნავს თავდაპირველ ალფეს, დაისმის ასოებზე *ā*, *u*, *ī* და განაპირა ყრუ ჰამზე, თუმცა ზოგჯერ ცალკეც იხმარება და აღნიშნავს გამოშვებულ ალფეს. იხმარება ჰამზა, მეტწილად, არაბულიდან შემოსულ სიტყვებში, როგორიცაა: *ra's* رأس, *mu'min* مؤمن, *ʿuz* جزؤ, *su'al* سؤال, *amr* أمر, *ulama'ū* علماء. იხ. აგრეთვე ქვემოთე ჰამზა-იზაფეთი.

4. *Madda* — არის ნიშანი, რომელიც გამოხატავს დაგრძელებას და ალფეზე დასმით გრძელ ფათჰას. მაგალითები *āsmān* آسمان, *āb* آب.

5. *wasla* -وصله ნიშანი, რომელიც აერთებს ალფეს მის წინ მდგარ ასოზე დასმულ ხმოვან ნიშანთან. მაგ.: *al-lāh* بسم الله *bism-i-llah-i-rrahman-i-rrahimi*: *qalb-ul-maliki* قلب الملك *uizām-ul-mulk*.

შენიშვნა: ასო *l*-არაბულ ნაწევარში: *al* ალ—არ გამოითქმის მზის ასოების წინ, რომლებიც ამ შემთხვევაში მიიღებენ ხოლმე თეშდიდს. მაგალითები:

الرجل - ar-raḡulu-აკი;

الصوت - as-sawtu-ხმა;

النار - an-naru-ცეცხლი;

نور الدين - nur-ad-din-ნათელი სარ-
წმუნოებისა;

სპარსულ თანხმოდანთა ცხრილი

გამოთქმის ადგილი	მეღერები		წამიერები		ხანგრძლი- ვები		აფრიკატები	
	ნარნა- რები	ნახა- ლები	ყრუნი	ხმიერ- ნი	ყრუნი	ხმიერ- ნი	ყრუნი	ხმიერ- ნი
ზაგისნიერნი		მ-მ	პ-ფ	ბ-ბ	ფ-(ი)	ვ-ვ		
ჯილისნიერნი	} ك-ل ر-ز	ნ-ნ	თ-თ	დ-დ	ს-ს	ზ-ზ		
წინასასისნიერნი		კ-კ		გ-გ	შ-შ	ჯ-ჯ	ჩ-ჩ	ჯ-ჯ
უკანასასისნიერნი		ყ-ყ			ხ-ხ	ღ-ღ		
ხორხისნიერნი		ე-ე			ჰ-ჰ			
გლოტალები					ჰ-ჰ			

კბილბაგისმიერ ფ-ს და ხორხისმიერ ე-ს გარდა, დანარჩენი პეგოები სავსებით შეესაბამება ქართულს: მ (m) იგივეა, რაც ქართ. მანი; პ (p) იგივეა, რაც ფარი, ბ (b) რაც ბანი და ა. შ.

სპარსულ ხმოვანთა და დიფთონგთა ცხრილი

მოკლე ხმოვნები	َ a (e) — ა ან ე; ِ e — ე; ُ o (ო);
გრძელი ხმოვნები	آ ā — ა; ِ ī ან ى — ი-ი; ُ ū — უ-უ;
დიფთონგები	اي — ey-ეე; ِ ī; ِ o — ow-ოვ;

ხმოვანთა გამოთქმა

კბილბაგისმიერ ხმოვნები განსხვავდება მოკლე ხმოვნებისაგან არა მარტო ხმოვანით, არამედ ბგერის აკუსტიკური ხასიათითაც: ყოველთვის გრძელ-

ლია $\bar{\Gamma}$, $\bar{\epsilon}$ და $\bar{\alpha}$, აგრეთვე ყოველთვის მოკლეა: $\bar{\epsilon}$, $\bar{\alpha}$, $\bar{\alpha}$ (წაიკითხეთ თანხმოვნებზე დასმული ნიშნები, როგორც: $\bar{a}$, $\bar{e}$ და $\bar{\alpha}$).

$\bar{a}$ ($\bar{\Gamma}$ ან $\bar{\epsilon}$ თანხმოვანზე) გამოითქმის, როგორც ძალიან ფართოდ გაღებული $\bar{a}$ ინგლისურ სიტყვებში: bad, man ე. ი. ხმრე. მხმრე: $\bar{e}$ $\bar{\alpha}$ ან $\bar{\alpha}$ (ი), როგორც დახურული რუსული- $\bar{a}$.

$\bar{o}$ ($\bar{\alpha}$) გამოითქმის, როგორც დახურული $\bar{o}$;

გრძელი $\bar{a}$ ($\bar{\Gamma}$, $\bar{\epsilon}$) ყოველთვის გრძელია და დახურული და გამოთქმაში სრულიად იხრება $\bar{a}$ -საკენ, განსაკუთრებით ნაზალთან—ხმოვნების: $\bar{m}$ და $\bar{m}$ -ს წინ, ან ბაგისმიერთა $\bar{f}$, $\bar{b}$, $\bar{v}$ -ს წინ;

გრძელი $\bar{i}$ ($\bar{\epsilon}$) ყოველთვის გრძელია.

გრძელი $\bar{u}$ ($\bar{\alpha}$) ყოველთვის გრძელია და სრულიად იგივეა, რაც წმინდა ქართული უნი.

$\bar{u}$ - $\bar{o}$ w გამოითქმის, როგორც ქართული $\bar{u}$ და გამოთქმაში იკვლება და მარტივდება ისევე, როგორც ეს უკანასკნელი, ხან უნად, ხან ონად, დასასრულ იქცევა ვინადაც, და ყველა ეს სხვაობა პოულობს წყაფო გამოხატულებას სპარსულ სალიტერატურო ძეგლებში.

რიცხვი

რიცხვთა აღსანიშნავად ირანელებმა არაბებისაგან გადმოიღეს უკანასკნელების მიერ ინდოელებისაგან შეთვისებული დაწერილობა:

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۵	۱۷
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	15	17

თუმცა არაბები წერენ მარჯვნიდან მარცხნივ, მაგრამ ციფრებს წერენ და კითხულობენ ისევე, როგორც ევროპელები: მარცხნიდან მარჯვნივ.

ამნაირად: ۲۵ ნიშნავს 25 და არა 52-ს: ۶۲ 62; ۷۵۱ — 751; ۲۰۹ — 209; ۱۴۶۹ — 1469 და სხვ.

წახაკითხავი მაგალითები

جا	آج	آز	این	ابا	با	آب
ǰā	āǰ	āz	īn	abā	bā	āb
ადგილი	მწარე	ის	ეს	„თან“	„თან“	წყალი

زار	آزار	از	آز	ارث	اذن	ادا
zār	āzār	az	āz	irs	izn	adā
ნაწილაკი	შეურაცხება	გან	სურვილი	მემკვიდრე-ობა	ნებართვა	შესრუ-ლება

شیر	شاد	ساج	ساد	زاری
šīr	šād	sāj	sād	zārī
რძე-ლომი	მხიარული	ინდური მუხა	უბრალო. ბრტყელი. სწორი	ზარი ტირილი

بود	بینی	بار	بر	شال	شاعر	شور
bud	bīnī	bār	bar	šāl	ša'r	šavr
იყო	ცხვირი	ტვირთი, ნაყოფი	ზედ	შალი	პოეტი	თათბირი

درد	بلبل	پر	کار	که	لب	اکل	آک
dard	bolbol	por	kār	ke	lab	akl	āk
ტკივილი	ბულბუ-ლი	სავსე	საქმე	ვინ, რომელი	ბაგე, ტუჩი	საზრდო, საკმელი	შეცთობა

صد	دیر	دارم	داری	دارد	دار	دور
sad	dīr	dāram	dārī	dārad	dār	dūr
ასი	გვიან	მაქვს	გაქვს	აქვს	მქონე	შორს

دیوار	پنجان	زر	بد	باد	صالح	صاف
dīvār	pinčān	zar	bad	bād	sālih	sāf
კედელი	ფინჯანი	ოქრო	ცუდი	ქარი	მართალი	სუფთა

او	تو	من	سرداب	بازار	در	پنجاره
ū	tu	man	sardab	bāzār	dar	pančāra
ის	შენ	მე	სარდაფი	ბაზარი	კარი	ფანჯარა

ما	شما	ایشان	آن	آنها	این	مو
mā	šomā	īšān	ān	ānhā	īn	mū
ჩვენ	თქვენ	ისინი	ის	ისინი	ეს	თმა

است	سفید	سیاه	سرخ	سبز	است
ast	safīd	sījāh	sorx	sabz	ast
არის	თეთრი, სპეტაკი	შავი	წითელი	მწვანე	არის

دیگر	بود	بودی	بودم	باغ	باغچه
dīgar	bud	budī	budam	bāg	bāgča
სხვა, მეორე	იყო	იყავი	ვიყავი	ბაღი	ბაღჩა

چه	خر	خار	حرف	حرکت	حرام
če	xar	xar	harf	harakat	harām
რა	ვირი	ეკალი	ასო, სიტყვა	ჰარაკათი	არამი, აკრძალული

ست	من ست ام	تو ست ای	سفید است
sust	man sost am	tū sost ī	safīd ast
სუსტი	მე სუსტი ვარ	შენ სუსტი ხარ	თეთრი არის

او ست است	این پول	پول سفید	پول سیاه
ū sost ast	īn .pūl	pūl-i-safīd	pūl-i-sījāh
ის სუსტი არის	ეს ფული	თეთრი ფული	შავი ფული

این پول سفید است و آن دیگری سرخ

īn pul safīd ast va ān dīgarī sorx
ეს ფული თეთრია და ის მეორე კი წითელი

من پول سفید دارم

man pul-i safīd dāram
მე თეთრი ფული მაქვს

* *

მორფოლოგია

ს ქ ე ს ი

სპარსულში არ არსებობს გრანტიკული სქესი. ამათუიმ ცხოველის მდებრობითი და მამრობითი სქესის აღსანიშნავად იხმარება სიტყვები: خروس xorus—მამალი; ماكيان makijān—დედალი (ქათამი); اسب— asb—ცხენი; نريان narijān - ვაჟა. ულავი; ماديان mādiyān ჭკაც; ან სახე-ლები, რომლებიც იზაფეთით შეერთებულნი, აღნიშნავენ დედალ-მამალს.

მაგალითად:

نر nar ან نره nara - მამალი. ماده māda-დედალი.

شیرن fir-i-nar—ხვადი ლომი; ماده شیر māda fir-i-māda—ძუ ლომი;

ან წინ წამდღვარებულნი უიზაფეთოდ.

მაგალითად:

شیرن نارra fir- ხვადი ლომი ماده شیر māda fir—ძუ ლომი.

نرگاو nargāw-ხარი

ماده گاو mādagāw-ძროხა

აგრეთვე ხმარობენ ადამიანთა სქესისათვის სიტყვებს:

مرد mard—მანაკაცი

زن zan—დედაკაცი

მაგალითები:

د پيرمراد firremard — მოხუცი, ბერიკაცი;

پيرزى fir-i zan; ან: پيرزان firzezan — დედაბერი:

ბ რ უ ნ ე ბ ა

სპარსული სიტყვა ბოლოვდება:

1. ყოველ თანხმოვანზე; 2. გრძელ ხმოვანზე და 3. მოკლე ხმოვან ა-ზე (•);

ბრუნვათა დაბოლოებანი:

I პირდაპირს ანუ სახელობით ბრუნვაში სიტყვა რჩება უცვლელად.

II ირიბი ბრუნვების — მიცემითის და შემასმენლობითის გამოსახატავად იხმარება 1) ნაწილაკი, რომელიც სიტყვას ბოლოში მოჟდის.

ნათესაობითი ბრუნვა

სპარსულში ნათესაობითი ბრუნვა ანუ გენეტივი გამოიხატება სამნაირად:

1. სიტყვათა ისეთი წყობით, როდესაც საზღვრული წინ მიუძღვის მსაზღვრელს და შინაგანი კავშერი მათ შორის აღინიშნება საზღვრული-სათვის მოკლე i-ს მიწერით განაპირა ასოს ქვეშ ტირეს (სპარს. ზირ-ისებრ) სახით, რომელსაც ეწოდება: status constructus ანუ არაბ. إضافة - იზაფეთი. ეს i წარმომდგარია ძველად არსებულ ნაცვალსახელ „ixja“-სგან და გამოითქმის საზღვრულთან შეერთებით. იმისდა მიხედვით, თუ როგორია მისი დაწერილობა, სხვადასხვაა მისი ადგილმდებარეობაც. ეს დაწერილობანი შემდეგია: اى, ^ء = (اى، همزه، اضافه) (კრ და همزه, اى، اضافه)

იზაფეთის გამოხატვა 4-ის საშუალებით შეიძლება მხოლოდ საზღვრული სიტყვის ბოლო | და و — ხმოვნების შემდეგ; 4-ისა და მუნჯი ა-ს შემდეგ, ზოგჯერ, სურკელისამებრ |-ის შემდეგაც 4 (hiimza)-ს საშუალებით; თუ საზღვრული სიტყვა ბოლოვდება თანხმოვნით, იზაფეთი მიეწერება ქვეშ საზღვრული სიტყვის ბოლო თანხმოვანს ზირ-ის (—) სახით.

იზაფეთი არის ახალ-სპარსული გენეტივის ერთერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმა.

2. იშვიათად ისეთი წყობით, როდესაც მსაზღვრელი წინ უძღვის საზღვრულს, ისე როგორც ეს ხალხურ ქართულში გვაქვს. ამგვარი სახის გენეტივს იზაფეთთან ანუ „პირდაპირ დამოკიდებულებასთან და

პირისპირებით ეწოდება სპარსულად *اضافه مقلوب*—უკუქცევითი დამოკიდებულება. ამ წყობის დროს მსაზღვრელსა და საზღვრულს შორის არსებული დამოკიდებულებისათვის არავითარი ნიშანი, არც ბგერა საჭირო აღარ არის. მსაზღვრელი უცვლელად უძღვის წინ საზღვრულს.

თუ *status constructus*-ის ანუ ნამდვილი იზაფეთის მაგალითი გვაქვს ფორმაში: *سپاه ایران*—ლაშქარი ირანისა, სადაც საზღვრული წინ უძღვის მსაზღვრელს და მათ შორის შინაგანი კავშირი აღნიშნულია მოკლე ინით, იზაფეთ-ი მაყლუბში (*اضافه مقلوب*) ანუ უკუქცევითს ფორმაში, პირიქით: მსაზღვრელი წინ უძღვის საზღვრულს სრულიად უნიშნოდ და ამნაირად, ამ მეორე გენეტივის სახე ასეთია: *ایران سپاه*-ირანის ლაშქარი. ეს უკანასკნელი ფორმა სპარსული გენეტივისა, რომელიც ჩვეულებრივ იხმარებოდა ძველად და წმინდად შენახულა საშუალო სპარსულში ანუ ფალაურში და დღეს თანდათან ქრება, კლასიკურ ახალ სპარსულში ითვლება რთულ სიტყვად. მაგრამ ფირდოუსისთან ხშირად გვხვდება ისეთი ფორმები, როგორიცაა: *ایران زمین*-ირანის მიწა; *ایران شهر*-ირანის ქალაქი; *مرغان شمار*-ფრინველთა რიცხვი;

ამ იზაფეთ-ი მაყლუბის საშუალებით სპარსულ ენას შეუქმნია უამრავი ე. წ. *composita determinativa*, ანუ ისეთი რთული სიტყვების ჯგუფი, რომლებშიც პირველი წევრი დამოკიდებულია მეორეზე ანუ ყველაზე ახლო მარტავს მას მისართის სახით. ამნაირად გვაქვს აუარებელი ისეთი მაგალითები, როგორიცაა:

ایران دخت—ირანდუხტი, ირანის ასული (საქ. სახელია); *ایران زمین*—ირანის მიწაწყალი; *گه وطن*—სამშობლო კუთხე; *درد ساد*—ზღვის გული, ზღვაგული, გულუხვი, დიდსულოვანი; *گل اندام*—ვარდის სახე, გულანდამი (საქ. სახელი, მდედ.); *گه لنگار*—ლუზის სადგური; *گه کمینگه* ბუსუნნი, საფარი; *دندان مزد*—კბილების მოზდი, სამოწყალო, რომელიც ეძლევა ლატაკებს რამაზანობის სადილს შემდეგ; *گلبین*-ვარდის ბუჩქი; *گه گدسته*—თაიგული, *گه اهورخانه*-აგურხანა; *گه گورخانه*—გორხანა, სასაფლაო; *گه شیردل*—ლომგული, გულადი; *گه سحرگاه*—საარის ჟამი, განთიადი; *گه فرجام*—ვარდის ლოყა, ვარდლოყა (სიტყვა-სიტყვით); *گه گلرخ* (საქ. ს.) საბოლოო ადგილი, სამარე; *گه پناه*—თავდაცვის ადგილი; *گه شکار*—სანადირო ადგილი; *گه صبحگاه*—(შეად. *گه سحرگاه*) დილის ჟამი; *گه شکر آب*—შაქრის წყალი; *گه شکرلب*—„შაქარლაბ“, შაქარბაგე (საქ. სახელი ქალისა); *گه می*-ღვინის სახლი, სამიკიტნო და სხ.

اسب تنها مال من است برادر هم میگفت که اسب
 از آن مال من است مادرشاز صدای غوغای آنرا
 شنیده آمد و اسبرا از دستشاز گرفت دیگر اسب
 نه مال خواهر شد نه از آن برادر

წოდებითი ბრუნვა

წოდებითი ბრუნვა გამოიხატება ან სიტყვის წინ დასმული ნაწილაკებით: აი-aj ან აი-ajā და არაბ. ა--ანდა სიტყვის ბოლოში დართული უმახვილო ალფეთი (ā), რომლის წინაც ა-სა და ი-ს შემდეგ ჩნდება ა-

მაგალითად:

برادر ای — aj barādar—ძმაო! ჰე ძმობილო!

دلا — გულო! ჰე გულო!

شاه — šāhā—ხელმწიფეო!

خداوند — xodāvandā! უფალო!

ეს მოწოდების ალფეთი, ე. წ. الف — „ალფეთ-ე ნიდა“, გამოყენებულია აგრეთვე შორისდებულისათვისაც: دارا darā—ჯად უბედურებას! შეად. იმნის ფორმებთან ხმარებული ამგვარივე ალფეთი: گفتā—მან თქვა; پرسا porsā—ჰკითხოს! آیدā—იყოს! ღმერთმა ქმნას! آیدā—ნუ იქმნას! ღმერთმა ნუ ქმნას! ნუ იქმნების!

ბრუნების საერთო სურათი

ამგვარად, სპარსული არსებითი სახელი შემდეგი ნიმუშის მსგავსად იბრუნვის:

შენიშვნა 3. არ უნდა ავეუროთ ერთმანეთში: ساگرد — სკოლის შეგირდი ან სკოლის შეგირდს (შემასმენლობითი) ან და: სკოლის შეგირდს (მიცემითი ბრ.); پسر خويرا — კარგი შეილი ან კარგს შეილს (შემასმენ.) და კარგ შეილს (მიც.); شيرولينگرا — ლომი და ვეფხვი ან ლომს და ვეფხვს (შემ.) და ლომს და ვეფხვს (მიც.); ყველა ამ შეერთებაში დაბოლოება რ ემატება მხოლოდ მეორე სიტყვას.

შენიშვნა 4. თუ არსებითი სახელი განუსაზღვრელია, შემასმენლობითის დაბოლოება რ და მიცემითის დაბოლოება ბ გამმოიტოვება, როგ. მაგ., آب-آب bijar — წყალი მოიტანე; میخورم — maǰ mīxuram — ღვინოს ვსვამ; که میخورم — maǰra mīxuram ke-იღ ღვინოს ვსვამ, რომელიც: خانه برو-შინ წადი! منه-მოიტა (მომე);

შენიშვნა 5. მიცემითს ბრუნვაში ვხვდებით სპარსულში აგრეთვე ქვემდებარესაც ისე, როგორც ამას ადგილი აქვს ქართულშიაც;

მაგალითები:

1. ერთს კაცს ორი შეილი ჰყავდა مردی را دو پسر بود
2. მას დიდი ქონება ჰქონდა اورا مال بسیاری بود
3. მე გამიცვთა და ჩამცივდა, რაც კბილი მქონდა (რუდფიცი)

ما بسود و فرو ریخت هرچه دنداز بود

ცხადია, რომ აქ მოტანილი მაგალითების მიხედვით, ლოგიკური ქვემდებარეობა: ერთს კაცს, მას და მე (مرا — اورا — مردی را), რომლებიც ყველა მიცემითს ბრუნვაშია.

შენიშვნა 6. ბ. თავსართიან მიცემითს ბრუნვაში დაისმის წინადადებაში სადგომი ადგილის აღმნიშვნელი სიტყვა, რომელსაც დაერთვის ბოლოში სპარსული წინდებული დანუ اندر! (შინა, შიგ ანუ შიგან), როგორც თანდებულის ან ზმნიზედის ფუნქციის მატარებელი.

მაგალითები:

شهر اندر ზღვასა შიგან; در لრუბელსა შიგან; شهر اندر

ქალაქსა შიგან; جشن اندر ლხინსა შიგან; აწ კი: ზღვაში, ღრუბელში, ქალაქში, ლხინში და ა. შ.

მიცემითი ბრუნვა იხმარება აგრეთვე რისაზე სახურავ, საცვამ ან სადგომ ადგილზე მისათითებლადაც, რის დროსაც ადგილის მიცემითს ბრუნვას დაერთვის ბოლოში წინდებული *بر* ზმნიზედის ან თანდებულის ფუნქციით.

მაგალითები:

(افسر) بر —თავსა ზედან (დიადენა).

(زيور) بر —ტანსა ზედან (მორთულობა, სამკაული).

بر —მთასა ზედან; بر —ხმელსა ზედან.*

შეადარე ყველა ამას „ვეფხისტყაოსნის“ ახალი, 1951 წლის გამოცემის 130 გვერდზე 623 სტროფის მე-2 და მე-3 სტრიქონები „ფრიდონისაგან ნესტანდარეჯანის ამბის მბობიდან“:

მე ვჭკითხვედი, ფრიდონ მეტყვის მართ ამბავსა ესოდენსა:

დღე ერთ მწუადდა ნადირობა, შევეჯე ამა ჩემსა ცხენსა,

ზღვათა** შიგან იხესა ჰგვანდა, ხმელთა*** ზედა შევარდენსა.

მრავლობითი რიცხვი

მრავლობით რიცხვში მოცემული სიტყვა იმგვარადვე იბრუნვის, როგორც მხოლობითში; სულ ერთია, იქნება იგი სპარსული მრავლობითის ფორმა *ان*-ზე ან *ها*-ზე, თუ არაბულისა, რადგან ფუძედ, ამ შემთხვევაში მცირეოდენი გამონაკლისით მიღებულია მრავლობითი რიცხვის სახელობითი ბრუნვა.

მრავლობით რიცხვში სიტყვის ნამდვილი სპარსული დაბოლოება ორგვარია: ა) *ان*—*an* და ბ) *ها*—*ha*;

1. პირველი, *ان* ემატება სულიერი საგნების სახელებს; მაგალითად:

* შტრ. К. Г. Заземан и В. А. Жуковский. Краткая грамматика ново-ирландского языка. СПб. 1890. § 70, სადაც ადგილის მიცემითის *+* გაგებულია, როგორც წინდებული. თანდებულებად ხმარებული *ر* და *چ* კი, როგორც ზმნიზედად მდგარი იმ სიტყვის შემდეგ, რომელიც განასხვავებულია ძვირე წინდებულით *+*-თი და არა, როგორც მიცემითის თავსართი.

** ვარიანტი „ზღვასა შიგან“.

*** ვარიანტი „ხმელსა ზედა“.

اسپ — asp — ცხენი

მრ. რ. اسپان — asfān

زَن — zan — ქალი

„ „ زنان — zānān

معلم — moallem — მასწავლებელი

„ „ معلمان — moallemān;

სხეულის ნაწილების სახელები და ხე აგრეთვე სულიერ საგნებს განეკუთვნება.

چشم — cašm — თვალი

მრ. რ. چشمان — cašmān

لب — lab — ბაგე

„ „ لبان — labān

არის ამ ან-ზე დაბოლოების ისეთი შემთხვევები, როდესაც იცვლება სიტყვის ძირითადი ფორმა; მაგალითად, სიტყვები დაბოლოებით: $\text{ى} - \text{Ī}$, $\text{و} - \text{ū}$, $\text{اى} - \text{aj}$ და $\text{ء} - \text{av}$ შლიან თავიანთ დაბოლოებებს მრავლობითი რიცხვის დაბოლოების ან-ის წინ ბგერებად: $\text{ى} - \text{ij}$, $\text{و} - \text{uv}$, $\text{ء} - \text{aj}$, $\text{و} - \text{av}$;

მაგალითად:

ايراني Iranī — ირანელი

მრ. რ. ايرانيان Iranijān

زانو zanū — მუხლი

„ „ زانوان zānuvān

بازو bazū — მკლავი

„ „ بازوان bazuvān

كجى kaj — მუფე

„ „ كجيان kajān

پيشرو pišrav — წინამორბედი

„ „ پيشروان pišravān

სიტყვები $\text{ا} - \text{Ā}$ და $\text{ء} - \text{av}$ ზე დაბოლოების წინ, ჩაირთავენ ხოლმე $\text{ى} - \text{Ī}$.

მაგალითად:

گدا — მათხოვარი

მრ. რ. گدايان

دانا — ბრძენი

„ „ دانايان

آشنا - ნაცნობი   შრ. რ. آشنایان

هندو - ინდოელი   ,, هندویان

ამ კატეგორიას განეკუთვნებიან: „თევზი“, რომელიც სპარსულში კრძელ ც-ზე ბოლოვდება: ماهی—მრ. რ. ماهیان; სიტყვა .سال — წელიწადი, რომლისგანაც ზოგჯერ გვხვდება მრ. რ. سالیان და ზმნისზედა سالانه - ყოველწლივ, ყოველწლიურად; წმინდა სპარსული წარმოშობის სიტყვები ა-ზე, რომელიც უდრის ძველებურ სპარსულ ak (აგ)-ს მოკლე a-თი, იძლევიან ხმოვანთა შორის „გახშიერების“ დროს gān დაბოლოებას.

მაგალითად:

بندہ bandā (ძვ. bandak-
ისაგან)-მონა

შრ. რ. بندگان bandagān

نویسنده nevīsauda-მწერალი

,, ,, نویسندگان nevisandagāu

აგრეთვე სიტყვა: مرده morda—მკვდარი, თუმცა უსულო საგანია, მაგრამ მრავლობითში აქვს مردگان mordagān ფორმა. აღსანიშნავია, რომ ბგერა—ა-ჰევესი წერაში ქრება ხოლმე.

2. მეორე მრავლობითი რიცხვის დაბოლოება ლ-ხა ადრეულ-ლიტერატურულ ენაში იხმარებოდა უსულო საგნების სახელებისათვის, მაგრამ როგორც ახალს, ისე სასაუბრო ენაში იგი ჰპოულობს სულ მეტ და მეტ გასაქანს, ან დაბოლოება კი იხმარება მხოლოდ იშვიათად სულიერი საგნების აღსანიშნავად, მაგრამ იგი თანდათან გამოდის ხმარებიდან და დღევანდელ ენაში უკვე თითქმის ყველა სულიერ თუ უსულო სახელთა დაბოლოებაა ლა:

მაგალითები:

1. წმინდა სპარსული წარმოშობის სახელები:

دار dar-კარი

შრ. რ. درها darhā

داشت dašt-ველი

,, ,, داشتا daštā

دشمن došmān-მტერი

,, ,, دشمنان došmānhā

زن zan-ქალი, ცოლი	მრ. რ.	زنها zanhā
مرد mard-კაცი	„ „	مردها mardhā
شاگرد ṣagird-შეგირდი	„ „	شاگردها ṣagirdhā

2. არაბულიდან ნასესხები სახელები:

كتاب kitāb-წიგნი	მრ. რ.	كتابها kitabhā
مدير mudīr-რექტორი, გამგე.	„ „	مديرها mudirhā
معلم mo'alleṃ-მასწავლებელი	„ „	معلمها mo'alleṃhā

3. სახელები ხმოვან ა-ზე:

خانه xāna-სახლი. მრ. რ. خانها xanahā, ანდა — خانه — ა-ის შე-
ნარჩუნებით.

يشه bīṣa-ტყე; „ „ يشها bīṣahā აბ — يشه-ها

4. გრძელ ხმოვანზე:

صدا sadā—ხმა. მრ. რ. صداها sadāhā; سینی sīnī—ლამბაქი, მრ.რ. سینها
sīnihā; گردو gerdu — ნიგოზი, კაკალი; მრ. რ. گردوها gerduhā.

5. სახელებს I-სა და o-ზე ორნაირი ფორმა აქვს:

پا (پای) pa (paj)-ფეხი; მრ. რ. پاها pahā ან ჩასართავი ي-ით:
پایها pajhā; مو mū-თმა; მრ. რ. موها muhā და مویها mujrhā.

6. ფესვი გაიდგა სპარსულში აგრეთვე •- ზე დაბოლოებულ მდებარობითი სქესის სახელების სწორმა დაბოლოებამ: ات—āt;

მაგალითები:

معلمე-მასწავლებელი ქალი. შრ. რ. معلمات mo'allemāt; كلمه kalama-
სიტყვა; შრ. რ. كلمات kalamāt;

ამავე დაბოლოებას ირთავს ბევრი სხვა არაბული სახელი, რომელიც •-ზე არ ბოლოვდება.

მაგალითები:

حيوان hajvan-ცხოველი, პირუტყვი. შრ. რ. حيوانات hajvanāt;
خيال xijal-ოცნება, სიზმარი, შრ. რ. خيالات xijalāt; تضرع tazarro'-
მუდარა. შრ. რ. تضرعات tazarro'at; محصول mahsul, შრ. რ. محصولات mahsulāt-პროდუქტები, ნაწარმები;

ანალოგიით ესევე დაბოლოება āt დაერთვის ბევრ წმინდა სპარსულ სიტყვასაც;

მაგალითები:

فرمايش fermājš-ბრძანება შრ. რ. فرمايشات -fermajšāt

ده deh-სოფელი " " دهات-dehāt

باغ bāğ-ბაღი " " باغات -bāğāt

მრავლობითი რიცხვის არაბული უკანონო ფორმები იმატებენ ამავე ات დაბოლოებას და აღნიშნავენ მრავლობითობის აზრს ორგზის.

მაგალითად:

احوال hāl მდგომარეობა, არაბ. შრ. რ. احوال ahvāl; ორმაგი მრავლობითი: احوالات ahvā lāt; جواهر چاوهار; არაბ. შრ. ر. جواهرات -javāhirat.

წმინდა სპარსული სახელები მოკლე ხმოვან ა-ზე (ა) მიიღებენ ამ დაბოლოებას جات -ის სახით, რაც იმას მოწმობს, რომ ამ სახელებში, რომლებიც ბოლოვდებოდა აk-ზე, მომხდარა გამჭკალი k-ს გახმეირება ა-დ (შეად. ზემორე ნაჩვენები დაბოლოება ڄam ამავე მოკლე ა-ს შემდეგ); რომელიც არაბულში ყოველთვის შეესატყვისება ڄ ბგერას (არაბ. ააჯად-შიაც ڄ შეესატყვისება گ-ს).

მაგალითები:

ميو miwa-ხილი, მრ. რ. ميوجات miwaçāt; ან قلعہ qal'a ციხე-ქალაქი, მრ. რ. قلعجات qal'açāt; كارخانه kārḫana-ქარხანა, მრ. რ. كارخانجات kārḫanaçāt; روزنامه ruznāma-გაზეთი, მრ. რ. روزنامجات rūznamaçāt; عمله 'amala-მუშა, მრ. რ. عملجات 'amalaçāt და სხ.

ასევე çāt გვხვდება ისეთი სიტყვების დაბოლოებად, რომლებიც (ა)-ზე არ ბოლოვდებიან;

მაგალითები:

كاغذ kāğaz-ქალაღი. كاغذجات kāğazçāt

პირიქით, ვხვდებით, თუმცა იშვიათად, āt დაბოლოებას ა(ა)-ზე დაბოლოებულ სიტყვის შემდეგაც:

მაგალითები:

سبز sabza-მწვანელი მრ. რ. سبزوات sabzavāt

უცვლელად არიან შემოსული მრავლობითი რიცხვის ე. წ. „უკანონო“ ანუ მსხვერუელი ფორმები. მათგან ყოველთვის იწარმოება მრავლობითი რიცხვი ha-ზე;

მაგალითები:

کتاب kitah-წიგნი, მრ. რ. کتابها kitabhā. არაბ. کتب kutub; ملت milliat-ერო, ნაცია. მრ. რ. ملثا millathā. არაბ. ملل: بحر bahr-ზღვა; მრ. რ.

بحرها bahrhā. არაბ. بحار bahār: حد hadd-საზღვარი. შრ. რ. حدود hodud; تاجير tāçir-ვაჭარი. შრ. რ. تجار tuççār; خادم xādīm-მსახური. შრ. რ. خدمه xadama; وزير vazir-მინისტრი. შრ. რ. وزراء vuzarā: مكتب-мактаб-სასწავლებელი, შრ. რ. مكاتب makātib; خبر xabar-ცნობა. შრ. რ. اخبار axbār: مدرسه madrasa-უმალღესი სასწავლებელი. შრ. რ. مدارس madāris; فائدة fajda-სარგებლობა, შრ. რ. فوائده favajid; طبيب tabib-მკურნალი. اطباء atibbā; مشهور maşhur-გამოჩენილი, შრ. რ. مشاهير maşāhīr; فيلسوف fejlasuf-ფილოსოფოსი; فلسفه falāsefa;

ასეთივე მრავლობითი რიცხვი იხმარება ხშირად ტომობრივ სახელწოდებებში;

მაგალითად:

لور lur შრ. რ. الوار alvar-ლურები; كرد kurd შრ. რ. اكرد akurd-ქურთები; ترك turk შრ. რ. اتراك atrāk-თურქები; ارمنه armena შრ. რ. ارامنه arāmina-სომხები;

ზოგჯერ ამგვარ ფორმებში მრავლობითობის გაგება სრულიად იკარგება და იხმარებიან ისინი ისე, როგორც ჩვეულებრივი სახელები მხოლოდით რიცხვში;

მაგალითად:

حور hur-ქაჯი (ჰური)-სამოთხის ქალწული შრ. რ.; შს. რ. احور aḥur შავთვალა: ارباب-მემამულე; შს. რიც. رب rabb-ბატონი; كسبه kasaba-ხელოსანი. შს. რიც.: كاسب მშოვნელი; ملايك malājk-ანგელოზი, შს. რიც. ملك malik

მრავლობითი რიცხვი გამოიხატება ერთ-ერთი არაბული ტიპის მიხედვით, სიტყვის შიგნით ხმოვანთა ცვალების საშუალებით.

ნაგალითები:

دهقان dēhqañ-გლეხი, სოფელი; შრ. რ. دهاقين dehaqin; فرمان farman-
პრძინება; შრ. რ. فرامين faramin; رخت raxt-სამოსელი, შრ. რ. رخوت
raxūt; خان xān-ხანი; შრ. რ. خوانين xavānīn;

გონიერ პირთა აღმნიშვნელი მანრ. სქესის არაბ. სახელები, რომ-
ლებიც აწარმოებენ შრ. რიცხვს ხმოვანთა უცვალეზლად—სიტყვის შიგ-
ნით ين დაბოლოების მიმატებით, სპარსულში შემოსვლის შემდეგაც
საესებია ინარჩუნებენ მრავლობითი რიცხვის ხსენებულ ფორმებს;

ნაგალითად:

معلم mo'alleṃ-მასწავლებელი. შრ. რ. معلمين mo'alleṃīn; واعظ wa'iz-
ქადაგებელი; შრ. რ. واعظين wa'izīn.

ერთსადაინავე სახელს მრავლობითი რიცხვის სხვადასხვა ფორ-
მა აქვს: სახელდობრ, მრავლობითი რიცხვის წმინდა სპარსული და-
ბოლოებების ان და ها-ს გვერდით, ერთიდაიგივე სახელი ირთავს
მრავლობითი რიცხვის არაბულ ფორმებსაც;

ნაგალითად:

1. شرط ṣarṭ-პირობა.	შრ. რ.	{	شرطها ṣarṭhā
			شروط ṣurūt
2. معلم mo'allema მასწ. ქალი.	შრ. რ.	{	معلمها mo'allemaḥā
			معلمها
			معلمات mo'alleṃāt
3. معلم mo'alleṃ. მასწავლებელი.	შრ. რ.	{	معلمها mo'alleṃhā
			معلمان mo'alleṃān
			معلمين mo'alleṃīn

ამრიგად: 1. ადრეულ სპარსულ კლასიკურ მწერლობაში იხმარებოდა პრავლობითი რიცხვის ორგვარი დაბოლოება: ან და ხ. ამათგან პირველი იხმარებოდა მხოლოდ სულიერ საგანთა სახელებისათვის, მაგრამ იგი თანდათან უთმობს ადგილს მეორეს, ე. ი. ლ დაბოლოებას, რომელიც ახალ სპარსულში იყო და არის უსულო საგნების სახელების აღმნიშვნელი, და დღეს მას ირთავს განურჩევლად თითქმის ყველა არსებითი სახელი.

2. ან დაბოლოება გააჩნია სულიერ საგნებს და თითო-ოროლა უსულოსაც.

3. ან-ით ბოლოვდებიან ა-სა და ც-ზე მოთავებული სახელები.

4. ან დაბოლოება აქვთ ა-ზე დაბოლოებულ სახელებს (ძვ. სპარს. :ik-ზე).

5. ან არაბ. სახელების ა-ზე, და ბევრი სხვა სახელების დაბოლოებაცაა.

6. ან-ით ბოლოვდება სპარსული და ზოგიერთი არაბული სახელიც, რომელიც ბოლოვდება ა-ჭევესზე.

7. ან-ით ბოლოვდება მამაკაცთა აღმნიშვნელი არაბული სიტყვები.

8. არსებობს არაბული მრავლობითი რიცხვის უცვლელად შემოსული ფორმებიც.

იზაფეთის დანარჩენი ფუნქციები

როგორც ზევით დავინახეთ, იზაფეთი სპარსული გენეტივის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და ჩვეულებრივი ფორმათგანია, მაგრამ იზაფეთის ფუნქცია მხოლოდ გენეტივის გამოხატვით არ განისაზღვრება. იგი აგრეთვე გამოხატავს:

1. საერთოდ საკუთარების მაჩვენებელ გენეტივს:

ა) دفتر برادرمان - ჩემი წიგნი; خانه من - ჩემი სახლი; کتاب من -

ჩემი ძმის რვეული; باغ ما - ჩვენი ბაღი; روی تو - შენი პირის სახე.

رفتن - წასვლის დრო. آمدن - ფერიდუნის მოსვლა.

ბ) აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ იზაფეთით გამოიხატება აგრეთვე ნათესაობრივი კავშირის გამოხატველი გენეტივის ისეთი შემთხვევები, როდესაც სიტყვები ان - ძე, შვილი, გამოტოვებულია.

მაგალითად:

مسعود بن - ნაცვლად-مسعود سعد سلمان; ზაალის ძე; زال-როსტომ-როსტომ ზალ
 سعد بن سلمان-იმგვარადევა, როგორც Miltiades Cimonis.

გ) აგრეთვე მთელა წყება წინდებულებისა მოითხოვს იზაფეთს:
 بر-გვერდი; پیش-წინ; نزد-თან და სხ.

2. დამატების მაჩვენებელ გენეტივს ნაზმნარი სახელების შემდეგ.

მაგალითად:

دلہا فریفتار და دلہا فریفتن-გულთა მოლორება; دلہا فریئندہ - გულ-
 თა მომლორებელი.

3. იზაფეთი გამოხატავს აგრეთვე მსაზღვრელ-საზღვრულის დამო-
 კიდებულებას:

ა) არსებითი სახელის არსებითი სახელისათვის მირთვას ერთსა-
 დაიმავე ბრუნვაში.

მაგალითები:

شہر طفلس - გვირგვინი-ოქროს-تاج زر; ზეაღი-شیر نر

ქ. თბილისი; لعل لعل-შენი ლალის ბაგე.

ამგვარი შეერთებები გვხვდება პოეზიაში.

ბ) არსებითი სახელისა და ზედსართავის დამოკიდებულებას. უკა-
 ნასკნელი ყოველთვის მეორე ადგილზეა.

მაგალითად:

مى ناب - ანკარა-წყინდა-آب پاک; კარგი-مرد خوب
 ლენო; من مسکين-მე საწყალი.

იზაფეთის გაშთვარდნა •

ზოგიერთ ხშირად ხმარებულ გამოთქმებში იზაფეთი გამოვარდება
 ხოლმე.

მაგალითები: .

ა) შემდეგი სიტყვების შემდეგ:

ولي - მოადგილე; نايب - უფროსი; امير - მფლობელი; صاحب -

ბატონი, უფალი; بن-ძე; მაგ.: صاحب - გულადი; ميراخور - მილახვარი:

اميراخور - ამირახორი; امير بحر - ამირბარი; قائم مقام - მეფისნაცვა-

ლი; مير مجلس - საკრებულოს უფროსი; نايب كرم - ღმერთის წყა-

ლობის მოადგილე (მეფის ეპითეტია); شاه جهان - ქვეყნის მპყრობელი.

ბ) სიტყვების შემდეგ:

اول - დასაწყისი; سر - უკანა ნაწილი; ته - ფსკერი, ძირი; سر - თავი.

لانيم. اول شب ان اول شب; მაგ.: ميان - შუა წელი; ميان - ნახევარი;

დასაწყისი; سر ديوار - უკანასკნელი უკან ადგილი; ته جرعه -

წვეთი; ميان پاچه - თითის წვერი; سر انگشت - წყაროს თავი; سر چشمه -

შარვალი; سر شمشير - შუალამე; سر كوه - მთის ძირი.

გ) უკვე ქცეულან რთულ სიტყვებად:

آبدست - ხელსაბანი (=ხელის+წყალი); زير دست - ხელქვეითი, ქვეშევ-

რლომი; آبروي - (=პირის+წყალი)-ღიღება, პატივი; نيشكر - შაქრის

ლერწამი და სხ.

დ) რაცხვითი სახელების მომდევნო საზღვრული სიტყვების შემდეგ:

سرچو - ხუთი თავი ცხენი; سرچو - რამდენიმე (პირი) سرچو

ერთი; سرچو - ოთხი ეჯი გზა; سرچو - ერთი; سرچو - ერთი

ბელი ნიშანი: **سه دانه كيسه** - ცამეტიოდ სოფელი; **سيزاد پاره دا** -

სამი ხელი ქისა; **پنج عرايه توب** - ხუთი ცალი ზარბაზანი.

ე) **بنام ايزد** ან **بناميزد** - სახელითა ღმრთისათა; **سپاسرايد** - ქება-დიდება ღმრთისა.

განუსაზღვრელი ნაწევარი

სპარსულში, ისე როგორც ქართულშიც, არ არსებობს არავითარი ნაწევარი. ასე მაგ., **اسف** ასფ-ცხენი -- არ საჭიროებს კიდევ განსაზღვრულობის ან განუსაზღვრელობის მაჩვენებელ რაიმე ნაწევარს. განუსაზღვრელი ნაწევრის მაგიერობას კი (მსგავსად: გერმ. ფრანგ. და სხ. ენებისა) ასრულებს იგავ-არაკებსა და ჰაქიებში ე. წ. „**ى** ვაჰდათი“ ანუ ერთი ვინმეობის ან ერთი რამეობის **ى**; ეს არის უმხვილო **ى**, რომელსაც **ى مجهول** ეწოდება, და რომელიც ემატება ამა თუ იმ სახელს: **مردى** **mardī-** ერთი კაცი (=კაცი ვინმე); **را دو پسر بود** **mardī-ra do fosar bud-** ერთ კაცს ორი ვაჟი ჰყავდა; **كسفندى** - ერთი ცხვარი; **اسبى** - ერთი ცხენი; **گدائى** - ერთი გლახაკი; **نامى** ან **نامى** - ერთი წიგნი.

აგრეთვე, თუ განუსაზღვრელ სიტყვას ახლავს შემასმენელი **است**, განუსაზღვრელობის ნიშანი **ى** - **ا**-ის შემდეგ იწერება ამ სახით: **است** - წიგნი არის. განუსაზღვრელ ნაწევარს ხშირად მისდევს მისართები: **تنى** - რამდენიმე კაცი; **روزى** - ორი სამი დღე.

განსაზღვრული ნაწევარი

განსაზღვრული ნაწევარი არის ჩვენებითი **اى** ანუ **اى** **تريف** ანუ **اى اشارت**: ეს განსაზღვრელი **ى**. იგივე ძველ-სპარსული **aiva**, განსხვავდება განუსაზღვრელ **ى**-სგან მით, რომ იგი დაისმის ხოლმე მრავლობითი რიცხვის შემდეგაც და აუცილებლად მოითხოვს თავის შემდეგ მითითებით ნაცვალსახელს - **ك**: **ام** უკანასკნელს ადგილი არა აქვს მხოლოდ ორ შემთხვევაში: **يكى** - ის ერთი, და **ديگرى** - მეორეც, მეორეც ის...

თუ სიტყვა, რომელსაც ერთი ამ ორ **ى**-თაგანი აქვს, ლებულობს განსაზღვრებას, ეს უკანასკნელი არ შეიძლება მას წინ წაემძღვაროს, თუ ის ზედსართავია, ან უკან ახლდეს უიზაფეთოდ; უკეთუ იგი მისდევს მას

იზაფეთით შეერთებული, მაშინ თვით მან უნდა მიიღოს ი იმ სიტყვის ნაცვლად, რომელსაც იგი განსაზღვრავს.

მაგალითები:

1. განსაზღვრება წინ უძღვის სიტყვას ი-თ:

کتابی خوب - ერთი კარგი წიგნი; زورور مردی - ერთი ძალოვანი კაცი; نامور پهلوانی - ერთი სახელოვანი ფალავანი; نادان دوستی - ერთი უშიცი მეგობარი;

2. განსაზღვრება უკან მისდევს ი-თ:

گناهی گران - ერთი მძიმე დანაშაული; مردی نافرمان - ერთი ურჩი კაცი; کتابی خوب - ერთი კარგი წიგნი;

3. განსაზღვრება უკან მისდევს სიტყვას და იზაფეთით არის შეერთებული:

مرد نافرمانی - ერთი ურჩი კაცი; زن جلیله - ერთი ლამაზი ქალი. ა? უკანასკნელ შემთხვევაში საზღვრული შეიძლება მრ. რიცხვშიც იდგეს: مردمان خوبی - კარგი ადამიანები.

ზედსართავი სახელი

ზედსართავი სახელი, ხმარებული როგორც განმარტება, რჩება უცვლელად და დაისმის ან არსებითი სახელების წინ: خوب مرد — ან მისდევს მას იზაფეთით შეერთებული: خوب مرد - კარგი კაცი. ამ უკანასკნელი სახით შემდგარი სიტყვების მთელი ჯგუფი სინტაქსურად ითვლება ერთ მთლიან ერთეულად: ناموررا و رشید - გულადი და სახელოვანი ადამიანისთვის; دوست عزیزا - ჰოფ, ძვირფასო მეგობარო! دخترکی شیرین زبانرا! — ერთს ენაწულიან პატარა ქალს. სხვებრ კი ყოველი თვისებითი სახელი შეიძლება ვიხმაროთ ისე, როგორც არსებითი სახელი; بد و نیک - კეთილი და ბოროტი, აკარგი; بزرگ - დიდებული.

საზღვრულისა და მსაზღვრელის შეუღლება

საზღვრულისა და მსაზღვრელის შეუღლება ხდება ე. წ. იზაფეთის საშუალებით (იზაფეთი არაბულად „მირთვას“ ნიშნავს). ანგვარ შეუღლებაში საზღვრულის და მსაზღვრელის ადგილები რჩება უცვლელადვე. სახელდობრ, საზღვრულის ადგილი წინ არის. მსაზღვრელისა კი, მის უკან და ეს აღინიშნება, დროებით მისაჩვენად, მოკლე ტირეს საშუალებით, რომელიც დაისმის ხოლმე საზღვრულის განაპირა ასოს ქვეშ (ქესრას ანუ ზირის სახით); კითხვის შესწავლის შემდეგ მისი ხმარებაც მეტია;

მაგალითები:

საზღვრული—مشت most-მუშტი;

მსაზღვრელი—سست sost-სუსტი;

დავსვათ წინ საზღვრული, დაეუსვათ ბოლოში იზაფეთი და შენდგე ზედ მივყალოთ მსაზღვრელი. მივიღებთ:

سست-مشت-most-i-sost-სუსტი მუშტი.

ასევე, საზღვრული—بـالـბـال-ბალი; მსაზღვრელი—خوش-საამო. აქედან, خوش باغ bağ-i-xoš-საამო ბალი; კიდევ მაგალითი: საზღვრული—بلبل-ბულბული; მსაზღვრელი—خوانندہ xānūndih-მგალობელი; მივიღებთ: بلبل خوانندہ bolbol-i-xānūndih-მგალობელი ბულბული.

მსაზღვრელის როლში იზაფეთის შემდეგ შეიძლება იყოს:

1. ზედსართავი სახელი ან მიმღეობა (ნახე ზემორე მოყვანილი მაგალითები).

2. არსებითი სახელები გენეტივის მნიშვნელობით.

მაგალითად:

بلبل باغبان bolbol-i-bāğbān-მეზღვის ბულბული.

مشت پهلوان most-i-ḡahlavān-ფალავნის მუშტი.

مشتهای پهلوانان moštahaj-i-ḡahlavānān - ფალავნების მუშტები..

3. საზღვრულის როლში მყოფი პირის ნაცვალსახელები, რომლებიც ამ შემთხვევაში კუთვნილებითს ნაცვალსახელებს წარმოადგენენ.

მაგალითები:

من بلبول bolbol-i-man - ჩემი ბულბული;

من بلبولان bolbolān-i-man - ჩემი ბულბულები;

4. მისართები: شهر تيبليسي ოჰაჰრ-ი-თბილსი-ქალაქი თბილისი, ანუ თბილისის ქალაქი.

ახალ ენაში ხშირად სათაურების სახით, ან ჩვეულებრივ ლაპარაკში, იხმარება: مال دلپسندترین و دانای علم و -ელმ-ო-დანაი მალ-ე დელფა-სანდთარინ—„სწავლა და ცოდნა ყველაზე მოსაწონი ქონებაა.“

იზაფეთების ძეწკვი

მთელი წყება ზედიზედ მიყოლებული განსაზღვრებები გამოიხატება იზაფეთების ძეწკვით. მაგ.: ميز سياه مادر رفیق من - miz-i sījah-i-mādar-i-rafiq-i-man-„მაგიდა შავი—დედისა ამხანაგისა ჩემისა“, რომელიც ახალ-ქართული წყობით იქნება ასე: ჩემი ამხანაგის დედის შავი-მაგიდა.

ხ ა რ ი ს ხ ი

ახალ სპარსულში ყოველ ზედსართავ სახელს აქვს ხ ა რ ი ს ხ ი.

1. შედარებით ხარისხში სახელს ერთის تر tar დაბოლოება.

2. აღმატებით ხარისხში კი—ترین tarīn დაბოლოება.

მაგალითები:

گرم garm-თბილი, ცხელი: گرمتر garmtar-უცხელესი.

گرمترین garmtarīn-ყველაზე ცხელი, ძალიან ცხელი.

შედარებითი ხარისხის მნიშვნელობით ხმარებული ქართული „ზე“ თანდებულიანი მიცემითი უდრის შემდეგს სპარსულ წინდებულებს: از az-გან (=ძვ. ქართ. „მისგან კიდე“) ან که-ვიდრე, ხოლო ქართულ „უფრო“-ს ან „ვიდრე“-ს შეესაბამება სპარსული—از باز -bāz az ანდა از دیگار-azgar az;

მაგალითები:

ფირდოუსი, 139, 130: -- وليکن ترا آن ازین بهتر است --
 თვის ის უკეთესია, ვიდრე ეს (ამაზე)“; -- او از من بزرگتر است --
 bozorgtar ast — „ის ჩემზე უფროსია (უფრო დიდია)“; -- پدر از پسر جاهلتر است --
 „მამა შეილზე რეგვენია“; -- مادر از جوانتر است --
 „ბიძა ჩემი კიდევ უფრო ახალგაზრდაა დედაზე“; -- خال من باز جوانتر است --
 „გაზრდაა“; -- فارسی آسانتر از عربی است --
 „სპარსული უფრო ადვილია არაბულზე“; -- هند از انگلستان گرمتر است --
 „ინდოეთი ინგლისზე უფრო ცხელია“; -- ارمنستان گرمتر از گرجستان است --
 „სომხეთი საქართველოზე ცხელია“.

...ვიდრე უფრო კიდევ — ბაზ აზ

მაგალითად:

ვიდრე კეკელიანი უფრო ძმა შენი -- برادر تو --
 ბისი ძმა“; -- عاقلتر برادرش --
 ბისი ძმა“;

ზე; -- უფრო ვიდრე, -- ბე აზ

მაგალითად:

ვიდრე უმჯობესია მტერი -- دشمن --
 დოსტ უფრო მეგობარი (უფრო მეგობარზე)“; -- مصلحتی --
 უფრო მეგობარი (უფრო მეგობარზე)“;

თუ აღმატებით ხარისხში მყოფი სიტყვა მოხედება მრავლობით რიცხვში დასმული სახელის წინ, იგი მას შეუერთდება იზაფეთით. იგივე სიტყვა მხოლობით რიცხვში მდგარი სახელის წინ უიზაფეთოდაა წარმოდგენილი.

მაგალითები:

1. იზაფეთით:

-- شیرینترین میوهها --
 „საუკეთესო ბედნიერებათაგანი“; -- بهترین ساداتها --
 „საუკეთესო ბედნიერებათაგანი“; -- انگور است --
 „ყველაზე უტკების ხილთაგანი ყურძენია“; -- دانش --
 „საუკეთესო თვისებათაგანი ერთგულებაა“; -- وفاست --
 „მეცნიერება (ცოდნა) საუკეთესო საუნჯეთაგანი“.

2. უიზაფეთოდ:

-- بهترین سادات است --
 „საუკეთესო ბედნიერებაა“;

-- بهترین رفیقان --
 „საუკეთესო მეგობართაგანი“;

از-ის საშუალებით:

بہترین از رفیقان; მაგრამ ამის ნაცვლად იხმარება აგრეთვე, ისე როგორც ქართულში: او از بہتران بہتر است. "უკეთესთა უკეთესია".

განურჩეველი აღმატებითი ხარისხი

განურჩეველი აღმატებითი ხარისხი გამოიხატება სიტყვებით: بسیار, بسي, بسي — ბევრი, ფრიალად; به, نیک — ფრიალად; سخت — ძლიერ, ძალიან; خیلی — ძალიან, მრავლად, მრავალი; არაბ.: — بغایت — უაღრესად, მეტისმეტად, უკიდურესად. ყველა ეს სიტყვა შეიძლება იდგეს ამათუიმ ხარისხში მყოფ სიტყვასთან: خیلی خوب — ძალიან კარგი; خیلی سرد — ძალიან ცივი; بسي بہتر — ბევრად უკეთესია;

რიცხვითი სახელი

რიცხვითი სახელი:

1	یک	16	شانزده	200	دویست
2	دو	17	هفده	300	سیصد
3	سه	18	ہزده	400	چهارصد
4	چهار	19	نوزده	500	پانچصد
5	پنج	20	بیست	600	ششصد
6	شش	21	بیست و یک	700	هفتصد
7	هفت	22	بیست و دو	800	ہشتصد
8	ہشت	30	سی	900	نہصد
9	نہ	40	چهل	1000	ہزار
10	دہ*	50	پنچہ	2000	دو ہزار
11	یازده	60	شصت**	3000	سہ ہزار
12	دوازدہ	70	ہفتاد	10000	تومان***
13	سیزدہ	80	ہشتاد	500000	کروزور
14	چہاردہ	90	نود	1000000	میلیون
15	بانزده	100	صد		

* პოეზიაში 10-სათვის იხმარება აჰ-იც;

** شصت || شصت;

*** بيور მონღოლურია. მის ნაცვლად ძველად იხმარებოდა სპარსული შეად. ქართ. „ბევრი“ (აწ უკვე მოძველებული);

შენიშვნა 1. არაბული ციფრები იწერება და იკითხება ისევე, როგორც ჩვენი, ე. ი. მარჯენიდან მარცხნივ.

მაგალითად:

1952—1952 დაიწერება ასე: **يک هزار و نه صد و سی و پنج** და —

შენიშვნა 2. რაოდენობით რიცხვით სახელთაგან იცვლება მხოლოდ **او** და **هزار**, რომელთაც აქვთ მრავლობითი რიცხვი; მაგ., **او** -ორი; **دو** -ორნი; **سه** -ორივე, ორთავე; **هزار** -ათასი; **هزاران** -ათასები.

შენიშვნა 3. სპარსულ რიცხვით სახელში სქესი გარჩეული არაა; ამით იგი განსხვავდება არაბული რიცხვითი სახელისგან.

დასათვლელი საგნები რიცხვით სახელს ყოველთვის მხოლოდობით რიცხვში მიხდებიან

მაგალითად:

او -ორი ხარი; (**دو** -ორი ცხენი); დაახლოებითი თელი-სათვის რიცხვი დაისმის განუსაზღვრელი სახელის შემდეგ: **سیالی** -ორიოდე წელი; **روزی** -ხუთიოდე დღე.

რიგითი რიცხვითი სახელი

რიგითი რიცხვითი სახელი მიიღება რაოდენობითი რიცხვითი სახელისათვის **۱** **۱۰۰** სუფიქსის დართვით;

მაგალითად:

هزارم -მეოთხე; **پنجم** -მეხუთე; **هفتم** -მეოცე; **بیستم** -ოცდა-ნეხუთე.

გამონაკლისს შეადგენს მხოლოდ პირველი სამი. ასე მაგ., „პირველი“ თითქმის ყოველთვის აღინიშნება არაბული **اول** -ით; „მეორეს“ აღსანიშნავად არსებობს ორი ფორმა: **دوم** და **دویم**; „მესამე“-სათვისაც ორი ფორმაა: **سوم** და **سیم**;

۱ **۱۰۰** -სუფიქსის პარალელურად არსებობს აგრეთვე სუფიქსი **مین** **۱** **۱۰۰**; მაგალითად: **دوم** ან **دویم** -ის გვერდით იხმარება: **دویمین** ან **سیمین**; აგრეთვე: **سوم** ან **سیم** -ის გვერდით გვაქვს: **سیمین**; შეად. ამას

30-ე — سیم ან سیام ; سیویکم - ე - 31 - چهل و یکم — მეორმოცე; چهل و یک -
41-ე; یکم - ასპირეული; صد و چهارم - ასმეოთხე;

შენიშვნა. პირველისათვის یک - ის ნაცვლად ხმარობენ
კიდევ: نخستین , نخست და არაბ. اولی და اولین - ს; მეორის-
თვის دوم - ის ნაცვლად იხმარება دیگر ან دگر ; ზესამისთვის
არსებობს მოძველებული ფორმა دیگر ან دیگر ;

გაყოფადი ანუ გასაყოფი რიცხვითი სახელი

გაყოფადი ანუ გასაყოფი რიცხვითი სახელი გამოიხატება:

ა) გამეორების საშუალებით: یک - یک - თითო-თითოდ; سه تا سه -
სამ-სამი; აგრეთვე მრავლობითად: چهاران - ოთხ-ოთხი.

ბ) შედგენის საშუალებით: یکایک ; دوآدو ;

გ) یکان და سدگان , دوگان (ს-ს) სუფიქსის მეოხებით: یکان და سدگان (ს-ს)
ვამოვარდნით. ეს უკანასკნელი დაბოლოება გამოყენებულია აგრეთვე
„დაახლოებით“-ის აღსანიშნავად: از جوی دهگان „დაახლოებით ათი
ნიგეზისაგან“ ან „ათიოდე ნიგეზისაგან“;

გამრავლებადი ანუ სამრავლი რიცხვითი სახელი

გამრავლებადი ანუ სამრავლი რიცხვითი სახელი გამოისახება:

ت , لا , لای , ک და وی სუფიქსების საშუალებით. ამათგან უკა-
ნასკნელი წარმოადგენს III პირის ნაცვალსახელის ირიბ ბრუნვას.

წილადი რიცხვითი სახელები

წილადი რიცხვითი სახელები შემდეგნაირად გამოიხატება:

1. როდესაც მრიცხველი ერთია, მის წინ მნიშვნელის დასმის სა-
შუალებით. سه - $\frac{1}{3}$ ე. ი. „სამის ერთი“, სადაც „სამის“ წარმოად-
გენს ძველ გენეტივს (შეად. „იზაფეთ-ე მყალუბ“). ამგვარივეა: چهار
ან چاریک ან چریک ; (შეად. ქართ. სწორი წაკითხვა — ჩარეკი- $\frac{1}{4}$);
 هفتیک - $\frac{1}{7}$;

პირის სახელები იბრუნვიან სრულიად იმგვარადვე, როგორც არსებითი სახელები, მხოლოდ უნდა აღინიშნოს შემდეგი:

ა) *من*-ისაგან მიცემითსა და შემასმენლობითში *را*-ს ნაცვლად გვაქვს *ما* (ე. ი. *ن*-ს გამოვარდნით და *را*-ს შეერთებით მიღებული ფორმა);

ა გ რ ე თ ვ ე :

ترا -ს ნაცვლად არის *تورا*;

ورا :: *ويرا* :: *اورا* გვაქვს *ო*-საგან

ბ) მრავლობით რიცხვს *ما*, *شما* და *ایشان* აწარმოებენ ორგვარად (პარალელური ფორმებით).

მაგალითად:

ماها :: *مايان* -საგან

شماها :: *شمايان* -საგან

ایشانها :: *ایشانان* -საგან

გ) ცოცხალ მეტყველებაში *ایشان*-ის ნაცვლად ხმარობენ *آنها*-ს; ნაცვლად ფორმებისა: *باو* და *باایشان* იხმარება აგრეთვე — *بدو* და *بدایشان*;

კუთვნილებითი გენეტივი

კუთვნილებითი გენეტივი გამოიხატება იზაფეთის საშუალებით.

من پدر *padar-i-man* „მამაჩემი“. აქედან მიცემითი და შემასმენლობითი: *ما پدر* *padar-i-mara*; წოდებითი: *من پدر* *padar-i-man-a*;

او برادر *barādar-i-ū* — „მისი ძმა“; *او* და *تو* შეიძლება თვით იდგნენ იზაფეთით: *من بیچاره* *man-i-bicāra* „მე უმწეო“; *توی بنده* *tuj-i-banda* „შენ მონა“;

تو და *او* უერთდებიან *است* ფორმას, ან უკანასკნელისაგან *ا*-ის ჩამოცილებით: *تست*, *اوست*;

ა-ს გვერდით ახალ ენაში ჩვეულებრივ იხმარება უსულო საგნებისათვის ن—იგი; განსაკუთრებით, მესამე პირის ნაცვლად—ايشا ახლა უკვლავ იხმარება هـ—ისინი;

ნაცვალსახელობითი სუფიქსები

პირის ნაცვალსახელებისგან მიიღება აგრეთვე ნაცვალსახელობითი სუფიქსები. რომლებიც არ იღებენ მახეილს, თუმცა იწერებიან მის წინა სიტყვასთან შეერთებით. ამგვარად, ისინი წარმოადგენენ ენკლიტიკებს და უერთებიან სიტყვებს „ზაბარის“ ან „ზირის“ საშუალებით. ესენია:

	I პირი	II პირი	III პირი
შხ. რ.	مـ	تـ	شـ
შრ. რ.	مانـ	تانـ	شانـ

მაგალითები:

مـ پدر (= من پدر) - „მამაჩემი“; برادرت - „შენი ძმა“; مادرش - „დედამისი“; مادرمان - „დედაჩვენი“; مادرتان - „დედათქვენი“; مادرشان - „დედამათი“.

ამგვარად, კუთვნილებითი ნაცვალსახელების მისაღებად გამოყენებულია პირის ნაცვალსახელები ან მათგან მიღებული ნაცვალსახელობითი სუფიქსები.

იგივე სუფიქსები იხმარება ნაცვალსახელების ირიბი ბრუნვებისთვისაც.

მაგალითები:

من تو کتبخانه - ვუთხარი მე მას (მიც.); من تو کتبخانه - შენ მოკალი იგი (შემ.); من تو کتبخانه - ვინ გამოგზავნა შენ (შემას.); من تو کتبخانه - თქვენ მოკალით იგი (შემასმ.); من تو کتبخانه - მე ის დაფინახე; من تو کتبخانه - მა ჩვენ მას ვაცნობთ (მიც.); من تو کتبخانه - დედამ წყალი და პური მოგიტანა შენ (მიც.); من تو کتبخانه - მა ბევრ იგი ძალიან იყავარს (შემასმ.); من تو کتبخانه - მიტხრა მე (მიც.); من تو کتبخانه - بخوردش -

خويشتن - ყველა პირებისა და რიცხვებისათვის რჩება უცვლელად და იხმარება უმთავრესად, როგორც ირიბი ბრუნვა.

ნ ა გ ა ლ ი თ ე ბ ი :

شما قدر خويشتن را بگشت - მან თავი მოიკლა; ანდა - خويشتن - თქვენ საკუთარი თავის ყადრი არ იცით; ან კიდევ ასეთი ნაგალითი: را نمیدانید - წაიღე თან ჩემი ერთი ფრთა.

2. როგორც ზედსართავი. დაისმის ცალკე خود ან خود (ეს ჯეკანასკნელი აფიქსით და უაფიქსოდაც); ორივე შეერთებულია თავის საზღვრულთან იზაფეთით.

ნ ა გ ა ლ ი თ ა დ :

ز سه وی و بویه پوز خويش * حرد در سرم جای نگرفت بیش
ე. ი. - მისი შიშისაგან და ჩემი შვილის დარდისაგან ქკუას აღარ ეკავა
ადგილი ჩემს თავში. აგრეთვე ამბობენ: خانہ خودم - ჩემი სახლია;
برادر من کار خود را - მისი ქონება (საკუთრება); ან - مال خودش
ჩემი ძმა თავის საქმეს კარგად აკეთებს.

მითითებითი ნაცვალსახელი

ახლო საგნებისათვის იხმარება „-ის“-ს, შორეულთათვის კი „-ის“-
-იგი“-ერთიცა და მეორეც დაისმის განსამარტებელი საგნის წინ რიცხვის
წევრუცვლელად: در این - ეს კარი; پنجرها - ის თანჯარები; این سردابا
ეს საოდაფები; آن بلبلان - ის ბულბულები.

آن - ის მრავლობითი რიცხვი - آنها იხმარება პირის ნაცვალსახელის
-ისინი“-ს ნაცვლად.

هم (- ც) ნაწილაკთან შეერთებით ეს ნაცვალსახელები იძლევიან
წემდეგ ფორმებს:

همین (- ესევე; همان (- იგივე; آن)

چون (- როგორც, ვით) ნაწილაკთან შეერთებით: او = چو =
როგორც ის: چنين (- ასეთი; چنان (- ისეთი; آن)

ის შეერთებით: چون და هم

همچنين - ნამდვილ ასეთივე; همچنان - ნამდვილ ისეთივე;

چند (- რამდენი) - თან შეერთებით:

چندان , چندین - ამდენი, იმდენად.

შენიშვნა. ძველს ენაში შენახულია این-ნაცვალსახე-
ლის ძველი სახე: امروز-imruz-დღეს = این روز-in ruz; امشب-im-
šab-ამაღამ = این شب-Inšab; امسال-imsal-წლეულს = این سال-in sal.

კითხვითი ნაცვალსახელი

ა) სულიერ საგანთათვის ხმარობენ კ.ს (გამოითქმის kī), უსუ-
ლოთათვის ჯე—რომელი? ვინ? მიცემ. და შემასმ.-كرا, چرا და იშ-
ვითად მრ. რიცხვით: كيان (კიჲ), და ჯე—ნიეთა შესახებ. არ-
სებობს პარალელი ფორმები: كى და چى (შეერთებით ზოგჯერ كى چى).
او-ვინ او كيست-ვინ ხარ შენ? تو كيستى-ვინ ვარ მე? من كيم
არის ის? اين چيست—რაა ეს? كرا ديدى-ვინ ნახე? كرا كرفته
ვისი ასული მოიყვანა მან (ცოლად)? چى گفتى—რა თქვი? چى كنى-რასა
შვრები? اين-ის, ვინც; آن-ის, რაც...; چرا-რატომ, რისთვის?

აგრეთვე იხმარება ჯე და ა-იგივე მნიშვნელობით.

ბ) როგორც ზედსართავი სახელი იხმარება ჯე-„რა“-ს ან „რაგვა-
რი“-ს აზრით; اين چى است—ეს რა (რაგვარი) ნიეთია? آن چى مرد
است-ის რა (რაგვარი) კაცია?

გ) „რომელი“-ს და აგრეთვე „რა“, „რაგვარი“-ს მნიშვნელობითაც
ხმარობენ: كدام და მრ. რ. كدامى და كداميكى, كدامى, كداميكى
და როგორც მხოლოდ ზედსართავი კიდევ: كدامين-რომელი?

მიმართებითი ნაცვალსახელი

არსებობს მხოლოდ ერთი მიმართებითი ნაწილაკი კე (ან მის ნაც-
ვლად, უფრო ძველს პოეზიაში --كجا-სად?). არსებითი სახელი,
რომელიც განიმარტება მიმართებითი ნაცვალსახელით, უსათუოდ საჟი-
როებს კიდევ დაახლოებით განსაზღვრას ჩვენებითი آن და اين-ის
ანდა اشارت-ის ან მისართის საშუალებით (ნათ. ბრ. ზედსარ-
თისაგან). გრამატიკული დამოკიდებულება მიმართებითი ნაცვალსა-
ხელისა განიხილება მის შემდეგ მდგარ ნაცვალსახელში (მეტწი-
ლად: enclitica):—من كى-მე რომელიც; آن كى-ის, რომელიც;
كسى-ერთი ვინმე, რომელსაც; بىرت-
من كى-შენი შვილი, რომელსაც...; من كى-მე, რომლის შვი-
ლისაგანაც...;

მაგრამ კაზმუ ოსიტყვაობაში, როცა چرا და აგრეთვე წინდებულები, მი-
მატება უკვე გარკვეულ სიტყვას. წინდებული სრულიად შეიძლება გამო-

ტოვებულ იქნას: تراکه دست بلرزد -შენ, რომელსაც ხელი გიკანკალებს.

که یزدان کسیرا که دارد پناه * زگرما و سرما نگردد تباہ
-ნიმითომ, რომ დმერთი ვისაც ფარავს. ის არ დაილუპება სიცი-
ხისა და ყინვისაგან-.

هر گز نرسد بازروی دل خویش * آنرا که اجل زپس بزد عمر زبیت
თავის დღეში ვერ მიაღწევს თავის გულის საწაადელს ის, ვი-
საც რომ (რომელსაც) სიკვდილი უკან ექნება, სიცოცხლე კი წინ".
ადგილი, რომელზედაც შენ ზიხარ, და სხვა.
მხოლოდ ნაცვალსახელებს: آنکه-ის, რომელიც; هرکه- ყველა;
ყოველი, რომელიც, ვინც... და მათ პარალელებს آنچه-ის, რაც, هرچه-
ყველა რაც; ان და آنچه- هر-ყველა ის, რაც...- ნაწილაკი რა შეიძ-
ლება მიემატოს პირდაპირ: هرکرا და სხვ.

განუსაზღვრელი ნაცვალსახელი

ა) ان کسی ერთი ვინმე; ვილაც. მრ. რ. آدمیان (ადამიანები
(აგრეთვე არაბ. شخص, ანდა شخصی). هج (უფრ. ძვ. ایج) - რაღაც,
ერთი რამე, ან უარყოფითად (უარყოფა შეიძლება არც კი იყო გამო.
ხატული): არაფერი, არაფერი, არაფერთარი. აგრეთვე كس هج,
كدام هج, چيز هج; ან იხმარება თითქმის მხოლოდ უარყოფითი
მნიშვნელობით, მაშინ, როდესაც დადებით ზმნასთან ის შეიძლება ითვ-
ლებოდეს უბრალო კითხვით ნაწილაკად: گاننا هج شنید? ითვ-
გონე? هج ميتوانی گفت? შენ შეგიძლია თქვა?

ბ) هر „ყოველი“, როგორც არსებითი სახელი და ზედსართავი.
შეერთებანი: هرکدام, هرکس, هرکس, هر شخص, هر که, هر که, هرچه,
هر چه, هر چه, هر چه, هر چه, هر چه, هر چه, هر چه, هر چه, هر چه,
ყველა სამი, სამივე. სამთავენი.

გ) بیستار - ერთი ვინმე, რომელიმე; აგრეთვე მოძველებული
استار - რომელთა ნაცვლადაც აწ იხმარება არაბ. فلان, فلانی, کسی;
-ყველა, სრულად. სულყველა, უმთავრესად როგორც

ზედსართავი: هر که ყოველი და, როგორც ამგვარი, დაისმის ძველს
ენაში აგრეთვე არსებითი სახელის შემდეგაც: هر ان - ყველა მხედ-
რები (ცხენოსნები); ყველა ცხენოსანი; აგრეთვე გვაქვს همگی,
همگی და არა სწორი მრ. რიცხვით همگان - სულყველა, ყველანი, აქვე უნდა
მივკუთვნოთ არაბ. كل და تمام - რომლების შემდეგ მდგარი არსებითი
სახელი მოითხოვს იზაფეთს, რასაც ადგილი აქვს აგრეთვე همه-ს შემ-

დეგაც, როგორც უფრო ძველს ისე ხალხურ ენაშიაც, და არაბ. جمله; მაგალითად, تمام عالم - ყველაფერი რაც ქვეყანაზეა, მთელი ქვეყანა, სრული ქვეყანა; همه مردم - ყველა ადამიანი, ხალხი.

ე) ديگر - „მეორე, სხვა.“ იხმარება, როგორც ზედსართავი, ხოლო, ديگرى - ვინმე, მეორე, სხვა ადამიანი, — როგორც არსებითი სახელი; მრ. რ. ديگران (ديگرها); يکى ديگر - მეორე; يکديگر - ერთმანეთს, ერთი მეორეს. ურთიერთს. გვხვდება ხშირად გამარტივებული گرگა შემოკლებული პირველი მარცვლით.

ვ) چند - „რამდენიმე,“ ჩვეულებრივ დგას სიტყვის წინ: چند روز - ან چند روزى, ანდა უკან: يى تعريف (იზაფეთით განმარტება) მაგ.: هر چند سعى - რამდენი არ; هر چند روزى - რამდენიმე დღე; هر چند - რამდენი არ ეცადა.

აწ მოძველებული واند - ისაგან — „და კიდევ მეტად“ — გვაქვს კინობითი انك - მცირედი, ცოტა; შეად. ხმარებული ფრაზაში: نيكوتر - ულამაზესი ასჯერ და კიდევ მეტადაც.

რთული: چندان და چندي - ანდენი.

ზ მ ნ ა

სახელზმნა. ორი მთავარი ფუძე

მოქმედების აღმნიშვნელი სპარსული სახელზმნა, რომელიც უდრის ინფინიტივს ანუ მოქმედების განუსაზღვრელ ფორმას, ბოლოვდება ან تا dan-ზე (ხმოვნების, ხშიერი თანხმოვნების რ და კ-ის შემდეგ) ან تى tan-ზე (ყრუ ბგერათა შემდეგ):

მაგალითები ან-ზე:

کردن - ქმნა, კეთება: بودن - ყოფნა; برادن - წაღება; ჩვენება; خوردن - ჭამა, სმა; دادن - ცემა, დარტყმა, დაკვრა; دادن - დარჩომა, დარჩენა და სხვ.

ყოველ სახელზმნას ორი მთავარი ფუძე აქვს:

ა) ნამყო დროის ფუძე, რომელიც მიიღება განუსაზღვრელი ფორმისათვის განაპირა ان - an მარცვლის ჩამოშორებით.

მაგალითად:

— نمودن ; برد — بردن ; بود — بودن ; کرد — کردن ; آمد — آمدن ;
 کشت — کشتن ; ماند — ماندن ; زد — زدن ; خورد — خوردن ; نمود

ბ) აწმყო დროის ფუძე კი წმინდა ძირია, რომელიც ყოველთვის განსხვავდება ნამყო დროის ფუძისაგან და მიიღება შემდეგნაირად: სახელწმინას ჩამოეცლება დაბოლოება — تن ان და ამნაირად მიღებული ფუძის განაპირა ასო ან რჩება უცვლელი ან, უმეტეს შემთხვევაში, იცვლება თვისებითაც და ოდენობითაც.

მაგალითები:

رو — رفتن ; (کر არა) ; کن — کردن ; کش — کشتن ;
 گزین — گزیدن ; (شکس არა) ; شکن — شکستن ; (رف არა) ;

ეს აწმყო დროის ფუძეები მეტის-მეტად მრავალგვარია და მათი წარმოშობა შეიძლება აიხსნას მხოლოდ ისტორიულად. ყველა შემთხვევაში შეიძლება წარმოდგენილ იქმნას შემდეგი ჯგუფების სახით:

I ჯგუფი.

დაბოლოება — ان.

ეს დაბოლოება ნარნარა ბგერების ნარისა და ლასის და აგრეთვე • და • ხმოვნების შემდეგ მოვარდება ხოლმე.

ა) ان-ის შემდეგ.

მაგალითები:

ماندن — مان . დარჩენა; راندن — راز - დენა, გაგდება, გატყორცნა;

کندن — کن - თხრა და სხვ. (მხოლოდ: آگندن — آگین - ავისება);

ბ) ر-ს შემდეგ არ იცვლიან ფუძეს.

خور — خوردن ; پرو — پرواز, აღზრდა, მოყვანა (მოსაულისა);
 گزاردن — گزاردن, სწავლა, სწავლა და სხ.

გ) ر-ს შემდეგ ძირითადი ფუძის თვისებითი ან ოდენობითი ცვლილებით.

მაგალითად:

ბერძნულად: -بر-წალემა, წატანა, ზიდვა, წევა, მოტაცება, მოპარვა; -آوردن-ორ ან ჩვეულებრივ, შემოკლებით-آر-მოტანა, მოყვანა, თან წაყვანა; -سپردن-სპერ, უფრო ხშირად-سپار-გადაცემა, მიბარება, მინდობა; -شمردن-შამარ, აგრეთვე -شمر-თელა; -افشردن(افشردن)-აფარ-დაწოლა, დაჭირება, წნევა, წნეხვა; -مردن-მარამ, -میر-კედონა; -کردن-კენ-კეთება, შესრულება, ქმნა, -ფუძეშეცვლილია.

დ) -ის შემდეგ ზმნებში: -بودن-ყოფნა, -بود-და აგრეთვე: -و-ს დიფთონგად (ი-ს ან ად) ქცევით: -دارودن-არო-მეცა; -زودن-ზო-ლმუილი, კიხვინი; -شنودن-შნო-სმენა, გაგონება; -غنودن-გნო-თვლება, და -شدن(شودن)-შო-წასვლა, ქცევა, გახდომა, ყოფნა რადმე, მთხვევა.

ე) -ისა და ყველა სხვების -و-ს შემდეგ დაბოლოებულების შემდეგ ფუძე -و-ი იცვლება -ای-ით. (საკუთრივ ა და ჩანართი ი).

მაგალითად:

-آمان-ამანი-მზადება; -زاد-ზაი-შობა, ბადება; -آسودن-ასო-სვენება, დამწვინება, დამყარება; -آلودن-ალო-გასვრა, გამურვა, გათხუპვნა; -پیمودن-პიმაი-გამოზომვა, გაზომვა და სხ.

ვ) შემდეგი 4 სახელზმნა კარგავს ან დაბოლოებასთან ერთად ამ დაბოლოების წინ მღვარ -საც:

მაგალითად:

-افتادن(افتادن, افتادن)-აფტ-ფა, ვარდნა, ცვენა; -فرستادن(فرستادن, فرستادن)-ფრსტ-დგომა; -استادان(استادان, استادان)-ადე. ამათში გამოჩაქლისს შეადგენს ადან-მიცემა, მინიკება, ჩუქება, ბოძება, რომელიც იცვლის ფუძეს -ده-ად.

ზ) -ზე დაბოლოებულ სამ ზმნაში იცვლება ფუძე: -آمدن-მოსვლა -آی; -زد-ცემა, რტყმა; -استادن-ალემა, წალემა -ستان:

თ) შემდეგს ზმნებში -یدن-ზე, დაბოლოების წინ ძირისეულ -ს ემატება -ن:

მაგალითად:

-آفریدن-აფრინ-გაჩენა რისამე -آفریدن-წყვეტა, კრეფა. -ان خریدن-ან ხრინ-ყიდვა -خریدن-გრინ-ამორჩევა -ان خریدن-გრინ-უფრო ხშირად -خر;

ყველა სხვა შემთხვევაში ეს -ს ამოვარდება ხოლმე.

მაგალითები:

پرسیدن — پرس — გამოკითხვა, შეკითხვა; زاییدن — زای — შობა, ბადება;
فهمیدن — فهم — გაგება:

II ჯგუფი.

დაბოლოება — تن.

تن დაბოლოების მოვარდნისას, მის წინ მდგარი თანხმოვანი თ.ს. გავლენით იცვლება და ღებულობს თავის პირვანდელ სახეს; ამასთანავე მისი წინამავალი ბგერა:

ა) خ (დაბოლოებაში — ختن) იქცევა:

1) -ად: ش

فروش — გაყიდვა; فروختن — დაოშ — دوختن

შენაში: شناختن — ცოდნა — ش — ის ნაცვლად ჩნდება: شناس —

2) ყველა სხვა შემთხვევაში -დ: ز

سوختن — აფრავ — افراختن; آموز — სწავლა — آموختن

წვა — سوز — და სხ.

სახელზმნაში — پختن — ხარშვა, დუღება — იცვლება ძირის ხმოვანი: --

پز — گسل — ფორმას აწარმოებს ტეხვა — კი — მტერევა, گسیختن; پز:

ბ) س (დაბოლოებაში — ستن) იქცევა:

1) -ად შემდეგ ზმნებში:

رستن — خواه — სურება — خواه; خواستن — ნდომა; جه — ხტომა — جستن

გათავისუფლება, თავის დაღწევა — ره;

ფორმას. خیز — ადგომა, კი იძლევა — خاستن; كاه — კლება — كاستن

2) იგივე س იქცევა -ად შემდეგ ზმნებში:

پیوند — შეერთება — پیوستن; بستن — შეკვრა — بستن

3) -ად ზმნებში:

نشین — ჯდომა — نشستن; شکن — ტეხვა — شکستن; ز — მტერევა, ز —

4) -ად ზმნებში:

پیرای — მომზადება — پیراستن; آرای — მოკაზმვა — آراستن

5) ხმოვნის დაგრძელებით სახელზმნებში:

رعی — ბანა, شستن — როი — ზრდა — رستن; جوی — ჯებნა — جستن

(شور — აჯრეთვე) — شوی

ყველა სხვა შემთხვევაში ستن მთლიანად ვარდება.

خفتن - დაძინება (ძილი) --- خفت :

سفتن - ასხმა, აცმა (მძივის) --- سفت :

نهفتن - მალვა, ფარვა --- نهفت ;

ეს ზმნები დღეს უკვე მოძველებულია, ცოცხალ ენაში აღარ იხმარება, მაგრამ ენა ამ მხრით თვით იკადვებს გზას და მიისწრაფის გამართივებისაკენ. ასე მაგალითად. აწმყო დროის ყველა უკანონო ფუძისაგან შეიძლება ვაწარმოოთ განუსაზღვრელი ფორმა يدن idan დაბოლოების მიმატებით. სახელზმნა خواب—خفتن ამჟამად მომქმედენანი იხმარება უკვე ფორმით خوابیدن—ძინება (ძილი). აგრეთვე, جه—جستن ; كوب—كوب—ნაყუა-ს ნაცვლად იხმარება كوبیدن ; ج—جه—ხტომა-ს ნაცვლად იხმარება جهیدن : და სხვ.

ზმნის ფორმების წარმოება

ჩვენ გავიცანით უკვე სპარსული სახელზმნის ორი მთავარი ფუძე: ა) ნამყო დროისა და ბ) აწმყოსი; ნამყო დროის ფუძე თავისი ფორმით წარმოადგენს: ა) ნამყო დროის მესამე პირს. كردن kardau-ისაგან ნამყო დროის ფუძეა—كرد kard-აკეთა, გააკეთა. ბ) როგორც ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი იგი ნიშნავს „კეთება“-ს და, როგორც ასეთი, იგი გამოყენებულია მეორე მყოფადისთვისაც. ამნაირად, کرد არის ბოლომოკვეცილი ინფინიტივიც და ნამყო დროის მესამე პირიც, რომელსაც დაბოლოება არასოდეს არა აქვს. ამ ნამყო დროის ფუძეზეა აგებული ნამყო დროის ყველა მარტივი ფორმა, აწმყო დროისაზე კი კონიუნქტივის ანუ კავშირებითი კილოს ფორმები. აწმყო დროის ფუძე თავისი ფორმით იგივეა, რაც ბრძანებითი კილო—کن kon-აკეთე. იგივე ფორმა აქვს აწმყო დროის პირველსახეობითს მიმღობასაც, რომელიც ცალკე არასოდეს არ იხმარება და გამოყენებულია მხოლოდ მთელი რიგი რთული სიტყვების ბოლო ნაწილად: رفتن raftan-წასვლა, აქედან رو راز არის: ა) წმინდა ძირიც (აწმყოს ფუძე) და 2) აწმყო დროის პირველსახეობითი მიმღობაც, რადგანაც გვაქვს რთული სიტყვები: پیشرو-წინამავალი ანუ წინამორბედი და پیرو-კვალში მიმყოლი ანუ მიმდევარი. აგრეთვე ზმნისაგან فروختن—فروش-გაყიდვა — გვაქვს: میوه فروش-ხილის გამყიდველი, მეხილე.

პირთა დაბოლოებანი

პირის დაბოლოებათა სრულ სახეს წარმოვიდგენს ე. წ. „არსებითი ზმნა“—verbum substantivum:

მხ. რ. 1. ام am მრ. რ. 1. ايم im

2. اي i 2. ايد id

3. است ast 3. اند and

მაგრამ მას აქვს მხოლოდ აწმყო დროის ფორმები; დანარჩენი ფორმები კი შიილება ზმნისაგან بودن-ყოფნა. ამ პირის დაბოლოებათათვის იხმარება დამატებითი მახვილი. თვითთული ამ დაბოლოებათაგანი უერთდება წინა სიტყვას (ქვემდებარეს) და ამასთანავე ძირფული ! ან გამოვარდება, ან იქცევა ჰამზად:

მხ. რ. 1. منم (= من ام) მე ვარ.

2. توئی (= تو ای) შენ ხარ.

3. اوست (= او است) ის არის.

მრ. რ. 1. مايم (= ما ايم) ჩვენ ვართ.

2. شمايد (= شما ايد) თქვენ ხართ.

3. آنها اند -ისინი არიან.

ასევე ერთად იწერება ყველა ეს ფორმა ყოველ მათ წინა სიტყვასთან, რის დროსაც ალექვი ან გამოვარდება ან და, ხმოვანთა შემდეგ. იქცევა ჰამზად.

მაგალითად:

او پردلست (= او پردل است)-ის გულადია;

تو ماه روئی (= تو ماه رو ای)-შენ პირმთვარე ხარ;

უ ლ ლ ე ბ ა

ა) ფორმები, რომლებიც მიიღებიან აწმყო დროის ფუძისაგან:
 ზმნა—کردن-კეთება; აწმყო დროის ფუძე —کن.

1. ბრძანებითი.

შხ. რ. کن -გააკეთე!   შრ. რ. کنيد -გააკეთეთ!

შ ე ნ ი შ ე ნ ა . დანარჩენ პირთათვის გამოყენებულია კავშირებითი კილოს პირთა ფორმები.

2. აწმყო.

შხ. რ. I. م am   შრ. რ. I. يم Im

2. ي ī   2. يد id

3. ا ad   3. اند and

მ ა გ ა ლ ი თ ა დ :

შხ. რ. I. کم konam   შრ. რ. I. کنیم konim

2. کنی konī   2. کنید konid

3. کند konad   3. کنند konand

ამ აწმყო დროის ფორმებს უმეტეს შემთხვევებში წინ მიუძღვის პრეფიქსად ნაწილაკი می-mī:

1. میکنم mīkonam

2. میکنی mīkonī

3. میکند mīkonad

3. აწმყო დროის მიმღობა.

აწმყო დროის მიმღობას სამნაირი დაბოლოება აქვს: 1. $\_$, ან და $\_$, რომლებიც უერთდებიან აწმყო დროის ფუძეს; ამნაირად, ზმნი-საგან $\_$ -ხედვა, ხილვა, გვაქვს: 1. $\_$ 2. $\_$ და 3. $\_$, რომლებიც ძლიერ მკაფიოდ განირჩევიან ერთი-მეორისგან მნიშვნელო-ბით. სახელდობრ, პირველი იხმარება, როგორც ზმნიზედელი მიმღობა ან როგორც ზედსართავი: $\_$ - $\_$ -ხედვის უნარის, ან ნიჭის მექო-ნი, მხელი, მხედველი; $\_$ - $\_$ -განოკითხვით, გამომკითხე, გამომ-კითხავი, მკითხე; $\_$ - $\_$ -შესაფერი, საკადრისი, ფერი; $\_$ - $\_$ -სა-კადრისი, დასაშვები (შეად. $\_$ -ქრისტიანი. მრ. რ. $\_$). მეორე არ იბრუნვის და იხმარება, როგორც შემასმენელი ან ზმნიზედებრი მიმღობა: $\_$ -ხედვით, ცქერით, ყურებით (რუს. $\_$). მესამე იხმარება. როგორც წმინდა ზედსართავი ან არსებითი სახელი: $\_$ - მხედველი, მხილველი, თვალი. მრ. რ. $\_$; $\_$ - $\_$ -მკითხველი. მიმღობის ეს სამივე სახე კიდევ უფრო მკაფიოდ განსხვავდება ახალ სპარსულში.

1) $\_$ $\_$ - მოლაპარაკე (საზოგადოდ) 2) $\_$ $\_$ - მოლაპარაკე თუთიყუში; 3) $\_$ $\_$ - ლაპარაკით, საუბ-რით. ასევე: $\_$ $\_$ - $\_$ $\_$ - ძირს დაცემით და აღგო-პით, წაბორძიკებით.

შენიშვნა. შემოკლებულია აწმყო დროის მიმღობის დაბო-ლოება $\_$ შემდეგ ფორმაში: $\_$ - მგვანი, მსგავსი, ებრი, — ზმნისა-გან $\_$ - მგვანება; იხმარება იზაფეთით: $\_$ - ლომებრ, ლო-მივით; აგრეთვე პოეზიაშიც — $\_$; გვხვდება რთული სიტყვის მე-ორე ნაწილადაც: — $\_$ (იმავე მნიშვნელობით). თიქლოუსი ხში-რად ხმარობს: $\_$ - $\_$ - მოუძწიფებელი ბავშვი; $\_$ - $\_$ - უხუ-ცესი; $\_$ $\_$ - კეთილშობილი. შეად. ამათ კიდევ უფრო შემოკ-ლებულ ფორმა: $\_$, რომელიც $\_$ - საგან არის მიღებული; 4. კავშირებითი კილო.

კავშირებითი კილო მიიღება აწმყო დროის ფუძისათვის $\_$ პრე-ქტისა ნიშატებით და გამოხატავს აგრეთვე განუსაზღვრელ დროს, ანუ

ეგრეთწოდებულ აორისტს³. თუ ო უშუალოდ უერთდება ფუძეს, იმ შემთხვევაში „ჰაჰ ჰეესი“ მოვარდება. ამნაირად, ზმნისაგან كرد — کن მიიღება აორისტი, რომელიც შინაარსით მყოფადიც არის.

შხ. რ. 1.	بکن	შრ. რ. 1.	بکنیم
2.	بکنی	2.	بکنید
3.	بکند	3.	بکنند

ასევე, უპრეფიქსოდ ხმარებული کنم , کنی , کند ; کنیم და ა. შ., იგივე აორისტია.

5. ნატვრითი კილო.

ნატვრითი კილო ნიიღება აწმყო დროის ფუძესა და პირის დაბოლოებას შორის ალექვის ჩართვით.

მაგალითად:

کناد — „დე კმნას“ (გააკეთოს).

ბ) ფორმები, რომლებიც მიიღებიან ნამყო დროის ფუძისაგან.

1. მარტივი ნამყო.

მარტივი ნამყოს პირის ნიშნები იგივეა, რაც აწმყო დროისა, ოღონდ მესამე პირს არა აქვს დაბოლოება. იგი მიიღება, როგორც ეს ზევითაც აღენიშნეთ, ინფინიტივისათვის უკანასკნელი მარცვლის (ند) მოკვეციით. ამნაირად, ნამყო დროის პირის ნიშნებია:

შხ. რ. 1.	م	შრ. რ. 1.	م
2.	می	2.	مید
3.	—	3.	مند

³ აორისტი ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს განუსაზღვრელ დროს.

მაგალითად:

შხ. რ. 1. کردم   შრ. რ. 1. کردیم

2. کردی   2. کردید

3. کرد   3. کردند

2. می ում პრეფიქსის საშუალებით მიიღება განმეორებითი მოქმედების შინაარსი. მაგ. کردم ვაკეთებდი, ვიქმოდი; მაგრამ, کردم - გავაკეთე, ვქმენ.

მარტივი ნამყო იძლევა შესრულებული მოქმედების გაგებას, მაგ. کرد - გააკეთა, ვ. ი. ერთხელ და სამუდამოდ, ან და გამოხატავს ისეთ მოქმედებას, რომელიც გრძელდებოდა წარსულში ან მეორდებოდა რამდენიმეჯერ. ასეთი გაგების მოცემა ხერხდება ზნის ფორმისათვის მი პრეფიქსის წამძღვარებით. სადაც მთავარ მახვილს ღებულობს პრეფიქსი. აა dād - მისცა, მაგრამ: აა მი dād - აძლევდა. ხშირად მი ნაწილაკი უშუალოდ უერთდება ზნის ფორმას.

მაგალითად:

1. میداد და სხვა. 2. میدادی 3. میدادم.

გ) ფორმები, რომლებიც ინარმოებიან ინფინიტივისაგან.

1. ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი, რომელიც მიიღება ინფინიტივისათვის ۱- დაბოლოების წართმევით (ფორმით უდრის ნამყო დროის ფუძეს და დამოუკიდებლად არ იხმარება); მაგალითები: رفت, آمد და სხვ.

2. ნამყო დროის მიმღობას, რომელიც მიიღება ინფინიტივის ۱- დაბოლოებაში ფათჰის შემდეგი ۱-ის მუნჯი „ჰაე ჰევისით“ შეცვლის სახით ან აწმყოს ფუძისათვის ფათჰით წამძღვარებული მუნჯი ۱-ს მიმატებით, აქვს როგორც მოქმედებითი, ისე საშუალო და ვნებითი მნიშვნელობა. მაგ., کرده ვაკეთებელი. (აგრეთვე: გააკეთა რა, ან ზნის რთულ ფორმებში—მკეთებელი, კეთებელი); შეად. پرسید - ჰკითხა რა, მკითხველი, ნაკითხი, დაკითხული; تیرسید - შეშინდა რა, შეშინებულის; آمد - მოვიდა რა, მოსული; آید - ნახა რა, ნახული, ნანახი, მნახველი, მხედველი, თვალი (მრ. რ. آیدگان); گفت - თქვა რა, მოქმედი, ნათქვამი, თქმული.

3 მყოფადი დროის მიმღობა, რომელიც მიიღება ინფინტივის ჯაბოლოებისათვის ც-ს მიმატებით და ამ უკანასკნელზე მახვილის გადასვლით. ამ ც-ს „შესაფერისობის იაჲ“ ეწოდება: کردنی —საკეთებელი; پرسیدنی —საკითხავი; رفتنی —წასასვლელი.

დ) მეშვედი ზმნებით ნარმოებუდი ფორმები.

აღწერიითი წარმოებანი ანუ ზმნათა რთული ფორმები ნამყო დროის მიმღობისაგან.

ა) „არსებობა“ ზმნის, ანუ გადასაბმელი ზმნის შემწეობით: ნამყო სრული (perfectum).

მხ. რ. 1. کرده ام	მრ. რ. 1. کرده ایم
2. کرده ای	2. کرده اید
3. کرده است	3. کرده اند

ბ) მარტივი ნამყო შემწეობით ზმნისაგან ნამყო შესამე (plusquamperfectum).

მხ. რ. 1. کرده بودم	მრ. რ. 1. کرده بودیم
2. کرده بودی	2. کرده بودید
3. کرده بود	3. کرده بودند

გ) ზმნის აწყო დროის შემწეობით მიიღება მეორე მყოფადი.

მხ. რ. 1. کرده باشم	მრ. რ. 1. کرده باشیم
2. کرده باشی	2. کرده باشید
3. کرده باشد	3. کرده باشند

ეს ფორმა იხმარება მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც უნდა განოთქვან ექვი, ფიქრი ან დაურწმუნებლობა იმაში, აქვს თუ არა სინამ-

დვილეში ფაქტს ადგილი. ანდა აღნიშნონ მოქმედება, როგორც უნდა შესრულდეს მომავალში და ან კიდევ—შეპირობებულაჲყონ რაიმე ფაქტი.

მაგალითები:

1) اگر کرده باشم -agar kardā bāšam—მე რომ გავაკეთებლე (მაგრამ საქმე ის არის, რომ ნამდვილად მე არაფერს გავაკეთებ).

2) هر چه میل داشته باشید -- ყველაფერი, რაც კი უნდა მოგესურვოთ (მაგრამ მე არ ვიცი, თქვენ რა გსურთ, ან გსურთ რაინც საერთოდ, თუ არა). შეადარეთ ფრაზასთან: هر چه میل دارید -- ყველაფერი, რაც თქვენ გსურთ (მე მართლაც ვიცი, რომ თქვენ რაღაც გსურთ).

3) شما نداشته باشید -ის, რაც თქვენ არასოდეს არ უნდა გქონებოდათ (მე არ ვიცი, გქონდათ თქვენ რაიმე თუ არა). შეადარეთ ფრაზასთან: شما هرگز نداشته‌اید -ის, რაც თქვენ არასოდეს გქონებიათ (მე ნამდვილად ვიცი, რომ ეს თქვენ მართლაც არასოდეს გქონებიათ).

(I) პირველი მყოფადი მიიღება საუღლებელი ზმნის ბოლომორგეცილი ინფინიტივისათვის خواستن - خواه (ნდომა) ზმნის აწმყო დროის მიხმარებით.

მაგალითად:

მხ. რ. 1. کرده	خواهم	მრ. რ. 1. کرده	خواهیم
2. کرده	خواهی	2. کرده	خواهید
3. کرده	خواهد	3. کرده	خواهند

e) ენებითი გვარი მიიღება საუღლებელი ზმნის ნამყო დროის მიწლებობის დამხმარე ზმნა شدن ან گشتن (گردیدن) -თან. შეერთების გზით. რასაკვირველია, იუღლება მხოლოდ დამხმარე ზმნა.

მაგალითად:

ინფინიტივი: کردن -გაკეთებულ ქმნა; کشته شدن -მოკლულ ქმნა; ბრძანებითი კილო: کشته شو -მოკლულ იყავ; აწმყო: کشته میشود -მას კლავენ; მარტივი ნამყო: کشته شد -მოკლულ იქმნა;

ნაწილი ნებაზე: بود کشته شده - იგი მოკლულ იყო (მოეკლათ);
პირველი მყოფადი: کشته خواهد شد - ის მოკლულ იქნება; მე-
ორე მყოფადი: کشته شده باشد - ის მოკლულ იქნება. ფირდოუსის-
თან ვხვდებით აგრეთვე: شدن - ის ნაცულად آمدن - ის ხმარებასაც.

მაგალითად:

مرا گفت که این نامه شهریار * گرت گفته آید بشاهز سار

„მან ნიუხრა: ეს სამეფო წიგნი, შენგან რომ იქნება თქმული, მე-
ვეებს უანდერძო!“

უარყოფა ზმნებში

უარყოფა ზმნებში გამოიხატება ზმნის ფორმის წინ **ه** - ნაწილაკის
დაწინით ან ამავე ნაწილაკის შეერთებით, უკანასკნელ შემთხვევაში „ჰაჰ
ჰევესი“ გამოვარდება ხოლმე და წინიდან მიეხმის ზმნის ფორმას **ن** ან **نه**
სახით (ამ უკანასკნელი სახით ხმოვნის წინ); ბრძანებითი და ნატვრი-
თი კილოები კი მიიღებენ **ه** ნაწილაკს ან შეერთებით **م** ან **می** სა-
ხით, როგორც მაგ. **نپرسم** naforsam - არ გკითხავ, არ ვეკითხები, ან არ
გეკითხები; **نگفت** nafoft - მან არ თქვა, ან არ უთხრა (მითხრა, გითხ-
რა); **نیامده است** - ის არ მოვიდა; ბრძ. კ. **نمپرس** nafors-ნუ მკითხავ, ან
ნუ ჰკითხავ (არ მკითხო ან არ ჰკითხო!); **نماید** naist-ნუ ღვახარ, არ
დადგე! **نماید** naist-ნუ მოხვალ, არ მოხვიდე.

ه ნაწილაკი ყოველთვის უერთდება საუღლებელი ზმნის ფორ-
მას და ამიტომ პირველ მყოფადში და ვნებითი გვარის ზმნის ფორმებ-
ში იგი უერთდება მეშველი ზმნების **خواستن** - **خواه** - ის და **شدن** - **شو** -
ის ფორმებს, რომლებიც მხოლოდ ამ შემთხვევებში იუღლებიან.

მაგალითები:

نگفت - არ იტყვის; **نخواهد** - არ იქნება მოკლული;
نشد - არ იქნა მოკლული; ლიტერატურულ ენაში ძველად ბრძა-
ნებითი კილოსთვის იხმარებოდა უარყოფის ნაწილაკი **ه**, დღეს კი უფ-
რო ხშირად ხმარობენ **ه** ნაწილაკს.

ნ ა წ ი ლ ა კ ე ბ ი

წინსართები: ه می ان

ბოლოსართები: ی ، ا

ბე და می ნაწილაკების წამძღვარებით ზმნის ფორმებთან, იცვლება ამ უკანასკნელთა ძირითადი მნიშვნელობა.

1. ბე (ب) შეიძლება შეუერთდეს ყოველი ზმნის ფორმას, თუ ნას (ზმნას) არა აქვს ნაწილაკი می ან უარყოფის მაჩვენებელი لا:

მისი დანიშნულებაა, აღნიშნოს მოქმედების დაუსრულებლობა. ეს ნაწილაკი თითქმის მუდამ უერთდება ბრძანებით კილოს, როველიც უძისოდ არასოდეს არ იხმარება. მაგალითად: بکن bekon-ქმენ, გააკეთე; بخر befox - ჰკითხე (მკითხე); بگو - begu - თქვი. بیا - bejā - მო! მოდი! შემოიარე!

აწმყო დროის ფორმასთან შეერთებით, იგი აძლევს მას კავშირებითი კილოს მნიშვნელობას: بخرsam - რომ ვკითხო (გკითხო), რათა ვკითხო (ან დე ვკითხო); بکنam - რომ ვქნა, რათა ვქნა: باید بروم - bajad beravam - უნდა წავიდე; نخواهم که بخرم - naxāham, ke befoxsi - მე არ მსურს, რომ შენ ვკითხო! (ან ჰკითხო ნას).

ყველაზე ხშირად ბე მიერთვის ნამყოს ფორმებს, მაგრამ იგი მათ მნიშვნელობას ვერ უცვლის: بخراید befoxaid - მან ჰკითხა, ან მკითხა (ერთხელ), სრულიად იგივეა, რაც بخرید foxaid; ასევე სულერთია: بگفت და گفت - მან თქვა. მაგრამ ბე -ს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეძლევა კავშირებითი კილოსათვის: فرمود که بیاوردند - far-mud ke bejāverdan - ბრძანა მოიტანათ, ე. ი. თუ ბრძანება შესრულებულია, მათინ პრეტერიტია შედარებით შემდეგ ფრაზასთან: فرمود که بیاورند - ბრძანა მოიტანონ (შესრულებულია ეს თუ არა, არ ჩანს).

ბ) ნაწილაკები — می და ძველი همی (mi და ham) აძლევენ ზმნის ფორმას მოქმედების ხანგრძლივობის და მასთან მოქმედების დაუსრულებლობის გაგებასაც. ისინი თითქმის ყოველთვის აწმყო დროის ფორმებს მიერთვიან (გამონაკლისს შეადგენს داشت - ჰქონება — ზმნა). ჩვეულებრივ ისინი დაისმიან ზმნის ფორმის წინ (პოეზიაში ზმნის შემდეგაც): میخرسم ან میخرسم - ვკითხავ (გკითხავ) და აგრეთვე: — ვკითხავ ან გკითხავ ხოლმე.

უარყოფთ ჩვეულებრივ می-ს წინ არის (მაგრამ პოეზიაში: می شمارند - mi-šmarand. მეტის მეტად მკაცრად განიჩევა ერთი-მეორისაგან mi-ანი და მის გაოგნე ნახშიარი ფორმების მნიშვნელობა: می گفت - იგი ამბობდა, მაგრამ - گفت - მან თქვა.

მოთხრობის (მოყოლის) ی

მოთხრობის (მოყოლის) ی - საც დამატებითი მახვილით იმგვარი-ვე მნიშვნელობა აქვს როგორც می-ს. მას ی ای حکایت ანუ ی ای استمراری - jāji istimrārī - განგრძობილობის იაფ ეწოდება, მაგრამ მას უმეტესად ნატვრითი ანუ პირობითი კილოს მნიშვნელობა აქვს: ی ای تنها - ნატვრის ی; ან ერთად, ی شرط و ی جزا - პირობისა და შედეგის ی:

ამნაირად: 1. ی پرسیدی pūrsidī - იგივეა რაც می پرسید - ჰკითხავდა ან ეკითხა მინც, ნეტავ ეკითხა: ასევე: ی کردمی kardamī - იგივეა, რაც می کردم mīkardam - ვაკეთებდი ხოლმე და სხ. მაგრამ ყველა ამ ფორმას მეტწილად ნატვრითი ან პირობითი კილოს მნიშვნელობა აქვს.

არაგებსა, ანეგდოტებსა და ისტორიულ ამბებში ზას ყოველთვის jāji istimrārī - ს ან jāji hekājat - ის მნიშვნელობა აქვს. .

მაგალითად:

1. საადიდან:

یکی از فضلا تعلیم ملک زاده کردی

و ضرب یسحابا زدی و زجر یقیاس کردی

ერთი არისტოკრატთაგანი ერთი უფლისწულის ვაჟსა ზრდიდა და უდიერად სცემდა მას მუჯღუგუნს და უზომო შეუტაცებებს აყენებდა“.

2. ომარ ხაიამიდან:

ابلیس اگر باده بخوردی یکدم * کردی دو هزار سجده پیش آدم

„ემშავს რომ ერთხელ მინც დაეღია ღვინო, ის ორიათას მეტანიას შეასრულებდა ადამის წინაშე“.

ეს ی ძველ კლასიკურ მწერლებთან ჩვეულებრივ გვხვდება მხოლოდ რიცხვის I პირსა და მხ. და მრ. რიც. III პირში. მხ. რიცხვის II პირში კი, იშვიათად. ის არ იღებს მახვილს და დაერთვის ბოლოში მარტივ ნამყოს; აღნიშნავს იგი მოქმედების ხანგრძლივობას ან მის განმეორებას.

ე. ი. მას აქვს სწორედ იმგვარივე მნიშვნელობა, როგორც **س** ნაწილ-
ლაკს. თანამდროვე ენაში ეს **س** უკვე აღარ იხმარება.

الف اشباع - გულდასმით გამოსათქმელი ალფი

ეს | ემატება მესამე პირს მხ. რიცხვში აწმყოსა და პრეტერიტუმში; აწ-
მყოში უძველეს პოეტებს აქვთ ნახმარი, პრეტერიტუმში კი მხოლოდ ერთი
შემთხვევაა: — **سأ** - მან თქვა; უფრო ხშირად ძველად გვხვდებოდა ნატვრით-
ში, აწ კი გვაქვს მხოლოდ: **سأب** - იყოს! (დე იყოს!) და **سأب** - ნუ იქ-
ნება! ღმერთმა ნუ ქნას! (შორისდებულია). აგრეთვე გვაქვს 2 შემთხვე-
ვა მეორე პირშიაც: აწმყო **سأ** - დან **سأ** - თითქოს და **سأب** (ფირ-
დოუსი) და **سأب** (ხაყანი), მაგრამ ის შეიძლება გაგებულ იქნას აგრეთ-
ვე, როგორც აწმყო დროის მიმღეობა.

კაუზატივი

კაუზატივი იწარმოება აწმყო დროის ფუძისათვის ან მარცვლს
დართვით, რომელსაც უკვე უერთდება ინფინიტივის დაბოლოება **ان**
ان **يدن** —, რასთანაც ზმნა ამის შემდეგ იუღლება უკვე, როგორც სწორი
ზმნა. იძულებითი გვარის მოქმედება გარდაუვალ ზმნას აქცევს გარდა-
მაგლად. მაგალითად:

1. **راسيدان** rasidan — მიღწევა, აწმყო დროის ფუძეა **راس** - ras: აქე-
დან ან მარცვლის მიმატებით მივიღებთ **راسان** ფორმას და თუ დავუბრ-
თავთ ბოლოში ინფინიტივის დაბოლოება **ان** - ს, მივიღებთ ზმნას —
راساند - მიწოდება. ანაირად, გარდაუვალი ზმნა **راسيدان** - მიღწევა,
იქცა გარდამავლად — **راساند** - მიწოდება.

2. ამგვარადვე — ზმნა **مردان** mordan (აწმყოს ფუძე **مير**) - კვდომა.
ე. ი. გარდაუვალი ზმნა, იძლევა: **ميراندن** - mi:-an-dan-ს, რაც ნიშნავს
მოკვლას, მოკვდინებას, ე. ი. იგი გარდამავალია. ამგვარადვე: **خوران** —
კვამა-სმა — იძლევა **خوراندن** ფორმას, რაც ნიშნავს კვება, კვებას,
ე. ი. გარდამავალი ზმნა „კვამა“ იქცა ორმაგ გარდამავლად: **خوراندن** - კვება,
კვება.

იძულებითი გვარის ზმნების გამოხატვის ძველი ნიშნები შემოუნა-
ხავთ შემდეგ ზმნებს:

گذاشتن	„დატოვება“	ზმნისაგან:	گذاشتن	- გარება;
نگاشتن	„ხატვა“	„	نگريدن	- ყურება;
نشاستن	„დასმა“	„	نشستن	- ჯდომა;
گاشتن	„ბრუნება“	„	گشتن	- ბრუნვა;

შენიშვნა. ران - راندن - გარეკვა, გადენა—არის შემოკლებული رواندن - ისაგან, რომელიც წარმოშობილია ზმნისაგან: رفت—رو-წასვლა.

უპირო ზმნებო

უპირო ზმნა ორია: بايستن - سا - „საეალდებულო ყოფნა“, „სათანადო ყოფნა“ და شايستن - شای - „ფერობა“. იხმარება ერთიცა და წეორეც მხოლოდითი რიცხვის მესამე პირში, როგორც აწმყოში, ისე ნამყოშიაც.

بايد - უნდა, სათანადოა, საკიროა, სავალდებულოა; فايد - ფერობს, შესაძლოა (ძვ. ქართ.—ხამს); აგრეთვე ნამყოში: بايست - უნდა ყოფილიყო და شايست - შეჰფეროდა, შესაძლო იყო. ხშირად شايستن - ის ნაცვლად იხმარება ზმნის: سزائيدن - ღირსეულად, წესიერად, მოხდენილად ყოუნა;—მესამე პირი. ყველა ამათ შემდეგ ხმარობენ კავშირებს: اگر, که, تا, რომ, რათა; ოღონდ პირი ყოველთვის მიცემითს ბრუნებაშია რა დაბოლოებით, იშვიათად — به პრეფიქსით.

პირის ნაცვლად ნაცვალსახელებთან იხმარება ნაცვალსახელობითი სუფიქსები ت , ات , ش და სხვ. მაგ., بايد کرد - „უნდა გააკეთდეს“, „გაკეთება უნდა“; بايد کرد ترا ანდა بايد کرد - „შენ უნდა გააკეთო“, ან კიდევ: بايد کنی - „საკიროა, რომ შენ გააკეთო“, „შენ უნდა გააკეთო“, „გეკუთვნის გაკეთება (გააკეთო)“; بايد کنی - „შეგიძლია გააკეთო“..

კავშირებითი კილოს ნაცვლად შეიძლება იდგეს ბოლომოკვეცილი ინფინიტრივი, რასთანაც პირი, რომელსაც ეკუთვნის ან მართებს რამ, იღებს რა ნაწილაკს; მაგალითად: بايد رفت - „მოწაფე

სკოლაში უნდა წავიდეს“; აგრეთვე, განგრძობითი პრეტერიტუმი: ترا کرد - „შენ შეგეძლო გაკეთება“, „შენ გეკუთვნოდა გაკეთება“. ანდა „შეგფეროდა გაკეთება“.

ზმნა توان — توانستين — „შეძლება“, რომელსაც აქვს ყველა პირები და მთავარი დროები, თავისი აწმყო დროის ფუძით იძლევა უპირო—ზმნას— توان - „შეიძლება“, „შესაძლებელია“, რომელიც მოითხოვს ბოლომოკვეცილ ინფინიტივს. (ძველად სრულ ინფინიტივსაც); ميتوان دايد - „შეიძლება ნახება“; ميتوان فهميد - „არ შეიძლება გაგება“, ანდა: ميتوان رفت - „შეიძლება წასვლა“. სრული უღლების შემთხვევაში ميتوانستين შეიძლება შეერთებულ იქმნას, როგორც ბოლომოკვეცილ ინფინიტივთან, ისე თხრობით კილოსთანაც: ميتوانم بروم - „არ შემიძლია წავიდე“ ან ميتوانم بگويم - „არ შემიძლია ვთქვა“ (ან თქმა); ميتوانم رفت - „შემიძლია წასვლა“, მაგრამ: ميتواند گشت - „არ შეუძლია თქმა“.

ნასახელარი ზმნები

მთელი წყება ზმნებისა სპარსულში შეიძლება მიღებულ იქნას არსებითი სახელებისაგან (როგორც სპარსული ისე არაბული სახელები-საგან) ნათთვის ინფინიტივის დაბოლოების يدن -ის მიმატებით; წვდევად მიიღება წესიერი ზმნა; მაგალითად, چوبان - ჩობანი, მწყემსი. აქედან: چوبانيدن - ჩობნობა. ნასახელარი ზმნები, ჩვეულებრივ, სწორად ითვლებიან ხოლმე.

მეშველი ზმნები

უმთავრესი მეშველი ზმნებია:

1. უკვე ნაჩვენები — است: 2. هست 3. بودن - ყოფნა: 4. شدن - გახდომა, მისი სინონიმებით: گشتن ან گردیدن და آمدن 5. خواستن - ნდომა, სურვება.

1. არსებობის აღმნიშვნელ ზმნას است - „არის“ — აქვს პარალელური ფორმა هست, რომელსაც ახალ ენაში მიეცა არსებობის მნიშვნელობა, ასე რომ است ნიშნავს „არის“ (შემოკ. „ა“ ქართულში) და იხმარება, როგორც გადასაბმელი ქვემდებარისა ზედსართოვან შემასმენელზე. حقيقت هست კი ნიშნავს „არსებობა“-ს, „მოიპოვება“-ს. მაგ., حقيقت هست — ლიყიყათ ჰასტ — ქვეშარიტება არსებობს. ასევე მესამე პირი هست — ნამყოს ფუძის ანალოგიით, არის საწყისი ფორმა აწმყო დროის დანარჩენი პირებისათვის და მას მიეგმის პირის დაბოლოებები. ვაუღლოთ ზმნა هست ყველა პირში:

მს. რ. 1. هستم	მრ. რ. 1. هستیم
2. هستی	2. هستید
3. هست	3. هستید

და და ნაცვალსახელებთან და ნ უარყოფასთან შეერთებით, როგორც هست ისე است იძლევა შემდეგ ფორმებს: کیست, چیست და نیست (ვინ? რა? და არ არის). ცოცხალ სასაუბრო ენაში هست და است შორის მკაცრი განსხვავება უკვე აღარ არის. ასე მაგალითად, ამბობენ: گرسنه هستم - მშიერ - მწყურვალ ვარ, თუმცა گرسنه ام უფრო სწორია. აქ ამ არის კავშირზმნა.

2. بودن — ყოფნა.

აწმყო დროის ფუძე — باش; ბრძ. კილო (ძველებური) — بو

მს. რ. 1. بوم 2. بوی 3. بود

აწმყო.

მრ. რ. 1. بویم 2. بوید 3. بودند

(ნატვრ. باد, ძვ. ბრძან. კ. მეორე პ. მრ. რ. بيد და არაჩვეულებრივი بويد — არასწორი ფორმებია). განსაკუთრებულ ფორმებს წარმოადგენენ პირობითი კილო და პირველი მოთადი: باشی, باشد და სხვ. ბრძ. კ. მს. რ. 2. باش მრ. რ. 2. باشید. ამ ზნის აწმყო დრო კავშირზმნასთან შედარებით, იძლევა ექვრს ანუ დაუოწმუნებლობის მნიშვნელობას: این چه چیز میباشد? — ეს რა უნდა იყოს? შედარებით კითხვასთან: این چه چیز است? — ეს რა არის? ყველა ეს ფორმა იხმარება ან ნაწილაკებით.

3. მეშველი ზმნა خواستن — حواء იხმარება მხოლოდ I მოთადის შესაღვენად.

4. شدن — شو — რადმე ქცევა. გახდომა (ძველად — წასვლა), სინონიმებით: گشتن — گردیدن — گرد — ბრუნვა, „რადმე გახდომა“ და აწ უკვე აღარ ხმარებული: آمدن — آ — მოსვლა (ფირდოუსისთან: گرت — თუ შენგან თქმულ იქნას, ხელმწიფეებს მიართვია); იხმარება ვნებითი გვარის საწარმოებლად. ხალხურ ენაში შემ-

ველის როლშია აგრეთვე ზმნა **داشتن** - **دار** - ქონება, კერა. ამ ზმნის აწმყო-სა და საუღლებელი ზმნის განგრძობითი აწმყოსაგან მიიღება დაუყოვნებლივ შესასრულებელი მყოფადი: **داره میرقصه** - „ეხლავე აცეკვდება“. აგრეთვე ამავე ზმნის პრეტერიტუმისაგან შემდგარია ნამყო, რომელიც დაუყოვნებლივ, **ეს-ეს** არის მოხდა: **داشت رفت** — „ეს-ეს არის წავიდა“.

ზმნების პარადიგმა

ზმნების ფუძეები და მათზე აგებული მარტივი ფორმები

ა. სახელზმნა **رفتن** - წასვლა.

აწმყო დროის ფუძე — **رو** rav.

ნამყო დროის ფუძე — **رفت**

აწმყო. ფუძე — **رو**

პირის დაბოლოებები:

მხ. რ. 1. **م** - am; 2. **ی** - ī 3. **د** - ad

მრ. რ. 1. **یم** - im; 2. **ید** - id 3. **اند** - and

ასე რომ, მივიღებთ:

მხ. რ. 1. **روم** ravam მრ. რ. 1. **رویم** ravim

2. **روی** ravī 2. **روید** ravīd

3. **رود** ravād 3. **روند** ravānd

ეს მარტივი ფორმა უპრეფიქსოდ იხმარება კავშირებითი და პირობითი კილოებისათვის და ბრძანებითის ყველა პირისათვის; ასე რომ, მისი მნიშვნელობა ასეთია:

მხ. რ. 1. **ravam**—მივლივარ, წავიდე, ვიარო;

2. **ravī**—მიდიხარ, წახვიდე, იარო;

3. **ravad**—მიდის, წავიდეს, იაროს;

- მრ. რ. 1. ravim—მივიღვართ, წავიღეთ, ვიაროთ;
 2. ravid—მიდიხართ, წახვიდეთ, იაროთ;
 3. ravand—მიდიან, წავიდნენ, იარონ;

ჩვეულებრივი აწმყოს ფორმებს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს პრეფიქსი *می* mi.

მაგალითი:

მხ. რ. 1. <i>میروم</i> mīravam	მრ. რ. 1. <i>میرویم</i> mīravim
2. <i>میروی</i> mīravī	2. <i>میروید</i> mīravīd
3. <i>میرود</i> mīravad	3. <i>میروند</i> mīravand

კავშირებითი კილო მიიღება ამავე მარტივი აწმყო დროისათვის *ب* პრეფიქსის წამძღვარებით.

მაგალითი:

- მხ. რ. 1. *بروم* beravam — წავიდე ან წავალ;
 2. *بروی* beravī — წახვიდე ან წახვალ;
 3. *برود* beravad — წავიდეს ან წავა;
 მრ. რ. 1. *برویم* beravim — წავიღეთ ან წავალთ;
 2. *بروید* beravīd — წახვიდეთ ან წახვალთ;
 3. *بروند* beravand— წავიდნენ ან წავლენ;

ბრძანებითი კილო, მხ. რ. II პირისა თავისი ფორმით იგივეა, რაც აწმყოს წმინდა ფუძე *رو* rav, იმ განსხვავებით, რომ ამ უკანასკნელს მიერთვის წინ *ب* პრეფიქსი; ასე რომ ბრძანებითი კილო იქნება:

برو — berav — წალი, იარე!

იგივე ფორმა $ro - rav$ ატარებს აწმყოს პირველსახეობითი მიმღეობის აზრს, მაგრამ არა ცალკე, დამოუკიდებლად, არამედ იგი შედის. როგორც მეორე შემადგენელი ნაწილი რთულ სიტყვაში:

* $پیشرو$ (= $پیش$ - წინ და $رو$ - მავალი) - წინამორბედი;

$پرو$ (= $پز$ - კვალი, ფეხი, და rav - მავალი) - კვალში მიმდევარი.

მაშასადამე, აწმყოს ფუძის საშუალებით იწარმოება შემდეგი მარტივი ფორმები:

1. მარტივი აწმყო: $روند$ და $سبخه$ . . . . $روم$.
2. აწმყო: $میروند$ . . . . $میروم$.
3. კავშირებითი კილო: $بروند$ . . . $بروم$.
4. პირველსახეობითი მიმღეობა: * $رو$ - „მავალი“.
5. ბრძანებითი კილო II პ.: $برو$ - $به$ პრეფიქსით — $berav$ - წადი!
6. ამავე $رو$ - იდან ნაწარმოები აწმყოს სამგვარი მიმღეობა:

a. $روا$ - $ا$; b. $روان$ - $ان$; c. $روند$ - $ند$.

ბ. $روان$ - $ان$ ან $روان$ - $ان$ - მოსვლა.

1. მარტივი აწმყო.

მს. რ. 1. $آید$ 2. $آئی$ 3. $آید$

მს. რ. 1. $آیند$ 2. $آئید$ 3. $آیند$.

* შესაძლებელია $رو$ ფორმა თავდაპირველად აღნიშნავდა ბრძანებას და, მაშასადამე, $پیشرو$ უნდა გავიგოთ: წინ იარე! ე. ი. ეს $رو$ იგივეა. რაც ბრძანებითი $برو$ - $به$ პრეფიქსით.

** იხმარება, როგორც რთული სიტყვის შემადგენელი მეორე ნაწილი.

2. აწმყო.

მს. რ. 1. მიამ 2. მიანი 3. მიად

მრ. რ. 1. მიამ 2. მიანი 3. მიად

3. თანხმობითი ანუ კავშირებითი კილო.

მს. რ. 1. ბიამ 2. ბიანი 3. ბიად

მრ. რ. 1. ბიამ 2. ბიანი 3. ბიად

4. ბრძანებითი კილო. მხ. რიცხვი -- ან აი; პრეფიქსით -- ბია

5. აწმყო ღროის სამგვარი მიმღეობა.

1. აია 2. აიან 3. აინდე

გ. ფროს - გაყიდვა.

1. მარტივი აწმყო.

მს. რ. 1. ფროსმ 2. ფროსი 3. ფროსდ

მრ. რ. 1. ფროსიმ 2. ფროსიდ 3. ფროსიდ

2. აწმყო.

მს. რ. 1. მიფროსმ 2. მიფროსი 3. მიფროსდ

მრ. რ. 1. მიფროსიმ 2. მიფროსიდ 3. მიფროსიდ

3. კავშირებითი კილო.

მს. რ. 1. ბფროსმ 2. ბფროსი 3. ბფროსდ

მრ. რ. 1. ბფროსიმ 2. ბფროსიდ 3. ბფროსიდ

4. პირველსახეობითი მიმღეობა.

ფროს გაყიდველი; ფროს მიო - მებილე, ხილის გაყიდველი.

5. ბრძანებითი კილო. შხ. რიცხვი فروش; به (?) პრეფიქსით —
فروش - გაყიდე!

6. ამავე ფუძიდან იწარმოება აწმყო დროის სამგვარი მიმღეობა.

1. فروشا 2. فروشان 3. فروشنده

დ. خواندن — კითხვა, გალობა, დაძახება.

1. მარტივი აწმყო.

შხ. რ. 1. خوانم 2. خوانی 3. خواند

მრ. რ. 1. خوانيم 2. خوانيد 3. خوانند

2. აწმყო.

შხ. რ. 1. ميخوانم 2. ميخوانی 3. ميخواند

მრ. რ. 1. ميخوانيم 2. ميخوانيد 3. ميخوانند

3. კავშირებითი კილო.

შხ. რ. 1. بخوانم 2. بخوانی 3. بخواند

მრ. რ. 1. بخوانيم 2. بخوانيد 3. بخوانند

4. აწმყო დროის პირველსახეობითი მიმღეობა — خوان

5. ბრძანებითი კილო მხოლოდითი რიცხვის მეორე პირისა — بخوان

6. აწმყო დროის სამგვარი მიმღეობა:

1. خوانا 2. خوانان 3. خواننده

ნამყო დროის ფუძეზე აგებული ფორმების ნიმუშები

رفتن - წასვლა. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ნამყო დროის ფუძე არის رفت (მიიღება ინფინიტივისთვის ბოლო ن მარცვლის მოკვეციტ).

ნამყო დრო იწარმოება ნამყოს ფუძისთვის პირთა დაბოლოებების შეერთებით. პირის ნიშნები იგივეა, რაც აწმყოსი, იმ განსხვავებით, რომ მხ. რიცხვში შესამე პირს ა დაბოლოება აღარ ემატება: ასე რომ. ფუძე رفت და შესამე პირი ფორმით ერთი და იგივე იქნება.

1. მარტივი ნამყო. ფუძე—رفت
პირთა დაბოლოებები შემდეგია:

მხ. რ. 1. مَ 2. یَ 3. არა აქვს

მრ. რ. 1. یَمَ 2. یَدَ 3. دَ

მაგალითი:

მხ. რ. 1. رفتم 2. رفتی 3. رفت

მრ. რ. 1. رفتیم 2. رفتید 3. رفتند

2. ნამყო უსრული.

იწარმოება ისევე, როგორც მარტივი ნამყო, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ მის ფორმებს ემატება პრეფიქსი می ma; ეს პრეფიქსი გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც გრძელდებოდა წარსულში და მეორდებოდა რამდენიმეჯერ. ამ პრეფიქსზე გადადის მთავარი მახვილიც: رفتم-წავედი, მაგრამ—میرفتم-მივდიოდი (ძვ.—ვიდოდი).

მხ. რ. 1. میرفتم მრ. რ. 1. میرفتیم

2. میرفتی 2. میرفتید

3. میرفت 3. میرفتند

შენიშვნა. თუ უარყოფა ი (შეერთებით-) უზის წინ ზმნის ფორმას, რომელიც ხმოვნით იწყება, ამ ნაწილაკს შემდეგ j (ჲ) ბგერას ჩაურთავენ ხოლმე. ამგვარი ფორმისათვის می ma პრეფიქსის დანშის დროს, გრძელი ა ნაწილდება [j-ზე. ასე რომ, ზმნისაგან آمدان—آ آمدن ან آ آمدان—ā(āj) მიიღება ნამყოს ფუძისათვის ნაწილაკების j na და می ma-ს მიმატებით, შემდეგი ფორმები:

نیاامد uā-j-āmadam-მე არ მოვედი, ან میامدم mī-j-amadam-მოვ-
დიოდი (დავდიოდი), ან აწმყო: نیایم uā-j-ājam—არ მოვიდე. თუ
ზმნის ფორმას უკვე აქვს მირთული ნაწილაკი mī, იმ შემთხვევაში
უარყოფა na დაისმის mī-ს წინ. აწმყო: nā-mī-ājam—არ მოვდივარ.

3. ნამყო დროის მიმღეობა.

ამავე ნამყო დროის ფუძისაგან, რომლის მონახვაც ადვილია, იწარ-
მოება ნამყო დროის მიმღეობაც; ამისათვის საკმარისია მიეუმატოთ ნამყოს
ფუძეს დაბოლოება—o (ā). کردان kardān—კეთება; ნამყო დროის ფუძე—کرد kard;
აქედან ნამყოს მიმღეობა იქნება کردا kardā; აგრეთვე: گفتن gōftān—
თქმა, ლაპარაკი. ნამყო დროის ფუძე گفت gōft; — დაბოლოების მი-
მატებით მივიღებთ ფორმას گفتا gōftā. ასევე ზმნისაგან دادا dādā-ნიცე-
მა (ფუძე—داد dād) მიიღება دادا:

4. ბოლომოკვეცილი განუსაზღვრელი ფორმა (ინფინიტივი).

ზოგიერთი რთული ზმნის ფორმაში შედის, როგორც შემადგენელი
ნაწილი ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი, რომელიც მიიღება ჩვეულებრივი
ინფინიტივისთვის ბოლო ى. მარცვლის მოკვეცილთ. ასე რომ, ფორმა-
ლურად ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი, ნამყოს ფუძე და მარტივი ნაწ-
ყოს მხ. რიცხვის III პირი ერთი და იგივეა. ამნაირად ზმნისაგან کردان
kardān—მიიღება ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი کرد kard, რომელიც
ფორმალურად სრულიად ემთხვევა ნამყოს ფუძეს (ეს უკანასკნელი კი
არის იგივე მარტივი ნამყოს მხ. რიცხვის მესამე პირი).

მყოფადი დრო

ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი, როგორც უფრო მოკლე, მარტი-
ვი და ადვილსახმარი ფორმა, გამოყენებულია ენაში პირველი ანუ მარ-
ტივი მყოფადისათვის. იწარმოება იგი შემდეგნაირად: აიღება აწმყო
დროის პირის ფორმები მეშველი ზმნისაგან: خواستن—خواه xāstān (xāh).
იუღლება, მხოლოდ დამხმარე ზმნა და თვითეულ ფორმას მიერთვის საულ-
ლებელი ზმნის ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი. მაგ., ზმნისაგან رفتن -
წასვლა, ბოლომოკვეცილი ინფ.—رفت raft. 1-ლი მყოფადი იქნება
رفت خواه xāham raft, خواهی رفت xāhī raft და სხვ. ამ ზმნის ულ-
ლების სრული ცხრილი ასეთია:

მხ. რ. 1. رفت خواه—მე წაველ

2. خواهی رفت

3. خواهد رفت

- მრ. რ. 1. خواهيم رفت
2. خواهيد رفت
3. خواهند رفت

xāham raft უნდა ითარგმნოს ერთი სიტყვით „წავალ“ და არა „მინდა წავიდე“; ეს უკანასკნელი სპარსულშიც ასევე ითქმის: mīxāham beravam.

მაგალითად:

من فردا بکوتایس خواهيم رفت — man fardā be Kutājs xāham raft—მე ხვალ ქუთაისს წავალ.

من فردا بکوتایس ميخواهم بروم — man fardā be Kutājs mīxāham beravam—მე ხვალ ქუთაისს მინდა წავიდე.

უარყოფა მიერთვის არა ძირითადს და უცვლელად დარჩენილ ზმნას, არამედ მეშველ ზმნას. მაგალითად: na xāham raft—არ წავალ.

არ უნდა შევეუროთ ერთი-მეორეში: xāham raft და mīxāham beravam. პირველი ნიშნავს „წავალ“ და მეორე კი—„მინდა წავიდე“.

აგრეთვე:

دادم خواهيم xāham dād—მივცემ.

ميخواهم بدهم mīxāham bedeham—მინდა, მსურს მივცე (ისე როგორც ამას ქართულად იტყვიან).

ასევე:

گفتم خواهيم xāham goft—ვიტყვი;

მაგრამ:

ميگويم خواهيم mīxāham begujam—მინდა ვთქვა.

მოქმედებითი და საშუალო ზმნების სამი მთავარი
ღროს ფორმების გამოხატვის ნიმუშები

ზმნა خریدن — خر — ყიდვა.

აწმყო ღრო. ფუძე — خر პირის დაბოლოებებით.

მარტივი აწმყო (უპრეფიქსო, თანხმობითი ან მეორე მყოფადის მნიშვნელობით).

მს. რ. 1. خرم xaram	მრ. რ. 1. خریدم xarim
2. خری xarī	2. خریدی xarīd
3. خرد xarad	3. خریدند xarand

ჩვეულებრივი აწმყო (ყოველთვის می mi პრეფიქსით).

მს. რ. 1. میخرم mīxaram	მრ. რ. 1. میخریم mīxarim
2. میخری mīxarī	2. میخریدی mīxarīd
3. میخرد mīxarad	3. میخرند mīxarand

კავშირებითი კილო (ـ بخـ პრეფიქსით ხმარებული).

მს. რ. 1. بخرم bexaram	მრ. რ. 1. بخریم bexarim
2. بخری bexarī.	2. بخریدی bexarīd
3. بخرد bexarad	3. بخرند bexarand

ბრძანებითი კილო.

მს. რ. 2. بخر bexar - იყიდე!

მრ. რ. 2. بخرید bexarīd - იყიდეთ!

აწმყო დროის მინდობები: პირველსახეობითი خر xar ფორმალურად იგივეა; რაც აწმყოს ფუძე; ცალკე ანუ დამოუკიდებლად არ იხმარება.

1. خرا xarā   2. خزان xarān   3. خریدند xarānda

წამყო დრო. ფუძე — خرید (ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი).

მს. რ. 1. خریدم xarīdam — ვიყიდე.

2. خریدی xarīdī — იყიდე.

3. خرید xarīd — იყიდა.

მრ. რ. 1. خریدیم xarīdīm — ვიყიდეთ.

2. خریدید xarīdīd — იყიდეთ.

3. خریدند xarīdānd — იყიდეს.

წამყო უსრული* (می პრეფიქსით).

მს. რ. 1. میخریدم mīxarīdam — ვყიდულობდი.

2. میخریدی mīxarīdī — ყიდულობდი.

3. میخرید mīxarīd — ყიდულობდა.

მრ. რ. 1. میخریدیم mīxarīdīm — ვყიდულობდით.

2. میخریدید mīxarīdīd — ყიდულობდით.

3. میخریدند mīxarīdānd — ყიდულობდნენ.

წამყო დროის მიმღობა: خریده xarīda.

* ანუ განკრძობითი, განმეორებითი.

ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი— خرید xarīd -ყიდვა (მიიღება ინფინიტივისთვის ბოლო ن_ an მარცვლის მოკვეციტთ).

I მყოფადი (იწარმოება ბოლომოკვეცილი ინფინიტივისთვის خواستن -xastan მეშველი ზმნის აწმყო დროის ფორმების დართვით).

მს. რ. 1. خرید خواهم -- xāham xarīd-ვიყიდი.

2. خرید خواهی -- xāhī xarīd

3. خرید خواهد -- xāhad xarīd

მრ. რ. 1. خرید خواهیم -- xāhīm xarīd

2. خرید خواهید -- xāhīd xarīd

3. خرید خواهند -- xāhand xarīd

მყოფადის მიმღობა (იწარმოება სახელზმნისათვის ی-ს მიმატებით). خریدنی xarīdanī -საყიდელი.

ზმნა فروش -გაყიდვა.

მარტივი აწმყო. ფუძე — فروش

მს. რ. 1. فروشم მრ. რ. 1. فروشیم

2. فروشی فروشید

3. فروشد فروشند

ჩვეულებრივი აწმყო (می პრეფიქსით).

მს. რ. 1. میفروشم mīforuṣam მრ. რ. 1. میفروشیم mīforuṣīm

2. میفروشی mīforuṣī mifrošid

3. میفروشد mīforuṣad mifroṣand

კავშირებითი კილო.

მხ. რ. 1.	بفروشم	beforuşanı	მრ. რ. 1.	بفروشىم	beforuşım	
	۲.	بفروشى	beforuşı	۲.	بفروشىد	beforuşıd
	۳.	بفروشد	beforuşad	۳.	بفروشد	beforuşand

ბრძანებითი კილო.

მხ. რ. 2. بفروش beforuş

მრ. რ. 2. بفروشىد beforuşıd

აწმყო დროის მიმღეობანი.*

1. فروشا foruşa

2. فروشان foruşān

3. فروشنده foruşanda

ნამყო დრო. ფუძე فروخت (ბოლო მოკვეცილი ინფინიტივი).

1. მარტივი ნამყო.

მხ. რ. 1.	فروختم	foruxtam	მრ. რ. 1.	فروختم	foruxtım	
	۲.	فروختى	foruxtı	۲.	فروختيد	foruxtıd
	۳.	فروخت	foruxt	۳.	فروختند	foruxtand

* პირველსავეობითი მიმღეობა فروش foruş ფორმალურად იკივეა, რაც აწმყო დროის ფუძე. დამოუკიდებლად აო იხნარება. მხოლოდ შედის, როგორც მეორე შეხად-გენელი ნაწილი, რთულ სიტყვებში. როგორიცაა: ميوه فروش - mivāforuş—ხილის გამყიდველი ანუ მეხილე; كتاب فروش kitāb foruş—წიგნის გამყიდველი ანუ ბუკინისტი; حلوا فروش halvāforuş - ტკბილეულობით მოვაპურე.

2. ნამყო უსრული.

მს. რ. 1. میفروختم - mīforuxtam - ვყილდი.

2. میفروختی - mīforuxtī

3. میفروخت - mīforuxt

ნამყო დროის მიმღობა: فروخته foruxta - გაყიდული, გამყიდველი, გაყიდა რა.

ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი: فروخت - foruxt;

პირველი მყოფადი.

მს. რ. 1. خواهیم فروخت xāhain foruxt

2. خواهی فروخت xāhī toruxt

3. خواهد فروخت xāhad foruxt

მ. რ. 1. خواهیم فروخت xāhīm foruxt

2. خواهید فروخت xāhīd foruxt

3. خواهند فروخت xāhand foruxt

მყოფადის მიმღობა: فروختنی --საყიდელი (საკადრისობის ی).

მეშველი ზმნების შემწეობით წარმოებული ფორმები

აღწერილობითი წარმოებანი და ზმნათა
რთული ფორმები

ა) აწმყო დროის მიმღობისა და მეშველი ზმნისაგან.

پرسا است forsā ast — მკითხე-ა || შემკითხველია || გამომკითხველია.

بود پرسا بود forsā bud — მკითხე იყო, ანდა კიდევ: پرسان است — შემკითხველია, გამომკითხავია, მკითხეა. اگران است — წამავეალია;

6. ი. აბულაძე

ნამყო მე-2-ე (პლუსქუამპერფექტუმ I).

მს. რ. 1. რفته بودم	წავსულვიყავ. მრ. რ. 1. რفته بودیم
2. რفته بودی	2. რفته بودید
:: რفته بود	:: რفته بودند

ნამყო მე-3-ე (პლუსქუამპერფექტუმ II).

მს. რ. 1. რفته بوده ام წასული ვყოფილვარ.

2. რفته بوده ای

:: რفته بوده است

მრ. რ. 1. რفته بوده ایم

2. რفته بوده اید

3. რفته بوده اند

მყოფალი მე-2-ე ანუ კავშირებითი კილო.

მს. რ. 1. پرسیده باشم - ვკითხავ, რომ შეკითხა, ნე-
ტივი შეკითხა.

2. پرسیده باشی

:: پرسیده باشد

მრ. რ. 1. پرسیده باشیم

2. پرسیده باشید

3. پرسیده باشند

შენიშვნა 1. არსებობს აგრეთვე იშვიათი ინფინიტივი: *پرسیده بودن* *poršīda budan*-შკითხედ ყოფნა, გამოშკითხავად ყოფნა.

შენიშვნა 2. ძველს პოეზიაში ნაწილაკი *به* ამ შემთხვევაშიაც გვხვდება; ასე მაგალითად, ხმარობენ: *پرسیده باشم*, *پرسیده ام* და სხვა.

შენიშვნა 3. უარყოფითი ნაწილაკი უერთდება მიმლეობას: *نکرده باشم*, *نکرده بودم* და სხვა.

ვნებითი გვარი

ვნებითი გვარი იწარმოება ამავე ნამყო დროის მიმლეობისა და მეშველი ზმნის—*شدن* *šadan*—გახდომა, გადაქცევა რადმე,—პირის ფორმებისაგან. მის მაგივრად იხმარება აგრეთვე მეშველი ზმნა —*گردیدن* იმავე მნიშვნელობით, რაც აქვს *شدن*-ს.

ამნაირად მიიღება განუსაზღვრელი ფორმა ანუ ინფინიტივი *پرسیده شدن*; რულება მხოლოდ მეშველი ზმნა—*شو شدن* *šudan—šav* ან *گردیدن*—*گرد*, ძველი *گشتن*—*گرد*.

მაგალითისათვის ავიღოთ ზმნა *شدن* *კთხე*—„მოკლულ ყოფნა“:

ბრძან. კ. მხ. რ.—*شو ان کتھے بشو*

ნატვრითი კ. მხ. რ.—*شو ان کتھے*

მარტივი აწმყო—*شو ان کتھے*

აწმყო კავშ.—*شو ان کتھے*

აწმყო განგრძ.—*شو ان کتھے*

პრეტერიტუმი—*شو ان کتھے*

პრეტ. თანხმ.—*شو ان کتھے*

პრეტ. განგრძ.—*شو ان کتھے*

პერფექტი I—*شو ان کتھے*

პერფექტი II—*شو ان کتھے*

ნაყო III—*شو ان کتھے*

პირობითი კილო—کشته شده باشم

პირველი მყოფადი—کشته خواهم شد

უფრო აღრე, ძველს ენაში ვხედვებით აგრეთვე მეშველი ზმნის როლში ზმნას آمدن—آی-მოსვლა.

შედგენილი ზმნები

სპარსულ ზმნათა უმეტესობას მიზრდია აწ გამჭრალი პრეფიქსები. სანიღუმოდ საკმაოა ზოგიერთი მათგანის დასახელება:

آ-ძვ. ā-მო: آمدن-მოსვლა, آوردن-მოყვანა, მოტანა.

af, f-ძვ. abi-მდე: افروختن-აგზნება ანთება, افگندن-ასროლა, გატყორცნა.

او, a-ძვ. ava-მდე: اوفتادن (ان ا)-დავარდნა, ძირს დაცემა.

ان-ძვ. ham-თან: انباشتن-აესება, انگیختن-აღელვება.

پد, pi, p-ძვ. pati-ზე || მო: پذیرفتن-მიღება, بزمردن-მოქცნობა, پیوستن-შეკავშირება, მიბმა, მიხორცება, შეერთება.

پر-ძვ. para-გარდა: پرداختن-შესრულება.

پرا-ძვ. para + ā-გან: پراگندن-მიმოფანტვა, მიყრა-მოყრა.

ز-ძვ. uz-ალ: زدودن-გაწმენდა, წარხოცვა.

فر-ძვ. fra-წინაშე: فرستادن-გაგზავნა, فرمودن-ბრძანება.

گ-ძვ. vi-გან: گشادن-გაღება, گزیدن-არჩევა.

ن-ძვ. ni-ძირს, ქვე: نوشتن-დაჯდომა, نوشتن-წერა.

შენიშვნა. არსებობს ძველ ფალაურ სუფიქსთა მოვარდნის შემთხვევები, რისი კვალიც შენახულა ბგერით ცვალებადობასა და დიალექტურ ფორმებში.

მაგალითად:

شمردن-თელა, იგივეა, რაც ფალ. šmirdān (abi + hmar);

شتافتن-ჩქარობა, იგივეა, რაც ფალ. štaftān-štaftān;

یافتن-პოვნა, მონახვა, იგივეა, რაც ფალ. ajāftān (ā + af) და სხვა.

დამოუკიდებელ ზმნიზედათა და წინდებულთა შეერთება ზმნებთან

ყველაზე უფრო ხმარებული ზმნიზედებია:

باز—1. „ახლად“, „შუკან“: باز آوردن-შუკანვე მოყვანა; بازآیدن-კვლავ ხილვა ან ნახვა. 2. „გან“: باز کردن-გარდაკარის გაღება; بازداشتن-გარჩევა.

وا იხმარება ამავე მნიშვნელობით:

دادن - მიცემა; وا کردن - გაღება; وا-ჩვენება, საჩვენებლად გამოთენა.

بر-„ზე“, „ზევით“: برداشتن - აწევა; برآمدن - ამოსვლა, გამოსვლა; برآشفتن - გაშმაგება, გაცხარება, აპილპილება.

برون - „გარეთ“: بیرون رفتن - გარეთ გასვლა; بیرون کردن - გამოგდება, გამოძეგება.

پیش - „წინ“: پیش آمدن - წინ გამოსვლა; پیش خواندن - წინაშე ხმოება.

در (უფრო ძვ. اندر) - „ში“: در کشیدن - შეზიდვა. შენთქმა: اندر شدن - შესვლა.

فرا - „უკან“: فرا رفتن - უკანხევა.

فراز - „ზევით“, „პირისპირ“: فراز آمدن - შეხვედრა.

فرو - „ჩირს“: فرود آمدن - ჩამოსვლა.

შ ე ნ ი შ ე ნ ა . აღვერბილური მნიშვნელობით ზმნიზედა პოეზია-ში ზოგჯერ ზმნის ფორმის უკანაც იხმარება: پیش - გამოვიდა შესახვედრად; گشت باز - უკანვე დაბრუნდა. ამგვარ შემთხვევებში ზმნის ნაწილაკები ზმნის ფორმებსა და მათ შორის დაისმის ხოლმე: در می آید - შემოდის, შედის; فرو ببرد - ჩაყლაპა; بیرون نرو - გარეთ არ გამოდის. თუმცაღა ხალხურად ამბობენ: در می آید და სხვ. ფირდოუსიც ხმარობს: مبر تاب روی - პირს ნუ იბრუნებ, ნაცვლად سا-برمتاب روی

ფრაზეოლოგიური ზმნები

მეტად მრავალრიცხოვანია ისეთი შეერთებანი, რომლებშიც პირველი შემადგენელი ნაწილია სახელი, მათ შორის არაბული მასდარი და მიმღეობა, ხოლო მეორე — ზმნა; სახელდობრ:

ა) მოქმედებითი გვარის მნიშვნელობით:

تعب کردن - შეკრება; رها کردن - გათავისუფლება; گنجین کردن - გაკვირება; تمام نمودن - გათავება; جمع آوردن - შეკრება (ნიშნავს „მოტანა“-ს) და სხვა.

ბ) ვნებითი გვარის მნიშვნელობით:

انجمن شدن - შეკრებილ ყოფნა (گახდომა, ქცევა).

და გრდინ ცალკე) დაკარგვა-თბა გრდინ ან თბა გშტნ
 ს, ე.ი. ნიშნავს „ქცევა“-ს, „გარ-
 დაქცევა“-ს და სხ.).

შენიშვნა. მსგავსი „შეერთებანი“ სახელებისა სხვა ზმნებ-
 თანაც ხშირია, და რადგან ეს ლექსიკონების საქმეა, მათ გრამა-
 ტიკაში აღარ გამოვედევნებთ.

წინდებული

ნამდვილი წინდებული უძღვის უცვალებელ სიტყვას, რომელსაც
 ის მართავს, ან რომელსაც ის უერთდება. უქანასკნელ შემთხვევას აღ-
 გილი აქვს ხმოვნით დაწყებული ნაცვალსახელის წინ.

ასეთს ნამდვილ წინდებულებს ეკუთვნიან:

از ანუ „აზ“; -დან“; ب (ძველი ب) და, უფრო იშვიათად, ب, -
 -თან“, „კენ“, „დმი“; بر, ძველი ب-ზე“, „ზედან“, ب, ხმოვ-
 ნებს წინ აგრეთვე بد-„ზედ“, „ში“, „კენ“, „საშუალებით“; بي, უფრო
 ძველი ب-ზე“, „მდე“, „ვიდრე“; جز „გარდა“, ار, ძველ. اندر - „ში“,
 „შიგან“ (ფაღ. andar); და აწ უკვე მოძველებული: زي-„კენ“და
 -ზე“, „კენ“, „ში“.

ა) ორი წინდებულის შეერთებანი: ب-„მდე“, „მდის“; جزاز,
 بجز- „გარდა“.

ბ) სხვებრ, ორმაგი წინდებულიდან ერთი დაისმის ხოლმე, როგორც
 ზმნიზედა სიტყვის შემდეგ, რომელიც განმარტებულია მეორეთი (მეტ-
 წილად ب-თი). მაგალითები: ار سا ب-ზღვაში. (შეად. ძვ. ქართ. ზღვასა
 შიგან); شهر اندر-ქალაქსა შიგან, ქალაქში; بربر- თავსა ზედან,
 თავზე; بکوه-მთასა ზედან, მთაზე. ეს კონსტრუქცია დღეს მოძვე-
 ლებულია.

ზოგიერთი ადგილის ზმნიზედათაგანი, მეტწილად ნასახელარი,
 ასევე თვით არსებითი სახელებიც, იხნარება წინდებულების მნიშვნე-
 ლობით, მაგრამ მათი, როგორც ნამდვილი წინდებულების, ხასიათი გა-
 მოიხატება იმაში, რომ ისინი დაისმიან status constructus-ში. ამგვა-
 რებს წინ შეიძლება კიდევ გაჩნდეს ნამდვილი წინდებულები მიმართუ-
 ლების განსასაზღვრად: ب, ار-სად? საით? از-საიდან?

ასეთი ზმნიზედებია:

اندر, ارو-შიგნით, შიგ. შიგან: باغ اندرون-ბაღში; ب,
 باغ اندرون ან باغ اندرون-ბაღს შიგნით, ბაღში.

დრ-კარი, -ში; ازدر (از باب) - შედეგად, გამო.

რო-პირი, სახე, ხერხი; رویش آمد - ის მას პირში შეხვდა, ე. ი. პირისპირ შეხვდა (მდაბ.); აქედანვე: از روی — გამო, შედეგად, რის მაგიერადაც ამბობენ აგრეთვე: از راه (راه-გზა).

სრ-თავი, ბოლო; سرسر - ზე; ازسر - მიზეზით, გამოისობით.

გრდ - სიმრგვალე, გარშემო, ირგვლივ; აგრეთვე — گرد به

از میان - შუაგული, შუა, შორის; აგრეთვე در میان

از نزد - სიახლოვე, نزدیک - მახლობელი, - კენ; აგრეთვე, از نزد

رد نزد, به نزد

از نشیب - დაღმართი; نشیب

ამავე კონსტრუქციას ექვემდებარება برای, برای - თვის, გული-სათვის (მდაბიური رای ალბათ, იგივეა რაც რა ნაწილაკი მიც. ბრუნვისათვის და თანამნიშვნელოვანი — واسه).

აგრეთვე: جهت, بجهت, موجب, درباب, درخف, درباب - მიმართ, დამოკიდებით.

შენი შენა. არსებითი სახელებისაგან წარმომდგარი ზმნი-ზედები განსხვავდებიან ზემორე მოტანილთაგან მით, რომ ისინი არც შეიძლება შეუერთდნენ -ს, არც დასმულ იქნან მათ მიერ სამართი სიტყვის შემდეგ.

ზ მ ნ • ზ ე დ ა

ზმნიზედად შეიძლება ხმარებულ იქნას:

1. ყოველი ზედსართაფი სახელი: بس - ბევრი, ძალიან, კმარა (وي - კმარა! იყოს!), دیر - გვიან, دوز - ჩქარა;

2. ზოგიერთი ნაცვალსახელი: هیچ - განა; უარყოფით — სრულიადაც არა; چندان - იმდენად; دیگر - კვლავ, ხელახლად;

3. ზოგიერთი არსებითი სახელი: ა) ცალკე: شام - საღამოს; صبحدم - განთიადისას, ალიონზე; بگه - დილით; روزوشب - დღედაღამ; گاه گاه - ხანგამოშვებით, დროდან დრომდე, ხანდახან. ბ) სხვა და სხვა განმარტებითი დამატებებით: باری - ერთხელ; فاضارا - შემთხვევით; امروز - დღეს; هر آنه - ყოველ შემთხვევაში, უსათუოდ; اینجا - აქ; آنجا - იქ; هر جا - ყველგან; آنگاه - მაშინ; پس - შემდეგ; ناگاه - მოულოდნელად, უცებ; بدر - გარედან; سرسر, سراسر - საბოლოოდ, სულმთლად; روز بروز - დღე-დღეზე და სხვ.

შენიშვნა. ასევე ზმნიზედის მნიშვნელობით იხმარება ბევრი არაბული გამოთქმა: *الآن* - აწ, ახლა; *الحق* - ქეშმარიტად; *بالكلية* - მთლიანად, სულმთლად; *محض* - მხოლოდ, მარტოდ-მარტო. მეტისმეტად ხშირია არაბ. შემასმენლობითი ბრუნვა. მაგრამ თენვინი *ء* „ან“ უფრო ხშირად არ გამოითქმის. მაგალითები: *حالا* - აწ, ახლა; *أحياناً* - ხანდახან, ზოგჯერ, და სხ.

ზმნიზედათა შესადგენი სუფიქსები

ها, ان და *انه*, რომელთა ხმარებაც განისაზღვრება შემდეგი გამოთქმებით:

بار - *بارها* - ჯერები, ბევრჯერ;

ديرها - დიდი ხანია;

تنها - *تنها* - მარტოდ-მარტო, ცალკე (იხმარება აგრეთვე როგორც ზედსართავი);

بهار - *بهاران* - გაზაფხულზე;

بامداد - *بامدادان* - განთიადისას;

صبحگاهان - *صبحگاهان* - დილა - ადრინან;

ناگاه || *ناگاهان* - ანაზღად, მოულოდნელად, უეცრად;

روزشبان, *شبانروز*, *شبانروز* - დღისით და ღამით, დღედაღამ;

ملوكانه - *شاهانه* - მეფურად;

روزانه - დღიურად;

ماهانه - თვიურად;

سالانه - წლიურად; ყოველწლივ.

კიდევ ნამდვილი ზმნიზედები

ა) ადგილის: *ايدر* - აქ (მოძველებულია); *كو*, *كجا* - სად.

ბ) დროისა: *كي* - როდის, როგორ; *تاكي*, *تابكي* - სადამდე. რადრომდე; აგრეთვე: *اکنون*, *کنون* (نون) - აწ, ახლა; *هنوز* (نوز) - კიდევ, —უარყოფით—ჯერ კიდევ არა; *نيز*, *بنيز* - კიდევ, ხელმეორედ.

ე) დათმობითი:

اگرچه - თუმცა; گرچه - თუმცა; هر چند - რამდენიც არ, თუმცა; تا آنکه - იგივე باوجود - იმიტომ რომ; تا آنکه - იმიტომ რომ; مابعد - მისა, რომ; მასთან რომ; تا آنکه - მნიშვნელობით.

ვ) მიზეზობრივი:

که - რადგანაც, რომ; چون - რადგანაც (პირველი აგრეთვე დროისაა - როდის); چه - რადგანაც, იმიტომ რომ (მოდე.); زیرا - ღვედ. (ازیرا), زیرا که (მდაბ. چرا که) - ვინაიდან, იმიტომ რომ; زیرا که - იმის გამო რომ; از بسکه - იქამდე რომ.

ზ) მიზნისა:

که - რომ, რათა; تا - რათა არა, იმიტომ რომ არ;

تا - ნეტავი... کاش, چه, کاشکه, کچکه

თ) დროისა:

چون - როდის; که - როგორ; تا - სანამ;

ი) კითხვითი:

چه - ზოგჯერ იწყებენ პირდაპირ კითხვას, მეტწილად კი მათ სტოვებენ ხოლმე, რის დროსაც წინადადების ბოლოში დაისმის - یا نه; მაგალითად, - زبان فارسی میدانی یا نه - იცი სპარსული (თუ არა)? არაპირდაპირი კითხვა კი იწყება ხოლმე که - თი: تا در نگرد که بی تو چون خواهم خفت - თუ უშენოდ როგორ დავიძინებ. მეორე ნაწილი ორმაგი კითხვისა იწყება تا - თი.

შორისდებული

შორისდებულთა შორის ზოგი არაბული წარმოშობისაა.

მაგალითები:

افسوس - აფსუს! ვაჲ რა დასანანია! სამწუხაროა რომ.

دریغ - რა საცოდაობაა!

خیف - არაბ. خیف - ვაი საწყალო! დასანანია!

ქახილის დროს იხმარება:

ای - აბა ნახე, ერთი დახე! اینک - ეჲ! یا یا, حالا - ალა - აბა ნახე!

انت - ანთ!

გასაფრთხილებლად:

هان , هين - იცოდე! თვალი გეჭიროს! ფრთხილად იყავ!
 هى , هاى - აბა! زينهار ან زنهار - უფრთხილდი! ხაბარდა!

მწუხარებისას:

آ-ოჰ, ახ! وا , واى , واى , اى , ايواد , آ-ვამ, აი ვამ!

ზიზლის გამოსახატავად:

تفو - ფუი, ფუ!

სიხარულის და აღტაცების გამოსახატავად:

با , به , به , برك الله - ბარაქალა! ყოჩაღ! ვაშა!
 با - აფერუმ, გამჩენის კირიმე! ვაშა!

სიტყვათ - წარმოება

სიტყვათ - შედგენა

რთულ სიტყვათა ნაწილებად სპარსულში გამოყენებულია მეტყვე-
 ლების ყველა ნაწილი, თვით ზმნის ფუძეებიც კი.

არსებობს რთულ სიტყვათა შემდეგი ჯგუფები:

1. Composita copulativa, რომელთა ნაწილები ურთიერთის მიმართ
 სინტაქსურ კავშირში იმყოფება; ეს კავშირი ხშირად ორი ნაწილაკითაა
 გამოხატული, ზოგჯერ კი იგი იგულისხმება.

ა) რთული სიტყვის ორივე ნაწილი უცვლელადაა წარმოდგენილი
 ერთი მეორის გვერდით, შემდეგნაირად:

كاو (აწმყოს ფუძე ზმნისა كافتن - თხრა) - კვლევადიება;

آمدشدن (სიტყვა-სიტყვით: „მოსვლა და წასვლა“) - მისვლა-მოსვლა,
 და სხვ.

ბ) რთული სიტყვა კავშირით, ან წინდებულებით ه , ل , تا , به , |

خرید و فروش - ყიდვა-გაყიდვა;

دادوستد - ალებმიცემობა, ვაქრობა;

اروارو - (خفتن - სელა) - ლაშქრობა, და სხვ.

ეს რაც შეეხება სახელებს. განვიხილოთ ახლა ზმნიწედები:

جوجو - მარცვალ - მარცვალ;

يك به يك - ცალკე. განცალკევებულად, ხალვათად.

سراسر || سربسر | سر تا سر . سرتاسر (سر - თავი) - სრულიად, სავსებით.

შენიშვნა. აქვე უნდა მოვიტანოთ ე. წ. اتباغ. დამ-
სგავსებით შეთანხმებული სიტყვები: تر و مرت • تار و مار •
დაფანტული; დაბნეული, შეწუხებული, და სხვ.

2. Composita determinativa. რომელშიც პირველი წევრი ყოველ-
თვის დამოკიდებულია მეორეზე ან დაახლოებით განმარტავს მას მისარ-
თის სახით. ეს პირველი წევრი არის ან არსებითი სახელი, რომელიც
ბრუნვით დამოკიდებულებაშია მეორესთან, ან ამ უკანასკნელის განმარ-
ტავი ზმნიზედა, ან იშვიათად, არსებითი ან რიცხვითი სახელი. ამი-
თომ გვაქვს ორი ჯგუფი, რომელთაგან თვითეული, თავის მხრით, გა-
ნიყოფება არსებით და ზედსართავ სახელებად. ცხადია, რომ ყოველი
ასეთი ზედსართავი სახელი შეიძლება იხმარებოდეს, როგორც არსები-
თი სახელი.

გარკვეულ ბრუნვით დამოკიდებულებაში მყოფი რთული სახელები

ა) არსებითი სახელი არსებით სახელთან, ძველი გენეტივის სახით
შეთანხმებული: მსაზღვრელი გენეტივი წინ უძღვის საზღვრულს.

მაგალითად:

ساشانامه - მეფის წიგნი;

وطن آس - სამშობლო, და სხ.

ბ) ზედსართავი: მიმღობა, რომელსაც წინ უძღვის არსებითი სახე-
ლი ან შემასმენლობითი ბრუნვა, როგორც დამატება ან, როგორც ზმნი-
ზედა ანდა როგორც ადგილის გარემოება:

دل آزار - გულის მტანჯველი;

تخت نشین - ტახტზე მჯდომი;

شاد فیروزشاد - ძღვეით მორკმული, გახარებული.

გ) რომელიმე მისართით განმარტებული რთული სახელი:
არსებითი სახელები:

زبرجد جام - ზურმუხტის თასი;

صیاب - ვერცხლის წყალი, ქეზაფი.

ზედსართავი სახელები:

خوش نویسی - კარგად მწერი;

نادان - არამცოდნე, უვიცი;

ناپاک - უწმინდური;

ناشته - დაუბანელი, გაურეცხელი;

نورسید - ახლად მომწითებული, ახალგაზრდა;

همشین - თანამჯდომი, თანამზრახველი.

დ) რთული ზედსართავეები, რომლებშიც მეორე ნაწილი ყოველ-
თვის არსებითი სახელია, მაგრამ მაინც კიდევ ინარჩუნებენ ზედსართავთა
ჰნიშვნელობას.

აღსანიშნავია აქ ზედსართავთა ორი ჯგუფი:

A. კუთვნილებითი რთული სახელები, რომელთაც გააჩნიათ მფლობელობის ნიჟანსი:

شیردل - ლომის გული, ლომგული;

چهارپا - ოთხფეხი;

ناکام - საწადელ-აუსრულებელი (მკსურვილი).

B. წინდებულებიანი რთული სახელები.

ძალიან ბშირია წინდებულები: لا, به - თან, ერთად, ით, და, -უ, რომელნიც არსებითი სახელის წინ წამძღვარებულები გამოხატავენ სა-
კუთრების მარეწებელ რთულ ზედსართავ ან არსებით სახელს:

باوفا - ერთგული (ერთგულებით მყოფი);

بازور - ძლიერი (ძალით მყოფი);

بی‌حیا - უსირცხვილო.

სიტყვათ-წარმოება

ვინაიდან ძველად მომქმედი სიტყვათ-წარმოების სუფიქსები მეტწილად უკვე მოსწორდნენ და გაქვედნენ, ენას უნდა შეექმნა ახალი საშუალებები სიტყვათა საწარმოებლად. ეს საკმაოდ დიდ ნაწილში ოდესღაც დამოუკიდებელი სიტყვები და ის, რასაც აწ თვლიან სიტყვათ-წარმოებად, თავდაპირველად იყო სიტყვათ-შედგენა. ამგვარი შეხედულება არკვევს ახალ-სპარსული სიტყვათ-წარმოების ყველაზე მეტად ხმარებულ სუფიქსთა ქვემოთ მოტანილ მიმოხილვას.

შენიშვნა. ყველა ის სუფიქსი, რომელთა შესახებ ლაპარაკი იყო მორფოლოგიაში, აქ გამოტოვებულია.

ახალი სუფიქსები

ახალი სუფიქსები ნაწილდება ცნობილ საერთო კატეგორიებად. რომელთაგან აღსანიშნავია:

ა) ადგილის სახელწოდებათა მაწარმოებელი სუფიქსები:

لاخ : بار — شن — سار : زار : نان — عتي : ستان

ترکستان — თურქეთი;   رخسار — ლოყა, ღაწვი;

خارسان — მავლოვანი;   زنگبار — ზანგეთი;

گلزار — სავარდე;   جامه‌داز — ჩემოდანი;

ბ) არსებით, მეტწილად პიროვნებათა, სახელების მაწარმოებელი სუფიქსები:

يد — dy. ფატი-ბატონი, და بان ანდა وان , وانه;

მაგალითად:

اسپید || اسپید — მხედართმთავარი (سپاه — ჯარი და يد — უფალი);

باغبان — მებაღე;

شتروان — მებაქლევე;

سایه‌بان || سایه‌وان — ქოლგა, სევანი.

გ) დაუფლებისა და დამოკიდებულების გამომხატველ ზედსართავ სახელთათვის:

مان (مند و مند: უფრო ძველი), يار, اور, وار, اور

მაგალითები:

دلاور — გულადი;	اميدوار — იმედის მქონებული;
نامور — სახელოვანი;	رنجور — დაღონებული;
بختيار — ბედნიერი;	شهر يار — ქვეყნის მპყრობელი, ხელმწიფე;
شادمان — მხიარული;	خرمند — კვიანი;
خوشاوند — თავისიანი.	خشمگين, خشناک — მრისხანე.

დ) მსგავსების მაჩვენებელ ზედსართავთა:

وار — وش, فش — دس, ديس — سار, سان, سا, آسا

და ფერებთან وام, فام

მაგალითები:

شیر آسا — ლომებრი;

پیل سا — სპილოს მსგავსი;

پلنگان — ჯიქებრი, ვეფხვებრი;

دیوسار — საეშმაკო, ეშმაკური;

شرمسار — დარცხვენილი, სირცხვილეული;

خوردیس — მზის მსგავსი;

شاهفش — მეფური; ماهوش — მთვარის მსგავსი;

بزرگوار — დიდებული; سیاه فام — მოშავო;

مشکوام — მუშკის ფერი, შავი.

ზედსართავ და არსებით სახელებს, რომლებიც გამოხატავენ მოქმედ პირს, დაერთვის შემდეგი სუფიქსები: **კ** (ნიშნავს საქმეს, სამუშაოს ანდა ძველ ნაზმნარ ზედსართავს — *karā*-მკეთებელი, მსაქმობი), **გ**, **გრ**

მაგალითები:

شتابكار — გაფოცებული, გაფაციცებული;

آفريدگار — შემოქმედი, გამჩენელი;

• **ستمگار** — მტარვალი;

آهنگر — მკედელი;

دادگر — მართლმსაჯული.

ძველი სუფიქსები

ა) კნინობითი სახელებისათვის გამოყენებულია სუფიქსები: **კ** და **ჯ**

მაგალითები:

مردک — კაცუნა;

اسبک — ცხენუკა.

ახალ სპარსულში იტყვიან აგრეთვე **ی**-ს ჩართვით **კ**-ს წინ:

بنديک — მონუკა, გოშია;

خوايک — ბატონუკა.

აგრეთვე ზედსართავთაგან:

گرمک — მოცხელო;

باغچه — ბაღჩა, და სხვ.

ბ) მოქმედების აღმნიშვნელი სახელები გამოისახება აწმყო დროის ფუძისათვის ش (ხალხური شت 'شن) სუფიქსის მიმატების საშუალებით:

پرورش — აღზრდა;

کنش — მოქმედება;

فرمایش — ბრძანება.

შენიშვნა. ეს სუფიქსი შეიძლება მიემატოს მხოლოდ აწმყო დროის წმინდა ფუძეს. თუ იგი შეადგენს საკუთრებითი რთული სახელის მეორე ნაწილს, მაშინ განყენებულ სახელთა გასახვის სუფიქსად შეიძლება იყოს მხოლოდ ی, ამიტომაც მაგალითად, بدکنش-ბოროტება, — არის მოცემული პირველადი რთული სიტყვა, მაშინ როდესაც اورببینی-შორსმხედველობა — არის მეორადი რთული სიტყვისაგან: اوربین - შორსმხედველი.

გ) تار და دار სუფიქსების საშუალებით იწარმოება მოქმედი პირის სახელები. ამასთანავე ზნის ფუძე ემორჩილება იმავე ბგერით ცვლილებებს, როგორც ინფინიტივის გასახვის დროს.

მაგალითები:

خریدار — მატყუარა; فریفتار — მყიდველი.

ამასთან ერთად, ამგვარი წარმოების ცალკე სიტყვებს ვნებითი მნიშვნელობა აქვთ.

მაგალითად:

گرفتار — დაქერილი; رستار — გათავისუფლებული.

ანდა წარმოადგენენ „მოქმედების სახელებს“.

მაგალითად:

خواستار — ძიება; کردار — მოქმედების სახე; گفتار — სიტყვა;

დ) ზედსართავები, უმთავრესად ნივთიერობითნი, იწარმოებიან — ين — და — يند — სუფიქსების საშუალებით.

მაგალითები:

زرّين, زرينه — ოქროსი;   ديره — ძველი, დიდხნის;

دوشين — გუშინდელი;   داستينه — სამაჯური.

და.ბოლოს აღსანიშნავია კიდევ შემდეგი სუფიქსები:

ა) ۴ — აწარმოებს:

ა) არსებით სახელებს სახელთა და ზმნათა ფუძეებისაგან.

მაგალითები:

چشمه — წყარო (چشم — თვალი);

کوه — კუზი (کوه — მთა);

پنجه — ხუთეული, თათი (پنج — ხუთი).

ზოგჯერ ძირითადი ფორმის მნიშვნელობა უცვლელად რჩება ხოლმე. მაგ., كين — كينه - შურისძიება; دختره — دختره - ქალწული, შვილი.

ბ) ზედსართავებს, სიტყვებისაგან, რომლებიც აღნიშნავენ დროს, ან ისეთი რთული სიტყვებისაგან, რომლებშიაც პირველი ნაწევარი არსებითი სახელია:

دوروي — ორპირი, ცბიერი;

روزه — დღიური მარხვა (მაჰმადიანები ღამით არ მარხულობენ).

ბ) ا და ن აწარმოებენ განყენებულ არსებით სახელებს ზედსართავთაგან:

گرما — სითბო;   فراخا — სივრცე.

ს ხშირად იჭერს ۴-ს ადგილს.

მაგალითად:

ياره — يارا — შეიძლება (ზმნა يارستن);

گنده — گندا — ცუდი სუნი, მყრალი (ზმნა گنديدن).

გ) ك აწარმოებს:

ა) არსებით სახელებს ზმნის ფუძეთაგან:

تپاك — აფუცხუნება (ზმნა تپیدن);

خوراك — ქამა (ზმნა خوردن).

ბ) ზოგიერთ ნასახელარს:

فراك — გასვრილი;

مفاك — ნახვრეტი, თხრილი, სამარე.

დ) ال ემატება არსებით სახელებს, ოღონდ მათ მნიშვნელობას არ უცვლის:

چنگال — კლანჭი, ქანგი;

دنبال — კული. || دم

ე) ان გამოხატავს:

ა) არსებით სახელებს მათი ძირითადი მნიშვნელობის შეცვლით.

ნ ა გ ა ლ ი თ ე ბ ი: جانان — საყვარელი, სულიკო (جان - სული);

كوهان — აქლემის კუზი, კეხი.

ბ) ადგილის სახელწოდებებს:

بيابان — უდაბნო, ურწყული;

توران — თურანელთა ქვეყანა.

ც) მამის სახელებს უფრო ძველს ენაში:

ارداشير بابگان — არდაშირ ბაბეკის ძე;

قارن كاوغان — ყარანი ქავას გვარისა.

ი) ზოგიერთ ზედსართავს: جاويدان — სამარადისო, მარადი; غرمان — მრისხანე (غرم — რისხვა).

შენიშვნა. ერთს შემთხვევაში ეს ان სუფიქსი თავისი ფუნქციით უახლოვდება მრავლობითი რიცხვის დაბოლოებას ძვ.

გენეტივის მრავლობით რიცხვს ānām, მეორე შემთხვევაში კი—
აწმყო დროის სუფიქსს.

ვ) ან აწარმოებს:

ა) ზმნიზედებს და ზედსართავებს:

بزرگان — დიდებული;

عاشقانه — მიჯნურთაებრ.

ბ) არსებით სახელებს პარალელური انى ფორმით:

پیشانی — შუბლი.

ზ) كان (საშ. სპ. kān) აწარმოებს არსებით სახელებს:

خدايگان — მეუფე.

بازارگان || بازارگان — ვაჭარი (بازار - ბაზარი), და სხვ.

თ) ی აწარმოებს:

ა) მიმართებით ზედსართავებს, მათ შორის წარმოშობის აღსანიშნავ სიტყვებს; ამ ی-ს ეწოდება نسبت-დამოკიდებულების ანუ მიმართების ی

მაგალითები: ایزدی — ლეთისა, საღმრთო;

خانگی — შინაური.

ბ) განყენებულ ცნებებს მეტყველების ყველა ნაწილიდან, გარდა აწმყო დროის ფუძისა:

მაგალითები: دوستی — მეგობრობა;

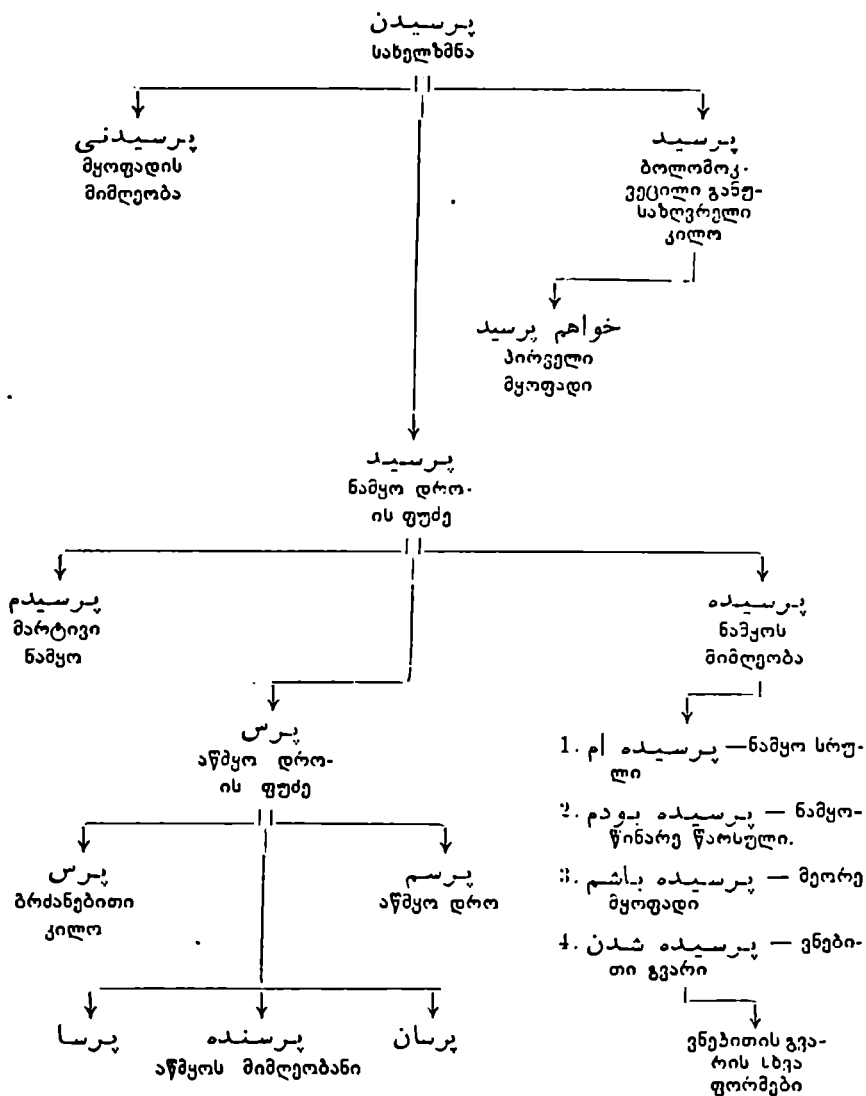
خوبی — სილამაზე;

گم شدگی — დაკარგულობა;

چونگی — თვისება.

სპარსული ზმნის უღლების მოკლე სქემა

(პრსიდნ — შეკითხვა)

სპარსული ენის სინტაქსი

სპარსული ენა, მისი სინტაქსური წყობის შესწავლის მხრით, ქართველისათვის არავითარ სიძნელეს არ წარმოადგენს, რადგან მეტწილად შეესატყვისება ქართული ენის სტრუქტურას, თუმცა იგი,—განსაკუთრებით, თუ სახეში მივიღებთ დღევანდელ პრესის, ან სასაუბრო ენას,—არც დასავლეთ ევროპის ენათა სტრუქტურას არის ბევრად დაშორებული.

სიტყვების განლაგება სპარსულ წანადადებაში

ჯერ ავიღოთ მარტივი წინადადების პირველი სახე; მასში პირველი ადგილი უჭირავს ქვემდებარეს, მეორე—შემასმენელს.

მაგალითები:

1. **مرد میخندد** -კაცი იცინის.

2. **بچه میگرید** -ბავშვი ტირის.

3. **آتش میفرزد** -ცეცხლი გიზგიზებს.

მაგრამ პირდაპირდამატებიან წინადადებაში, ამ უკანასკნელს (აკუზატივს) მეორე ადგილი უჭირავს ქვემდებარის შემდეგ, შემასმენელს კი—მესამე.

მაგალითები:

گدا نان میخورد -მათხოვარი პურს ჭამს.

طالب کتابرا میخواند -სტუდენტი წიგნს ჰკითხულობს.

მიცემითი ბრუნვა წინ უძღვის პირდაპირ დამატებას (აკუზატივს).

მაგალითები:

معلم شاگردانرا درس میدهد -მასწავლებელი მოსწავლეებს გაკვეთილს აძლევს.

مادر بچه را نان میدهد -დედა ბავშვს პურს აძლევს.
დროს ფრაზაში მეტწილად პირველი ადგილი უჭირავს.

მაგალითები:

فردا برادرم بکوتایس میرود - ხვალ ჩემი ძმა ქუთაისს მიდის.

გიუშინ - დიროზ علی الصباح در تیلیسی زلزله ارض بود
დილაადრიაან თბილისში მიწისძვრა იყო.

უკეთუ ზმნას დამატებად აქვს მთელი ფრაზა, ის მისდევს მას უკან.
მაგ., იხ. ბერტელსი. (E. M. Бертельс. Учебник персидского яз. 1932, გვ. 188).

دیدم که در وسط اطاق یک میزی واقع شده بود

„დავინახე, რომ ოთახის შუა ადგილას მაგიდა იდგა.“

თუმცა ეს წესი, როგორც ცოცხალ სასაუბრო ენაში, ისე კლასიკურ პოეტებთან ხშირად ირღვევა და ზმნა დაისმის დამატების წინ.

მაგალითები:

مادر کتابرا دادش - დედამ მას წიგნი მისცა.

مے را دادمش - მე მას ვაშლი მივეცი.

گفتم بش - მე მას ვუთხარ.

رفت خانه - შინ წაიღა.

პროფესორ ე. ე. ბერტელსს მოაქვს საუკეთესო ნიმუში იმისა, როდესაც დამოკიდებული წინადადება შექრილია მთავარ წინადადებაში, იმგვარად, რომ ორივე შუაზე წყდება, ამასთან ერთად, მთავარი წინადადების შემასმენელი ხვდება უკვე იმ ადგილას, სადაც თავდება დამოკიდებული წინადადება, რის შედეგადაც ორივე წინადადების შემასმენლები ერთი მეორის გვერდით არიან.

აი თვით ნიმუშიც:

حکومت بانٹشار دادن این بیاننامہ کہ باعبارات

فصیح نوشتہ شدہ بود راضی نبود

რაც უნდა ითარგმნოს ასე:

„მთავრობა ამ მანიფესტის გაერცვლებაზე, — რომელიც მკვერმეტყველური გამოთქმებით იყო დაწერილი, — თანახმა არ იყო.“

საქმე ის არის, რომ ქართველისათვის ასეთი ნიმუში, სინტაქსური წყობის მხრით, არავეითარ სიძნელეს არ წარმოადგენს, რადგან ეს სავსებით შეესატყვისება ქართული ფრაზის ბუნებას.

პირობითი წინადადება

არსებობს ორი სახის პირობითი წინადადება:

1. შეუძლებელი, ანუ ისეთი, რომელშიაც პირობა შეუძლებელია, ან შესაძლებელია მაგრამ ფაქტიურად არ ყოფილა შესრულებული, ან მხოლოდ საგულევებელია მისი შესრულება.

2. შესაძლებელი, ანუ ისეთი, რომელშიაც პირობა შეიძლება მომავალში შესრულდეს.

პირველი სახის, ანუ შეუძლებელი პირობითი წინადადება

ასეთ წინადადებაში სპარსული اگر უდრის ქართულ რომ-ს.

هـ اگر این مدرس را پول بسیاری میبود تمام این هـ

ან კიდევ: صد کتابرا میخرید

هـ اگر این مدرس پول بسیاری میداشت تمام این هـ

صد کتابرا میخرید

პირველ წინადადებაში ქვემდებარე მიცემით ბრუნვაშია, მეორეში კი — სახელობითში. ქართულად ორივე წინადადება ერთნაირად ითარგმნება:

„ამ მასწავლებელს რომ ბევრი ფული ჰქონოდა (ჰქონდეს), ამ სამას წიგნს მთლიანად შეიძენდა (იყიდდა).“

ეს შეუძლებელი პირობითი წინადადებაა, თუმცა მომავალში შესაძლებელია მისი შესრულება, იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელი საკმაოდ ფულს იზოგნის.

ან და კიდევ:

اگر با ایشان هـلاک میشدم بهتر می بود

„მეც რომ დავლუპულიყავ მათთან ერთად, უმჯობესი იქნებოდა.“

ზოგჯერ می დამოკიდებულ წინადადებაში, განსაკუთრებით კი სასაუბრო ენაში, გამოიტოვება ხოლმე **.

მაგალითად:

اگر من جای تو بودم این کار را نمی کردم

„მე რომ შენს ადგილზე ვყოფილიყავი, ამას არ ვიზამდი.“

می بود - ის ნაცვლად შეიძლება ითქვას აგრეთვე بود

* როგორც უკვე შევნიშნეთ აქვე, სპარსული اگر - თუ - ამ შემთხვევაში უდრის ქართულ რომ-ს ისე, როგორც კლასიკურ სპარსულში. იხ. აქვე გვ. 64-ზე ომარ ხაიანის დობებით:

ابلیس اگر باده بخوردی یکدم * کردی دو هزار سجده پیش آدم

** E. Э. Бертельс. Учебник персидского языка. Ленинград, 1932 г.

მეორე სახის პირობითი წინადადება

1. მეორე სახის პირობითი წინადადება ისეთია, რომელშიაც პირობის შესრულება შესაძლებელია.

მაგ., ავიღოთ სპარსული წინადადება:

اگر این کتابرا پیدا بکنم نزد شما خواهم فرستاد

„თუ ვიპოვე ეს წიგნი, მე მას თქვენ გამოგიგზავნი.“

აქ უკვე ზუსტად არის დაცული სპარსული اگر-ის ქართული შესატყვისობა—თუ. ზნა მთავარ წინადადებაში პირველ მყოფად შია, დანაკიდებულ წინადადებაში კი — კავშირებით კილოში.

სრულიად ამგვარივეა შემდეგი მაგალითიც:

اگر شما اطاق مرا به بینید البته تعریف خواهید کرد

„თუ თქვენ ნახავთ ჩემს ოთახს, უთუოდ მოგეწონებათ.“

2. შეიძლება შეიცვალოს გამოთქმით: ان هر کسی که ان دا: هر چیزی که ყველა ვინც კი, ყველა რაც ან რაც კი. ყველა აგრეთვე მოითხოვს კავშირებით კილოს დამოკიდებულ წინადადებაში.

მაგალითად:

هر کسی که این کتابرا به بیند البته خواهد خرید

„ყველა, ვინც კი ამ წიგნს ნახავს, ალბათ იყიდის (კიდევ).“

ასეთ შემთხვევაში ზოგჯერ, როდესაც მთავარი წინადადების მოქმედება დასრულებულად ითვლება, პირველი მყოფადის ნაცვლად სპარსულში შეიძლება გაჩნდეს მეორე მყოფადი:

بهر قیمت بخری ارزان خریده باشی

„რა ფასადაც არ უნდა იყიდო, იაფად იყიდი.“

3. ისეთ შემთხვევაში, როცა პირობა არავითარ ექვს არ იწვევს, კავშირებითი კილოს ნაცვლად შეიძლება იყოს თხრობითი კილოს აწმყო დროც.

მაგალითად:

اگر معنی این حرفرا می دانی بمن بگو

„თუ იცი ამ სიტყვის მნიშვნელობა, მითხარ.“ (რის დროსაც მომქმედი ფიქრობს, რომ მისმა მოსაუბრემ მართლაც იცის ეს).

4. ცოცხალ სასაუბრო ენაში ზოგჯერ ვხვდებით ისეთ კონსტრუქციას, რომელშიაც გადმოცემულია სრული რწმუნება მოლაპარაკისა იმაზე, რომ პირობა ასრულდება; ის თითქოს ხედავს მას განხორციელებულს, რისთვისაც დამოკიდებულ წინადადებაში სვამს მარტივ ნამყოს; ამ შემთხვევაში კი სრული შეხვედრაა სპარსულსა და ქართულს შორის.

მაგალითად:

اگر پول بشما داد پیش من بیاورید

„თუ მან მოგცათ თქვენ ფული (ის უთუოდ მოგცემთ), მე მომიტანეთ.“

اگر فریاد زدی میکشم

„თუ განგაში ასტეხე, მყისვე მოგკლავ.“

ღათმობითი წინადადება

ღათმობითს წინადადებაში დამოკიდებული წინადადება შეიძლება შეთანხმებულ იქნას შემდეგი ნაწილაკებით: اگرچه - თუმცა; هرچه, باوجود آن - რამდენიც არ; و لو და უკეთუ; هرچند که - მიუხედავად ამისა, მიუხედავად იმისა რომ; با آنکه, تا آنکه - თუმცა; حال آنکه - იმ დროს, როცა; گرفتارم - დაეუშვათ, რომ.

მთავარი წინადადება კი შეთანხმებულია ხოლმე ნაწილაკებით: باز, اما, لیکن, ولی - მაგრამ, მაინც, ხომ და სხვ.

საპირობისდაგვარად დრო შეიძლება იყოს აწმყოც და ნამყოც.

მაგალითები:

اگرچه مرا نمی‌شناسی لیکن من ترا خوب می‌شناسم

„თუმცა შენ მე არ მიცნობ, სამაგიეროდ მე კარგად გიცნობ.“

اگرچه این حکایت طولانی است باز دلپذیر نیست

„თუმცა ეს ამბავი გრძელია, მაგრამ მაინც საინტერესო არ არის.“

برای شراب خوردن می‌میرید و حال آنکه آن امر

خلافی شریعت است

„თქვენ აკვდებით ღვინის სმას, მაშინ როცა ეს შარბითთ აკრძალულია.“

სიტყვის საქცევების ხმარება სპარსულ დამოკიდებულ
წინადადებაში

1. სიტყვის საქცევები „როგორიც უნდა იყოს“ და „რანაირიც არ უნდა იყოს“ (ან მეორე პირისათვის: „როგორიც გინდა იყოს“) სპარსულში შემდეგნაირად გადმოიციემა:

„ჰარ თოური ქე ბუდ“ - „ჰარ ყისმი ქე ბუდ“ ან და— „ბოდი კე ბოდი“ - „ჰარ თოური ქე ბუდ“.

2. საქცევი „რამდენიც უნდა იყოს“ (1 და 3 პირისათვის) ან „რამდენიც გინდა იყოს“ (მე-2 პირისათვის) სპარსულად გადმოიციემა სიტყვებით: „ჰარ კადრ“ - „რასთანაც ზნა დაისმის ჩვეულებრივ მეორე მყოფადში.

მაგალითები:

„ჰარ კადრ სა'ი ქარდა ბაშად“ - „რამდენიც უნდა (ან გინდა) ეცადოს.“

„ჰარ კადრ გოფთა ბაშად“ - „რამდენიც გინდა (ან უნდა) ილაპარაკოს.“

3. ადრინდელი ლიტერატურული ენა გაურბოდა ირიბი თქმის ხმარებას და ჩვეულებრივ გადმოგვცემდა პირდაპირი სახით, თუმცა სვამდა ზმნის შემდეგ ნაწილაკს -ს.

მაგალითი:

تاجر گفت که این جور قالی حاضر ندارم

„ვაქარმა თქვა: ასეთი ჯურის ნოხი არა მაქვსო.“

ანნაირად, თარგმნის დროს ასეთ შემთხვევაში ნაწილაკი კე შეიძლება გამოტოვებული იყოს. და მოცემულ იქნას პირდაპირი თქმა.

4. ქართულ თქმებს — ცოტადა აკლდა, ან ცოტადა დარჩომოდა, რომ უნდა მომკვდარიყო, ან რომ უნდა დაცემულიყო, სპარსულში სრული ექვივალენტები მოეპოვება:

მაგალითები:

„ბირდ ბოდ ბირდ“ - ახლოს იყო, რომ უნდა მომკვდარიყო.

„ბირდ ბოდ ბირდ“ - ცოტადა დარჩომოდა, რომ უნდა მომკვდარიყო.*

* Е. Ф. Бертольд, Учебник персидского языка. Ленинград, 1932. გვ. 88-176, 179, 182, 184, 185.

ზოგინათი კლასიკული მითითება სპარსული ლექსთ-წყობის
ზოგათა წაქითხვის ასათვისებლად

სპარსული ლექსთ-წყობა აგებულია ძველი კლასიკური—ბერძნული და ლათინური—ლექსთ-წყობის მსგავსად, მარცვალთა რაოდენობასა და სიგრძე-სინოკლესზე, იმ დიდი განსხვავებით, რომ სპარსული ლექსი გარითმულია, და ამ გარითმვაში გამოვლენებულია ირანელ კლასიკურ პოეტთა შეუდარებელი ოსტატობა გრძელი ანუ რედითიანი* რითმის მომარჯვებასა და სკანდირების ცოდნაში, რაც ხდება ლექსის ზომის შესავსებლად დახურული მარცვლის განაპირა თანხმოვანზე ხმოვან ე-ს წამატებით. მარცვლები განლაგებულია ამათუ იმ ზომის ლექსითი სტრიქონის ტერფებში და ისინი ორნაირია: გრძელი და მოკლე.

ბუნებით გრძელია ყოველი ღია მარცვალი მოკლე ხმოვნით; გრძელია ყოველი ღია მარცვალი გრძელი ხმოვნით, ან და დახურული მარცვალი მოკლე ხმოვნით; მაგრამ იგი შეიძლება იყოს ლექსის მოთხოვნებით, როგორც მოკლე, ისე გრძელი:

მაგალითები:

ā (a), ā (ā იზაფეთი) და u (و, تو, دو, چو);

پدر — — (იკითხება მარჯვნიდან მარცხნით);

شاه — — ; دلیر — — ; خان — — ;

جان — — ; روی — — ; مادر — — ;

უკეთუ დახურულ მარცვალში მოკლე ხმოვანს ახლავს ორი თანხმოვანი, ან გრძელ ხმოვანს ერთი ან ორი თანხმოვანი, მაშინ მარცვალი შეიქნება გრძელზე მეტი (— —) იმ პირობით, თუ ეს თანხმოვანი, ან ამ ორთაგან პირველი, არ არის ī, რომელიც სათვალავში არ მიიღება:

მაგალითად:

داست — — , گفت — — , کار — — , دوست — — , آفتاب — — — — ;

მაგრამ: خان — — , ماند — — , ماندن — — — — ;

სიტყვის ყოველი დამწყები ხმოვანი (გარდა ī იზაფეთისა და კავშირ و-ისა, რომლებიც დამაბოლოებლად ირიცხება), შეიძლება გამოთქმულ იქნას ჰამზით (spiritus lenis), ან შეუერთდეს წინა

* ლექსთ-წყობაში რედითი ეწოდება სიტყვას, რომელიც უშუალოდ მისდევს გრძელ რითმას (حرف مدّ) და წარმოადგენს მის მეორე აუცილებელ ნაწილს.

თანხმოვანს (اصل); პირველ შემთხვევაში ის იჭერს პოზიციას, წინა მარცვალი კი ინარჩუნებს თავის თავდაპირველ ოდენობას.

მაგალითად:

بدرآز — — — ფა-დწრ-აზ; شاه آز — — — შაჰ^პ აზ;

მეორე შემთხვევაში მოკლებმონიანი გრძელი მარცვალი იქცევა მოკლედ, გრძელზე მეტი კი — მხოლოდ გრძელად: ფწ-დწ-რწაზ, შწ-ჰწაზ. თუ ამასთანვე პირველი სიტყვა ბოლოვდება ასოებზე ი, უ, აი, აუ, ეს დაბოლოებები იშლებიან ია, უა, აა და აა — დაბოლოებებად.

მაგალითად:

آز سمدى — — — სა'დი-მაზ; ابروآز — — — აბრუ-ვაზ;

وى آز — — — ვააზ; نوآز — — — ნა-ვაზ.

ორთანხმონიანი გრძელზე მეტი დახურული მარცვლები არ იცვლიან ოდენობას ხმოვნების წინ, რადგან სულ ერთია از دوست სკანდირებული იქნება დუ-სთ^პ-აზ თუ დუ-ს^პ-თაზ-ის სახით, გამოდის ერთი და იგივე (— — —); მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ეს მარცვლები შეიძლება გაზომილ იქმნას აგრეთვე, როგორც დაქტილი, და მაშინ დუ-ს^პ-თ^პ-აზ (— — —) განსხვავდება დუ-ს^პ-თაზ-ისაგან (— — —). სრულიად ასევე იზაფეთის წინ دوست من შეიძლება იყოს დო-სთე-მან (— — —) ან დო-ს^პ-თე-მან (— — —), თუმცაღა უკანასკნელი შემთხვევა იშვიათია.

სპარსელი პოეტები პროზოდის მოთხოვნილებით იყენებენ ორმაგ ფორმებს, რომლებიც ბლომად არის სპარსულში.

მაგალითად:

1) მეტწილად ჰაბ ჰევესით დაბოლოებულ სიტყვებს, რომელსაც წინ უძღვის გრძელი ხმოვანი, როგორც მაგალითად:

پادشاه — — —, ან شاه — — — (ვასლით, — — —), پادشاه — — —; كوه — — — (ვასლით —); كوه (ვასლით —), და სხვ.

2) ორმაგ რ-თი (რ) დაბოლოებულ სიტყვებს.

زرّين, ترّ, زرّ (პროზაში მეორე რ მოვარდება); შეად. زرّ (زرّين) — — და زرّين — —), მუნჯი, და სხვ. აგრეთვე: دّ (შეად. دنب) — კული; كّ — ცოტა; تّ — სიცხე და სხვ.

3) ცალკე მღგარ სიტყვებს, როგორცაა:

چو (—) და چون (—) როგორც; زینہا (— — —), زینہار (— — —)
და زینہარ (— —) — ფრთხილად!.. بودن (— —) და بدن (—) — ყოფნა.

چیدن და چیدن — შეკრება, მოწყვეტა, მოგლეჯა, მოკრეფა, და
— ნინდენ-ზე, ნინდან-ზე (ფირდოუსი) და ნინდენ-ზე დაბოლოებულ იძუ-
ლებით ზმნებს

სკანდირების მაგალითები:

სკანდირება ყველგან აღნიშნულია პატარა ასო ენით.

1) ნოთაყარიბი: — — || — — — || — — — || — — —

ფირდოუსი ა) یکی تنگ میدان فرو ساختند

بکوتاه نیزه همی باختند

„ ბ) بشمشیر هندی بر آویختند

همی زاهن آتش فرو ریختند

„ გ) بسیری رسانیدم از روزگار

دو لشکر نظاره بدین کارزار

„ დ) ستایش گرفتند بر کردگار

که او زنده بازآمد از کارزار

„ ე) کنون پر شگفتی یکی داستان

بپیوندم از گفته باستان

2) ჰეზეჯი: ≈ — — || — — — || — — —

გორგანი ა) ترا ازهر چه دارم برگزینم

بچشم دوستی جز تو نبینم

„ ბ) جهانرا رنگ و شکل بیشمار است

خردرا بافرینش کارزار است

გორგანი 2) بگردش زنده فيلان ستوده
ببرخاش و دليري آزموده

3) ჰეზეჯი: .

ای باده فدای تو بود جان و تن من
کز بیخ بکندی زدل من حزن من

ქ ბადე | ჭედაე | თო | ბოვად ჯან ო | თანე მან
ქაზ ბიზ^ბ | ბე ქანდი ზე | დელე მან ჰა | ზენე მან.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სპარსულმა არ იცის გაურითმავი ლექსი. რითმა ხშირად შემდგარია შვიდი მარცვლისაგან, რისი მაგალითიც მოგვაქვს აქვე ოპარ ხაიამის რომაიებიდან, სადაც სამ გარითმულ სტრიქონს მისდევს გასამეორებელი მარცვლები *من و تو*, როგორც დამატებითი რითმა, რასაც რელითვი ეწოდება.

از تن چو رود روان پاک
من و تو { خستی دو نهند بر مفاک
انگاہ برای خشت گور دیگران
در کالبدی کشند خاک من و تو

მოგვაქვს მეორე მაგალითიც:

شادبها کن که در جهان خواهد بود
شخص همه در خاک نهان خواهد بود
تو باده خور غم جهان نميخور
خود غم خورد که در جهان خواهد بود

აქაც აგრეთვე სამ გარითმულ სტრიქონს, როგორცაა:

1. که در جهان 2. که در جهان 3. که در جهان 4. که در جهان
خواهد بود დამატებითი რითმა მისდევს

ყოველი ლექსი (بيت) შემდგარია ორი წყობილისაგან (مصراع), რომლებიც გაყოფილია ერთი მეორისაგან ცეზურით*.

ლექსის სხვადასხვა ტერფი ჩვეულებრივ აღინიშნება არაბული ძირიდან فعل წარმოებული შეერთებებით, რომლებსგანაც ძირითად ტერფებად ითვლება რვა, სახელდობრ:

1) فَعُولُنْ — — —	2) فَاعِلُنْ — — —
3) مَفَاعِلُنْ — — —	4) مُتَّفَعِلُنْ — — —
5) مَفَاعِلْتُنْ — — —	6) مُتَّفَاعِلُنْ — — —
7) فَاعِلَاتُنْ — — —	8) مَفْعُولَاتُ — — —

რომელთაგანაც იწარმოება ყველა სხვა ტერფი:

9) فَعْ —	10) فاع ~
11) فَعْلُنْ — —	12) فَعْلَان ~ —
13) مَفْعُولُنْ — — —	14) مَفْعُولُ — — —
15) مُتَّفَعِلَان ~ — — —	16) فَاعِلَان ۵۶ فَاعِلَات — — —
17) فَاعِلِيَان ~ — — —	18) فَاعِلَاتُ — — —
19) مُفْتَعِلُنْ — — —	20) فَعْل — —

* მეტწილად ორივე წყობილი გართიმულია, მაგრამ ზოგჯერ მათ საერთო რითმაც აქვს. მოგვცეხს აქვე რითმის დიდი ოსტატის საადის ნიმუშები, როგორც ერთის, ისე მეორის საილუსტრაციოდ.

ა) ორივე წყობილი გართიმულია:

ს ა ა დ ۵

— — — | — — — | — — —

شنیدم گوسفندی را بزرگی * رهانید از دهان و دست گرگی

شبانگه کارد بر حلقش بمالید * روان گوسفند از وی بنالید

ბ) ორივე წყობილს ერთი საერთო რითმა აქვს:

اگر صد ناپسند آید زدرویش * رفیکانش یخی از صد ندانند

وگر یگ ناپسند آید ز سلطان * ز اقلیمی به اقلیمی رسانند

21) فَعُولٌ — ˘	22) مَفَاعِيلٌ ˘ — —
23) مَفَاعِيلَانٌ — — — ˘	24) مَفَاعِيلٌ ˘ — — ˘
25) فَعُولٌ ˘ — ˘	26) مَفَاعِلُنْ — ˘ — ˘
27) مَفَاعِلَانٌ — ˘ — ˘	28) فَعِلُنْ — ˘ — ˘
29) فَعِلَاتٌ ˘ — ˘	30) فَعِلَاتُنْ — — — ˘
31) فَعِيلِيَانٌ ˘ — ˘ —	32) فَعِلَاتٌ ˘ — ˘ —

ამ ტერფებიდან შესაძლებელი ხდება ყოველგვარი ზომის ლექსთა ტერფების შედგენა, როგორცაა ფირდოუსის „შაჰ-ნამეს“ მოთაყარიბი:

فعولن فعولن فعولن فعل

ან გორგანის „ვისორამინის“ ჰეზუჯი:

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن და სხვ.

ყველაზე მეტად ხმარებულია შემდეგი ლექსითი ფორმები:

ა) ე. წ. მესნევი, სადაც გართმულია ორივე წყობილი. გამოყენებულია ეს ფორმა ეპიკური, რომანტიკული და დიდაქტური შინაარსის ლექსებისათვის. წყობილების რითმაა აა, ხხ, ცც და ა. შ.

ბ) ყასიდა—ხოტბა შეიცავს 12 ლექსზე მეტს და მეტწილად პანეგირიკულია. ერთი და იგივე რითმა ტარდება ორივე პირველში და თვითელს მეორეში შემდეგი წყობილებიდან: აა, ხა, ცა, ძა და ა. შ.

გ) უფრო მოკლე, მაგრამ მსგავსივე წყობილებისაა ლირიკული ლექსი, ე. წ. ლაზელი (غزل), რომლის შინაარსისა და ფორმის გასაცნობად იხილეთ ჰაფიზის გადმოღებები ფეთის მიერ.

დ) ლაზელი, რომლის დაწყებითი ლექსი (شاه بيت) გაურთმავია. მას ეწოდება ნაწყეტი (قطعه). ლექსი სხვადასხვა სიგრძისა და შინაარსისაა.

ე) ეპიგრამა ანუ ოთხეულები (رباعي), რომლის ზომა გარკვეულია, თუმცა ის ზოგჯერ იცვლება. იხ. ამის შესახებ ზევით ომარ ხაიამის რობაფები. მისი რითმაა: აააა ან აახა. მისი ზომის სქემა მარჯვნიდან მარცხნივ ასეთია:

— — — — —
— — — — —
— — — — —

ვ) ჯერ კიდევ ირანულ ტომებს შორის მეტწილად დაცული და ხმარებულა ფოლკლორული ხასიათის ოთხეულები, რომლებიც იზომება არა მარცვალთა ოდენობის (სიმოკლის და სიგრძის) მიხედვით, არამედ მარცვალთა რიცხვის მიხედვით. იგი გვაგონებს ძველი ავესტის სტროფს— სპეფთამაინდუ-ს, რომელსაც აქვს აგრეთვე რითმა ააბხს. * (მაგალითები იხ. В. А. Жуковский, материалы для изучения персидских наречий, I. СПб. 1888. 4°, стр. 39, № 25 и 41, № 31).

ეს ლექსები ძალიან ემხრობა ზომით და ხასიათით, როგორც გორგანის „ვისორამინის“ ჰეზეჯს, ისე ამავე ზომის ქართულ აკაკისებურ ლექსებს, როგორცაა:

„მიყვარს თარი გულსაკლავად მკენესარი,
მწუხარების უკუმყრელი ის არი.“

„ნახევარი ცხოვრების გზა გავლიე,
სიტკბოზედა მწარე მეტი დავლიე.“

„აღმართ-აღმართ მივდიოდი მე ნელა,
სერზედ შევდექე კმუნვის ალი მენელა.“

აქვე მოგვაქვს შედარებისათვის ერთი ოთხეული კ. ზალემანისა და ვ. თუკოვსკის გრამატიკიდან:***

دوتا باريم که مرگ از هم نبينيم * گلهای خرمين كنيم سايه ش نشينيم
گلهای خرمين كنيم سايه ندارد * که دارد عاشقی چاره ندارد

რაც ქართული ტრანსკრიფციით ასე გამოიყურება:

დო თან იარიმ ქე მარგ აზ ჰან ნებინიმ || გოლჰან ხარმენ ქონიმ სადემ ნეშინიმ.
გოლჰან ხარმენ ქონიმ სადენე დარედ || ქე დარდე აშიკი ჩარან ნედარედ.***

* რომლის წყობილები გართმულია.

** იხ. op. cit. გვ. 83.

*** არა ნაკლებ საინტერესოა აგრეთვე შირაზელი პოეტის ჰაბიბალლაჰ ფარისის (დაიბადა 1807 წ. მისი ფსევდონიმი ყაჯანი) ლექსი, რომელიც ზომით ძალიან ემხრობა რუსთაველის ოთხეულის სტრიქონებს, რაზედაც სამართლიანად მიმითითა აწ განსვიური ნიკოლოზის ძე მარმა.

მოგვაქვს აქვე თვით ლექსი:

ساقی بده رطل گران زآن می که دهقان پرورد
انده برد جان بشکرد شادی دهد جان پرورد

ლექსი, ზომის მხრით, სრულიად შეესატყვისება რუსთაველის ოთხეულის ზომას, მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ლექსი ტონურ-სილაბურია..

დამატებით აქვე მოგვაქვს ორი რობაჲ მირზა ჯაფარის გრამატიკიდან,* როგორც რედოფის უალრესად განვითარების საუკეთესო ნიმუშები, სადაც რითმა قافیه აღარ მოდის წყობილის პირველი მარცვლის من-ის შემდეგ, რომელიც ერითმება შემდეგი წყობილის ს-ს; ყველა სხვა კი რედოფს წარმოადგენს:

من در غمِ هجر و دل بديدار تو خوش
تن در غمِ هجر و دل بديدار تو خوش
تاکی چشم سرشک حسرت ریزد
اندر غمِ هجر و دل بديدار تو خوش

მან დარ ღამე ჰიჯრო დელ ბე დიდარე თო ხოშ
თან დარ ღამე ბიჯრო დელ ბე დიდარე თო ხოშ
თა ქეჲ ჩეშმ სარიშქე ჰასრათ რიზად
ანდარ ღამე ჰიჯრო დელ ბე დიდარ თო ხოშ.

მეორე მაგალითში ნაჩვენებია, რომ ზოგჯერ პირველი ბეითის რედოფი უფრო გრძელია შემდეგი რედოფების ბეითზე:

در آ که دردل خسته توان در آید باز
بیا که در تن مرده روان در آید باز
بیا که فرقت تو چشم من چنان در بست
که فتح باب وصالت مگر گشاید باز

დარ ა ქე დელე ხასთა თევან დარ აჲად ბაზ
ბეჲა ქე დარ თანე მორდა რაენან დარ აჲად ბაზ
ბეჲა ქე ჭარყათე თო ჩეშმე მან ჩენან დარ ბასთ
ქე ჭათჲე ბაჲე ვასალათ მაგარ გოშაჲად ბაზ.

დასასრულ, საქიროდ მიგვაჩნია აქვე მოვათავსოთ სხვადასხვა ზომის ლექსთა რანდენიმე ნიმუში „ბუთი-ნამედან“ და საადის „გოლეს-

* Грамматика Персидского языка, составленная Мирзой Джафаром с участием акад. Ф. Е. Корша. Москва, 1901 г. стр. 320.

ტანიდან“, რომლებიც ხალხურობით ხასიათდება და აგრეთვე ორი ნიმუში, რომლებიც ახალი სპარსული ენის წარმოშობის პირველსავე ხანაში უნდა შექმნილიყო.

ა) საადი. ზომა—ხატიფი: $\approx \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} \text{—}$

چون بود اصل گوهری قابل تربیت را دروائر باشد
هیچ صیقل نکو نداند کرد آهنی را که بد گهر باشد
سگ بدریای هفتگانه مشوی که چو تر شد پلیدتر باشد
خر عیسی گرش بگه برزد چون بیاید هنوز خر باشد

ჩუნ ბოვად ასლე გოვჰარი ყაბილ || თარბიათ რა დარუ ასარ ბშად
ჰიჩ საყალ ნიქუ ნედანად ქარდ || აჰენი რა ქე ბად გოჰარ ბშად
საგ ბედარინაჲ ჰაფთგანა მაშუდ || ქე ჩუ თარ შოდ ფალიდ¹ თარ ბშად
ხარე ოსა გარაშ ბე მაქჰა ბარანდ || ჩუნ ბეაჲად ჰანუ² ხარ ბშად.

ბ) საადი. მოთაყარიბი: $\text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—}$

بیار آنچه داری زمردی وزور * که دشمن یای خود آمد بگور

გ) *قلیان و جنگ* - იდან. მოთაყარიბი.

بیا ای برادر حکایت شنو * زجام و زقلیان روایت شنو
چنین گفت قلیان بجام این سخن * زتو بهترم من بهر انجمن

ამ ორი უკანასკნელი დობეითის ქართული ტრანსკრიფცია ასეთია.

ბედჲ ე ბერადარ ჰეჰაჲათ შენუ

ზე ჯამო ზე ყალიან რაჲეჲათ შენუ

ჩენინ გოჰო¹ ყალიან ბე ჯამ ენ სოხან

ზე თო ბეჰთარამ მან ბე ჰარ ენჯომან.

დ) თუთი ნამედან. მოზარი: ~ — | — — — | — — — | — — —

ای بیک خوش‌خبر سخن از یار ما بگو
احوال گل به بلبل داستان سرا بگو

მ ფეძე ხოშხაბარ სოხან აზ იარე მზ ბეგუ
აჰვალე გოლ ბე ბოლბოლე დასთან სარო ბეგუ.

ე) აბუ ჰაფსი სოლდელის — სახელით ცნობილი აჰოი კოჰი

მოზარის ვარიანტი:* ~ — | — — — | — — — | — — —

اهوی کوهی در دشت چگونه بودا

او نه دارد یار بی یار چگونه دودا

აჰუე ქუჭი დარ დაშთ ჩეგუნე ბოვადზ
უ ნედარედ იარ ბი იარ ჩეგუნე დევადაზ.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ, როგორც ქართულ ხალხურ ლექსს „ირემო მთასა მყვირალო“, ისე აბუ ჰაფსი სოლდელის სახელით ცნობილ ლექსს მთის ჯეირნის ველად ჩამოვარდნის შესახებ. ** — რონლებიც მეტიხმეტად წააგავან ერთი მეორეს, — პირადი შემოქმედების არა გააჩნია რა, რადგან ორივე ლექსი წმინდა ფოლკლორულ ხასიათს ატარებს, რაც მოწმობს იმას, რომ აბუ ჰაფსი, მართლაც ლექსიკოლოგია და არა პოეტი.

ასევე წმინდა ფოლკლორის ხასიათის მატარებელია ის ლექსიც, რომელიც IX საუკუნის გეოგრაფს, ხორდადბეჰს შეტანილი აქვს თავის ნაშრომში აბუ თაყი-ოლ-აბას ბენ თარხანის სახელით და რომელსაც აკად. ვ.ე. ბარტოლდი აბას მარაველის ნაწარმოებად სთვლის.

ორივე დასახელებული სპარსული ლექსი, მათი ფოლკლორული ხასიათით, იმის დამადასტურებლად უნდა ჩაითვალოს, რომ ამა თუ იმ ზომის

* К. Г. Залеман, В. А. Якувский. Грамматика ново-персидского языка. Сб. 84, 89.

** ჩვენ ადრევე გვქონდა შეტანილი სპარსული ლიტერატურის ისტორიის კურსში ორივე დასახელებული ლექსის შესახებ ცნობა, სადაც იმ თავიანთ მივჯთითხვდით მათ საოცარ მსგავსებაზე.

ლექსის შემქმნელი არა პირადი შემოქმედი პოეტია, არამედ თვით ხალხი.

საქიროდ მიგვაჩნია შევეხოთ IX საუკუნის გეოგრაფის ხორდად-ბეჰის მიერ მოტანილ ლექსსაც, რომელიც აკად. ვ.ვ. ბარტოლდს აბას ზარაველის შემოქმედებად მიაჩნია.*

მოგვაქვს ჩვენი წაკითხვა ჩვენივე შესწორებით:

سمرقند کندمند بزینت کی افگند

نو از شش نبی همیشه نجھی

სამარყანდე ქანდ მანდ ბე ზინეთ ქი აფგანდ
თო აზ შაშ ნე ბეჰი ჰამიშე ნე ჯეჰი.

კნდ არის ნამყოს ფუჲე ზმნისაგან — თხრა, მნდ ზედსარ-
თავ სახელთა მაწარმოებელი სუფიქსია; მაშასადამე, მნდ ნიშნავს
სავსებით დაქცეულს. მეორე სტრიქონში სიტყვა „შაშ“ არის ან მთის
სახელი თურქესტანში, ან ქალაქისა და ოლქის სახელწოდება შუა აზია-
ში (ახლანდელი ტაშკენტი),** ანდა ნიშნავს შარდს. ჩვენ პირველს
ვანჯობინებთ.

ამგვარად, ლექსი, ჩვენი აზრით, ასე უნდა ითარგმნოს:

სამარყანდი დაქცეული მთლიანად,
ვინ დაამხო ასე ჩუქურთმიანად;
შენ არ ღირხარ შაშადაც,
გამექცევი ვერსად აწ!..

ლექსი მოთაყარიბის ზომით არის დაწერილი და ყველაფრიდან
ჩანს, რომ იგი წარმოადგენს სალანძღავ შაირს მეშაირის მხრით, რო-
ნელიც გაშაირებია ვილაც სამარყანდელს.

ლექსის ზომბა: — — — | — — — | — — — | — — —

فعولن فعولن فعولن فعولن

ამკარაა, რომ, როგორც აბუ ჰაფსის სახელით ცნობილი ლექსი,
ისე ეს უკანასკნელიც „სამარყანდის შესახებ“, წმინდა ფოლკლორული
ხასიათისაა, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმ აზრს, რომ ლექსის
ზონის შემოქმედი არის ხალხი.

* ვს.ოცნობთ პროფ. დ. კობიძის ამონაწერით შრომაში — „ახალი სპარსული
ლიტერატურა“. I. გვ.გვ. 35-36 და შემდ., მაოლოდ ვასწორებთ მეორე სტრიქონის
დ.ს.წყისაჲ-ს დართვით.

** ამაზე მიგვითთა აპირანტმა რევაზ კიკაძემ. რისთვისაც მადლობას მოვხსენ-
ებთ მას.

ქვემოთ მოგვაქვს ყველაზე მეტად ხმარებული სპარსული ლექსის ზომები კ. გ. ზალემანის და ვ. ა. ჟუკოვსკის გრამატიკიდან* სეიფის და ბლოხმანის თანახმად**. ზომები ჩამოთვლილია დაწყებითი გრძელი მარცვლების რიცხვისამებრ. სქემები იკითხება მარჯვნიდან მარცხნივ, ტერფები კი არაბული ციფრებით.

ყველა გრძელი

a. مَسْدَارِكُ³ || --- | --- | --- | $\frac{---}{11}$ 1.

ოთხი გრძელი

b. هَزَجٌ || $\frac{\sim}{1. 22}$ - - | $\frac{-}{2}$ - - | $\frac{-}{13}$ - - 2.

ორი გრძელი

c. مَسْقَارِبٌ || --- - - | --- | --- - - | $\frac{---}{11}$ 3.

d. رَجَزٌ || --- - - | - - - - | - - - - | $\frac{-}{4}$ - - 4.

id. || $\frac{\sim}{4. 15}$ - - - - | - - - - - | - - - - - | - - - - - 5.

e. مَضَارِعٌ || $\frac{\sim}{7. 17}$ - - | - - - - | - - - - | $\frac{-}{7}$ - - | $\frac{-}{14}$ - - 6.

id. || --- $\frac{-}{3}$ - - | $\frac{-}{18}$ - - - - | - - - - 7.

id. || $\frac{\sim}{2. 16}$ - - | $\frac{-}{21}$ - - - - | - - - - - | - - - - - 8.

(ვარიანტი || $\frac{\sim}{14}$ - - | $\frac{-}{7}$ - - - - | - - - - -)

id. || $\frac{-}{7}$ - - - - | $\frac{-}{21}$ - - - - | $\frac{-}{18}$ - - - - | - - - - - 9.

b. هَزَجٌ || - - - - | - - - - | - - - - | - - - - 10.

f. قَرِيبٌ || $\frac{-}{7}$ - - - - | - - - - - | - - - - - | - - - - - 11.

b. هَزَجٌ || $\frac{\sim}{1. 22}$ - - | - - - - - | - - - - - | - - - - - 12.

id. || $\frac{\sim}{25}$ - - - - | - - - - - | - - - - - 13.

id. || $\frac{-}{3}$ - - - - | - - - - - | - - - - - 14.

* § 59, გვ. 84.

** The Persian metres by Saifi and a Treatise on Persian rhyme by Jami. Edited in Persian by H. Blochmann. Cale 1897. 8°

ერთი გრძელი

g.	رَمَلٌ	≈ 2. 10 — — — — 7 — — — —	15.
	id.	— — — — — — — — — — — —	16.
	id.	≈ 2. 10 — — — — — — — — — — — —	17.
	id.	≈ 7. 17 — — — — — — — — — — — —	18.
a.	مَتَدَارِكٌ	— — — — — — — — — — — — — — — —	19.
h.	خَفِيْفٌ	≈ 28. 29. 11. 12. — — — — 20 — — — — 7 — — — —	20.
	id.	— — — — — — — — — — — — — — — —	21.
g.	رَمَلٌ	≈ 30 — — — — — — — — — — — —	22.
	id.	≈ — — — — — — — — — — — — — — — —	23.
	id.	≈ 30. 31. — — — — — — — — — — — — ≈ 7. 30	24.
b.	هَزَجٌ	≈ 3. 23 — — — — ≈ 8. 23 — — — — 2 — — — —	25.
i.	مُقْتَضَبٌ	— — — — — — — — — — — — 13 — — — — 18 — — — —	26.
a.	مَتَدَارِكٌ	— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —	27.
i.	مُقْتَضَبٌ	— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —	28.
k.	مَشَاكِلٌ	≈ 22 — — — — — — — — 24 — — — — — — — —	29.
l.	مَنْسَرَحٌ	≈ — — — — — — — — ≈ 2. 10 — — — — 19 — — — —	30.
	id.	— — — — — — — — — — — — — — — —	31.
	id.	≈ 9 10 — — — — — — — — — — — — — — — —	32.
m.	سَرِيْعٌ	≈ 2. 10 — — — — — — — — — — — —	33.
d.	رَجَزٌ	— — — — — — — — — — — — — — — —	34.
	id.	— — — — — — — — — — — — — — — —	35.
	id.	— — — — — — — — — — — — — — — —	36.

ერთი მოკლე

b.	هَزَجٌ	≈ 1. 22 — — — — — — — — — — — —	37.
	id.	— — — — — — — — — — — — — — — —	38.

- b. هزج $\parallel \approx \frac{\text{---}}{3. 23} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} \quad 39.$
- c. متقارب $\parallel \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 40.$
- id. $\parallel \approx \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 41.$
- id. $\parallel \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 42.$
- e. مضارع $\parallel \approx \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 43.$
- f. قريب $\parallel \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 44.$
- b. هزج $\parallel \approx \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 45.$
- id. $\parallel \approx \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 46.$
- c. متقارب $\parallel \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} | \text{---} \quad 47.$
- d. رجز $\parallel \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 48.$
- id. $\parallel \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 49.$
- b. هزج $\parallel \approx \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 50.$
- h. مجتث $\parallel \approx \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 51.$
- id. $\parallel \approx \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 52.$

ორი მოკლე

- o. جديد $\parallel \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 53.$
- g. رمل $\parallel \approx \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 54.$
- a. متدارك $\parallel \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \quad 55.$

ლიტერატურა

მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსთა ნაწარმოებები

К. Маркс и Ф. Энгельс. Немецкая идеология. 1934.

ფ. ენგელსი. ოჯახის, კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფოს წარმოშობა. თბილისი, 1938.

ფ. ენგელსი. შრომის როლი მიმდინარეობის გაადამიანების პროცესში. თბილისი, 1945.

В. И. Ленин. Философские тетради. 1947.

ი. ბ. სტალინი. მარქსიზმი და ნაციონალური საკითხი. თბილისი, ტ. 2. თბილისი, 1947.

ი. ბ. სტალინი. ნაციონალური საკითხი და ლენინიზმი. თბილისი, ტ. 11. თბილისი, 1950.

ი. ბ. სტალინი. მარქსიზმი და ენათმეცნიერების საკითხები. თბილისი, 1951.

ფონეტიკა და გრაფიკის შესახებ

ა. ფონეტიკის ზოგადი საკითხების შესახებ

Щерба Л. В. Фонетика французского языка. 3-е изд., М., 1948 (главы касающиеся общих вопросов фонетики): гл. I; гл. II, раздел А; гл. III, раздел А; гл. V; гл. X, раздел А.

Матусович М. И. Введение в общую фонетику, 2-е изд., Учпедгиз, 1948.

ბ. სპარსული ფონეტიკის შესახებ

Гасторгуева В. С. очерк грамматики персидского языка. Приложение к „Персидско-русскому словарю Н. В. Миллера, М., 1950 (разделы „Фонетика“ и „Графика“).

Жирков Л. И. Персидский язык (элементарная грамматика), М. 1927 (разделы „Звуки персидского языка“, „Персидское письмо“).

სპარსული ენის გრამატიკის შესახებ

Залеман Г. К. и Жуковский В. А. Краткая грамматика ново-персидского языка, СПб, 1890.

Мирза Джафар. Краткая грамматика персидского языка, Казань, 1884.

Мирза Джафар. Грамматика персидского языка, изд. 2-ое, М., 1901.
 Арепдс А. К. Краткий синтаксис современного персидского литературного языка. М.—Л. изд. АН СССР.

Жирков Л. И. Персидский язык (элементарная грамматика), М. 1927.

Бертельс Е. Э., Грамматика персидского языка, Л., 1926.

Бертельс Е. Э. Учебник персидского языка. Л., 1932.

Расторгуева В. С. Краткий очерк грамматики персидского языка. Приложение к словарю Б. В. Миллера. М., 1950.

აბულაძე ი. ირანული ენის გრამატიკა, 1936.

ხუბუა მ. პირობით წინადადებათა წარმოებისათვის კლასიკურ სპარსულში. საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის მოამბე, ტ. IX, № 6. 1950.

ლექსიკის შესახებ

Пейси́ков Л. С. Краткий персидско-русский филологический словарь, М., 1949.

Самедов А. Р. Персидско-русский словарь научно-технических терминов и неологизмов. Ученые записки Военного института иностранных языков.

ლექსიკონები

Гаффаров М. А. Персидско-русский словарь, т. I, П. М. 1914—1927.

Миллер Б. В. Персидско-русский словарь, М., 1950.

Ягелло И. Полный персидско-арабско-русский словарь.

Fr. Johnson. A. dictionary Persian, Arabic and English. London, 1952. 4°.

Jo. Aug. Vullers. Lexicon Persico-Latinum etymologicum cum linguis maxime cornatis Sanscrita et Zendica et Pehlevica comparatum, e lexicis persice scriptis Borhāni Qatiu, Haft Qulzum et Bahāri agam et persico-tureico Farhangi-Shuūri confectum, adhibitis etiam Castelli, Meninski, Richardson et aliorum operibus et auctoritate scriptorum Persicorum adauctum. Accedit appendix vocum dialecti antiquioris, Zend et Pozend dictae. T. I. 1855. II. 1864. Bonn ad. Rh. 8° maj.

Jul. Theod. Zenker. Dictionnaire turc-arabe-persan. T. I. 1866-1876. Lpz. 4°.

کتاب برهان قاطع Boorhani Qatiu a dictionary of the Persian language explained in Persian; alphabetically arranged according to the system of European lexicons; by Moohummud Hoosueen ibni Khulaf oot Tubreezee, poetically styled Boorhan, to which is added an appendix... The whole arranged,... by Thom. Roebuck. Calc. 1818. fol.

ქრესტომათიები

Болдырев А. Персидская хрестоматия, изд. 2-е ч. I, II (персидские тексты), III (словарь). М., 1833 — 1834.

Путурпдзе В. С. Начальная хрестоматия персидского языка (тексты и персидско-грузинско-русский словарь), М.—Л. 1935.

ფუთურიძე ვ. სპარსული ენა. სავარჯიშო მასალა. ნაკვეთი I, თბილისი. 1936.

ფუთურიძე ვ. სპარსულის ქრესტომათია ლექსიკონითურთ. ნაწ. I, ქრესტომათია, თბილისი, 1946.

დამატებითი ლიტერატურა

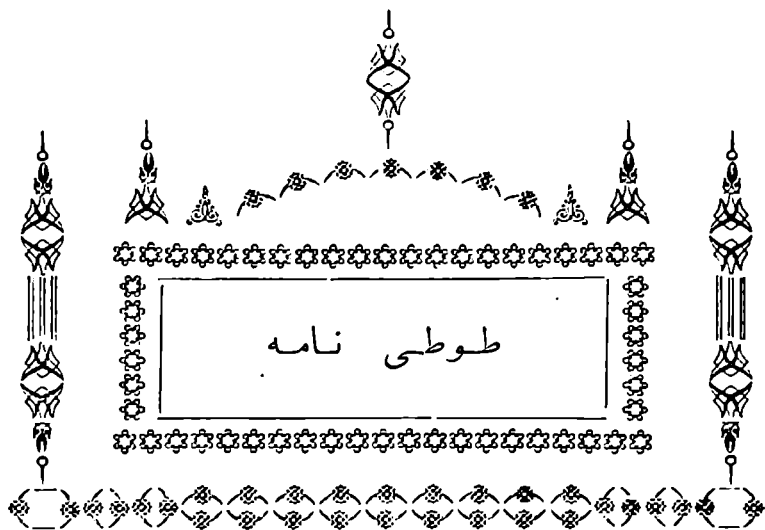
Фрейман А. А. Среднеперсидский язык и его место среди иранских языков. Восточные записки, т. I. Л., 1927.

Миллер Б. В. Труды русских ученых в области иранского языкознания, Ученые записки МГУ, вып. 107, т. III, книга II. М., 1946.

ხუბუა მ. სარიტმო ერთეულებისათვის სპარსულ ბაგთებში. საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის მოამბე, ტ. IV, № 5, 1943.

სპარსული ტექსტები

حمد بیحد و ثنای بیعدد و سپاس مجدد سزاوار کسی است
 که طوطی ناطقه را در پس آینه تفکر بشکرافشانی دوازده گانه
 بیاموخت و درود نامعدود بر مرقد خواجه کایات و اشرف
 مخلوقات محمد مصطفی و تحیة زاکایات بر قد و قامت شهسوار
 میدان لافتی و زاهد مسجد عبادت صبح و ما یعنی علی مرتضی
 و اولاد اطهار او صلوات الله علیهم اجمعین باد و بعد چنین گوید این
 بی بضاعت عباد الله فقیر که هر کسی را علم و فهم باید که چند کلمه
 از احوالات خود تقریر نماید بموجب کلم الناس علی قدر عقولهم بجهت
 یادگاری که در این زمانه باشد اما چون مایه نداشتیم طوطی ناطقه
 را در میان آوردم که از شنیدن این حکایات مشغوف باشند اما
 نغمه سرایان زیباخصال و طوطیان شکرشکن شیرین مقال حکایت
 کرده اند که در ممالک هند تاجری بود که نام او خواجه خداداد

بود و او را مال بسیاری بود اما زن نگرفته بود هر چند مردم او را
 نکایف میکردند به زن قبول نمیکرد تا روزی پیره زالی بنزد او
 آمد پرسید که ایخواجه چرا زن قبول نمیکنی خواجه گفت من زنی
 میخواهم که هیچکس نداشته باشد بجهت اینکه زنیکه قوم و
 خوش داشته باشد باعث ملال میشود و آمدوشد قومان باعث بدنامی
 است پیره زال گفت دختری که تو میخواهی من سراغ دارم در
 محله ما دختری هست مانند قرص آفتاب اما نه پدر دارد نه مادر
 مادر او مرد پدر او را بزنی داد که از برای خود بزرگی کند و
 پدر او هم بمرد آن زن او را بزرگی کرده بغیر از او کسی را ندارد
 خواجه گفت باین شرط او را میگیرم که آن زن هم آمدوشد نکند
 پیره زال گفت من خیر او را می آورم پس از جای بر خاصت و
 بخانه آن زن شده احوالات را گفت آن زن گفت من صد تومان میگیرم
 و دختر باو میدهم و شرط میکنم که هرگز بدر خانه او نروم
 پیره زال نزد خواجه آمد و احوالات را بگفت خواجه گفت بسیار مبارک
 است پس صد تومان پول بر داشته روانه خانه دختر شد و پول را تسلیم
 آن زن نمود و دختر را عقد کرده و بخانه خود آمد و تصرف
 کرد اما آن خواجه عمارتی داشت و در آنجا بییش و عشرت مشغول
 بود چون چند روزیکه گذشت روزی دختر به خواجه گفت که تو
 هر روز بشهر میروی و من تنها میمانم يك جفت طوطی از برای
 من بخر که مرا مونس باشند خواجه گفت بدیده منت دارم علی

الصَّبَاحِ بَشْرٍ رَفْتِ وَ بِكَ جَفْتِ طَوْطَى سَخْنِ كَوَى خَرِيدَه آوَرْدِ بَدِخْتَرِ
 داد طوطیان مونس دختر بودند بعد از چند روز دیگر خواجه بجهت
 امتحان ارادهٔ سفر کرد و بدختر گفت میتوانی چند روزی خودرا
 نگاه داری تا من از سفر باز گردم دخترم گفت این چه حرفست
 که میگوئی من بِكَ موی ترا بسالمی نمیدهم همه کس را شوهر
 حساب نمیکنم خواجه گفت در هر صورت متوجه طوطیان باش و نزد
 طوطیان آمده پنهانی سفارش دختررا نموده روانهٔ سفر شد چند روزیکه
 از رفتن خواجه گذشت روزی دختر دلش تنگ شد بیالای قصر آمد
 و سیر دریا میکرد از قضا پسر پادشاه گجرات بسفر رفته بود
 گذارش بدر قصر دختر افتاد دختر نگاه کرد جوانی دید مانند قرص
 آفتاب تبری از کهان ابروی شاهزاده جستن نمود بر سینهٔ دختر آمد
 اما دختر سنگ ریزهٔ بر داشت و بر کتف شاهزاده زد شاهزاده سر
 بالا نمود دختری دید چون ماه تابان بکدل نه صد دل عاشق او
 گردید و آهی کشید و از مرکب فرود آمد غلامان او را بخانه در
 آوردند پسر بیتاب شد هر چند او را دلداری کردند چارهٔ نشد پس
 فرستادند چند پیره زال آوردند که شاید ایشان چارهٔ درد پسر را بکنند
 پیره زنها هیچ بِكَ قبول نکردند مگر آنکه دختر را بجهت خواجه جسنه
 بود گفت ای پسر غم مخور که این دختر را بتو میرسانم پسر گفت
 اگر تو این چنین کاری بکنی من هموزن تو زر بتو میدهم و بکمشت
 زر به پیره زال داده گفت آنچه سعی داری بکن پیره زال گفت منت

دارم و روانه خانه دختر گردید دررا کوید دختر آمد و دررا باز کرده پیره زال دید که رنگ ارغوانی دختر بزعفران مبدل گشته القصه نشست و از هر طرف گفت و شنود نمود تا آنکه از دختر پرسید که چرا رنگ تو زرد شده اگر از برای خواجه غمگین گشته سودی ندارد و اگر درد دیگر داری بگو دختر گفت بغیر از گفتن چاره ندارم و درد دل خود را بیان کرد پیره زال خوشحال شده گفت ای خجسته بانو اگر من ترا بسر برسانم چه بمن میدهی دختر دست کرد عنبرچه از گردن بسر آورد و به پیره زال داد پیره زال بر خاست و گفت راقم که کار تو را بسازم و از آنجا بخدمت شاهزاده آمد و گفت راقم و هر چه سعی بود کردم رام شد و فردا بخدمت می آورم شاهزاده او را نوازش کرد پسر و دختر هر دو در آن شب به اضطراب بودند که چون وقت صبح میشود که ما بوصال یکدیگر برسیم چون صبح شد آفتاب عالمتاب بر آمد پیره زال بر خاست و عصای حیلہ در دست گرفته روانه خانه دختر شد و گفت ای خجسته بانو اگر بدانی که دیشب از عشق تو بر شاهزاده چه گذشته خود را هلاک میکنی از اول شب تا صبح در گریه و زاری بود القصه آتش عشق دختر را گرم کرده که دختر بر خاست و خود را زینت کرده و چادر بر سر کرده و بنزد طوطی آمد و گفت ای هونسان من متوجه خانه باشید تا عصر که من بخانه پیام طوطی نر بسخن آمده گفت بکجا میروی دختر گفت بدیدن دوست میروم طوطی نر گفت

غلط می‌کنی هر گاه فردا خواجه می آید باو میگویم تا ترا هلاک کند بجهت آنکه روزیکه میرفت ترا بدست ما سپرد دختر چون ابن درشتی را از طوطی نر شنید آشفته شد و طوطی نر را از قفس بیرون آورد و سر او را کند و بدور انداخت و در ساعت از کشتن طوطی پشیمان و دلگیر شده به پیره زال گفت که من بسیار غمگین شدم و با دل غمگین بخدمت شاهزاده رفتن صورتی ندارد امروز برو فردا میا که بدیدن دوست برویم پیره زال روانه خانه شد که ناگاه ملازمان شاهزاده در رسیدند و او را بنزد شاهزاده بردند شاهزاده گفت

ای پیک خوش خبر سخن از یار ما بگو

احوال گل به بلبل دستان سرا بگو

ای مادر چرا دیر آمدی و چرا آن سرو خرامانرا نیاوردی گفت ای شاهزاده بدانکه امروز دل‌دردی بدختر عارض شده و ممکن نشد که یابد فردا او را بخدمت شاهزاده می آورم و ترا از گرداب غم نجات میدهم شاهزاده گفت من دیگر طاقت ندارم و هر شب زاری میکردم و میگفت

ای نسیم سحر آرام گه یار کجا است

منزل آن بت عاشق‌کش عیار کجا است

الفصّه شاهزاده آتش را با هزار درد و محنت بسر برد و چون روز دیگر شد پیره زن بر خاسته روانه خانه دختر شد و سر گذشت

را نقل کرد دختر داش باحوال پسر بسیار بسوخت و آتش عشق او تیزتر گردید بر خاست و خود را بهفت قلم آرایش کرد و چادر بر سر کرده گفت بروم طوطی را دلداری بدهم بجهت آنکه جفت او را کشته ام پس نزد طوطی آمد و گفت ای مونس من هر گاه با من یکرنگ شوی من جفتی بهتر از آن بجهت تو میگیرم و اگر طوطی تر با من درشتی نمیگرد کشته نمیشد و تو هم بوصول میرسیدی طوطی با او گفت حال راز خود را بمن بگو که چاره درد ترا بکنم دختر گفت ای مونس من امروز دو روز است که عاشق جمال ماه پیکری شدهام و روز گذشته خواستم که بدیدن او بروم و دوست را دیدن کنم که دیگر طاقت ندارم طوطی ماده بسخن در آمده گفت ای خجسته بانو درد تو را من میدانم و من هم بدرد عشق گرفتار شده ام و بسیار رسوائی کشیدم و آخر پشیمان شدم ای صنم من ترا مرخص کردم بشرط آنکه نقل پادشاه دمشق نکنی که از بیفکری باز دولت را کشت و دولت از دستش برفت و پشیمان شد و پشیمانی گذشته سودی نداشت و از کرده خود پشیمان شوی دختر گفت چه گونه بوده است آن

حکایت

طوطی گفت آورده اند که پادشاهی بود بازی داشت که او را باز دولت میگفتند و او را بسیار دوست میداشت روزی بعزم شکار از

شهر بیرون آمد و همه جا سیر میکرد تا آنکه بیای کوهی رسیدند پادشاه خواهش کباب کرد غلامان کباب حاضر کردند پادشاه آب طلب کرد غلامان از پی آب رفتند تشنگی بر پادشاه غلبه کرده خود سوار گردید یکه و تنها رو به بیابان نهاد همه جا می آمد تا بر سر کوهی رسید و سبزه‌زاری بنظر در آورد که آب روان از آنجا عبور میکرد اما رنگ آب زرد بود از تاب تشنگی جامرا بدر آورد از آب پر نمود که بخورد ناگاه آن باز بال بر افشاند و آب را بریخت پادشاه باز جام را پر کرد خواست که یاشامد آن حیوان زبان بسته باز بال زد و بریخت بار سیم پادشاه جامرا پر از آب نموده که آن حیوان بر فهم و شعور بال زد و آبرا بریخت پادشاه از تشنگی بیحال بود در غضب شد و باز را بر زمین زد و باز بهرد پادشاه با خود گفت بروم سر چشمه به بینم که چرا آب زرد شده اندکی بالا رفت دید که ازدهائی بالای چشمه افتاده و آب میخورد و هر لحظه که لب را بر هم میزند آب زرد میشود پادشاه چون چنان دید بترسید و رفت که مرکب را هی کند که آن ازدها بوی آدمی بر دماغش خورد و نفس را قلابه کرد که اوزا بدام خود برد پادشاه بنیاد گریختن کرد و قدری راه که رفت خسته شد و از اسب پیاده شد و در گوشه بنشست و رو بدرگاه قاضی الحاجات کرد و مناجات میکرد که سواران رسیدند چون چشمش بر سواران افتاد خوشحال شد اما از کشتن باز بشیمان شد و بشیمانی سودی نداشت چون سخن بدینجا رسید

عصر بود دختر به پیره زال گفت امروز دیر شد فردا بهمراه هم میروم پیره زن بر خاست و روانه شد و با خود میگفت که امروز طوطی خرمگس معرکه شده و نگذاشت که من دختر را ببرم و رفت خدمت شاهزاده و گفت که دختر چادر بر سر کرد که باید خدمت شما که ناگاه چند زن از خویشان او بهمانی آمدند نشد که امروز بیاید اگر توفیق باشد فردا او را می آورم شاهزاده را طاقت نماند گریبان چاک زد آنشب را باه و فغان گذرانید تا آنکه آفتاب عالمتاب بر آمد پیره زن بر خاست و روانه خانه دختر شد گفت ای نازنین شاهزاده میگوید بیت.

مرغ صیاد تو ام افتاده ام در دام عشق

با بکش یا دانه ده یا از قفس آزاد کن

اگر امروز نیایی خود را هلاک میکنم و خون من بگردن تو می ماند القصه دختر چون اینرا شنید بر خاسته خود را بهفت قلم آرایش کرده و چادر بر سر کرده بنزد طوطی آمد و گفت ای مونس امروز مرا مرخص فرما که بدیدن دوست بروم طوطی گفت ای خجسته بانو عیبی ندارد اما میترسم که از پی دل بروی و مانند آن پادشاه ظالم بشوی که حرف پسر را گوش نگرفت و برعیت ظلم کرد هر چند پسر او را منع نمود قبول نکرد آخر از کرده خود پشیمان شد و پشیمانی سود نداشت دختر گفت ای مونس چه گونه بوده است آن.

حکایت

طوطی گفت بدان و آگاه باش که پادشاهی بود بسیار ظالم و بر رعیت بسیار ظلم میکرد پسر او هرچند او را منع میکرد چاره نمی شد آخر الامر رعیت جمع گشته بر سر پادشاه ریختند پادشاه هراسان شده نعره بزد که ای پسر مرا در یاب پسر گفت ای پدر آرزو کن که ترا منع میکردم حرف مرا نشنیدی حالا من چه کار کنم پدر گفت ای فرزند حال وقت این حرفها نیست اگر مردی داری بنما پسر دامن بر کمر زده و دست بشمشیر کرد چند نفس را بضرر شمشیر هلاک کرد چون رعیت بسیار بودند پسر زخممدار گردیده پادشاه مضطرب شد فریاد کرد که ای رعیت ملک و مال از شما باشد بگذارید که از پی کار خود برویم ایشان قبول کردند پادشاه عیال خود را بر داشته و پای پیاده و بی توشه از شهر بیرون آمدند و همه جا می آمدند تا آنکه بولایتی رسیدند شاهزاده در پیش حاکم آنولایت گفت میتوانی از ما گرو بگیری و قدری پول و یک دست اسلحه و یک اسب بما بدهی با یک خانه حاکم قبول کرد اما شاهزاده برادر و پسر و عیال را بگرو داده و آنچه خواسته بود گرفت و عیال را در آنجا نشانده و خود با تن زخممدار سوار مرکب گردیده و راه بیابان را در پیش گرفت و روانه شد

و نمیدانست که بکجا میرود و اشک ندامت از چشم میریخت و میگفت ای چاره‌ساز بیچارگان چاره در حق ما بکن و در این سخن بود که از میان بیابان گردی نمودار شد و از میان گرد سواری پدید آمد چون برسید شاهزاده با او مصافحه کرد اما آن سوار دید که آثار بزرگی از جمال او هویداست پس شاهزاده پرسید که ای جوان کیستی و بکجا میروی گفت ای‌مرد من نوکر فلان پادشاهم و مرا فرمان داده که در فلان ولایت رفته قَلِّق بگیرم و بر گردم حال این فرمانرا بتو میدهم و به همراه میرویم تو برادر بزرگ‌تر و من برادر کوچک‌تر هر چه بما میدهند قسمت میکنیم انشاء الله مال بسیاری بما میدهند شاهزاده غنیمت دانسته فرمانرا گرفته و هر دو روانه شدند و قدری راه که رفتند ناگاه غبیری بر خاست و روز مانند شب تار گردید ایشان یکدیگر را گم کردند بعد از ساعتی که هوا روشن شد آن سوار شاهزاده را ندید دست پشیمانی بر سر زد که چیرا فرمانرا از دست دادم اما چند کلمه از شاهزاده بشنو که چون قدری راه برفت تشنگی بر وی غالب آمد خود را بر سر چاهی رسانید و شال از کمر باز کرد که آب از چاه برون بیاورد که ناگاه فرمان در چاه افتاد شاهزاده رفت در میان چاه آب خورد و فرمانرا از میان چاه برون آورد و گشود که

خشك كند ديد نوشته اند كه برسيدن سوارِ اورا هلاك كنيد كه با پادشاه نمك بحرامى كرده است شاهزاده فرمانرا پاره پاره كرد و در آب انداخت و شكر خدايرا بجاي آورده روانه راه گرديد همه جا ميرفت تا بساي قصرى رسيد نظر كرد ديد چند سر بریده بر کنگره قصر آویخته اند شاهزاده تعجب نموده رفت تا بدر خانه رسيد فرود آمده زنى را در آنجا ديد گفت اي مادر چند شب مرا در خانه خود راه بده كه من غريبم آنزن شاهزاده را در خانه خود جاي داده و مانند پروانه بدور سر او ميگشت اما شب بر سر دست آمد پسر از پيره زال پرسيد كه اين سرها كه بر كنگره قصر است از چيست پيره زال گفت ايفرزند بدانكه اينقصر از دختر پادشاه است هر كس بطلب اين دختر ميآيد او چند مسئله سؤال ميکند ايشانرا عاجز ميکند پس ايشان را سر ميبرد و بر كنگره قصر آويزان ميکند و آن دختر بسيار زبردست است و صورتى دارد چون آفتاب بلکه از آفتاب روشنتر شاهزاده چون اينرا شنيد گفت اي مادر اين معامله براى من خوبست يا آنکه مانند اين شاهزادگان خود را بکشتن ميدهم يا آنکه گوهر مقصود را بدست ميآورم پيره زال گفت اى مادر از اين خيال در گذر كه آن نازنين بسيار زبردست است و تو چاره اورا نخواهى

کرد پسر گفت ای مادر من فردا میروم اگر خدا خواسته باشد با او مکابره میکنم اما تو مرا از دعای خیر فراموش مکن القصه چون صبح شد خدارا به هزار و یک نام یاد کرده و کمر مردانگی را محکم در بست و از خانه بیرون آمد و خود را در برای وزیر رسانید و دعای ویرا بجای آورده بعد از آن شرح حال خود را بیان نموده وزیر در ساعت سوار گردید و روانه بارگاه شد بعرض پادشاه رسانید که پسر پادشاه مصر بدینجا آمده و توقع آن دارد که مرخص فرمائید که با دختر مکابره فرماید پادشاه گفت او را نزد من آورید در ساعت وزیر بر گشته شاهزاده را بر داشته روانه راه شد اما شاهزاده چون بدرگاه رسید زبان به نینای پادشاه گشود چنان درافشانی نمود که احسن احسن از اهل مجلس بر خاست اما چنان محبت پادشاه بر او افتاد که از حد بیرون بود او را در برابر خود بر صندلی زرین جای داده و از هر جا سخن گفتند تا آنکه شب بر سر دست آمد شاهزاده بمنزل خود رفت اما پادشاه به وزیر گفت اگر این گیسو بریده راضی میشد بی مسئله او را بمعقد این پسر در میاوردم چرا که محبت پسر در دل من جا گرفته وزیر گفت اگر مرخص فرمائی بروم بدختر بگویم و جواب بیاورم پادشاه گفت ای وزیر از زبان من بگو که بدرت هم راضی میباشد پس وزیر سوار شد

و روانه خانه دختر گردید و شرح حال را با دختر گفت دختر جواب داد که این معنی ندارد هر کس جواب مسئله مرا بگوید من زن او هستم وزیر بر گشت و از برای پادشاه خبر آورد پادشاه غمگین شد و شاهزاده حاضر بود گفت پادشاه ملال بخاطر راه مده اگر لطف خداوند بر سرم باشد جواب او را میدهم بفرست تا بیاید از پی دختر فرستادند که بیاید دختر سفارش نمود که شما نشریف بیاورید آن مرد بر گشت و خبر آورد پادشاه در تدارک رفتن بود که ناگاه دهنه بارگاه بر هم خورد پیاده پیدا شد عرض کرد که ده نفر دیو در فلان مکان آمده‌اند و تمام حیوانات مرا خورده‌اند و ضرر بسیار میرسانند در ساعت پادشاه با لشکر بیگران از شهر بیرون آمده و بجنگ آندیوها رفتند شاهزاده نقاب بر سر کشیده و سوار گردید و از دنبال لشکر بیرون رفت وقتی رسید دید که دیوان دست بر دار شمشادها کردند و در میان لشکر افتادند که پادشاه با لشکر رو بگیریز نهادند شاهزاده چون چنان دید هی بر مرکب زده و خود را بدیوان رسانید ضربتی بر کمر دیوی زد که مانند خیار تر بدو نییم گردید دیو ماده چنان دید بترسید و رو بگیریز نهاد شاهزاده سر در عقب او نهاده او را بسخم کند بگرفت و بند بر بال او گذارد و او را بر کاب پادشاه آورد اما پادشاه و لشکر در تعجب

مانده بودند که آبا این جوان که باشد پس پادشاه گفت ای جوان
 ترا بخدا قسم میدهم که تقاب از صورت بر دار تا بدانم که گل
 گلستان کیستی و نسب بکه میرسانی شاهزاده تقاب از صورت خود بر
 داشته چون چشم پادشاه بر صورت شاهزاده افتاد مانند جان شیرین او را
 در بنر گرفت و او را بر داشته روانه شهر شد و معجبت پادشاه بر
 شاهزاده زیاده گردید القعه چون صبح شد دختر مجلس آرائی کرده پادشاه
 از بی شاهزاده فرستاد و قاضی با وزیر و سروران دیگر همه سوار شده
 روانه خانه دختر گردیدند و داخل خانه شدند و جایجا قرار گرفتند
 که ناگاه دختر از پس پرده بی ادبانه بیرون آمد و گفت ای پسر
 ترا چه بر آن داشت که خواهش مکابره از من کنی شاهزاده گفت
 ای دختر اول آنکه کمال تو بر من ظاهر شد که دختر بی
 کمالی هستی دختر بهم بر آمده گفت چگونه مرا ببسم
 پنداشتی شاهزاده گفت من کسیرا ندیدم که بر پدرش و
 قاضی سلام نکنند و حال آنکه سلام از زن میباید دختر
 سر بزیر انداخت اهل مجلس مرحبا گفتند دختر دید که
 حرینف و هم سخن او نمیشود از پس پرده بیرون آمد و بر
 کرسی زر قرار گرفت شاهزاده از زیر چشم نظری بر او
 انداخت صورتی دید که چشم جهان بین روزگار مانند آن نازنین
 ندیده که از يك نگاه نیم خواب خانهای مردمرا خراب کردی
 شاهزاده نزدیک شد که از تخت بزیر افتد باز خودداری نموده و گفت

هر که دارد سر کج بیختی ما بسم الله

میکند میل بهم‌دستی ما بسم الله

ای دختر مطلبی که داری بگو تا جواب بگویم دختر گفت آن چه یکی است که دو نمیشود پسر گفت آن خداوند اکبر است که بی‌مثل و مانند است دختر گفت چه دو است که سه نمیشود گفت شب و روز است کدام سه است که چهار نمیشود پسر گفت آن سه طلاق زنان است باز دختر گفت کدام چهار است که پنج نمیشود پسر گفت آن چهار عنصر است دختر گفت آن کدام چهارند که نپوشند و ننوشند و نخورند تا روز قیامت زنده میباشند پسر گفت آن حضرت خضر و الیاس و ادریس و عیسی میباشند دختر گفت کدامند که آب و دانه خورند و ایشانرا پدر و مادر نبود پسر گفت آدم صغی الله و حوّا و گوسفند حضرت ابراهیم و عصای موسی بود دختر گفت آن کدام است که دست و پا ندارد و مرده او حلال است پسر گفت آن ماهی است دختر گفت آن کدام رحمت است که مردم از او میگریزند پسر گفت آن باران است دختر گفت آن کدام درخت است که دوازده شاخه دارد و هر شاخه سی برک دارد که يك طرف او سیاه و يك طرف او سفید است پسر گفت آن سال است که دوازده شاخه اش دوازده ماه است و هر ماهی سی روز است و طرف سفید او روز

است و طرف سیاه شب دختر گفت کدام حقست که مردم از او میگریزند و ترس دارند پسر گفت مرگ دختر گفت آن کدام مسجد گوستی است که در آن نماز کردند پسر گفت دل ماهی است که بونس در آنجا عبادت کرد دختر گفت آن که باشد که او را دم است و نفس نیست پسر گفت آن دم صبح است دختر گفت قبول نمودم پسر گفت ای دختر اگر تا سه روز از من مسئله بپرسی جواب میگویم و امروز از صبح تا شام که مکابره کردیم هرچه گفتی جواب شنیدی من هم از تو سؤال دارم او را جواب بگو دختر گفت بگو پسر گفت آن چه کس بود که از مرگ اوّل گریخت و بدست مرگ دویم گرفتار شد و از مرگ دویم گریخت بمرگ سیم گرفتار شد دختر آنوقت در فکر شد و جواب نداد مهلت خواست همه اهل مجلس احسن احسن گفتند پس شاهزاده گفت امشب ترا مهلت دادم پادشاه پسر را برداشته روانه بارگاه گردید اما چون شب شد دختر در فکر شد و میگفت فردا جواب پسر را چه بگویم اگر با او مکابره نمیکردم بهتر بود پس برخاست و رخوت خود را بدل کرد و رخت خود را بکنیزان خود پوشانید و با دو کنیز روانه منزل شاهزاده شدند سلام کردند و جواب شنیدند دختر گفت ای پسر شنیده ام که امروز با دختر پادشاه مکابره کرده و او را خجالت داده ما بسیار

خوشحال شدیم چرا که بسیار جوانان مردم را بقتل رسانیده است پسر دانست که دختر است دختر گفت چه مسئله از او پرسیدی که عاجز شد و از تو مهلت خواست بما بگو پسر گفت اگر دل میدهید بشما میگویم دختر گفت دل بتو دادیم هر کدامرا میبخواهی قبول نمای پسر گفت من ترا میبخوام دختر گفت از کمال تو عجب است که خانم را میگذاری و مرا قبول میکنی پسر گفت کار دل است نه کار گل و گفت بدانید که جواب مسئله که پرسیدم خودم میباشم که رعیت بر سر من و پدرم ریختند و خواستند مارا بکشند از ایشان گریختیم و در بین راه نامه قتل کسی را میاوردند بدست من آمد نزدیک بود که مرا بکشند نامه را پاره کردم این دو مرگ و مرگ سیم اینست که بدست دختر گرفتار شدم آیا چه شود یا آنکه سر ببازم یا دو جنب زلف اورا بدست آورم این بگفت و دست دختر را گرفته و گفت الوعدہ وفا باید کام مرا بدهی دختر گفت آمدم بهتر کنم بدتر شد و گفت بگذار بروم سر آب و بیابم کام ترا بدهم پسر گفت اگر گرو میدهی میگذارم پس دختر و کنیزان آنچه از طلا آلات داشتند بشاهزاده گرو دادند شاهزاده تمام را از ایشان گرفت و ضبط نمود و آنها از پی کار خود رفتند چون صبح شد دختر خوشحال گردید که امروز جواب پسررا

میگویم و او را میکشم پس شاهزاده و اعیان دولت در مجلس حاضر شدند بعد دختر گفت ای پسر آن مسئله که از من پرسیدی خود میباشی که مرگ اوّل از دست رعیت و مرگ دوّم در بین راه نامه را پاره کردی و مرگ سیّم بدست من گرفتار شدی حال سرت را خواهم برید پسر گفت راست میگوئی کدام سه کبوتر ماده بودند که آمدند نزد کبوتر نر از پی آب و دانه و کبوتر نر از ایشان گرو گرفت و به ایشان آب و دانه داد یا جواب بده یا بلی بگو دختر پشیمان شد که چرا با او مکابره کردم پس در آنوقت گفت پدرم صاحب اختیار است این بگفت و از مجلس بیرون آمده که احسن احسن از اهل مجلس بر خاست پس پادشاه شاهزاده را در کنار گرفت و نوازش نموده دختر را عقد کرده به پسر دادند و هفت شبانه روز عروسی کردند پس شاهزاده بعد از مرارت بسیار بوصول دختر رسید چون چند مدّت گذشت از پادشاه مرخصی گرفته و لشکر بر داشته بر سر ولایت خود رفت و بضررب شمشیر ولایت را گرفت و کسانیکه با او دشمن بودند بسزای خود رسانید و همه پشیمان بودند که چرا ما گذاشتیم در آن شب بروند که حالا تلافی کنند القصه شاهزاده فرستاد در آن شهر که پدر و برادرش بودند ایشانرا آوردند و آن حاکمی که از

شاهزاده گرو گرفته بود پشیمان بود اما پشیمانی سودی نداشت چون طوطی سخن بدینجا رسانید عصر بود دختر چادر از سر بر داشت و گفت ای مادر امروز هم دیر شد برو فردا بیا که بدیدن دوست برویم پیره زال مانند برج زهر مار از خانه بیرون آمد و با خود گفت که تا این طوطی در حیانتست نمیتوانم این دختر را ببرم باید اول فکر این طوطی را بکنم و بعد دختر را ببرم بنزد شاهزاده رفت و احوال را بگفت اما شاهزاده بسیار دلتنگ شده بنیاد گریه و زاری کرده و میگفت

گفتم که فراق را نه بینم دیدم
 آمد ب سرم از آنچه میترسیدم
 نوحی بهزار سال يك طوفان دید
 من نوح نیم هزار طوفان دیدم

در آنوقت شاهزاده گفت ای مادر قدری زهر بتو میدهم بشکر بیامیز و بخورد طوطی بده و کار او را بساز و دختر را بیاور و مرا از بند غم آزاد کن پیره زال گفت بسیار خوب و قدری زهر از شاهزاده گرفت در خانه آورد و با شکر حب ساخته علی الصبح بر داشته و بخانه دختر آورده در پیش طوطی ریخت اما دختر فهمید که پیره زال میخواهد

طوطی را بکشد گفت ای مبادر چه آوردی گفت این شیرین‌زبان امروز سه روز است که از صحبت او خوش برده ام و امروز قدری دانه از جهت او آورده ام طوطی گفت ای خجسته بانو بدانکه این مگاره از پی شکست تو است و می‌خواهد که ترا رسوا کند، اول می‌خواهد مرا بکشد و بعد ترا ببرد و سنگ بر شیشه عصمت تو زند اگر باور نداری قدری از این دانه‌ها را بمرغ بده تا بخورد و بر تو حالی شود پس یکدانه‌اش را بمرغ داد و بخورد در همان ساعت آن مرغ بمرد پس طوطی گفت بر تو حالی شد حالا می‌روی برو اما از آن می‌ترسم که مانند دختر پادشاه عراق و ناخدا و پدر آن دختر پشیمان شوی دختر گفت چگونه بود آن

حکایت

طوطی گفت بدانکه مردی دختری داشت که آن دختر را به پسر برادرش نامزد کرده بود از قضا پدر پسر بمرد بعد از چند مدت پسر نزد عمویش رفت و اظهار کرد که عمو حقدار مرا بنده جواب او را بتلخی بداد و پسر ناامید بر گشته بنزد دختر آمده و گفت بدرت چنین گفتم تو چه می‌گوئی دختر گفت ای پسر عمو من با تو بکرنگ می‌باشم و هرچه گوئی چنان کنم و هر جا که بروی همراه تو بیایم القصه هر دو با هم چنان قرار دادند که در شب از شهر

بیرون روند چون شب بر سر دست آمد دختر از خانه بدر یک حقه زر همراه خود بر داشته و دو اسب از طویله بیرون آوردند و هر دو سوار شده رو به بیابان نهادند اما نمیدانستند که یکجا میروند القصه تا سه شبانه روز رفتند تا به کنار دریا رسیدند کشتی خالی نبود آنشب را بزیر درختی بسر بردند چون صبح شد قدری زر بناخدا دادند و هر دو در کشتی نشستند ناخدا خواست که کشتی را روانه نماید دختر گفت حقه زر در زیر درخت مانده در ساعت پسر خود را از کشتی بیرون انداخت رفت که حقه زر را بیاورد که چشم ناخدا بر دختر افتاد یک دل نه صد دل عاشق دختر گردید و شرعاً بلند نموده که کشتی بروی آب روان گردید دختر فریاد بر آورد که ای ناخدا تو از ما پول گرفتی مرا میببری و شوهر مرا در بیابان تنها میگذاری ناخدا گفت هیات که دیگر روی شوهرت را به بینی دختر عاقله بود گفت اگر نیکو سلوک کنی از تو بهتر که خواهد بود ناخدا گفت من قدم ترا بروی چشم میگذارم القصه چون بنزد ساحل رسیدند گفت ای دختر بر خیز تا بخانه برویم دختر گفت سالی که نکوست از بهارش بیداست این محبت تو بود که میخواهی مرا بیعزت ببری مگر قوم و خویش نداری برو در خانه و چند زن بر

دار بیاور و مرا بعزّت تمام بخانه ببر ناخدا گفت بدیده
 منّت دارم القصه ناخدای احمق روانه خانه شد چون از نظر
 غایب شد دختر بر خاست و شرع کشتی را بالا برده روانه
 راه شد اما چند کلمه از پسر بشنو که رفت در زیر درخت
 که حقه زررا بیاورد چون حقه را بر داشت بکنار دریا آمد
 دید که جای تر است و بچه نیست و ناخدا دختر را بر
 داشته و رفته است پسر نعره بزد و بیهوش شد بعد از زمانی بهوش
 آمد گریبانرا چاک کرده بنیاد گریه و زاری گذاشت و با خود میگفت

دیدم که یار جز سر جور و ستم نداشت

بشکست عهد و نیز از آن هیچ غم نداشت

پس چند الف داغ بدست خود کشید و مجنون وار سر
 در بیابان نهاد اما چند کلمه از ناخدا بشنو که در خانه
 رفته چند زن بر داشته باشتهای تمام آمد که دختر را ببرد دید که
 دختر کشتی را بر داشته و رفته است ناخدا دست بر سر زد و گفت
 دیدم که این نازنین را مفت از دست دادم و آنوقت پشیمانی
 سودی نداشت اما چند کلمه از دختر بشنو که همه جا
 میامد تا بکنار دریا رسید غلامان پادشاه آنولایت آمدند
 دیدند که کشتی بکنار دریا رسیده اما هیچ کس در آن
 نیست بغیر از يك دختر که مانند قرص قمر در کشتی

نشسته میباید خبیر به پادشاه دادند که کشتی خالی بکنار دریا آمده و يك دختر ماه‌طلعتی در کشتی است و مرد همراه او نیست تا پادشاه چه حکم فرمایند پادشاه گفت تا او را از کشتی بیرون آوردند و داخل حرم نمودند پادشاه از بارگاہ بر خاسته بنزد دختر آمد و از او احوال پرسید دختر شرح حال را تمام و کمال گفت آن پادشاه خام طمع گفت سر من سلامت باشد ترا بمعقد خود در میاورم و بانوی حرم خود میکنم دختر به پادشاه گفت بشرط آنکه تا چهل روز مرا مهلت دهی اگر صاحب من نیامد از آن تو باشم القصه پادشاه عهد بست دختر گفت خدا کریم است شاید انشاء الله تا چهل روز جناب اقدس الهی سببی بسازد اما پادشاه با دختر عهد بست و با خود گفت باید عزم شکار چهل‌روزه کرد که مبادا شهوت زبانی کند و عهدهی که بادختر بستهام خلاف شود و روانه شکار گردید اما دختر چنان شیرین‌زبان بود که تمام اهل حرم را مطیع خود نموده بود تا روزی در حرم سرا نشسته بود دختر گفت ای خاتونان می‌خواهید که بسیر دریا بروید همه قبول کردند در ساعت حکم کرده کشتی بسیار خوب آوردند پس بکنار دریا آمد و آنها را در کشتی نشانید و توشه راه بر داشته خدا را یاد نموده و شراع کشتی را بلند نموده کشتی روانه گردید اما پادشاه بعد از چهل روز از شکار وارد حرم

گردید دید که جا تراست و بچه نیست احوال برسید که اینها کجایند ملازمان عرض کردند که دختر آنها را بر داشته و بسیر دریا رفته آه از نهاد پادشاه بر آمد دانست که دختر ایشانرا فریب داده است دست بر سرخود زده میگفت

گفتم که فراقا نه بینم دیدم
آمد ب سرم از آنچه میترسیدم

پس آنهم از پادشاهی دست کشیده و از عشق دختر و زنها داغ فراق بر سینه خود کشیده رو به بیابان نهاد اما دختر و زنها همه جا میامدند تا بکنار دریای حلب رسیدند ملازمان پادشاهرا خبر کردند که يك كشتی بکنار دریا آمده که چهل زن و يك دختر در او میباشند پادشاه بسیار خوشحال گردید و خود سوار شده بکنار دریا آمد و ایشانرا از كشتی بیرون آورده در حرم فرستاد و از دختر احوال پرسید دختر شرح حال را با پادشاه گفت اما پادشاه باعدالت بود بر خاسته و هر دو چشم دختر را بوسیده گفت تا من ترا بصاحب تو نرسانم آرام نگیرم القمه پادشاه آن چهل زن را محبت میکرد چون از این مقدمه مدتی گذشت روزی آن پادشاه باعدالت برخاسته بنزد دختر آمد و گفت ای فرزند من در باره شما چه کنم دختر گفت ای قبله عالم مقرر فرمائید که نقاشان چند دانه نقش ترکیب من بکشند و بر دروازهها بیاویزند هر

کس بیاید این صورت را نظر کند و آهی بکشد اورا گرفته بنزد من آورند پادشاه مقرر فرمودنقاشان صورت دختر را کشیدند و بر در دروازه‌ها آویختند و فرمود که هر کس بدین صورت نظر کند و آه بکشد اورا بنزد من بیاورید القعه تصویر را کشیدند چند روز از این مقدمه گذشت پدر دختر شهر بشهر و دیار بدیار در جستجوی دختر بود تا آنکه گذارش بر این ولایت افتاد داخل دروازه شد چشمش بر صورت افتاد که بعینش دخترش بود آهی کشیده و بنیاد گریه و زاری کرد خواست که برود ملازمان سلطان نگذاشتند و اورا بخدمت پادشاه بردند پادشاه اورا به ملازمی سپرد بعد از چند روز ناخدای بیمروت گذارش بر آن ولایت افتاد داخل شهر شد چون چشمش بر آن صورت افتاد آهی کشید و تف بر آن صورت کرد و خواست که بر گردد که ملازمان اورا گرفته بنزد سلطان بردند و اورا هم بدست شخصی سپردند و بعد از چند روز دیگر پسر از فراق دختر شهر بشهر و دیار بدیار و منزل بمنزل طی نموده پای علامت بنگ ملامت میزد و میامد تا اینکه بدین شهر رسید و داخل دروازه شد نظرش بر صورت دختر افتاد دید که گویا خود دختر میباشد نعره بزد و بیپوش شد چون بهوش آمد اورا بنزد پادشاه بردند و شرح حالرا گفتند پادشاه دانست که خود پسر میباشد گفت ای جوان راز دل خود را با من بگو تا بدانم

کبیتی و چرا اینقدر خون از دیده میباری پسر بگریه در آمده
و گفت پادشاه منم جگرسوخته باده فراق و منم مرغ آشیان
گم کرده منم که جان شیرینم را گم کرده ام و حال همچو مجنون
از بی او میگردم

مباد کس چو من خسته مبتلای فراق

که عمر من همه بگذشت در بلای فراق

پادشاه دلش با حوال پسر بسوخت اورا دلداری داد و گفت غم مخور که ترا
بوصال دختر میرسانم و از بسند غم آزادت میکنم پس اورا هم به یکی
سپرد بعد از چند روز دیگر پادشاه دمشق داخل دروازه شد صورت
را دید و آهی کشید اورا هم گرفته بیخدمت پادشاه بردند پادشاه
دختر را طلب نموده گفت الحال سه چهار کس آمده اند چه میگوئی
دختر گفت وقت آن رسیده که داد و عدل پادشاه در جهان شایع
گردد بفرمائید ایشانرا یک حاضر کنند دختر در پس پرده نشست
پادشاه پسر دختر را طلب نمود و گفت ای مرد تو کبیتی گفت
من فقیر هستم پادشاه گفت ای مرد ترا میشناسم تو پسر آن دختر
نیستی که دختر را بنامزدش ندادی و پسر اورا بر داشته گریخته
است و حقّ خود را صاحب گردیده است و این ننگ را بسر خود
آوردی چرا اول اورا بحقّدارش ندادی که حالا باید شهر بشهر
بگردی پس اورا بگوشه نشانیدند و ناخدای بیمرّوت را پیش
آوردند پادشاه باو گفت که تو کبیتی گفت من مرد غریبی

هستم پادشاه از دختر پرسید که این کیست دختر گفت این ناخدای بیمروّت است که مرا باین درد و محنت گرفتار کرده است پادشاه گفت ایحرامزاده من ترا میشناسم تو آن ناخدای بیمروّت نیستی که دختر را بر داشتی و رفتی و شوهر او را در بیابان تنها گذاشتی حالا ترا بسزای خود میرسانم و فرمود تا او را بدار عبرت کشیدند و او را تیرباران کردند بعد از آن پادشاه دمشق را آوردند پادشاه باو گفت تو کیستی گفت مرد سوداگری میباشم پادشاه بدختر گفت که این کیست دختر گفت این پادشاه دمشق است پادشاه گفت تو پادشاه دمشق نیستی که يك دختر ترا ریشخند نموده و زندهای تو را بر داشته و رفته است و پادشاهان باید عصمت پرست باشند بهر صورت او را هم در گوشه نشانید پس پسر را پیش آوردند پادشاه بدختر گفت این پسر کیست دختر گفت ای پادشاه عالم این پسر عم من است پادشاه گفت ای پسر تو آن نیستی که در کنار دریا رفتی حقّه زر را بیاوری و ناخدای بیمروّت زن ترا بر داشته و رفته است پسر گفت بلی پادشاه امر نمود تا برده از روی دختر بر داشتند چون چشم آن دو وفادار بهم افتاد هر دو بر خاسته یکدیگر را در آغوش گرفتند و هر دو صیحه زدند و بیهوش شدند اما پادشاه باعدالت امر فرمود تا هر دو را بیهوش آوردند پدر دختر را طلب کرد و گفت ای مرد دختر تو در خانه من میباشد هر گاه مرا وکیل مینمائی که عقد دختر را از برای پسر عموش به بندم من دختر را بتو نشان میدهم

پدر دختر گفت که صاحب اختیارید بعد پادشاه دمشق را خلب نمود و او را خلعت داده و گفت ای پادشاه هر کس بجای من بود ترا سیاست میکرد اما چهل زن از تو در نزد من میباشند آنها را بر دار و بولایت خود ببر پادشاه دمشق را بازنها روانه ولایت خود نمود و پدر دختر را خلعت داد و دوباره عقد دختر را به پسر بستند و هفت شبانه روز عروسی کردند آنوقت پدر دختر از کرده خود پشیمان بود اما هیچکدام را سودی نداشت چون طوطی سخن بدینجا رسانید عصر بود چادر از سر بر داشت و پیره زال را گفت امروز هم دیر شد فردا بیا تا بدیدن دوست برویم القصه پسر عجوزه از خانه بیرون آمد و مانند برج زهر مار لند میکرد و میگفت که من دیگر رو ندارم که بنزد شاهزاده بروم پس بیخانه خود رفته چون صبح شد چادر بر سر کرده روانه خانه دختر شد و چند افانه بر دختر خواند که دل او را برفتن گرم کرد دختر چادر بر سر کرده و بنزد طوطی آمد و گفت ای مونس جان امروز مرا مرخص فرما که بدیدن دوست بروم طوطی گفت ای خجسته بانو من ترا مرخص کردم که بروی اما مانند آن خارکش نشوی که از کرده خود پشیمان میشوی دختر گفت چگونه بوده است آن

حکایت

طوطی گفت بدانکه مردی بود خارکش و هر روز صحرا و کوه میرفت و بشته خاری میکند و میآورد و میفروخت و

صرف عیال خود میکرد از قضا روزی بکوه رفت و خار
 بسیاری کند و در قوهٔ خود ندید که بشهر بیاورد پس در کوه
 در میان غاری گذاشت که فردا را بیاید و بیاورد از قضا سه چهار
 روز برف و باران بود و ممکن نشد که بیاورد اتفاقاً در آن برف
 و باران کاروانی از آنجا عبور کرد و آنخارها را بالتّمام آتش
 زده و رفتند بعد از آن هوا صاف شد و زمین خشک گردید مرد
 خارکش از خانه بیرون آمد و در کوه رفت دید که همیزم‌ها را
 آتش زده اند سررا بالا کرد و شکر حقراً بجا آورده که دید گویا
 سقف مغاره طلا گشته و کیمیا شده آن خارکش قدری از آن طلا
 برداشته و شکر حقراً بجای آورد و روانهٔ خانه شد و قدری از
 آن طلا فروخت و عمارتی جهت خود بنا کرد و آمده باقی آن
 طلا را برده و صاحب دولت شد از جهت آنکه صبر و شکر داشت
 و بعد از آن خدای تعالی او را دو پسر عطا فرمود یکی را سعد و
 دیگری را سعید نام نهاد و آن طفلها بسن هفت و هشت سالگی
 رسیدند ایشان را بمکتب فرستاد و مرد خارکش هر روز در مسجد
 بعبادت مشغول بود از قضا روزی مرد خارکش در میان بازار
 گردش میکرد ناگه مرد صیّادی داخل شد و مرغ پرخطّ و خالی
 در دست داشت خارکش آنمرغ را بجهت پسرانش خرید و بخانهٔ
 خود آورد آن دو پسر هر روز با آن مرغ بازی میکردند بعد از
 سه روز آنمرغ بیضهٔ گذاشت مانند گوهر شبچراغ مرد خارکش آن

بیضه‌ها بر داشته روانه بازار گردید هر چند او را گردانید کسی
 او را نخرید تا آنکه بدر دگان مرد یهودی رسید چون چشم یهودی
 بر آن بیضه افتاد مرد خارکش را صدا زد و بهر وضع که بود آن
 بیضه را بهزار تومان خرید و گفت دیگر داری یا نه گفت اگر
 مرغ بگذارد خواهم آورد پس آن یهودی در کتاب نگاه کرد دید
 که آثارش مرغ سعادت است و هر کس سر آن مرغ را بخورد پادشاه
 شود و هر کس جگر آن مرغ را بخورد شبی صد تومان بالای سرش
 باشد و بعد از مرارت بسیار او بوصال دوست میرسد آن هم پادشاه
 میشود و اما آن یهودی در فکر بود که بچه تدبیر آن مرغ را
 بدست بیاورد مرد خارکش تا چهارروز بیضه بیهودی فروخت
 و پول گرفت یهودی شبی در فکر بود که چگونه آن مرغ را بدست
 بیاورد که ناگاه پیره زنی از پی او برای مطلبی آمد گفت ای
 مادر فردا صبح در این شهر گردش کن و هر جا که مرغی بدین نام
 و نشان به بینی مرا خبر کن پیره زال گفت بدیده منت دارم چون
 صبح شد آنجوزه فرهادکش روانه شهر گردید و گردش میکرد تا بدر
 خانه خارکش رسید داخل خانه شد همان مرغ که مرد یهودی گفته
 بود در آنجا دید بنا کرد بحرف زدن تا آنکه زن خارکش بمحبت
 او گرم گردید پس بنزد یهودی آمد و گفت آن مرغ را در فلان خانه
 دیدم یهودی گفت اگر زن آنمرد را بجهت من راضی کردی هر چه
 میخواهی بتو میدهم آن پیره مگاره گفت بدیده منت دارم یهودی

قدری زر به پیره زال داده و روانهٔ بازار گردید و قدری میوه خریده روانهٔ خانهٔ خارکش برگردید زن خارکش از جا بر خاست و او را محبت بسیار کرده از هر طرف سخن میرفت تا آنکه دل زن را بخود نرم گردانید که ناگاه مرد خارکش از در آمد زن بر خاست و شوهر را اکرام کرد آن پیر عجزه گفت ای فرزند حینہ از تو نباشد که عمر خود را با این پیره مرد بسر میببری گفت ایخواهر چارهٔ ندارم پیره زن گفت اگر با من قسم یاد میکنی من ترا بجوانی میرسانم که مثل و مانند نداشته باشد زن خارکش قسم یاد کرد که از سخن پیره زن بیرون نرود آنمگاره گفت من هم شرط کردم که ترا بجوانی برسانم که تا زنده باشی پای خود را بچشمش نگذاری و راه بروی و با هم عهد و پیمان کردند پیره زال بنزد یهودی رفت و گفت او را راضی کردم اما مبلغی پول خرج کرده ام یهودی گفت منت دارم همان ساعت دو مقابل باو داد پیره زال او را بر داشته آمد بنزد آن زن اما آن یهودی بسیار مقبول بود چنان افسانه به آن زن نمود که او را آتش بجان افکند و نزدیک بود که هلاک شود خواهش مطلب خود را نمود آن یهودی گفت اگر کام مرا میخواهی بیایی باید که آنمرغ را بکشی و بروی طعام بگذاری تا من قدری از آن طعام بخورم و کام ترا بدهم و من عصر خواهم آمد آن یهودی بحمام رفت و آن زن در همان ساعت آنمرغ را بکشت و به پخت و بروی طعام گذارد اما پسران خارکش در مکتب خانه بودند

و از مکتب بیرون آمدند و وارد خانه شدند دیدند که مادر آنها پیدا نیست و قاب طعامی در آنجا گذارده است هر دو پسران آمدند و بر سر قاب طعام بنشستند و بطعام خوردن مشغول شدند از فضا سر آن مرغ را یکی خورد و جگر او را دیگری که ناگه مرد از در در آمد و زن در سر کوچه انتظار او را میکشید دست او را گرفته هر دو داخل خانه شدند و زن او را در اطاق گذاشته و خود رفت در اطاق دیگر که طعام بیاورد دید که پسرهایش در سر قاب طعام نشسته اند و میخورند چون زن ایشانرا بدید آنها را بزد طفلها از ترس مادر گریخته و در گوشه پنهان شدند زن طعام نیمخورده را دست کباری کرده و بنزد یهودی آورد یهودی نگاه کرد دید نه سر مرغ است و نه جگر مرغ گفت باریک الله عجب مهمانداری کردی طعام نیمخورده آوردی از برای مهمان خود زن گفت معذوم دار که طفلها از مکتب آمده اند و ندانسته قدری از اینطعام خورده اند حال از برای تو درست خواهم کرد یهودی گفت مطلب دیگر دارم و مقصود من سر و جگر آن مرغ است و اگر نه صد چون تو آرزو دارند که ساعتی با من صحبت بدارند زن گفت ای مرد چه باید کرد یهودی افسوسنی خواند و بآن زن دمید و گفت اگر تو میخواهی بوصال من بررسی باید پسرهایت را شکم پاره کنی و سر و جگر مرغ را بیرون بیاوری تا من بخورم و بعد از آن از من کام یابی که سر و جگر آن مرغ آب نشود و بعد مرا خبر کنی که بیایم و ایشانرا دوا بدهم

جاق شوند زن قبول نمود اما چند کلمه از گردش روزگار بشنو در
 وقتی که یهودی با زن حرف میزد سعید در پس پرده ایستاده بود
 شنید آمد بنزد سعد و گفت ایبرادر بیا تا فرار کنیم که مادر ما بمرد
 یهودی عاشق شده است و میخواهد که ما را بکشد و هر چه شنیده بود
 بجهت سعد نقل کرد القصة در همان وقت هر دو فرار کردند و رفتند
 تا آنکه در بیابانی رسیدند ایشانرا خواب گرفت اعتنا نکرده میرفتند
 اما اینها را در رفتن داشته باش چند کلمه از زن بشنو که هر چند
 گردش کرد پسرهارا نیافت شیون از خانه خارکش بلند شد آنوقت
 زن خارکش دست تأسف بر سر زد و میگفت دیدی که بر سر من چه
 آمد از بی حرف این پیره زن رفتم نه کام دیدم نه پسرها را نگاه
 داشتم اما آن پسرها هر دو راه بیابان را پیش گرفته میرفتند تا آنکه
 شب بز سردست آمد در کنار راه دست در گردن هم کرده بخواب
 رفتند چون صبح شد هر دو بر خاستند سعید دید که کیسه زری
 زیر سرش میباشد او را بر داشته ببرادش داد و گفت نگاهدار که
 بکروز بکار می آید القصة آنروز تا ظهر راه میرفتند تا بر سر چشمه
 رسیدند و ساعتی آرام گرفتند بعد از آن سعد بر خاست و بگرد
 چشمه بگردش در آمد لوحی بنظر در آورد آنلوح را بر داشت و
 بخواند دید که نوشتهاند ای بنی آدم هر گاه دو نفر بخواهند از این
 راه بروند هر دو هلاک میشوند باید یکی از طرف راست و یکی از
 طرف چپ برود و هر که از راست برود به پادشاهی میرسد و هر

که از چپ برود بعد از مرارت بسیار بوصال دوست میرسد اما آن هم پادشاه میشود پس سعد و سعید دست در گردن هم‌دیگر نموده و گریه بسیاری کردند و هر يك بطرفی رفتند اما سعید تا چهار روز میرفت تا آنکه شهری رسید پول همراه داشت داخل بازار شد اسب و سلاح و رخت خرید و روانه ولایت دیگر شد درنگ ننمود شهر شهر دیار بدیار میرفت تا شهری رسید دید که همه مردم بر در شهر ایستاده اند پرسید که چه خبر است گفتند که پادشاه اینولایت مرده است و قاعده اینولایت چنان است که بازی دارند او را رها میکنند باز بر سر هر که نشست او را پادشاه میکنند خواه غنی باشد خواه فقیر القصة مرکب بر انگیخت که شاید باز بر سر او نشیند اما لشکر و سپاه دو دفعه باز رها کردند هر دو دفعه بر سر دیوار نشست ایشان تعجب کردند دیدند يك سوار نمودار شد گفتند صبر کنید تا سوار برسد صبر کردند تا سعید خود را به آن سپاه رسانید آنوقت باز رها کردند باز آمد و بر سر سعید نشست القصة تا سه بار رها کردند در هر سه بر سر سعید آمد و قرار گرفت همه سر اطاعت به زیر انداختند و سعید را بر داشته بعزت تمام داخل شهر نمودند و خامت پادشاهی بر او پوشانیدند و او را بر تخت زر نشاندند و سعید بنیاد عدل و راستی نمود اگرچه خود رعیت زاده بود اما طریقه بزرگانرا پیش گرفت اما چند کلمه از سعد بشنو که وادی بوادی منزل بمنزل طی نموده و هر روز صد تومان در زیر سر داشت باندک زمانی صاحب

دولت شد القصه شهر شهر و دینار بدینار میرفت تا آنکه بشهری رسید
 او را حلب میگفتند داخل شهر شد بدر خانه فرود آمد و در شهر گردش
 میکرد تا آنکه به پای قصری رسید دید که چهار نفر بر در قصر
 خاکتر نشین شده اند پس رفت در پهلوئی آنها نشست و احوال پرسید که
 این چه قصر است گفتند ای جوان این قصر دلارام چینی است
 ما هر کدام از شهری آمده ایم و آنچه سرمایه داشتیم باختیم
 و حال دیگر روی ولایت را نداریم و این دل آرام شبی صد
 تومان میگیرد و کسیرا با خود مینشانند سعد گفت من که شبی صد
 تومان را دارم اینجا جای من است پس رفت و داخل قصر شد و شب
 بر سر دست آمد اما دلارام چهل کنیز داشت که همه بشکل خودش
 بردند القصه هر شب یکی از آن کنیزان را میفرستاد که با او
 میخوابیدند الغرض تا چهل روز بدین قرار بخوشگذرانی مشغول بود
 بعد دلارام نظر کرد دید که سعد دست در زیر سر میکند و پول در
 میآورد و بهم خوابه خود میدهد دلارام دانست که سعد جگر مرغ
 سعادت را خورده است تدبیری بهخاطرش رسید گفت باید کاری کرد
 که جگر را از دل او بیرون آورد و جگر مرغ سعادت هضم نمیشود
 فرستاد قدری شراب کهنه آوردند و بخورد سعد داده او را بیهوش
 نمودند بعد که بهوش آمد استمراغ کرد و لگدی بر پشت او زدند
 که جگر از حلقش بیرون آمد دلارام او را کباب کرده بخورد چون
 صبح شد سعد بر خاست دست زیر سر کرده دید که چیزی نیست

و از حال خود خبردار نبود گفت امروز پول حاضر نیست و از کار خود در تعجب بماند گفت حال میروم و پول میآورم و از قصر بیرون آمد با دل پر درد و چشم پراشك سر در بیابان نهاده میسرفت و میگفت دیدی چه بر سرم آمد الفرض خسته شد و بکنار راه نشست و دو نفر آمدند بگذرند دیدند که یکنفر در کنار راه سر در زانو گذارده و صدای پای آنها را شنیده سر بر داشت و ایشان از او احوال پرسیدند که از کجا میائی و بکجا میروی گفت من شاگرد قاضی شهرم و از او قهر کرده ام و میخواهم که بملك دیگر بروم آنها چون اینسخن شنیدند باو گفتند که ما دعوائی داریم پدر ما مرده و آنچه داشتیم قسمت کردیم مگر سه چیز نظر به آنکه هر يك خاصیتی دارد سعد گفت پدر شما که بود گفتند پدر ما شمعون یهودی بود گفت خدایا کی باشد که داد ما را از این سواران بگیری گفت اگر من آن سه چیز را از برای شما قسمت کنم چه چیز بمن میدهد گفتند هر کدام سه هزار درهم بنو میدهیم سعد قبول کرد و گفت آن سه چیز را بیرون بیاورید بیرون آوردند سعد دید انبانچه و سرمه دانی و غالبچه ایست سعد گفت هر کدام یکی از اینها را بر دارید گفتند ای سر اینها هر کدام یکخاصیتی دارد سعد گفت شما خاصیت اینها را بگوئید تا من بجهت شما قسمت کنم گفتند غالبچه آنست که هر کس بر روی او نشیند و بگوید بحق حضرت سلیمان که مرا بفلان مکان برسان در ساعت بلند شود و در همانجا فرود آید و خاصیت انبانچه آنست که دست

در میان او کند از میوه و غیره هر چه بخواهد از میان او بیرون
 بیاورد و خاصیت سرمه‌دان آنست که هر که او را بچشم کشد همه
 کس را به بیند و کسی او را نه بیند سعد گفت من سه تیر در چله
 کمان میگذارم و هر یکیرا بطرفی میاندازم هر کدام از شماها زودتر
 آورید هر سه از او باشد پس سه تیر در چله کمان گذاشت و
 هر کدام را بطرفی انداخت ایشان سوار شده از پی تیران هر يك
 بطرفی رفتند چون از چشم غایب شدند سعد بر خاسته و خدا را
 یاد کرده و روی غالیچه نشست و غالیچه بلند شد بر اوج هوا که
 ناگاه سواران که از پی تیر رفته بودند برگشتند دیدند که غالیچه
 در روی هوا می‌رود دست تأسف بر سر میزدند که چرا خاصیت
 اینها را از برای سعد گفتند سعد از روی هوا فریاد میزد که ای
 جوانان تأسف مخورید که حق بحق‌دار رسید بدر شما میخواست که
 مرا بکشد اما خدای نخواست آنوقت سواران بشیمان شدند و برگشته
 بولایت خود رفتند اما سعد بيك ساعت بولایت دلارام رسید و در گوشه
 منزل نمود در همان ساعت میل سرمه در چشم کشید و داخل قصر
 دلارام گردید دید که آن یار بیوفا نشسته طعام میخورد اما سعد از
 دیدن آن شوخ عیار مدهوش و بیستاب گردید چون بهوش آمد گفت
 چو دیدم آن پری رورا دلم شد مبتلای تو
 بشوخی میببری دلرا تو دانی و خدای تو
 پس قدم پیش نهاد و بطعام خوردن مشغول گردید اما آن شوخ

سرمست نظر بر گوشه قباب کرد دید که خالی است و ندانست که کسی همراه او طعام میخورد خوف کرد و آب طلب نمود آب بخورد و صدای نوش جان شنید خوفش زیادتر گردید افتاد و بیهوش شد القصة سعد بر خاسته از خانه بیرون آمد چون صبح شد دانه سیبی از میان انبانچه بیرون آورد بر داشته روانه قصر گردید دید که جمعی بدور قصر دلارام جمع شده اند هی بر ایشان زد که از خانه بیرون روید ایشان بیرون رفتند سعد در بالین دلارام نشست دلارام در دم بیهوش آمد دید که سعد در بالین او نشسته پس سعد گفت من رفتم در گلستان ارم و دوا از جهت تو آورده ام و نوکر من از گروه جنیان میباشد در آبادی نیاید و من ایندفعه اینقدر مال و دولت آورده ام که حساب ندارد باید همراه من بیائی که من این ماله را تحویل تو نمایم دلارام پنداشت که سعد راست میگوید بر خاسته همراه سعد آمد اما سعد قدری میوه از انبانچه بیرون آورده در پیش دلارام گذاشته و او را بروی غالیچه نشانید و گفت بحق حضرت سلیمان که منارا در فلان موضع برسان غالیچه بلند شد و دلارام فریاد میکرد که مرا بکجا میبری سعد گفت غمگین مشو که بقصر میرویم اما سعد دلارام را به هندوستان در جزیره که نام او برده بود فرود آورد سعد گفت ای دلارام یاد وطن را از سر بدر کن که دیگر روی وطن و قصر را نخواهی دید دست دراز کرده که کام دل از او بگیرد دلارام گفت ای سعد من دست تو نمیدهم سعد گفت مگر تو

خوابی من چهل شب در پهلوی تو خوابیدم گفت و الله که من چهل بکنیز دارم و همه بشکل خودم میباشند هر شب یکی را میفرستادم که در پهلوی هم میخوابیدید سعد گفت حال بهتر شد

چه خوش بود که بر آید بیک کرشمه دو کار
بکیش مرگ رقیب و دویم رسیده بسیار

دلارام دید که چاره ندارد گفت من بیعقد دست بتو نمیدهم سعد گفت من خود عقد میخوانم و اگر راضی نشوی ترا بدریا اندازم دلارام ناچار تن بقضا در داد و سعد او را تصرف کرد القه تا چهل روز در آن جزیره بسر بردند اما دلارام از راه مکر و ریشخند با سعد مهربانی میکرد تا آنکه عقل او را گرو کرده و از خاصیت آن سه چیز مطلع گردیده از پی فرصت بود از قضا

خدنگ مارکش با مار شد جفت
قضا هم خنده زد هم آفرین گفت

از قضا سعد برهنه شد و در آب فرو رفت که خود را بشوید دلارام فرصت یافته سرمه‌دان و انبانچه و رختهای سعد را بر داشته و بروی غالیچه نشسته و گفت بحق حضرت سلیمان مرا بقصر برسان که ناگاه غالیچه بلند شد و در ساعت دلارام بقصر خود رسید اما سعد چون از آب بیرون آمد دید که حریف رفته است دست غم بر سر زد و برهنه در میان جزیره میگردید بعد از آن واقعه سه شبانه‌روز یگه و تنها

بسر میبرد و میوه میخورد و شب و روز بدرگاه خدا ناله و زاری
میکرد و سر بسوی آسمان کرده و میگفت

خداوندا خداوند جهانی * خداوند زمین و آسمانی

بفریادم برس و در پای درختی نشست و سر بسوی آسمان کرد
و بعد سر بزناوی غم گذاشته بچشم خواب و بدل بیدار که ناگاه قادر
قدرت‌نما قدرت نموده سه کبوتر از هوا پروازکنان آمده و بر سر
آندرخت نشستند یکی از آنها گفت ایخواهران اینجوانرا می شناسید
گفتند نه او گفت این جوان سعد عاشق دلارام است اما دلارام او را
نمیخواهد و بزبان او را ریشخند میکند و سعد از راه محبت سَرّی که داشت
باو گفت و او هم بیوفائی کرده او را در این جزیره حیران و سرگردان
کرده و رفته است اما او هم بسزای خود میرسد کابوتر دیگر گفت ایخواهر
دیگر چاره دارد یا نه او گفت اگر بیدار باشد من بگویم او بشنود
بمطلب میرسد اگر از پوست این درخت بکند و بر پای به پیچد از
دربا بگذرد و اگر برگ این درخت را بر چشم کور کشد روشن شود و اگر
باز این درخت را به دماغ دیوانه کشد عاقل شود و اگر ترکه ایندرخت
را بر آدم زند خر شود و اگر بر خر زند آدم شود و بار این درخت
را بر چشم کشد کسی او را نه بیند اینرا که گفتند هر سه پرواز کردند
اما سعد بیدار بود و آنچه کبوتران گفتند همرا شنید بر خاسته و شکر
خدا را بجا آورده القصه آنچه کبوترها در بالای درخت گفته بودند
سعد همه را بجای آورده و پوست آن درخت را بر پای پیچیده و خدا را

یاد کرده بدریا زد و از آب گذشته بساحل رسید و رو براه نهاد منزل بمنزل آمد تا ی شهری رسید که پادشاه آن شهر دخترش دیوانه بود و پادشاه شرط کرده بود که هر کس او را عاقل کند دختر مال او باشد سعد بنزد پادشاه رفت و عرض کرد که دختر را عقد کن و بمن بده اگر او را چاق کردم مال من باشد و اگر چاق نکردم مرا بقتل برسانید پادشاه قبول کرد سعد باز آندرخت را بر دماغ او ریخت در ساعت دختر عطش کرد و بهوش آمده گفت ای مرد تو کیستی که بنزد من میبایستی سعد گفت فدای تو شوم شوهر تو ام خبر از برای پادشاه بردند بفرمود تا طلب بشارت کوبیدند و هفت شبانه روز عروسی کردند و دختر را بعد دادند سعد بوصول دختر رسید و بعد از چند روز بخدمت پادشاه آمده و گفت مرخص فرمائید که بروم کسی بر من جبر کرده تلافی کنم گفت چه قدر لشکر میخواهی سعد گفت لشکر ضرور نیست يك غلام سیاه کفایت پادشاه گفت اختیار خود داری پس سعد از پادشاه مرخص شد و يك غلام سیاه بر داشته روانه شهر دلارام شد آمد داخل شهر شده در کاروانسرائی فرود آمد و شب را در آنجا بسر برد چون صبح شد بر خاسته روانه قصر دختر گردید غلامان و دربانان او را منع کردند سعد ترکه را بر آنها اشاره نمود همه خر گردیدند و خود را بعمارت دلارام رسانید اما دختر چون سعد را دید در غضب شده گفت ای بی ادب ترا که راه داد که بی رخصت من در اینجا بیائی سعد گفت آمدهام تا ترا سوار شوم گفت بگیری این بی ادب را کس جواب

نداد بر خاست دید از کنیزان و غلامان هیچکس آنجا نیست امّا
 خر بسیاری در آنجا هستند دلارام در تعجب مانند سعد پیش
 آمد و ترکه بر او زد و در ساعت خر شد سعد سوار گردیده
 از قصر بیرون آمد و داخل منزل خود شد غلامرا گفت يك جوانی
 در پشت این خر بینداز و از بیوون کاروانسرا خاك بکش و در این
 کودال بریز که پر شود غلام گفت بدیده منتّ دارم پس او را بزیر
 خاك کشی انداخت تا شب آمد قدری کماه و جو بنزد او گذاشت
 امّا چون دلارام بنواز و نعمت پرورده بود نگاه بر گاه و جو میکرد
 و از گوشه چشم اشك میریخت القمه تا سه شبانه‌روز دلارام
 بدین منوال گذران میکرد روز سیم سعد دلش بر احوال دلارام بسوخت
 بنزد او آمد و گفت احوالت چگونه میباشد هر گاه سرمه‌دان
 و انبانچه و غالیچه را میدی خلاص خواهی شد هر چند خری سر
 بجناب و بعد ترکه باو زد دلارام آدم شد و او را خلعت داد و نوازش
 نمود و هر دو داخل قصر گردیدند و آنچه مال داشت همه را تسلیم
 نمود بعد شراب کهنه خورده و قی نمود و جگر مرغرا بیرون آورد
 و هر چه داشت تحویل نمود سعد دلارامرا بر داشته روانه ولایت
 شد که دختر پادشاهرا گرفته و آنجا که خاکستر نشینها بودند همه را
 خرجی داده روانه ولایت خودشان گردانید و پدر و مادر سعد
 هر دو کور شده بودند و سعد از برگ درخت بچشم ایشان کشید و هر دو
 بینا شدند و بمادر خود گفت که خوب کردی ما را در بدر

نمودی اما خدا با ما یار بود آنچه گذشته بود برای پدر و مادرش نقل کرد اما مادر از کرده خود پشیمان بود ولی سودی نداشت و بعد فرستاد سعید را از آمدن خود خبر نمود و سعید بدیدن آمد و چندی مشغول عیش و عشرت بودند و بعد پدر زن سعد بمرد و سعد در جای او پادشاه شد چون طوطی سخن بدینجا رسانید عصر بود دختر چادر از سر بر داشت و گفت امروز هم دیر شد برو فردا بیا که بدیدن دوست برویم پیره زن مثال انبائه پر باد پف و پف میکرد و میرفت چون صبح شد چادر مگارگی بر سر کرده بنزد دختر آمد و او را برفتن ترغیب مینمود دختر چادر بر سر کرده بنزد طی طی آمد و گفت ایمنوس باید امروز مرا رخصت دهی که بدیدن دوست بروم طوطی گفت ای خجسته بانو بدیدن دوست رفتن مایه شادمانی و باعث بدنامی است میترسم که بروی و مانسد پادشاه قندهار از کرده خود پشیمان شوی و آنوقت سودی نداشته باشد دختر گفت چگونه بوده است آن

حکایت

طوطی گفت بدانکه در قندهار پادشاهی بود بسیار عاقل و زیرک و در فکر آن بود که علم بیاموزد از قضا روزی در بارگاه نشسته بود که ناگاه درویش زردمویی داخل بارگاه شد اما پادشاه با درویشان بسیار الفت داشت او را نوازش نموده نگاه

داشت اما پادشاه آنچه میدانست از علم و صنعت در نزد درویش بکار برد درویش بیخندید و گفت ای پادشاه اینها بکار نمی آید اگر تو از قالب خود بدر رقی و بقالب دیگر شدی و باز بقالب خود رجعت کردی اورا هنر میگویند پادشاه گفت چگونه میباشد درویش گفت تا مرغی را آوردند و درویش اورا خفه کرده از قالب خود بیرون آمد و در قالب آنمرغ رفت و بگردش در آمد بعد از قالب مرغ بیرون آمد و رفت در قالب خودش جای گرفت پادشاه گفت باید اینرا بمن بیاموزی درویش آن نیرنگ را بپادشاه آموخت بعد خامت گرفته روانه ولایت خود شد اما پادشاه این نیرنگ را در بارگاه میکرد وزیر پادشاه در پی آن بود که آنرا بیاموزد روزی گفت ای پادشاه از شما قبیخ میباشد که در مجلس چنین نیرنگ نمائی گفت مرا یاد ده که هر روز در مجلس تو نیرنگ کنم پادشاه با آن همه زیرکی فریب وزیر را خورد و ندانست که چه کند

مرغ زیرک که میرمید از قید

با همه زیرکی بدام افتاد

القصة وزیر این نیرنگ را از پادشاه آموخت و هر روز در مجلس بکار میبرد اما در پی فرصت بود که روزی پادشاه بیعقل خواهش شکار نمود و از شهر بیرون آمد و همه جا سیرکنان میرفتند تا به بیابانی رسیدند که پادشاه آهومرده بنظر در آورد بوزیر گفت که در جلد این آهو برو وزیر گفت مگر شما غیر از این نیرنگ زیاده

بمن یاد داده‌اید پادشاه گفت نه وزیر گفت پس چگونه بروم باید
 شما بروید و من بیاموزم پادشاه احمق از مرکب بزیر آمد و از
 قالب خود بیرون شده در قالب آهو رفت وزیر هم فرصت یافته
 در ساعت از قالب خود بدر آمده و در قالب پادشاه رفت و به اسب
 سوار شده داخل شهر گردید و بمردم گفت که و زیر را اسب بر
 زمین زد بروید او را بیاورید و دفن کنید غلامان رفتند و او را آوردند
 اما وزیر که پادشاه شده بود داخل حرم گردید و دست‌درازی
 به اهل حرم نمود همه دست دادند و راضی شدند مگر آنکه يك زن که
 عاقله و زیرك بود بفراست در یافت که او پادشاه نمیباشد دست به
 او نداد القصة چند کلمه از پادشاه بشنو چهل شبانه‌روز در جلد
 آهو بود و همه جا میرفت تا بکنار دریائی رسید دید که طوطی
 مرده در کنار دریا افتاده است پادشاه از جلد آهو بیرون آمده
 و در جلد طوطی رفت و پرواز نمود و در میان جنگل گردش
 میکرد طوطیان چون این طوطی را دیدند او را بزرگ خود نمودند از
 قضا صیادی دامی گذارده بود که طوطیان را بگیرد پادشاه که در جلد
 طوطی رفته بود با طوطیان گفت که مرا بخاطر رسیده چنان کنم که
 باعث نجات ما باشد و گفت همین که صیاد آمد همه خود را بمردن
 اندازید همه قبول کردند چون صیاد آمد که دامرا ببیند از دید که همه
 طوطیان مرده‌اند اما آن يك طوطی را که پادشاه باشد بر داشت و
 برفت که ناگاه طوطیان پرواز کردند و رفتند آنوقت صیاد بشیمان شد

که چرا فریب خوردم القصه طوطی که پادشاه باشد گفت ای صیّاد
 اگر تو مرا به شهر قندهار برسانی من صد تومان بتو میرسانم صیّاد دید
 که عجب طوطی سخن گوئی است اورا بشهر قندهار برد طوطی گفت
 ای صیّاد مرا به بازار بببر و هر که خواهد که مرا بخرد بگو صد
 تومان قیمت او میباشد صیّاد هر جا که برد کس اورا نخرید آمد
 بدر خانه قاضی قاضی گفت ای صیّاد این طوطی را چند میدهی گفت
 صد تومان قاضی گفت ای مرد هرگز طوطی صد تومان شده است
 باین قیمت بکار من نمیخورد برو و طوطی گفت يك ساعت صبر کن از
 قضا مردی و زنی آمدند و دعوا داشتند زن گفت ای قاضی ای مرد
 در خواب با من جماع کرده است و هر شبی صد تومان حق من
 میباشد و حال من حق خود را میخواهم قاضی گفت ای مرد چرا حق
 زنرا نمیدهی مرد گفت من در خواب با او جمع شدم در بیداری
 چرا پول بدهم قاضی گفت شما چگونه مطلبرا بمن بیان کنید تا
 من حالی شده حکم نمایم مرد گفت من عاشق جمال اینزن بودم
 و اظهار مطلب نمودم گفت من شبی صد تومان میگیرم و در پهلوی
 تو میخوابم من پنجاه تومان داشتم دادم قبول نکرد تا يك هفته هر
 قدر اظهار نمودم راضی نشد تا آنکه شبی بر گشتم و آمدم بمنزل
 خود و دست بدعا برداشتم و گفتم بار خدایا حبّ این زنرا از دل
 من بیرون کن یا آنکه پول بمن برسان خوابیدم در عالم خواب
 دیدم که با آن زن جمع شدم چون صبح بر خاستم دیدم که دلم

سرد شده است دیگر از پی آئزن نرفتم بعد از چند روز آئزن مرا پیدا کرد و از من احوال پرسید که چرا بسر وقت من نیامدی من شرح حالرا از برای او نقل کردم که در خواب دیدم با تو جمع شده ام و از آنجهت دلم از تو سرد شده که ناگاه زن گریبان مرا گرفت که بیا صد تومان حق مرا بده قاضی گفت راست میگوید چرا حق او را نمیدهی مرد گفت ایها القاضی من با او در خواب جمع شده ام چگونه در بیداری پول باو بدهم قاضی گفت ایزن اینحکم را من نمیکم بروید در خانه عرف خواستند که بروند طوطی آواز داد که ای قاضی اگر اینحکمرا من بکنم بمن چه میدهی قاضی گفت ترا بخدمت پادشاه میفرستم که تورا صد توهان بخرد و در بازار زیاد نگردانند طوطی گفت بسیار خوب پس رو بمرد کرد و گفت برو صد تومان بیاور تا من دیوان شمارا بکنم اما خاطر جمع باش که من پول شمارا میدهم آن مرد رفت پول را درست کرده آورد بنزد طوطی گذارد آنگاه طوطی گفت يك آئینه بیاورید آورده در برابر پول گذاردند طوطی گفت ایزن دست دراز کن و پولی که در میان آئینه میباشد بر دار و برو القصة زن سر را بزیر انداخت و برفت از پی کار خود و بعد قاضی طوطیرا بآدم خودش داد که این طوطیرا بر دار بخدمت پادشاه ببر و بگو که اینطوطیرا شما بصد توهان بخردید که بسیار عاقل و زیرک است و امررز همچنین دیوانی کرده است پس طوطیرا باخدمت پادشاه بردند پادشاه صد تومان داد و طوطیرا خرید

اما طوطی چشمش بر وزیر افتاد که در بارگاه نشسته و بجای او پادشاهی میکنند آه سرد از دل پر درد بر کشید و با خود گفت ای نمک بحرام کی باشد که من داد خود را از تو بگیرم القصه پادشاه که وزیر بود گفت اینطوطیرا خواهم فرستاد در نزد آن زن که دست بمن نمیدهد چون این طوطی خوش‌زبان میباشد شاید آئین بمن راضی شود القصه طوطیرا جهت آن زن فرستاد اما چون طوطی داخل شد زن و فرزندانش را دید آهی کشید اما يك زنش را دید که ملول نشسته طوطی گفت ای خانم چرا ملول نشسته اگر دردی داری بگو تا علاج نمایم گفت ابوطوی

مرا دردیست اندر دل اگر گویم زبان سوزد

اگر پنهان کنم ترسم که مغز استخوان سوزد

و درد مرا غیر از خدای تعالی کس علاج نتواند کرد طوطی گفت اگر چه من مرغم و ایکن در جزیره هندوستان بسیار گشته‌ام و تمهیدات میتوانم نمود امروز هم خانه قاضی چنین دیوان کردم زن دید که طوطی بسیار زبرکث و عاقل میباشد گفت ابوطوی بدان و آگاه باش که من زن پادشاه بودم روزی شوهرم با وزیر بشکار رفتند بعد از آنکه از شکار برگشتند من بگفتار و کردار او نگاه کردم و دانستم که او پادشاه نیست وزیر میباشد و بلائی بر سر پادشاه آورده من به او دست ندادم و باقی حرم پادشاه دست داده اند من از آنروز تا بحال ملول نشسته‌ام طوطی گفت خدا از تو راضی باشد بدانکه من پادشاه شوهر

توأم آنروز که با وزیر بشکار رقم در صحرا يك آهوی مرده بنظر در آوردم از جلد خود بیرون رقم و در جلد آهو شدم آن ناباک از جلد خود بیرون شده در جلد من رفت و چهل شبانه‌روز در صحرا میان جانوران می‌گشتم تا آنکه در قالب طوطی مرده رقم و بعد از مرارت بسیار خود را بدینجا رسانیدم زن چون این سخن را شنید بسیار خوشحال شد و شکر حق را بجای آورد پس طوطی گفت که پادشاه نمک بحرام امشب که میاید اورا بسیار محبت بکن و بعد که می‌خواهد بوصول تو برسد خواهش کن که نیرنگ را از برای من بنما که سیر کنم بعد دست وصال بتو میدهم القصه چون شب شد آن وزیر پادشاه‌نما فکر کرد که امروز طوطی را فرستادم و زنی عاشق خود کردم بروم بوصول او برسم القصه داخل حرم گردید و بعد از صحبت بسیار خواهش نمود زن گفت بدیده منت دارم اما بشرط آنکه نیرنگ را در برابر من بکنی که من سیر نمایم و بعد کامیاب شوید گفت بسیار خوب مرغی بیاوردند و خفه کردند وزیر از قالب پادشاه بیرون آمده در قالب مرغ رفت و بنا نمود در میان حرم گردش کردند و پادشاه در ساعت از قالب طوطی بیرون آمده بقالب خود زفت و نشست و شکر خدا را بجای آورده و گفت ابحرامزاده ناباک وزیر من بتوجه بدی کرده بودم صاحب دولت نبودی و نیرنگ را بتو نیاموختم گناه من چه بود که مرا از خانواده من آواره کردی در ساعت پادشاه حکم کرد که دیگی را در سر آتش آب پر

کرده بگذارند تا بجوشد چون دیگ بجوش آمد پادشاه حکم فرمود که وزیر را که در قالب مرغ بود بدیگ انداختند وزیر از کار خود پشیمان بود ولی سودی نداشت القصه وزیر در دیگ بجزای خود رسیده و بدرک واصل گردید و پادشاه هم از کرده خود پشیمان بود که چرا نیرنگ را بوزیر آموختم حال ای خجسته بانو پشیمانی جهت هیچکس سودی ندارد چون طوطی سخن بدینجا رسانید عصر بود دختر چادر از سر بر داشت و گفت ای مادر امشب تو در اینجا مهمان باش امروز هم دیر است تا فردا بدیدن دوست برویم القصه پیره زن گفت امشب بهر حيله که باشد دختر را راضی خواهم کرد از قضا در همان شب خواجه خداداد از سفر آمد و در را زد دختر رفت در پس در گفت تو کیستی خواجه گفت شوهرت خواجه خدادادم دختر در را باز کرد چون چشمش بر خواجه افتاد رنگش تغییر کرد خواجه داخل خانه شد دید آن پیر عجوزه نشسته گفت ایمگاره ترا که گفت که بدینجا یائی که ناگاه طوطی بزبان آمد گفت ایخواجه شکر حق میکنم که آمدی حال این امانت تو از شومی این پیر عجوزه جفت من کشته شده و میخواست که بر شیشه عصمت تو سنگ جفا زند من او را بسرگذشتی نگاه داشتم تا آنکه امروز تو آمدی خواجه طوطی را از قفس بیرون آورده و نوازش بسیاری نموده و بعد پیره زال را بدریا انداخت وزن را هم سیاست کرده از خانه بیرون نمود و طوطی را بر داشته راه بیابان را پیش گرفته قلندروار میرفت تا از دار دنیا رحلت نمود

جنگ جام و قلیان

بیبا ای برادر حکایت شنو
 چنین گفت قلیان بیجام اینسخن
 باعزاز و اکرام جنبم ز جا
 چه آبت نباشد نگونت کنند
 چو تنها بمانی تو اندر سرا
 توئی ییزبان و منم خوشکلام
 ز بلخ و بخارا و هندوستان
 ز مشرق ز مغرب ز ایران و روم
 هر آنکس که شد تابع دین من
 بمحفل بمجاسن بهر انجمن
 ابا پادشاه و وزیر و گدا
 بقهقه بخندم بابشان بی
 که همراز خوبان عالم منم
 چه یاران بر دوستان میرسند
 بی مهربانی بقلیان کنند
 مقدم منم بر همه چیزها
 کسیرا که در دل بباشد غمی
 سخنرا چه کردم بدینجا تمام
 چه جام اینسخن ز قلیان شنید
 بقلیان بگفتا که هرزه مگو
 زجام و زقلیان روایت شنو
 ز تو بهترم من بهر انجمن
 نه چون تو بروم کنند از سرا
 بصد خواری از در برون کنند
 خورند آب از تو سگ و گربهها
 سخن با بزرگان بگویم مدام
 گرفتم تمامی بتیغ زبان
 ز گبروز ترما بهر مرز و بوم
 دگر بر نگرده ز آیین من
 کنم با بزرگان همیشه سخن
 حکایت نمایم بشیرین ادا
 نه یم از بزرگان نه خوف از کسی
 بابشان بی طعنها میزنم
 در اول تواضع بقلیان کنند
 دگر خوردنیها پس از من خورند
 بر مردمان خوب دارم بها
 در آن غم نمایم باو همدمی
 تو هم زود بر گو جواب کلام
 بجوشید و خود را بهم در کشید
 از این هرزه گوئی برفت آبرو

از این است روی تو گشته سیاه
کنند نیم گز چوبت اندر بحلق
بس آنگاه چوبی بحلقت کنند
چه ابدیس مردم ز ره میبری
ز من سود بینند از تو زیان
در این حرف بودند که خوانچه رسید
سخنهای خود عرضه کردند تمام
که حرف شما هست صدق و صواب
ز حرفم نباید شما سر کشید
دگر قصه خوانست قلیان مدام
مگوئید باهم سخن بعد از این
روید و نشینید بر جای خوش
مگوئید باهم دگر اینسخن
شمارا سر از تن جدا میکنم
بگویم شما را بترند زبان
بحق کوه کو ندارد خلل
بدوشاب صاف و بحلوای تر
بماست و بچرما بضع پنیر
بماست چکیده که دارد مزه
شمارا سر از تن جدا میکنم
روید و نشینید بر جای خوش

نه آزم داری نه شرم و حیا
ز بس هرزه گوئی تو در پیش خلق
حکایت تو چون نباشد بسند
چه قهوه کنی کیسهها را تهی
توئی هرزه گوی و منم بی زبان
چه این گفتگو شد میانشان پدید
برقند و کردند بخوانچه سلام
چنین گفت خوانچه بایشان جواب
ولیکن حکایت ز من بشنوید
منم پادشاه و وزیر است جام
بیایید صلحی دهمتان چنین
دگر هرزه گوئی مگیرید پیش
شما هر دو باشید در حکم من
اگر زین حکایت دگر بشنوم
بسوز کباب و بارواح نان
بتاج مربا بشهد و غسل
بقند و گلاب و بشیر و شکر
بدوشاب صاف و بقیماق شیر
بارواح پالوده و خربزه
اگر زین حکایت دگر بشنوم
دگر هرزه گوئی مگیرید پیش

شیخ سعدی

شیخ سعدی مردی بوده است بسیار کامل. او در شهر شیراز تولد کرده و در آنجا وفات یافته است. گویند شیخ علیه الرحمه صد و چهارده سال عمر کرده است. کتاب گلستان و بوستان از تصنیفات اوست. وقت تصنیف گلستان و بوستان شش صد و پنجاه شش سال بعد از هجرت بوده است. در این باره خودش میفرماید:

در آن مدت که ما را وقت خوش بود
 ز هجرت شش صد و پنجاه شش بود

از گلستان سعدی حکایت

از صحبت یاران دمشق مالتی بیدید آمده بود دهر در بیابان قدس نهادم و با حیوانات انس گرفتم تا وقتی که اسیر قید فرنک شدم در خندق طرابلس با جهودانم بکارکال بداشتند تا یکی از رؤسای حلب که سابقه معرفتی میان ما بود گذر کرد و مرا بشناخت گفت این چه حالتست و چه گنه گذاری گفتیم

قطعه

همی گریختم از مردمان بکوه و بدشت که از خدای نبودم بدیگری پرداخت
 قیاس کن که چه حال بود در این ساعت که در طویله نامردم بساید ساخت
 بسای در زنجیر پیش دوستان به که با بیگانگان در بوستان
 برحالت من رحم آورد و بده دینار از قید فرنگم خلاص کرد
 و باخود بحلب برد دختری داشت در عقد نکاح من آورد بکابین
 صد دینار چون مدتی بر آمد دختر بدخوی بود و ستیزه جوی و نافرمان
 زبان درازی کردن گرفت و عیش مرا منقص داشتن چنانکه
 گفته‌اند.

مثنوی

زن بد در سرای مرد نکو هم درین عالمست دوزخ او
 زینهار از قرین بد زینهار و قنار بنا عذاب النار
 باری زبان تعنت دراز کرده همی گفت تو آن نیستی که
 پدر من ترا از قید فرنگ بده دینار باز خرید گفتم بلی بده
 دینار باز خرید و بصد دینار بدست تو گرفتار کرد.

مثنوی

شنیدم گوسفندی را بزرگی رهانید از دهان و دست گرگی
 شبانگه کارد بحلقش بمالید روان گوسفند ازوی بنالید
 که از چنگال گرگم در ربودی چو دیدم عاقبت گرگم تو بودی

از بوستان

جکایت

ندانم کجا دیده‌ام در کتاب
 ببالا صنوبر بیدیدار حور
 فرارفت و گفت ای عجب! این توئی
 تو کین روی داری بحسن قمر
 ترا سهمگین روی پنداشتند
 چرا نقش بندت در ایوان شاه
 شنید این سخن بخت بر گشته دیو
 که ای نیک بخت! آن نه شکل من است

گفتار در عشق پروانه باشمع

کسی گفت پروانه‌ها کای حقیر
 رهی رو که بینی طریق رجا
 سمندر نشی گرد آتش مگرد
 ز خورشید پنهان شود موش کور
 یکیرا که دانی که خصم تو اوست
 ترا کس نگوید نکو میکنی
 گدایی که از پادشه خواست دخت
 کجا در حساب آورد چون تو دوست
 مپسندار کو در چنان مجلسی
 و گر با همه خلقی نرمی کند
 نگه کن که پروانه سوز ناک
 مرا چون خلیل آتشی در دلست
 نه دل دامن گلستان میکشد
 نه خود را بر آتش بخود میزنم

برو دوستی در خور خویش گیر
 تو و مهر شمع از کجا تا کجا
 که مردانگی باید آنگه نبرد...
 که جهلت با آهنین پنجه زور
 نه از عقل باشد گرفن بدوست
 که جان در سر کار او میکنی
 قفا خورد و سودای بیهوده بخت
 که روی ملوک و سلاطین دروست
 مدارا کند با چو تو مفلسی
 تو بی چاره با تو گرمی کند
 چه گفت ای عجب گر بسوزم چه باک
 که پنداری این شعله بر من گل است
 که مهرش گریبان جان میکشد
 که زنجیر شوقست در گردنم

دوست بی وفا

شخصی مرتبه بزرگ یافت. یکی از دوستان برای تهنیت بنزد او آمد. صاحب منصب چون دوست قدیم خود را دید از شناختن او اغماض کرده پرسید: «تو کیستی، چرا آمده؟» مهمان شرمنده شده گفت: «مرا نمی‌شناسی؟» میزبان گفت که نه! گفت «من دوست قدیم توام، شنیدم که کور شده برای تعزیت آمده‌ام.» پس از جای خود برخاسته رفت.

قطعه

دلا یاران سه قسمند ار بدانی
 زبانی اند و نانی اند و جانی
 بنانی نان بده از در برانش
 نوازش کن بیاران زبانی
 ولیکن یار جانی را بدست آر
 بجانش جان بده ار میتوانی

بهرام گور

منم آن پیل دمان و منم ان شیریله

دلارام چنگی

نام بهرام ترا و بدرت بوجبله

در قصر شیرین

هژیرا بکیهان انوشه بزی
جهانرا بدیدار توشه بزی

پسر یعقوب لیث صفاری

غلطان غلطان همی رود تالب کو

حکیم ابو حفص سفدی

آهوی کوهی در دشت چگونه بودا
او ندارد یار بی یار چگونه دودا

ابراهیم ادهم

بود درد سر ما بر سر ما افر ما
شد کلاه نمندی افر درد سر ما

خواجه ابو العباس مروزی

ای رسانیده بدولت فرق خود بر فرقدین
 کسترانیده بفضل و جود در عالم بدین
 مر خلافت را توشایسته چومردمک دیده را
 دین یزدانرا تو بایسته چو رخ را هردو عین
 کس بدین منوال پیش از من چنین شعری نگفت
 مر زبان باری را هست تا این نوع برین
 ایک از ان گفتم من مدحت ترا تا این زبان
 کیرد از مدح و تنای حضرت تو زیب و زین

شقیق بلخی

صوفی که بخرقه دوزیش بازاری است
 گر بخیه بفقر میزند خوش کاری است
 ور خواهش نفس دست او جنبانند
 هر بخیه و رشته اش بت و زناری است

حنظله بادغیسی

مہتری گر بکام شیردر است
 رو خطر کن ز کام شیر بجوی
 یا بزرگی و ناز و نعمت و جاه
 یا که مرداست و مرگ رو باروی

محمود وراق

نکارینا بنقد جانن ندهم
 گرانی در بها ارزانت ندهم
 گرفتستم بجان دامان وصلت
 نهم جان از کف و دامانت ندهم

ابو سلیک گرگانی

بمژه دل زمن بدزدیدی
 ای بلب قاضی و بمژگان دزد
 مزد خواهی که دل زمن بردی
 ای شگفتا که دیده دزدی و مزد

ابو شکور بلخی

کرا دوست مهمان بود یانه دوست
 بدشمن برت مهربانی مباد
 درختی که تلخش بود گوهرها
 اگر چرب و شیرین دهی مرورا
 همان میوه تلخ بدر آرد بدید
 ازو چرب و شیرین بنخواهی مزید
 شب و روز تیمار مهمان براوست
 که دشمن درختیست تلخ از نهاد

شهید بلخی

اگر غمرا چو آتش دود بودی
 در این گیتی سراسر گر بگردی
 جهان تاریک بودی جاودانه
 خرده‌مندی نیابی شادمانه

خسروانی

تاباک کردم از دل زنگار حرص و طمع
 زی‌هردری که روی نهم در فراز نیست
 جاهست و قدر و منفعه آنرا که طمع نیست
 عز است و صدر و مرتبه آنرا که آز نیست

※

چهار گونه کس از من بمعجز بنشستند
 کزین چهار بمن ذره شفا نرسید
 طبیب و زاهد و اخترشناس و افسونگر
 بدارو و بدعا و بطالع و تعویذ

※

جوانی من از کودکی یاد دارم
 دریغ از جوانی دریغ از جوانی

فضل بن عباس بخارائی

مرثیه نصر بن احمد و تهنیه

نوح بن منصور

پادشاهی گذشت خوب نژاد	پادشاهی نشست فرخ‌زاد
زان گذشته زمانیان غمگین	زین نشسته جهانیان دلشاد
بنگر اکنون بچشم عقل نکو	کانچه از ما گرفت ابزد داد
گر چراغی ز پیش ما برداشت	باز شمعی بجای او بگذاشت

ابو عبد الله خفیف شیرازی

هر کسی و کار خویش و هردلی و یار خویش
 صیرفی بهتر شناسد قیمت دینار خویش

رودکی

هن که نامحضت از گذشت روزگار
هیچ ناموزد زهیچ آموزگار

*

شادی زی با سیاهچشمان شاد	که جهان نیست جز فسانه و باد
زآمده شادمانه باید بود	و زگذشته نکرد باید یاد
من وان جمعد موی غالیبه بوی	من و ان ماهروی حور نژاد
نیکبخت آن کسی که داد و بخورد	شوربخت آنکه او نخورد و نداد
باد و ابر است این جهان افسوس	باده پیش آر هر چه بادا باد

*

من موی خویش رانه از آن میکنم سیاه	تا باز نو جوان شوم و نو کنم گناه
چون جامهها بوقت مصیبت سیه کنند	من موی از مصیبت پیری کنم سیاه

مجتث مقطوع مخبون

زمانه بندی آزادهوار داد مرا	زمانه را چون نکو بنگری همه پنداست
بروز نیک کسان گفت غم مخور زنهار	باکسا که بروز تو آرزومند است

از قصیده که در تحریک

امیر نصر گفته بود

بوی جبوی مولیان آید همی	با دیار مهربان آید همی
ریک آمو با درشتیهای او	زیر پا چون پرنیان آید همی
آب جیبهون با همه پهناوری	خنک مارا تا میان آید همی
ای بیخارا شاد باش و شاد زی	شاه نزدت میهمان آید همی

میر ماهست بیخارا آسمان   ماه سوی آسمان آید همی
 میر سرو است بیخارا بوستان   سرو سوی بوستان آید همی
 آفرین و مدح سود آید ترا   گر بگنج اندر زبان آید همی

*

مرا بسود و فروریخت هر چه دندان بود
 نبود دندان لابل چراغ تابان بود
 سپید و سیم زده بود و در و مرجان بود
 ستاره سحری بود قطر باران بود
 یکی نماند کنون زان همه بسود و بریخت
 چه نحس بود همانا که نحس کیوان بود
 نه نحس کیوان بود و نه روزگار دراز
 چه بوده راست بگویم قضای بزدان بود
 جهان همیشه چنین است گرد گردان است
 همیشه تا بود آتش گرد گردان بود
 همان که درمان باشد بجای درد شود
 و باز درد همان کز نخست درمان بود
 کهن کند بزمانی همان کجا نو بود
 و نو کند بزمانی همانکه خلقان بود
 بساشکسته بیابان که باغ خرم گشت
 و باغ خرم گشت آن کجا بیابان بود
 همی چه دانسی ای ماهروی غالیه موی
 که حال خادم تو پیش از این بیچه سان بود
 بزلف چو گانی نازش همی کنی تو مدام
 ندیدی او را آنکه که زلف چو گان بود
 شد انزمانه که او شاد بود و خرم بود
 نشاط او بفزون بود و سیم بی نقصان بود

همی خرید و همی ساخت بشمار درم
 بشهر هر چه بکی ترک نار پستان بود
 بسا کنیزک نیکو که میل داشت بدو
 بشب زیارت او نزد او به پنهان بود
 نپید روشن و دیدار خوب و روی لطیف
 اگرگران بدر من همیشه ارزان بود
 همیشه شاد ندانستی که غم چه بود
 دلم نشاط طرب را فراخ میدان بود
 بسا دلا که بسان حریر کرد بشعر
 از آن پس که بگردار سنگ و سندان بود
 همیشه چشم زین زلفگان چابک بود
 همیشه گوشم زین مردمان سخندان بود
 عیال نی زن و فرزندنی مؤنت نی
 از این همه تنم آسوده بود آسان بود
 تورود کی را ای مخ کنون همی بینی
 بدان زمانه ندیدی که زین خسیان بود
 بدان زمانه ندیدی که در جهان رفتی
 سرود گویان گفتی هزار دستان بود
 شد انزمانه که شعرش همه جهان نشست
 شد انزمانه که او شاعر خراسان بود
 کرا بزرگی و نعمت ازین و آن بودی
 مرا بزرگی و نعمت ز آل سامان بود
 بداد میر خراسان چهل هزار درم
 وزان فزونی یک پنج میر باکان بود
 ز اولیاش پراگنده نیز هشت هزار
 بمن رسید بدان وقت حال خوبان بود
 کنون زمانه دگر گشت و من دگر گشتم
 عصا بیار که وقت عصا و انبان بود

ابو منصور محمد دقیقی

از گشتاسب‌نامه

بادشاهی گشتاسب و آمدن زردشت پیغمبری

چو گشتاسب را داد لهراسب تخت
ببلیخ گزین شد بدان نوبهار
مر انبخانه را داشتندی چنان
بدان‌بخانه شد شاه یزدان پرست
به بست آن در آفرین خانه را
بپوشید جامه پرستش پلاس
بببفکنند یاره فرو هشت موی
نیایش هم‌بیکرد خورشیدرا
چو گشتاسب بر شد به تخت پدر
سر بر نهاد آن پدر داده تاج
مرا اینزد پاک داد این کلاه
بدان داد مارا کلاه بزرگ

فرود آمد از تخت و بر بست رخت
که یزدان پرستان انروزگار
که مر مکه را تازیان این زمان
فرود آمد آنجا و هیکل به بست
در آن خانه نگذاشت بیگانه را
خندارا چنین داشت باید سپاس
سوی روشن داد گر کرد روی
چنان برده بد راه جمشیدرا
که فر پدر داشت بیخت پدر
که زیبسنده باشد بر آزاده تاج
منم گفت یزدان پرستنده شاه
که بیرون کنیم از رمه میش گرگ

هزج مقصور

بر افکنند ای صنم ابر بهشتی
 بهشت عدن را گلزار ماند
 چنان گردد جهان برسان که گوئی
 جهان طاوس گونه گشت بنگر
 بدان ماند که گوئی از می و مشک
 ز گل بوی کلاب آید از ان سان
 دقیقی چار خصلت بر گزیده است
 لب باقوت رنک و ناله چنک
 جهانرا خلعت اردی بهشتی
 درخت آراسته حور بهشتی
 بلك آهو نگیرد جز بگشتی
 بجای نرمی و جای درشتی
 مشال دوست بر صحرا نوشتی
 که بنداری گل اندر گل سرشتی
 بگیتی از همه خوبی و زشتی
 می خون رنک و دین زردشتی

رمل مقصور

کاشکی اندر جهان شب نیستی
 زخم عقرب نیستی بر جان من
 ور نبودی کوکبش در زیر لب
 ور مرکب نیستی از نیکوئی
 ور مرا بی یار باید زیستن
 یا مرا هجران ان لب نیستی
 گرورا زلف معقرب نیستی
 مونسم تاروز کوکب نیستی
 جانم از عشقش مرکب نیستی
 زندگانی کاش یارب نیستی

بحر مضارع

گویند صبر کن که ترا صبر بر دهد
 من عمر خوشتن بصوری گذاشتم
 آری، دهد، ولیک بمر دگر دهد
 عمری دگر بباید تا صبر بر دهد

حکیم ابو القاسم فردوسی از شاهنامه

رزم رستم با اشکبوس

همی بر خروشید بر سان کوس
 سر هم نبرد اندر آرد بگردد
 کدام از شما آید اندر نبرد
 بدان تا برانم ازو جوی خون
 خروشید و آمد چو دریا بجوش
 بر ان نامور تیر باران گرفت
 بجخفتانش بر تیر چون باد بود
 غمی شد ز پیگار دست سران
 اگر چند می جست خود مرگ اوی
 زمین آهنین شد سپهر آبنوس
 کله خود او گشت زانزخم خرد
 بیچید ازو روی و شد سوی کوه
 بزد اسب کاید بر اشکبوس
 که رهام را جام باده است جفت
 میان یلان سرفرازی کند
 سواری نهد کمتر از اشکبوس،
 من اکنون پیاده کنم کارزار
 به بند کمر بر بزد تیر چند
 خرامید و آمد بر اشکبوس
 هم آوردت آمد مرو باز جای
 عنان را گران کرد و اورا بخواند

دلیری که بد نام او اشکبوس
 بیامد که جوید از ایران نبرد
 خروشید کای نامداران مرد
 که گردد باورد یامن درون
 چو رهام را گفت آمد بگوش
 کماتش کمین سواران گرفت
 جهانجوی در زیر پولاد بود
 بر آهیخت رهام گرز گران
 نید کارگر گرز بر ترگ اوی
 بگرز گران دست برد اشکبوس
 بزد گرز بر ترگ رهام گرد
 چو رهام گشت از کثانی ستوه
 ز قلب سپاه اندر آشت طوس
 تهمتن بر آشت و باطوس گفت
 بمی در همی تیغ بازی کند
 کجاشد کنون روی چون سندروس
 تو قلب سپه را به آیین بدار
 کمانرا بزه بر بیازو فکند
 یکی تیر در دست رنگ آبنوس
 خروشید کای مرد جنگ آزمای
 کثانی بخشدید و خیره بماند

بدو گفت خندان که نام تو چیست
 نهمتن بدو گفت کای شوم تن
 مرا مام من نام مرگ تو کرد
 کشانی بدو گفت بی بارگی
 نهمتن چنین داد پاسخ بدوی
 پیاده ندیدی که جنگ آورد
 بشهر توشیر و بانگ و نهنگ
 هم اکنون ترا ای نبرده سوار
 پیاده مرا زان فرستاد طوس
 کشانی پیاده شود همچو من
 پیاده به از چون تو سیصد سوار
 کشانی بدو گفت کویت سلیح
 بدو گفت رستم که تیر و کهان
 چو نازش باسب گرانمایه دید
 یکی تیر زد بر بر اسب اوی
 بخندید رستم به آواز گفت
 سزد گر بگیری سرش در کنار
 که نازیدنت بود با او بی
 کمانرا بزه کرد پس اشکبوس
 برستم بر آنکه ببارید تیر
 همی رنجه داری تن خویشرا
 نهمتن به شد کمر برد جنگ
 خذنگی بر آورد بیکلن چو آب
 بمالید چاچی کمانرا بدست
 ستون کرد چیرا و خم کرد راست
 چو سوارش آمد بپهنای گوش

تن بی سرترا که خواهد گریست
 چه برسی تو نامم دراین انجمن
 زمانه مرا پتک ترگ تو کرد
 بکشتن دهی تن بیکبارگی
 که ای بیهده مرد برخاشجوی
 سر سرکشان زیر سنگ آورد
 سوار اندر آیند هر سه بجنگ
 پیاده بیاموزمت کارزار
 که تا اسب بستانم از اشکبوس
 بدو روی خندان شوند انجمن
 برین دشت و این روز و این کارزار
 نه بینم همی جز فرب و مزیح
 ببینی کت اکنون سر آرد زمان
 کمانرا بزه کرد و اندر کشید
 که اسب اندر آمد زبالا بروی
 که بنشین بنزد گرانمایه جفت
 زمانی بر آسائی از کارزار
 ندارد چوتو نیز اوهم کسی
 تنی لرز لرزان و رخ سندروس
 نهمتن بدو گفت بر خیره خیر
 دو بازو و جان بدانیشرا
 گزین کرد یک چوبه تیر خدنگ
 نهاده برو چار بر عقاب
 بچرم گوزن اندر آورد شست
 خروش از خم چرخ چاچی بیخاست
 زچرم گوزنان بر آمد خروش

گذر کرد از مهره پشت اوی
 سپهر آنزمان دست او داد بوس
 فلک گفت احسن ملک گفت. زه
 تو گفتمی که او خود ز مادر نژاد
 که کردند پیگار گردان نگاه
 بدان برز و بالا و آن زور و کین
 سواری فرستاد خاقان دمان
 همه تیر تاپرش در خون کشید
 مر ان تیر را نیزه پنداشتند

چو پیکان ببوسید انگشت اوی
 چو زد تیر بر سینه اشکابوس
 قضا گفت گیر و قدر گفت ده
 کشانی هم اندر زمان جان بداد
 نظاره بریشان دوریه سپاه
 نگه کرد کاموس و خاقان چین
 چو برگشت رستم هم اندر زمان
 کزان نامور تیر بیرون کشید
 میان سپه تیر بگذاشتند

پرسیدن پیران از آمدن رستم

بپرسید از ان نامداران مرد
 که دشمن ندارد خردمند خرد
 تو گوئی که آهن همی بگسلند
 همی بر خروشنند از آن رزمگاه
 بیاید برطوس از ایران سوار
 زرهام و گرگین دلم چاک نیست
 فریرز و گرگین چو کاموس نیست
 بجویند هریک بدین نام خویش
 بنزدیک مشور و فرطوس رفت
 برفت و پدید آمد از میش گرگ
 برین خستگها پر آزار کیست
 چنان بد که نام اندر آمد بتنگ
 وزان شادمان شد دل گیو و طوس
 کزو لشکر ما پر از بیم شد

بیامد پزاندیشه و روی زرد
 پیران چنین گفت هومان گرد
 بزرگان ایران گشاده دلند
 کنون تا بیامد از ایران سپاه
 بدو گفت پیران که هر چند بار
 چو رستم نباشد ازو باک نیست
 چنان دان که جنگی جز از طوس نیست
 سپهرا چو رزم گرانست پیش
 و زانجایگه نزد کاموس تفت
 چنین گفت کامروز رزمی بزرگ
 به بینید تا چاره کارچیت
 بدو گفت کاموس کام روز جنگ
 برزم اندرون کشته شد اشکبوس
 دلم زبن بیاده بدو نیم شد

درین لشکر اورا هم آورد نیست
 به نیرو زشیر زبان برتر ست
 که چندان همی بر شمردی تو زوی
 به یاری ایران سپاه آمدست
 سواری سرافراز و کند آورست
 کجا بسته بود اندران کار دل
 چگونه خرامد بدشت نبرد
 چه گوید باورد با سرکشان
 چه گونه شوم من به پیگار اوی
 مرا رفت باید باورد گاه
 که او ایدر آید کند رزم یاد
 بدیدار با زیب و با فرهی
 ازو گشت بیجان و دیده پر آب
 مرا رفت باید باورد گاه
 نخست او برد سوی شمیر دست
 کجا او به پروردش اندر کنار
 کند آزمایش زگردان بسی
 تنش زور دارد چو شیر زبان
 اگر بفکنند بر زمین روز جنگ
 یکی تیر و پیکان اوده ستیر
 شود موم و ز موم ننگ آیدش
 یکی جوشن از بر به بندد گره
 بپوشد به بر اندر اید بجنگ
 زخفتان و جوشن فزون داندش
 شود چون بپوشد بر آیدش بر
 که گوی روان شد که بیستون

بیلای او بر زمین مرد نیست
 کمانش تو دیدی و تیر ایدرست
 همانا که آن سگری جنگ جوی
 پیاده بدین رزمگاه آمدست
 بدو گفت پیران که او دیگرست
 بپرسید پسر مرد بیدار دل
 که بر گوی با من که آن شیر مرد
 زیلا و زورش چه داری نشان
 چه گونه است مردی و دیدار اوی
 گراید ایدر او بدین رزمگاه
 بدو گفت پیران که این خود مباد
 یکی مرد بینی چو سرو سهی
 بسا رزمگاهان که افراسیاب
 گر آید ز راه بدین رزمگاه
 یکی رزمسازست خروبرست
 بکین سیاوش کند کارزار
 سلیح ورا بر نتابد کسی
 برزم اندرون چون به بندد میان
 نه برگیرد از جای گرزش نهنک
 زهی بر کمانش بر از چرم شیر
 اگر سنگ خارا بجنگ آیدش
 برزم اندر آید بپوشد زره
 یکی جامه دارد زچرم پلنگ
 همی نام ببریبان خواندش
 نسوزد بر آتش نه بر آب تر
 یکی رخش دارد بزیر اندرون

همی آتش افروزد از خاک و سنگ
 سزد گر نداری تو او را بمرد
 هنرمند باشی نباشد شکفت
 پیران سپرد انزمان چشم و گوش
 بر افروخت زین کار بازاراوی
 تو بیدار دل باش و روشن روان
 که خوردند شاهان بیدار پخت
 که زوشن شود زان دل ریش تو
 به نیرو و زور خداوند هور
 بر ایشان جهان چشم سوزن کنم
 که ای شاه بینا دل و راست گوی
 نماندست بسیار بیگار ما
 بهر برده و خیمه گذشت
 همی گفت با هر کسی همچنین

نیارآمد از بانگ هنگام جنگ
 ابا این شکفتی بروز نبرد
 بر این شاخ و این یال و بازو و کفت
 چو بشنید کاموس بسیار هوش
 همانا خوش آمدش گفتار اوی
 به پیران چنین گفت کای پهلوان
 ببین تاجه خواهی ز سوگند سخت
 خورم من کون زان فزون پیش تو
 که زین بر ندارم من از پشت بور
 مگر جان تو شاد و روشن کنم
 بسی آفرین خواند پیران بروی
 بکام تو گردد همه کارما
 و زانجایکه گرد لشکر بگفت
 بگفت این سخن پیش خاقان چین

ابو اسحق کسایی

چهارشنبه و سه روز باقی از شوال
 سرود گویم و شادی کنم بنعمت و مال
 که برده گشته فرزندم و اسیر عیال
 شمارخانه باصد هزار گونه و بال
 که ابتداش دروغست و انتهای محال
 نشانه حدانتم شکار ذل سؤال
 دروغ صورت نیکو دریغ حسن و جمال
 کجا شد آن همه نیرو کجاشد آن
 همه حال

رخم بگونه نیل است و تن بگونه نال
 چو کودکان بد آموزا نهیب دوال
 شدیم و شد سخن ما فسانه اطفال
 بکند بال ترا زخم پنجه و چنگال

به سید و چهل و یک رسید نوبت مال
 بیامدم بجهان تاجه گویم و چه کنم
 ستوروار بدنیا گذاشتم همه عمر
 بکف چه دارم از این پنجه شمرده تمام
 من بن شمار یاخر چگونه فضل کنم
 درم خریدم آرم ستم رسیده حرص
 دریغ فر جوانی دریغ عمر لطیف
 کجا شد آن همه خوبی کجا شد
 آن همه عشق

سرم بگونه شیر است دل بگونه قیر
 نهیب مرگ بلرزاندم همه شب و روز
 گذاشتم و گذاشتم بودنی همه بود
 ایاکسائی پنجاه بر تو پنجه گذاشت

ابو علی سینا

رباعیات

۱

دل گرچه در این بادیه بسیار شنافت
اندر دل من هزار خورشید بنافت
یکموی نداشت ولی موی شکافت
واخر بکمال ذره راه نیافت

۲

ایکاش بدانی که من کیستمی
گر مقبل آسوده و خوش زیستمی
سرگشته بعالم ازپی چیستمی
ورنه بهزار دیده بگریستمی

۳

از قمر گل سیاه تا اوج زحل
بیرون جنم زقید هر مگر و حیل
کردم همه مشکلات گیتی را حل
هر بند گشاده شد مگر بند اجل

۴

باین دو سه نادان که چنان میداند
خر باش که این جماعت از فرط خری
از جهل که دانای جهان آناستند
هر گونه خراست کافرش میداند

۵

تاباده عشق در قدح ریخته‌اند
باجان و روان بو علی مهر علی
و ندرپی عاشق عشق انکیخته‌اند
چون شبروشکر بهم بر آمیخته‌اند

۶

کفر چومنی گزاف و آسان نبود
دردهر چومن یکی و آن هم کافر
محکمتر از ایمان من ایمان نبود
بس در همه دهر یک مسلمان نبود

اسدی پدر

از مناظره شب و روز

بشنو از حجت گفتار شب و روز بهم
 سرگذشتی که زدل دور کند شدت و غم
 هر دورا خاست جدال از سبب یشی و فضل
 در میان رفت فراوان سخن از مدحت و ذم
 گفت شب فضل شب از روز فزون است از آنک
 روزرا باز زشب کرد خداوند قدم
 قوما سوی مناجات بشب برد کلیم
 هم بشب گشت جدا لوط ز بیداد و ستم
 قمر چرخ بشب کرد محمد بدو نیم
 سوی معراج بشب رفت هم از بیت حرم
 هر مهی باشد سی روز بفرقان شب قدر
 بهتر از ماه هزار است ز بس فضل و حشم
 ستر پوش است شب و روز نماینده عیوب
 راحت آراست شب و روز فراینده الم
 منم آن شاه که تخم زمی است ابو ان چرخ
 مه سپردار و همه انجم سیار خدم
 آسمان از تو بود همچو یکی فرش کبود
 از من آراسته بر مثل یکی باغ ارم
 بر رخ ماه من آثار درستی است بدید
 بر رخ و چهره خورشید تو آثار سقم
 راست خورشید تو چندانکه بسالی برود
 کم بماهی برود ماه من از کیف و زکم
 روز کین از شب بشنید، شد آشفته و گفت

خامشی کن چه سر ائی سخن نا محکم
 روزرا عیب بطفنه چه کنی کایزد عرش
 روزرا پیش زشب کرد ستایش بقسم
 روزه خلق که دارند بروز است همه
 محرم حج بروزت و هم آداب حرم
 روز خواهدبید بر خاستن خلق بحشر
 روز بد نیز وجود همه مر دم زعدم
 تو بماشق بر رنجی و بر اطفال نهیب
 درتن دیو دلی بردل بیمار و خم
 من باصل از خور چرخم، تو بخس از دل خاگ
 من چونابان ضؤ و نارم چو تاریک فحیم
 روی آفاق بمن خوب نماید، تو زشت
 دیده خلق ز من نور فزاید، زتو نم
 مرمرگونه اسلام و تراگونه کفر
 مرمرآ جامه شادبست، ترا جامه غم
 تو بجهر از حبشی فخر بحسن از چه کنی
 حبشی را چه رسد حسن اگر هست صنم
 سبه و خیل و نجوم تو که باشند که پالک
 بگریزند چو خورشید من افراخت علم
 گر زماه تو شناسند همه سال عرب
 زافتاب من دانند همه سال عجم
 گرچه زرد آمد خورشید همو به زمهست
 گرچه زرد آمد دینار همو به زدرم
 ماد تو از ضؤ خورشید من افزایش نور
 وزپی خدمت خورشید کند پشت بخم

ابو الحسن فرخی

چون بر ند نیلگون بر روی بوشد مرغزار
 پر نیسان هفت رنگ اندر سر آرد کوهسار
 خاکرا چون ناف آهو مشک زاید بقیاس
 بید را چون بر طوطی برگ روید بشمار
 دوش وقت نیمشب بوی بهار آورد بار
 حبذا باد شمال و خرما باد بهار
 باد گوئی مشک سوده دارد اندر آستین
 باغ گوئی لبستان جلوه دارد در کنار
 نسترن لوء لوء بیضا دارد اندر مرسله
 ارغوان لعل بدخشان دارد اندر گوشوار
 تا بر آمد جامه های سرخ بل برشاخ گل
 پنجه ها چون دست مردم سر بر آورد از چنار
 باغ بوقلمون لباس و شاخ بوقلمون نمای
 آب مروارید گون و ابر مروارید بار
 راست پنداری که خلعتهای رنگین یافتند
 باغهای پر نگاره از داغهای شهریار
 داغگاه شهریار اکنون چنین خرم شود
 کانندرو از خره سی خیره بماند روزگار
 سبزه اندر سبزه بینی چون سپهر اندر سپهر
 خیمه اندر خیمه بینی چون حصار اندر حصار

هر کجا خیمه است خفته عاشقی بادوست مست
 هر کجا سبزه است شادان یاری از دیدار یار
 سبزه ها پر بانگ چنگ مطربان چرب دست
 خیمها پر بانگ نوش ساقیان میکسار
 عاشقان بوس و کنار و نیکوان ناز و غناب
 مطربان رود و سرود و خفتگان خواب و خماری
 بر در پرده سرای خسرو پیروز بخت
 از بی داغ آتشی افروخته خورشیدوار
 داغها چون شاخهای بسد باقوت رنگ
 هر یکی چون ناردانه گشته اندر زیر نار
 ریدگان خواب نادیده مصاف اندر مصاف
 مرکبان داغ نادیده قطار اندر قطار
 خسرو فرخ سیر بر باره دریا گذر
 با کمند اندر میان دشت چون اسفندیار
 همچو زلف دلبران خردساله تاجخور
 همچو عهد دوستان سالخورده استوار
 میر عادل بوالمظفر شاه بیوسنگان
 شهریار شیرگیر و پادشاه شهسوار

منوچهری دامغانی

ابو النجم احمد

ای باده فدای تو همه جان و تن من
 خوبست مرا کار بهر جا که تو باشی
 باتست همه انس دل و کام حیاتم
 هر جایگهی کانیجا آمد شدن تست
 و انجا که بود مستی ایام گذشته
 ای باده خدایت بمن ارزانی دارد
 یا در خم من بادی یا در قدح من
 بوی خوش تو باد همه ساله بخورم
 آزاده رفیقان منا من جو بمیرم
 ازدانۀ انگور بسازید حنوطم
 در سایۀ رزاندر گوری بکنیدم
 کز بیخ بکندی زدل من حزن من
 بیداری من با تو خوش است و وسن من
 باتست همه عیش تن و زیستن من
 آنجا همه گه باشد آمد شدن من
 آنجاست همه رسم طلال و دمن من
 کز تست همه راحت روح و بدن من
 یا در کف من بادی یا در دهن من
 رنگ رخ تو باد بر پیرهن من
 از سرخترین باده بشوید تن من
 وز برگ وز سبز ردای کفن من
 تا نیکترین جائی باشد وطن من

شیخ نظامی گنجوی

از خسرو و شیرین

مناظره خسرو با فرهاد

یکی محرم ز نزدیکان در گاه
 که فرهاد از غم شیرین چنان شد
 ملك چون گوش کرد این داستانرا
 دو هم میدان بهم بهتر گرایند
 چنین فرمود خسرو مؤبدان را
 همی رفتند اندر راه پویان
 یکی از قاصدان در گه شاه
 سلامی با مراعات تمامش
 بدو گفتا منم فرهاد رنجور
 فرو گفت این حکایت جمله باشاد
 که در عالم حدیثش داستان شد
 هوس در دل فزود آندلستانرا
 دو بلبل بر گلی خوشتر سرایند
 که حاضر کرد باید آن جوانرا
 همه یکدل شده فرهاد جویان
 نظر انداخت بر فرهاد بناگاه
 بکرد و باز پرسید او ز نامش
 ز عشق روی شیرین زار و مهجور

که حلقش خواست آزریدن پیولاد
 اگر زین شرط بر گردم نه مردم
 که هر کس خواند اکنون بیستونش
 بدان تندی روان تا بیستون شد
 بریدی کوه بر یاد دلارام
 حدیث کوه کندن گشت مشهور
 در افتاده پش خلقی بانبوه
 چو شیران پنجه کرده در زمین سخت
 بهر گامی نثاری ساختندش
 جوابی هم بنکته باز میداد
 بگفت: از دار ملک آشنائی
 بگفت انده خزند و جان فروشد
 بگفت از جان شیرینم فزونست
 بگفت اندم که باشم مرده در خاک
 نیامد بیش پرسیدن صوابش
 نهاد الماس را بر سنگ بنیاد
 که مشکل میموان کردن بدان راه
 چنان کامد و شد مارا بشاید
 که بر دارم ز راه حسرو این سنگ
 بترک شکر شیرین یگوبد

چنان در خشم شد خسرو ز فرهاد
 بتمندی گفت آری شرط کردم
 بکوهی کرد خسرو رهنمونش
 چو شیری تند ز آن ایوان بیرون شد
 نیاسودی ز وقت صبح تا شام
 بگرد عالم از فرهاد رنجور
 در آوردندش از در چون یکی کوه
 نه در خسرو نگه گرد و نه در تخت
 ملک فرمود تا بنواختندش
 بهر نکته که خسرو ساز میداد
 نخستین بار گفتش کز کجائی
 بگفت: آنجا بصنعت در چه کوشند
 بگفتا: عشق شیرین بر تو چونست
 بگفتا: دل ز مهرش کی کنی باک
 چو عاجز گشت خسرو در جوابش
 گشاد آنکه زبان چون تیغ فولاد
 که مارا هست گوهر بر گذرگاه
 میان کوه راهی کندن بیبابد
 جوابش داد مرد آهنین چنگ
 گر این کردم رضایم شه بجوید

وصیت کردن لیلی مادرا

از لیلی و مجنون

یکباره در نیاز بگشاد
 کاهو بره زهر خورد با شیر

برمادر خویش راز بگشاد
 کای مادر مهربان چه تدبیر

چون سست شدم مگیر سختم
 جان میکنم این چه زند گانیت
 کز دل بدهن رسید دردم
 گر راز گشاده گشت شاید
 بد رود! که راه در گرفتم
 خون من و گردن تو زینهار
 وز دوری دوست مرده باشم
 نیلیم زنیاز دوست در کش
 عظم زشمامه جگر کن
 کابور فشانم از دم سرد
 تا باشد رنگ روز عیدم
 بسپار بخاک پرده دارم
 کاواره شدم من از وطنگاه
 آید بسلام آن عماری
 مه جوید و لیک خاک ببیند
 نالد بدریغ و دردناکی
 از من ببر تو یادگار بست
 در وی نکنی نظر بخواری
 و این قصه که دانیش بگوئی
 تو نیز چو من عزیز دارش
 آن لحظه که می برید زنجیر
 بر یاد تو جان بساگ میداد
 جان در سرکار عاشقی کرد
 باعشق تو از جهان بیرون رفت.

در کوچگه او فتاد رختم
 خون میخورم این چه مهربانیت
 چندان جگر نهفته خوردم
 چون جان زلیم نفس گشاید
 چون برده ز راز بر گرفتم
 در گردنم آر دست یکبار
 کان لحظه که جان سپرده باشم
 سرمه زغبهار دوست بر کش
 فرقم ز گلاب اشک تر کن
 بریند حنوطم از گل زرد
 چون کن کفتم که من شهیدم
 آراسته کن عروس وارم
 آواره من چو گردد آگاه
 دانم که ز راه سوگواری
 چون بر سر خاک من نشیند
 بر خال من آنغریب خاکی
 یاریست و عجب عزیز یاریست
 از بهر خدا نکوش داری
 آن دل که نیابیش بجوئی
 من داشته‌ام عزیزوارش
 گو ایلی از این سرای دلگیر
 در مهر تو تن بخاک میداد
 در عاشقی تو صادقی کرد
 احوال چو پرسدت که «چون رفت»

სპარსულ-ქართული
დექსიკონი

بَابَا -ს (ა), თან.

إِبْرَاهِيمَ არაბ. საკ. სახ. აბრაამ.

أَبْرُو წარბი.

أَبْلَهُ არაბ. სულელი, რეგვენი; შრ. بَلُّ რეგვენნი.

إِبْلِيسَ არაბ. ეშმაკი, ეშმა, სატანა.

إِتْمَامَ არაბ. დასასრული, დასრუ-
ლება.

أَجْمَعِينَ არაბ. ყველანი, სუყველა.

أَحْسَنَ არაბ. კარგად ქმნა; საუკე-
თესო; ყოჩაღ!

أَحْمَقَ არაბ. უგნური, სულელი.

أَحْوَالَ არაბ. მდგომარეობა, ვითა-
რება; შხ. რიც. حال.

إِخْتِيَارَ არაბ. მორჩევა. არჩევა,
ნება, თავისუფლება.

إِخْتِيَارِ أصحابِ სრულუფლებიანი.

أَدَا არაბ. ქირის გასტუმრება, გა-
დახდა; გამოთქმა, ხმა.

أَدَبَ არაბ. ზრდილობა, განათლება.

إِدْرِيسَ არაბ. საკ. სახ. იდრისი.

إِرَادَهُ არაბ. სურვილი, განზრახვა,
მიდრეკილება.

إِرْمَ არაბ. სამოთხის ბალი.

أِرْغَوَانِي არღავეანი გაღ. შნიშ. წი-
თელი.

أَرْكَانَ არაბ. შხ. რ. رُكْنٌ სვეტე-
ბი, საბჯენები, აქედან: أَرْكَانٌ

دَوْلَت - სახელმწიფოს სვეტები,
ვეზირები, დარბაისლები.

أَرْوَاحَ შხ. რიც. رُوحٌ სული, სუნი.

أَز-გან; -ისაგან, برای -თვის.

أَز شُأ تქვენი საკუთრებაა,
თქვენია.

أَزْدَهَا ვეშაპი, ჟრჩხული.

أَسْبَدَ ან أَسْب ცხენი.

أَسْت არის.

أَسْتِخْفَافَ არაბ. სიძულვილი, ზი-
ზლი, ათვალწუნება.

* არაბული სიტყვები აღნიშნულია არაბ.

استخوان ძვალი.

إِسْتِفْرَاغٌ არაბ. რწყევა.

كَرْدَنِ إِسْتِفْرَاغِ წარწყევა, პირის ღება, პირის საქმება.

أَسْلَحَةٌ არაბ. საქურველი, იარაღი, აბჯარი, შხ. რ. سَلَاحٌ
إِسْمٌ არაბ. სახელი.

إِشَارَةٌ არაბ. მითითება, ჩვენება.

كَرْدَنِ إِشَارَتِ ჩვენება, მითითება, ბრძანება, ნიშნება.

إِسْتِهَا سურვილი.

أَشْرَفٌ არაბ. უკეთილშობილესი.

أَشْكٌ ცრემლი.

إِضْطِرَابٌ არაბ. მღელვარება, ფაციფუცი, წვალება, შფოთვა.

إِطَاعَةٌ არაბ. მორჩილება.

أَطَاقٌ ოთახი.

أَطْهَارٌ არაბ. წმინდანნი, ქველნი.
შხ. რიგ. طَاهِرٌ.

إِظْهَارٌ არაბ. მითითება, ჩვენება, გამოაშკარავება.

كَرْدَنِ إِظْهَارِ გამოაშკარავება, ჩვენება.

إِعْتِنَا არაბ. ყურადღება. اِعْتِنَا

كَرْدَنِ ყურადღების მიქცევა რამეზე.

إِعْزَازٌ არაბ. პატივისცემა, პატივით მოპყრობა.

أَعْيَانٌ არაბ. დიდებულები, დარბაისლები, წარჩინებულები. შხ. رِج. عَيْنٌ.

أَفْتَانٌ ბრძ. კ. ზმნისაგან: აფთან დაცემა ან დავარდნა მიწაზე.

أَفْسَانَةٌ ზღაპარი, მომხიბლავი რამ, მოხიბლულობა. أَفْسَانَةٌ მოხიბლვა, გულის დატყვევება.

أَفْسُونٌ ჯადოსნობა, გრძნეულება, კულიანობა.

أَفْسُونٌ خَوَانِدَانٌ შელოცვა, მოჯადოება, გრძნეულება.

أَفْشَانٌ ბრძ. კ. ზმნისაგან: აფშან თესვა, ბნევა, ფანტვა, გაშლა (ფრთებისა).

أَفْغَنْدَانٌ ბრძ. კ. ზმნისაგან: აფგნდანი სროლა.

أَفْدَسٌ არაბ. უწმინდესი.

أَقْلٌ არაბ. უნარჩვევისი, არარა, უმნიშვნელო.

أَكْبَرٌ არაბ. უდიდესი.

أِكْرَامٌ არაბ. პატივი, პატივისცემა.

أَكْرَهُ تَهْ، თუმცა.

أَلْفٌ არაბ. ასო | (ა-ნი). პირდა-

პირი ხაზი. **أَلْفِ دَاغِ كَشِيدِن**
 ტანზე პირდაპირი ხაზების და-
 ლის დასმა. შეტყუ. ძლიერი
 მწუხარება.
أَرَاؤُكُمْ არაბ. მეგობრობა, სიყვა-
 რული.
أَللَّهُ არაბ. ღმერთი.
أَلِهِي ღმრთიებრი, ღმრთისა.
أَلِيَّاسَ არაბ. საკ. სახ. ილია.
أَمْرًا არაბ. მაგრაამ, ხოლო.
أَمَانَتٍ არაბ. მინდობილობა, შესა-
 ნახად მიბარებული ნივთი, ამა-
 ნათი; სიძარბო, სისწორე.
أَمْتِحَانٍ არაბ. გამოცდა, გამოცდი-
 ლება.
أَمْرًا დღეს.
أَمْسَبُ ამალამ.
أَمِيدٍ იწედი, სასოება, მოლოდინი.
أَنْبَانِهِ ტყავის ტომარა.
أَنْبَانِيهِ პატარა ტომარა (ტყა-
 ვისა).
أَنْتِظَارٍ არაბ. მოლოდინი, ცდა.
أَنْتِظَارِ كَشِيدِن ცდა, ლოდინი.
أَنْتِقَامٍ არაბ. შურისძიება, შურის-
 გება.

أَنْجُمِنَ კრება, ყრილობა, საზო-
 გადობა.
أَنْدَاخْتِنَ სროლა, ტყორცნა, გა-
 დაგდება.
أَنْدَازَ ბრძ. კ. ზმნისაგან: ანდაختن
أَنْدَرُ შიგ, შიგნით, -ში.
أَنْدَاكُ ცოტა, მცირედი.
أَنْدَاكِي სიმცირე, სიცოტავე, ოდ-
 ნავი.
أَنْشَاءً თუ ნებავეს, თუ
 ინება. არაბ. შერ. **أَنْشَاءُ اللَّهِ**
بَرَّ أَنْغِيخْتِنَ ან ანგეხტნ
 გახელება, შენთება, აბირება.
أَنْغِيخْتِنَ არაბ. კ. ზმნისაგან: ანგეხტ
 ანგეხტნ
أَوْ იგი, ის.
أَوْجٍ არაბ. მწვერვალი, წვერი.
أَوْلٍ არაბ. პირველი, დასაწყისი,
 პირველად.
أَوْلَادٍ არაბ. ბავშვები, ჩამომავლობა.
وَأَوْلَادٍ
وَأَوْلَادٍ შხ. რიგ. **وَأَوْلَادٍ**
أَهْتِمَامٍ არაბ. ზრუნვა.
أَهْلٍ არაბ. ხალხი, ადამიანები.
أَهْلِ حَرَمٍ ჰარემის ქალები.
أَيُّ ჰე, ეი!
أَيْرَانٍ ირანი, სპარსეთი.

اِستادن ზრძ. კ. ზმნისაგან: აისტ

დგომბა, გაჩერება.

ایشان ისინი.

اینجا ის. აქ.

آه! არაბ. ჰე!

آمدن ზრძ. კ. ზმნისაგან: ამდნ
მოსვლა.

آب წყალი. آبدن წყლად ქცე-
ვა, დნობა, ლლობა.

آوردن წყლის სმა, დაღევა.
آبادی დასახლებული ალაგი, ოა-
ზისი, სოფელი, შენი.

آبرو პატივი, ღირსება, დიდება.
სახელი.

آبوس აბანოზი.

آتش ცეცხლი. آتشدن ცეც-
ხლის შენთება ან დანთება, წვა.
آثار არაბ. კვალნი, ნაკვალევი,

ნიშნები. მხ. რიც. اثر.

آخر არაბ. უკანასკნელი, ბოლო,
ნაბოლარა.

الأمر დასასრულ, დაბო-
ლოს, ბოლოს.

آدم არაბ. ადამი, ადამიანი, კაცი;
მოახლე, მხლებელი, ხელზე მო-
სამსახურე.

آدمی კაცური, ადამიანური.

آوردن ზრძ. კ. ზმნისაგან: არ

არამ სიმშვიდე, მყუდროება, სიწ-
ყნარე, დუმილი; დასვენება.
آنگرفتن არამ დასვენება, მოსვენ-
ება.

آرامگاه დასასვენებელი ადგილი.

آرایش სამკაული, მორთულობა.
آراستگی მოკაზმულობა, მორთუ-
ლობა.

آرزو სურვილი, ნდობა, მისწრა-
ფება.

آزاد თავისუფალი, აზატი.

آزرم სირცხვილი, მოკრძალება;
შეშფოთება, შეწუხება.

آسمان ცა.

آشامیدن ზრძ. კ. ზმნისაგან: აშამიდნ

სმა, ლევა.

آشفته აღელვებული, შეწუხებუ-
ლი, აღშფოთებული, გახცვიფ-
რებული, დაფანტული.

آشيان ბუდე.

آغوش გულის ფიცარი. آغوش
کردن ჩახუტება, ჩაკონება.

آفتاب მზე.

آفرین ვაშა, ყოჩაღ, გამჩენის ქი-
რიმე!

آگاه ყურადღების მქონე, ფხიზე-
ლი, ფრთხილი.

آلات არაბ. ხელსაწყოები, ნივთები.

آمدن მოსვლა. بر آمدن ამოს-
ვლა (მზისა), გამოცხადება, გა-

მოჩინება, აღმოხდობა; بدر آمدن
გარეთ გამოსვლა.

გუ- ლის მოსვლა, გაგულისებდა; بكار
საქმისთვის გამოდგომა, საქმისთვის გამოყენება, ვარგო-
ბა; آمدن خوش მოწონება, სა-
სიამოვნოდ ყოფნა; در آمدن
შესვლა, ფეხის შედგმა, დაწყე-
ბა, შედგომა. آمدوشد მისვლა-
მოსვლა ერთმანეთთან, ნახვა
ერთი-მეორისა.

آموزش სწავლა, დასწავლა.
آموزش ბრძ. კ. ზმნისაგან: آموزش
آمیزختن შერევა, არევა, მორევა.
آمیزختن ბრძ. კ. ზმნისაგან: آمیزختن
آن იგი. آنجا იქ, იქითკენ.
آواره მოყიაღე, მანანწალა.
آواز ხმა, ხმაური. آواز بلند
ღალი ხმა.
آر ბრძ. კ. ზმნისაგან: آوردن არ. آر

بجا آوردن მოტანა, მოყვანა.
بجای آوردن ან კიდევ آوردن შესრუ-
ლება; بدر آوردن გამოთრე-
ვა, გამოღება; در آوردن ამო-
ღება, შეტანა, შესვლის იძულე-
ბა; بدست آوردن დაუფლე-
ბა, ხელში ჩაგდება, მიღება;
در میان آوردن წარმოება, მოხ-
დენა, გამოძიება, გამორკვევა.
آویختن დაკიდება, ჩამოკიდება.
آویز آویز ბრძ. კ. ზმნისაგან: آویختن
آویزان کردن დაკიდებული.
آویز დაკიდება.
آه ოჰ!

آه کشیدن ამოოხებრა, ამოკენესა.
آهو ველური თხა, შველი.
آه آه ბრძ. კ. ზმნისაგან: آمدن.
آه آه, ეი!
آه آه ჩვეულება, წესი, კანონი,
სახე.
آه آه სარკე.

ب

ب შემოკ. به -ში, -ზე, -თვის, -ად,
-ით, -ს.
با-სთან, თანა.
باختن თამაშობა; წაგება, რისკი.
سرباختن თავის გაწირვა, თავის
დაღება.

باد ქარი*
باد დე იყოს! ზმნისაგან: بادی
ყოფნა.
باد لاینو.
بار ტვირთი, სიმძიმე, ბარგი; ნა-
ყოფი.

ბარი ერთხელ, თუმცაღა, დაბო-
ლოს.

ბარ ზრძ. კ. ზმნისაგან: باریدن წვიმა.
باران წვიმა.

اللَّهُ بارک არაბ. აკურთხოს ღმერ-
თმან! ბარაქალა, ყოჩაღ!
بارگاہ სასახლე.

ბარ ერთხელ. دوبرა მეორე, მე-
ორედ, ხელმეორედ; დამოკიდე-
ბულება. در ساره ჩემ შე-
სახებ, ჩემდა მომართ.

ბარიდნ წვიმა, სხმა.

ბარიკ წვრილი.

ბარ ზრძ. კ. ზმნისაგან: ساختن
ბარ 1) მიმინო. 2) ხელახლად, ისევ,
კვლავ, მეორეჯერ; უკან. باز
დაბრუნება უკან, უკანვე
მოსვლა. 3) ღია, გაღებული,
გახსნილი. باز کردن გაღება,
გახსნა.

ბაზარ ბაზარი.

ბაზო მკლავი, ხელი მხრამდე,
წყრთა.

ბაზი თამაში. بازی کردن
შობა.

ბატილ ცალიერი; ამო, ყალბი,
არა ნამდვილი; უაზრო, გაუქ-
მებული, ბათილი.

ბაეტი არაბ. მიზეზი.

ბაღ ბაღი. აქედან კინობითი:
باغچه ბაღიჩა. არაბ. შრ. რ. باغات
ბაღები.

ბაყი არაბ. უცვლელი; დანარჩენი,
სხვა, ნაშთი.

ბალ ფრთა. بال افشاندن ფრთე-
ბის გაშლა.

ბალა ზედა, ზემოდან; -ზე; მაღალი,
ზევითა, სიმაღლე (ტანისა).

ბალინ სასთუნალი, ბალიში.

ბანო ქალბატონი, ბანოვანი.

ბაორ კეშმარიტება, სარწმუნოება,
ნდობა, რწმენა. باور کردن
და داشتن ბაორ რწმუნება.

ბაიდ ხამს, საქიროა (ზმნისაგან:
بايستن).

ბაბტი ბუთი, კერპი.

ბაევე ბაევე, ყრმა.

ბახარა ბუზარა.

ბად ცუდი, ბედითი, ავი.

ბადრ გარეთ. بدر کردن — გარეთ
გაგდება, გადაგდება, გადას-
როლა.

ბადლ შეცვლა, შეკეთება. بدل کردن
შეცვლა, გამოცვლა.

ბადნამი სახელის გატეხა, ცუდი
სახელი.

ბადრი-დმი, -ზე, ზედ, ზევიდან, ზემო-
დან, -ში, -თვის, ახლოს, -თან;

ბადრ კონი. ბადრ کردن
გულში ჩახუტება, გულში ჩა-
კონება.

ბრ ზრძ. კ. ზმნისაგან: بُرَدَنْ.

ბრ ზრძ. კ. ზმნისაგან: بُرِيدَنْ

ბრაბრ სწორი, მსგავსი, პირის-პირი. *برابر در* პირდაპირ, პირისპირ.

ბრაბრ کردن შედარება.

ბრადრ ძმა.

ბრაი-თვის, -გულისთვის. *از-برای-თვის*.

ბრჯ კოშკი, ბურჯი.

ბრქასტან ადგომა, მაღლა ასვლა, ზევით აწევა.

ბრქასტან ზრძ. კ. ზმნისაგან: بُرَخَاسْتَنْ

ბრდნ (ზრძ. კ. ბრ) წაღება, წაყვანა.

ბრდნ ბკარ განოყენება, მიხმარება საქმეზე; შესრულება.

ბრ 1) გული. 2) ხსოვნა. 3) გულმკერდი; წიაღი.

ბრფ თოვლი.

ბრგ ხის ფოთოლი.

ბრჰნე შიშველი, ტიტველი.

ბრ მოჭრა, ქრა; ზრძ. კ. ბრ

ბრზრგ დიდი; სრულწლოვანი; დიდებული.

ბრზრგი სიდიდე; სრულწლოვანება; დიდებულება.

ბრზე ბრალი, ცოდვა, დანაშაული.

ბრსტან შეეკრა, შეერთება, შეკავშირება; დაკეტვა.

ბრსი მრავალი, ბევრი.

ბრსიარ ბევრი, მრავალი; მრავალრიცხოვანი; ფრიაღ, ძლიერ, მეტად, ძალიან.

ბრსართ არაბ. სასიხარულო ამბავი.

ბრსაცი არაბ. ზოგიერთი.

ბრდ არაბ. შემდეგ. *بعد از* შემდგომად, შემდეგ.

ბრდარ გარშენო, ირგვლივ.

ბრბა უბედურება, განსაცდელი, ფათერაკი.

ბრბულ ბულბული.

ბრბლხ ბალხი. ქალაქია შუა აზიაში.

ბრბლნდ მაღალი, გრძელი; მქუხარე (ხმა).

ბრბლი დიაბ.

ბრბინა ბინა, შენობა, სადგომი სახლი; დასაწყისი. *بنا کردن* დაწყება.

ბრბნდ ზრძ. კ. ზმნისაგან: بُسْتَنْ.

ბრბნდ ბანდი, კავშირი; ბორკილი.

ბრბნდე შეკრული; მონა, ტყვე.

بني არაბ. ძენი, შვილები; მხ. რ.

بني آدم; ابن
ადამის ტომნი,
ადამიანები.

بنياد ფუძე, საფუძველი.

بوي ან ბოი სუნია.

بودن (ბრძ. კ. باش) ყოფნა.

بوسيدن ზრძ. კ. მზნისაგან:

ბოსიდენ კოცნა, ანბორი.

بوم 1) ბუ. 2) ქვეყანა, დედამიწა,
მიწა.

ب-ში, -ენ, -თან. (იხ. ბ.)

ბე კარგი, შვენიერი, საუკეთესო.

به უმჯობესა.

بب ფასი, ღირებულება.

ببتر უკეთესი, უმჯობესი, (იხ.

ბებტრ: აქედან შედარებითი: ببتر

بهار განათებული.

بي ზ- (ზარყოფის პრეფიქსი).

بيابان უდაბნო, ურწყული.

بب ادب უზრდელი, გაუნათლებელი.

بب ادبانه უზრდელად, თავხედად.

بب ان განმარტება, დალაგება, სიტყ-

ხადე, სიაშკარავე.

بباعت ხელმოკლე, ჭეულო,
ღარიბი.

بببت ლექსი, ბაიათი.

بببب უძლური, უღონო, სუსტი.

بببببბ უბედური, ბეჩარა, სასო-
წარკვეთილი, უკიდურესობამ-
ღის მიყვანილი.

ببببბბ უქეიფო, ავადმყოფი; ცუდ
გუნებაზე მყოფი.

ببببბბب უსაზღვრო, უზომო.

ببببბბბბ ფხიზელი, მღვიძარე; ყუ-
რადმღები. بببببბბბ გაღვი-
ძება.

بببببბბბბ სიფხიზლე, მღვიძარება.

ببببბბბბბ გარეთ, გარედან, გარეთა.

بببببბბბბბ უენო.

ببببბბბბბბბ ბევრი; მეტი.

ببببბბბბბბბბ არაბ. კვერციხი.

ببببბბბბბბბბბ ურიცხვი.

بببببბბბბბბბბბ უქკუო, რეგვენი, სულელი.

ببببببბბბბბბბბბბ მოუფიქრებლობა.

بببببბბბბბბბბბბბ 1) უსაზღვრო. 2) უბა-

დრუკი, უბედური, საწყალი.

3) უშველებელი.

ببببბბბბბბბბბბბბ შიში, საშიშროება, ხიფათი.

ბიშლ უბადლო, უტოლო, სწორ-
უპოვარი.

بِمَرُوتٍ უკაცური, უღმობელი.

بَيْنَ არაბ. შორის, შუა; შუაგული.

دَر بَيْنِ შუაგული.

بَيْنَ ბრძ. კ. ზმნისაგან: دِيدِن

بِمَا მხედველი, თვალხილული.

بِیَوْفَا ფიცისგამტეხი, გამწირაფი,

დაუნდობელი, ვერაგი, ცბიერი,
მატყუარა.

بِیَوْفَا ცბიერება, ვერაგობა, გამ-
წირაობა.

بِیَهْوَშ უპქუო, რეგვენი, უცნო-
ბო, უგრძნობო. بِيَهْوَشِ شَدِن

გულის წასვლა, გარდაქცევა,
დაბნედა; بِيَهْوَشِ كَرْدِن უცნო-
ბო ქმნა.

ბ

بَا 46 بَا ფეხი, კვარცხლბეკი.

بَادِشَاد ხელმწიფე, მეფე, მონარქი.

بَادِشَاهِي ხელმწიფობა, ხელმწი-

ფედ ყოფნა. كَرْدِن بَادِشَاهِي

ნეფობა, ხელმწიფობა, ხელის

უფლებით სარგებლობა.

بَارَد ნაწილი, ნაჭერი. كَرْدِن بَارَد

დაგლეჯა, დაფლეთა, დახევა,

ნაწილ-ნაწილ ქცევა.

بَا كَ წმინდა, სუფთა.

بَا كِيَزَه წმინდა, სუფთა, ფაქიზი,

ლამაზი.

بِالْوَدِه თალუდა, ერთგვარი ცივი,

განზაგრილებელი სასმელი.

بَانَزَدَم ხუთმეტეტი (15).

بَانَصَد ხუთასი (500).

بُخْتَن (ბრძ. კ. بَز) ხარშეა, ცხობა.

بَدَر მამა.

بَدِيد ცხადი, თვალით ნანახი.

بَدِيدِ اَمَدَن გამოჩენა, გამო-
ცხადება.

بَدِيرْفَتَن ბრძ. კ. ზმნისაგან: بَدِيرْفَتَن

მიღება, აღება.

بَدِيرْفَتَن اَصَغَسَاბუ ავსება.

بَرَادე თარდა, საფარველი, ჩამოსა-
ფარებელი.

بَرَسِيدِن ბრძ. კ. ზმნისაგან: بَرَسِيدِن

პრსტიდნ: بَرَسِيدِن ბრძ. კ. ზმნისაგან:

بَرَسِيدِن პატივისცემა, გაღმერ-
თება, თაყვანის ცემა.

პრსიდნ (პრძ. კ. پُرس) გამოკითხვა, დაკითხვა, კითხვა.

პროა ნასუქა, ნაპატიები.

პროაზ ფრენა, გაფრენა, მფრენი. პროაზ კრდნ გაფრენა, ზევით წევა.

პროანე ფარვანა, სანთლის პეპელა.

პრორ პრძ. კ. ზმნისაგან: პრორდნ.

პრორდნ კვება, ზრდა, აღზრდა, ზრუნვა.

პრი ფერია, კეთილი სული, ანგელოზი, ალი, ლამაზი არსება.

პრი რუ ფერიისებური, ფერიის სახისა.

პრს შენდღე, მერე; მაშინ; დასასრულ. პრს დრის უკან, კვალს უკან.

პრს ვაფი, ვაფიშვილი, ყმაწვილი, ყმა, მოყნე, ქაბუკი, ვაჟაკი.

პრსდნ პრძ. კ. ზმნისაგან: პრსდნ.

პრსდნ მოწონება, მოსაწონი; საამო.

პრსდნ (პრძ. კ. پُرسند) მოწონება.

პრსტ ზურგი.

პრსტ ერთი შეკვრა ზურგზე წამოსაკიდი ფუთა.

პრსმან დაწინაებელი, მონანიე.

პრსმანი მონანიება, დანანიება.

პრსმან ბუზლუნი, ღრენა.

პრსმან ხუთი (5).

პრსმან ორმოცდაათი (50).

პრსმან პრძ. კ. ზმნისაგან: პრსმან.

პრსმან ფიქრი, რაცხვა.

პრსმან ფარული, მალული, იდუმალი.

პრსმან ყველი.

პრსმან კანი, ქერქი.

პრსმან პრძ. კ. ზმნისაგან: პრსმან.

პრსმან პრძ. კ. ზმნისაგან: პრსმან.

პრსმან ჩაცმევა, ცმევა.

პრსმან ჩაცმა, დაფარვა.

პრსმან ფული.

პრსმან გვერდი. პრსმან გვერდით.

პრსმან ფეხი, კვალი; -თვის; კვალში, უკან.

პრსმან კვალში, კვალს უკან; შესახებ, კვალდაკვალ.

პრსმან დრისი ან ბოდ სულ იმის ფიქრში იყო, რომ...

პრსმან სულ იმას ცდილობდა...

პრსმან ქვეითი, ფეხით, ფეხ-და-ფეხ.

پيد بر. ج. فمئيساغان: پيچيدَن
 پيچيدَن لუნغا, შეხვევა, ღრგვა.
 پيدا ცხადი, თვალით ნანახი, გა-
 მოცხადებული. پيدا سَدَن გა-
 მოცხადება, გამოაშკარალება, გა-
 მომჟღავნება, გამოვლენა.
 پيدا کردن მოძებნა, მონახვა.
 پيدا მოხუცი, ბერი; ძველი.
 پير زال და پير زال დედაბერი.

پيش წინ, - კენ, წინაშე, - თან.
 پيام ამბავი, ხარება.
 پيك ფაიქი, ფარანდა, მოციქუ-
 ლი, შიკრიკი, მოახლე.
 پيكر პირისახე, ფიზიონომია, ფი-
 გურა.
 پيمان პაემანი, პირობა, შეპირე-
 ბა, კავშირი, ხელშეკრულება.

ت

تا-მდის; ასე რომ; რათა.
 تاب ძალა, ძლიერება.
 تافتن بر. ج. فمئيساغان: تافتَن.
 تابان მბრწყინავი, ბრწყინვალე.
 تابع მიმდევარი, მორჩილი, მიმ-
 ყოლი.
 تاج თაჯი, გვირგვინი.
 تاجر არაბ. ვაჭარი, მოვაჭრე.
 تاجرى ვაჭრობა, ვაჭრად ყოფნა.
 تار წყვილიადი, ბნელი, სიბნელე.
 تاريخ ისტორია, ეპოქა, თარიღი.
 تاريخ ბნელი, უკუნი, მოლუ-
 შული.
 تاسف არაბ. მწუხარება, დარდი,
 ყვედრება, ჩივილი. تاسف خورَدَن
 წუხვა, გლოვა, ჩივილი, ყვედ-
 რება.

تافتن (بر. ج. تاب) 1) წვა. ბუგვა,
 ბრწყინვა, ელვარება. 2) ლუნვა,
 გლესა.
 تحويل არაბ. გადაცემა, გადა-
 თარგმნა, გადაყვანა.
 تحيت მიგებება, მისალმება, მი-
 ლოცვა.
 تخت ტახტი, დავანი, სკამლო-
 გინი.
 تخم თესლი. تخم مرغ კვერ-
 ცხი.
 تدارك არაბ. მზადება, სამზადისი.
 შერ. თადარიგი.
 تدبير არაბ. განკარგულება, წესი,
 ზომები, თათბირი.

تر სველი, ნესტიანი, ნოტიო, ნა-
მიანი.

تَرَسْ შიში.

تَرَسْ ზრძ. კ. ზმნისაგან: تَرَسِيدَنْ
تَرَسَانْ და تَرَسَا ქრისტიანი.

تَرَسِيدَنْ შიში.

تَرَعِيبْ არაბ. ძლიერი სურვილი,
ცხარე სურვილი, სურვილის
აღძვრა.

تَرَكْ სახრე, წნელი.

تَرَكِبْ არაბ. აკრეფა, შედგენა,
შეკრება, მოწყობა; სახე, გამო-
ხედვა, მანერა, შეხედულება.

تَسْلِيمْ არაბ. მიგებება, მორჩილება;
ნიცემა, ჩაბარება; تَسْلِيمْ كَرْدَنْ
ნიცემა, ჩაბარება.

تَشْرِيفْ კეთილშობილება; პატი-
ვისცემა. تَشْرِيفْ آوَرْدَنْ მობრ-
ძანება, მოსვლა.

تَشْنٰگِي წყურვილი.

تَصْرَفْ არაბ. ფლობა, დაუფლება.

تَصْرَفْ كَرْدَنْ დაუფლება.

تَصْوِيرْ არაბ. გამოხატულება, სუ-
რათი.

تَعَالٰی არაბ. იყავნ დიდებულ! უდი-
დებულესი, ფრიად მაღალი.

تَعْجَبْ არაბ. გაკვირვება, განცვი-
ფრება.

تَغْيِيرْ არაბ. ცვლილება, ცვალება.

تَغْيِيرْ كَرْدَنْ ვნ. გვ. ვიცვლები.

تُفْ ფურთხი, ნაფურთხი. تُفْ
كَرْدَنْ ფურთხება.

تَفَكَّرْ არაბ. ფიქრი, დაფიქრება,
ჩაფიქრება.

تَقْرِيرْ არაბ. რწმუნება, დადასტუ-
რება; ამბავი, თხრობა.

تَكْلِيْفْ არაბ. 1) თავზე დადგმა,
დადგომა ზევიდან. 2) წინადა-
დება. تَكْلِيْفْ كَرْدَنْ — და-
ვალება, წინადადების მიცემა,
ჩჩევა.

تَلٰفِي არაბ. გასწორება; დაჯილ-
დოვება, დასაჩუქრება, დაკმა-
ყოფილება, გარდახდა. تَلٰفِي

كَرْدَنْ გარდახდა (სამაგიეროსი).

تَلٰخِي სიმწარე, სიმკაცრე, სიტ-
ლანქე.

تَعَامْ არაბ. მთელი, სულმთელი;
გათავებული; სრულიად. بِالتَّمَامِ
სრულიად, მთლიანად.

تَمَامِي სისრულე, მთლიანობა.

تَمهيدُ არაბ. განწყობილება, მოწყობა, გაწყობა, მოწყობილობა.

تَن تანი; ტანადობა, ტანის სიმაღლე, ნაზარდობა. تَن دَر دَان და დანِ در بَقْضَا დათანხმება, იძულებით მიღება.

تُنْد მკაცრი; ტლანქი; ჩქარი; მაგარი.

تَنگ ვიწრო, შევიწროებული.

تَنها ერთი, ხალვათი, მარტოკა, განმხოლოებული.

تُو შენ.

تَوَاضَعُ არაბ. სიმდაბლე, თავმდაბლობა, მორჩილება, კრძალულება, თავაზი.

تَوَضِيحُ არაბ. ახსნა, განმარტება, გამოაშკარაება.

تَوَانُ ზრძ. კ. ზმნისაგან: تَوَانِسْتَن შეძლება.

تَوَشَهُ საეზალი.

تَوَفِيْقُ არაბ. შემწეობა; სახელმძღვანელო, ღვთის წყალობა.

تَوَقُّعُ 1) მოლოდინი. 2) იმედი, სასოება. 3) თხოვნა, არზა, სათხოვარი.

تَوَمَانُ თუმანი.

تَهَى ცარიელი.

تِهْرٍ ისარი.

تِهْرٍ بَارَانُ სჯ. ისრის წვიმა, ერთად გასროლა, ტყვიის დაშენა. تِهْرٍ بَارَانُ كَرْدَن დახვერტა. تِهْرٍ مَخْبِيْلِي; ნწვევე, სუსხიანი. تِهْرٍ ხმალი, სამართებელი.

ث

ثَبْتٌ არაბ. სიმტკიცე, სიმაგრე; სინამდვილე.

ثَبْتُ كَرْدَن დამტკიცება, დაწერა.

ثَنَا არაბ. კურთხევა, ღიღება.

ثَنَا كَرْدَن — ქების შესხმა.

ثَوَابٌ არაბ. საჩუქარი, ჯილდო.

ج

جَا ადგილი. جَابَجَا სხვადასხვა ადგილას, აქა-იქ. جَابَجَا كَرْدَن გალაგება, დაწყობა.

جَامُ ჯამი, თასი.

جَانِ شِيْرِيْنِ სული.

جَانِ شِيْرِيْنِ სული, ტკბილი სული.

جانور ცხოველი, მხეცი, ნადირი.

جای ادغیლი. آوردن შესრულება.

جبر არაბ. ძალა; ძალადობა, შევიწროება.

جدا განოყოფილი, მოცილებული.

کردن جدا მოშორება, მოცილება, დაშორება.

جز გარდა, [მის] გარეშე.

جزا არაბ. 1) მუქათა, ნაცვალი, სანაგიერო. 2) ჯილდო, საჩუქარი. 3) სასჯელი.

بجزای დამსახურებული

სასჯელის მიღწევა.

جزیره კუნძული.

جستجو ძიება, ძებნა, გამოძიება, გამოკითხვა.

جستن ხტუნვა, ხტომა, ხლდომა,

ქენება. ზრმ. კ. جَه

جستن ზრმ. კ. جوى ან جوى ძებნა.

جفا არაბ. სიმკაცრე, სიაცე; შეურაცხება; ჯაფა.

جفت ჯუფთი, სწორი ხედი ან ძუ, დედალ-მამალი. جفت شدن შეერთება, შეუღლება.

جگر ჯიგარი, შიგნეულობა, გული.

جلد არაბ. კანი; ყდა; ტომი.

اول جمادى ჯემადი-ი-ევველ — მაჰმადიანური წელიწადის მე-5-ე თვე.

جمع არაბ. შეერთება (ქალვაჟისა).

جمال არაბ. სილამაზე, სიტურფე, მშვენიერება.

جمع არაბ. კრება, ბრბო, სიმრავლე.

جمع شدن შეკრება,

თავმოყრა; جمع کردن შეკრება

جمع بوذن მშვიდად ყოფნა.

جناب არაბ. გვერდი; მხარე; ეპითეტი, რომელსაც მიუერთავენ ღმერთს ან საპატიო პირებს; მათი პიროვნება.

جنب ზრმ. კ. ზმნისაგან: جنبیدن

جنبان ზრმ. კ. ზმნისაგან: جنبانیدن რხევა, ქანება.

جنبیدن მიმორხვეით მოძრაობა, მიმორხვეით სიარული.

جنگ ომი, ჩხუბი, დავა, ცილობა, კამათი, ჯანყი.

جنگل ტყე, ჯუნგლი.

جیبى არაბ. სული, ანგელოზი, სატანა.

جَو ქერი.

جو ზრძ. კ. ზმნისაგან: جُستَن.

جَوَاب არაბ. პასუხი.

جُوَال ტომარა.

جَوَان ახალგაზრდა, ქაბუკი, ყრმა.

جَوْر არაბ. ძალადობა, შეურაცხე-
ბა, შევიწროება.

جُوش დუღილი; მღელვარება,
აღელვება.

نَجْوش آمدَن აღუღება; აღელვება.

جُوشيدَن ზრძ. კ. ზმნისაგან:

აღუღება; აღელვება.

جَوِي ზრძ. კ. ზმნისაგან: جُستَن.

جَه ზრძ. კ. ზმნისაგან: جُستَن.

جِهَان ქვეყანა, სამყარო; ცა და
ქვეყანა.

جِهَت არაბ. საშუალება, მიზეზი.

بِجِهَت მიზეზით,-თვის.

چ

چادر ჩადრი, წამოსაბურავი. چادر

چَرْدَن چَرْدَن ჩადრის თავეზე წა-
მობურვა.

چَارَه საშუალება, წამალი, შემწე-
ობა, ჩარა.

ساز چَارَه დახმარების აღმომჩენი,
მკურნალი, ექიმი.

چاق چاق چاق چاق چاق چاق چاق
ჯანსალი, სალი. چاق چاق چاق
ჯანსალება, გამომრთელება; چاق
چاق ფეხზე დაყენება, გან-
კურნება, მორჩენა.

چاک დაგლეჯილი, გაგლეჯილი.
შუა-გახლეჩილი. چاک کردن

چاک زدن შუა-გახლეჩა, დაფ-
ლეთა, დაგლეჯა.

چاه ქა, ორმო.

چاپ მარცხენა.

چرا რატომ? რისთვის?

چراکه იმიტომ, რომ...

چراغ ჩირალი, ლამპარი, კრაქი.

چشم თვალი.

چشمه წყარო, წყაროსთვალი.

چک ზრძ. კ. ზმნისაგან: چکيدَن.

چکيدَن წვეთა, ჟონეა, გადენა,
დენა.

چگونگی გარემოება, შემთხვევა.

چله მშვილდის ლარი, მშვილდის
ლამბა.

چنان იმის მსგავსი, ისეთი, ისე,
იმგვარად.

جَنْبَرُ რკალი, სალტე, ბეჭედი;
კულულები (თმისა).

جَنْدُ რამდენი? რამდენია? ბევრი,
რამდენიმე. هَرَجَنْدُ რამ-
დენიც არ...

جَنْدِي რამდენიმე, ერთი ოდენო-
ბა; რამდენიმე ხანი, ერთი ხანი.

جَنْگَالُ ჩანგალი; კლანჭი, ქანგი.

جَنْبِي ასე, ანის მსგავსად, ასეთი.

جُونُ ნ. چُونُ.

جَوْبُ ჯობი, ყავარჯენი.

جُونُ როდის, რადგან, მსგავსად,
როდის? როგორ?

جَهَ 1) რა? რა; როგორი. 2) იგი-
ვეა მნიშვნელობით, რაც جَهَ

جُونُ ჯე თუ; ...თუ.

جَهَارُ ოთხი (4).

جَهْلُ ორმოცი (40). جَهْلُ رُوزَه
ორმოცი დღისა.

جَهِي ნივთი, საგანი, რამე.

جَهِي رَامِي.

جَهِي ჩინური.

ح

حَاجَاتُ არაბ. საჭიროება, მოთხო-
ვნილება, სურვილები. مَح. ر.
حَاجَةٌ აჯა, მოთხოვნილება,
სათხოვარი, არზა.

حَاضِرُ არაბ. დამსწრე, გამოცხადე-
ბული, მზა, ხაზირი.

حَاضِرُ شَدْنُ გამოცხადება, მზად-
ყოფნა. حَاضِرُ كَرْدَنُ მომზა-
დება, მოყვანა.

حَاكِمُ არაბ. მმართველი, უფრო-
სი, მსაჯული.

حَالُ არაბ. გარემოება, მდგომარე-
ობა; ამჟამად, აწ. حَالُ دَرِ ახ-

ლავე; الْحَالُ ამჟამად, ახლა.
حَالًا აწ, ახლა, ამ ჟამად.

حَالِي ცხადი, კემმარტი, გასა-
გები. حَالِي شَدْنُ ცხადად გახ-
დომა; حَالِي كَرْدَنُ ახსნა, გან-
მარტება.

حَبُّ არაბ. აბი.

حَبُّ სიყვარული.

حَدُّ არაბ. საზღვარი. أَحَدٌ

كُدَشْتَنُ საზღვარს გადაცი-
ლება.

حَرَامُ არაბ. აკრძალული, ჰარამი,
უკანონო, სჯულის წინააღმდეგი.

حَرَامَزَادَةُ უკანონოდ შობილი; არა-
მზადა.

حَرَامِي არაბ. აკრძალულობა, უკანონობა.

حَرْف არაბ. სიტყვა, თქმა; ასო.

حَرْف زَدَن ლაპარაკი, საუბარი, ბაასი.

حَرَم არაბ. ჰარემი, საქალეზო; ცოლი, მეუღლე [ქალი].

حَرْيف მონაწილე, არიფი, ამხანაგი.

حِساب ანგარიში. حساب کردن თვლა.

حُسَيْن არაბ. საყ. სახ. ჰუსეინი.

حَضْرَت არაბ. არსება მათი. ტიტული, რომელიც უღრის რუს. უდიდებულესობას.

حَق არაბ. ქეშმარიტება, უფლება, სამართლიანობა; მართებული,

საკადრისი, ახი. حَقَق ვფიცავ,

გაფიცებ. حَق სიტყვის თავში დართვით = მიმართებით, - ღმირი, - ზე, შესახებ.

حَقْدَار უფლების მექონი. ის, რაც ეკუთვნის ვინმეს უფლებით.

حَقَّة არაბ. კოლოფი, სკივრი.

حَقِير არაბ. უბადრუკი, აბუჩი, არარა.

حِكَايَات არაბ. ამბავი, თხრობა, მოთხრობა, შემთხვევა. შრ. რ. حِكَايَات

حَكْم არაბ. უფლება, გადაწყვეტილება, განაჩენი, გარჩევა, ბრძანება.

حَكِيم არაბ. ბრძენი, აქიმი.

حَلَال არაბ. ნებადართული, ალალი.

حَلَب არაბ. ქალაქი ალეპო.

حَلَق არაბ. ყელი, ხორხი.

حَلْوَا არაბ. ტკბილეული, ნამსცხვარი, ჰალვა.

حَمَام არაბ. აბანო.

حَمْد არაბ. ქება.

حَوَا საყ. სახ. ევა.

حَيَا არაბ. სირცხვილი; კრძალულება.

حَيَات არაბ. სიცოცხლე.

حَيْرَان არაბ. გაკვირვებული, გაოცებული, განცვიფრებული.

حَيْف სინანული, მწუხარება; ვაი

საბრალო! ვაგლახ! حَيْفَ أَزْتُو

თავი არ გეცოდება?!

შენ თავი შენი არ გებრალვის.

حَيْلَةٌ არაბ. ტყუილი, მატყუარობა, ცბიერება, ეშმაკობა, ცთუნება.

حَيَوَان არაბ. ცხოველი, საქონელი.

خ

خاتون ქალბატონი, ბანოვანი.
 خار ნარი, ეკალი.

خارکش ნარ-ეკლის და ძეძვის
 დამტარებელი (გასაყიდად).

خاصیت განსაკუთრებული თვისე-
 ბა, თავისებურება, ხასიათი.

خاطر 1) გული. 2) ქკუა-გონე-
 ბა. 3) სული; სულიერი გან-
 წყობილება; მეხსიერება.

خاك მიწა, ნაცარ-მტვერი, ნაგა-
 ვი; ზხარე.

خاکستر ნაცარი. خاکستر

نشین شدن „ნაცარზე ჯდომა“
 მეტ. ფათერაკში ჩავარდნა, დი-
 დი მწუხარების ატანა.

خاک گشی ნაგვის ან მიწის
 გათრევა گشی خاک
 بزیر خاك گشی პირუტყვის ხმარება
 ნაგვის გადასატანად.

خال ხალი.

خالی არაბ. ცარიელი; თავისუფა-
 ლი, მოცილილი.

خام ნედლი, მკვახე, დაუმწიფე-
 ბელი, უმწიფარი; ტლანქი, ხამი

خام طعمه ტლანქი სურვილების მე-

ქონი ადამიანი, ცუდი ვნებების
 ადამიანი.

خانم ქალბატონი, ხანუმი.

خانواده ძველი კეთილშობილი
 გვარის ჩამომავალი; სახლი, ოჯა-
 ხობა, სახლობა; ქალბატონი.

خانه სახლი.

خبر არაბ. ამბავი, თხრობა.

خبر کردن შეტყობინება, ამ-
 ბის ცნობება.

خبردار ცნობის მქონებელი.
 خبردار بودن - რამის ცოდ-

ნა, გაგება; خبر دار شدن გა-
 გება, შეტყობა, გამოკითხვა.

خجالت არაბ. სირცხვილი. خجالت
 دادن - (გარდაშ. გვ.) რცხვენა.

خجالت کشیدن ვნ. გვ. ვრცხვე-
 ბი.

خجسته ბედნიერი, სვიანი.

خداداد საკ. სახ. ხუდადად (შუად-
 რუს. ბოგდან, ქართ. ღვთისა).

خداوند უფალი, მფლობელი, ხელ-
 მწიფე.

خدای ღმერთი.

خدمت არაბ. სამსახური, მსახუ-
რება.

خدمتگ ისარო.

خدمت ვირი.

خدمت ზრძ. კ. მწინსაგან: خدمتگ.

خدمتگ არაბ. აკლება, აოხრება. აო-
ხრებული, მოოხრებული.

خدمتگ მიმომრხევი ტანისა, ტურ-
ფად მოგოგმანე.

خدمتگ ნესვი, საზამთრო.

خدمتگ არაბ. ხარჯვა, ხარჯი. خدمتگ
کردن ხარჯვა.

خدمتگ ის, რაც იხარჯება, სა-
ხარჯო. خدمتگ دادن სახარ-
ჯოს მიცემა ან სახარჯოდ მი-
ცემა.

خدمتگ خدمتگ ქვეიანი, გონიერი.

خدمتگ خدمتگ, გონება.

خدمتگ ხურმა; ფინიკი.

خدمتگ خدمتگ ტკიპი, ჯლიბა (მწერი),
ბუზანკალი, აბუზარა. აქედან

ანდაზა خدمتگ معرکه شدن
ბრბოში ბუზანკალად, ტკიპად
ყოფნა; გარეკვა, დაშლა.

خدمتگ ზრძ. კ. خدمتگ - ყიდვა.

خدمتگ დაქრილი, ავადმყოფი.
خدمتگ მშრალი.

خدمتگ რისხვა, მრისხანება.

خدمتگ خدمتگ გარისხებული, გაბ-
რაზებული, მრისხანე.

خدمتگ არაბ. თვისებები; ნიჭიერე-
ბანი. მს. خدمتگ

خدمتگ არაბ. მოწინააღმდეგე, მე-
ტოქე, მტერი.

خدمتگ خدمتگ საკ. სახ. ხიზრი.

خدمتگ არაბ. ხაზი, სერელი, ზოლი,
წერის ხელი; ნაწერი.

خدمتگ მოღრჩობა, მოგუდვა. خدمتگ

خدمتگ خدمتگ ვნ. ვიღრჩობი; خدمتگ
گارد. მ. ღრჩობა, გუდვა.

خدمتگ خدمتگ ხალასი; გათავისუფლება.

خدمتگ خدمتگ ვნ. ვთავისუფლ-
დები; خدمتگ گارد. მ. გათავისუფლება.

خدمتگ خدمتگ არაბ. წინააღმდეგობა; სი-

ტრუე, ტყუილი.

خدمتگ خدمتگ ხალიფატი; ხალიფის ღირ-
სება.

خدمتگ خدمتگ არაბ. საპატიო სამოსელი.

خدمتگ خدمتگ საბოძვარი. აქედან: خدمتگ
گارد. მ. ბოძება, ჩუქება.

خدمتگ خدمتگ არაბ. ქმნილება; ხალხი.

خَلَل არაბ. დაშლა, გაფუჭება;
ნაკლი.

خَم ლუნი, ნაოქი, მრუდე.

خَنْد ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَنْدِيدَنْ.

خَنْد სიცილი. زَدَنْ خَنْدَه

წა. გვ. ვიციანი.

خَنْدِيدَنْ სიცილი, გაცინება.

خَوَاب ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَوَابِيدَنْ

ხილი.

خَوَابِيدَنْ ძილი, დაძინება.

خَوَاجَه მოხუცი, ხოჯა; პატრონი,
ბატონი; ვაჟარი.

خَوَاسْتَنْ ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَوَاسْتَنْ

წადილი.

خَوَانْ ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَوَانْدَنْ

მაგი-
XOAN. ხონჩა, სუფრა.

და, چَه კნინობ. ნაწილაკი.

خَوَانْدَنْ ზრძ. კ. خَوَان 1) წვევა,

დაძახება. 2) გალობა. 3) კით-

ხვა (წიგნისა).

خَوَاسْتَنْ ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَوَاسْتَنْ

დაი.

خَوَاشْ სურვილი, სათხოვარი,

ხოში.

خُوب კარგი, ლამაზი. აქედან:

خُوب زَوَى - ტურფა სახისა,
ლამაზი.

خُود თვით, თვითონ.

خُود دَارِي თავშეკავებულობა, თავ-
დაკერილობა.

خُود دَارِي كَرْدَنْ თავის დაკერა,
თავის დაუფლება.

خُورْدَنْ ზრძ. კ. ზმნისაგან: خُورْدَنْ

საკმელი.

خُورْدَنْ بَكَار خُورْدَنْ გა-
მოდგომა რამედ, გამოყენება;

خُورْدَنْ بَر دَمَآغ ცხვირის შე-
ხება, მიხლა, მირტყმა რაიმეზე.

خُوش კარგი, ლამაზი, მშვენი-
ერი. خُوش بَرْدَنْ - დატკობ-
ბა, განცხრომა.

خُوشْحَال მხიარული, ბედნიერი.

خُوشْخَبَر კარგი მოამბე; მახა-
რობელი.

خُوشْزَبَان კარგი ენისა, ენა-
ტკბილი.

خُوشْ كَلَام ტკბილ-მოუბარი, ამო-
მთქმელი.

خُوشْ كُذْرَانِي საამოდ დროს-
ტარება.

خُوف არაბ. შიში, საშინელება.

خَوْفِ كَرْدَنِ ვნ. გვ. ეშიშობ, ვუფრთხი.
خُونُ სისხლი.
خَوِيش თვით; ნათესავი.

خِيَار კიტრი.
خِيَال არაზ. ოცნება, წარმოდგენა.
خَيْر არაზ. სიკეთე, სარგებლობა.
خَيْگ ტიკი.

د

دَاخِل არაზ. შემავალი, შინაგანი, შიგნით.
دَاخِل شُدَن შესვლა.
دَا 1) სიმართლე, სამართალი.
2) უფლება. 3) ყვირილი, ხმა-ურჩი.

دَا دَانُ ბრძ. د (წაიკ. დ) მიცემა,

ბოძება. دَار دَانُ გაცემა, მიცემა.

دَار ბრძ. კ. ზმნისაგან: دَاشْتَن.

دَار არაზ. სახლი, საცხოვრებელი, სამყოფი, სადგომი.
دَار الْخِلَافَه დარსატო (დედა) ქალაქი.

دَار بَدَار კშიდნ. ჩამოხრჩობა.

دَاشْتَن ბრძ. კ. დარ-ქონება, ფლობა, პყრობა, ქერა, იძულება. بَر دَاشْتَن აწევა, აღება, აკრეფა.
دَاشْتَن باز - დაკავება, შეკავება, ქერა.

دَاغ დაღი, ამოწვა გახურებული

რკინით, დაშანთვა; წყლული.
دَاغ شَدَن ვნ. გვ. ვხურდები
دَاغ كَرْدَن ხურება (რკინის).
دَاغ كَشِيدَن დადაღვა, დაშანთვა.

دَاغ ძუის მახე; ბადე (საქერი).

دَاغَمَن კალთა.

دَان ბრძ. კ. ზმნისაგან: دَانِشْتَن.

دَانِشْتَن - ცოდნა, ჩათვლა, რაცხვა.
دَان مَارْتَعَالِي; ცალი.

دَانِشْتَن მუღმევი, მუღამ.

دَاخْتَر ასული, ქალწული.

دَر - ში, -ზე; دَر بَيش - წინ, -კენ.

دَر كَارِي - კარდა-კარსიარული, ხეტიალი, თრევა.

دَر مَارْتَعَالِي. მარგალიტის თვალი.

دَرَاژ გრძელი; ხანგრძლივი.

دَرَاشَانِي მარგალიტის ბნევა.

دَرِيَان მეყარე.

دَرِيَا نَه ساسახლე, სასახლის კარი,

დარბაზი, სადარბაზო ადგილი.

دَرِيَا نَه عَرَق სახალხო სასამარ-

თლო, ხალხის საბჭო, სადაც
საქმეები ირჩევა და წყდება
აღათთა საფუძველზე.

دَرِيَا خَت ხე.

دَرِيَا ავადმყოფობა, სენი, წვალემა.

دَرِيَا كَرْدن ატკივება; დრ

دَرِيَا گِرْفَتَن آز შურის გება, სა-
მაგიეროს გადახდა.

دَرِيَا درس არაბ. შრ. რ. 1) სწავ-
ლა. 2) გაკვეთილი, ლექცია.

دَرِيَا سَت მრთელი, სრული, სწორი,
მართალი, ზუსტი, კეწმარიტი.

دَرِيَا كَرْدن სრულდება, კმნა, მზა-
დება, მოსწორება, გასწორება.

دَرِيَا شَتِي 1) დიდი ზომისა. 2) სი-
ტლანჭე, სიშკაცრე.

دَرِيَا كَرْدن სიღრმე, ძრო, ჯურ-
ღმული; ჯოჯოხეთი.

دَرِيَا گَاه სასახლე, დარბაზი.

دَرِيَا نَگ სიზანტე, შენელება, გაჭია-
ნურება, გაჩერება.

دَرِيَا نَگ კიშკარი, ალაყაფის კარები.

دَرِيَا رُود სალამი, მიგებება, მისალმე-
ბა; ქება.

دَرِيَا رُوش დავრიში, საწყალი, მათ-
ხოვარი.

دَرِيَا رُوح ერთად.

دَرِيَا رُوح დრამა. ვერცხლის ფული.

دَرِيَا رُوح ზღვა.

دَرِيَا رُود ქურდი.

دَرِيَا سَت ხელი; ძალა, უფლება; ცა-

ლი. دَرِيَا سَتِه ქართ. დასტა. دَرِيَا سَت

دَان ვნ. გვ. ვეძღვევი, ვნებდე-

ბი; دَرِيَا سَت كَرْدن ხელის გაშ-

ვერა; دَرِيَا سَت دَان გამოშვება,

გაშვება; دَرِيَا سَت بَر سر دست آمد დაღამდა.

دَرِيَا سَتَان ჰანგი, მელოდია.

دَرِيَا سَت ხელის შორს წაღება

(გაშვერა); სილაღე, თავხედო-
ბა, ძალადობა.

دَرِيَا سَت كَارِي საქმე, მუშაობა,

საწესწესო, ხელით გასწორება,

دَرِيَا سَت كَارِي كَرْدن ხელით

გასწორება ან გაკეთება, ხელ-
საქმე.

دَرِيَا سَت نَمَن დუშმანი, მტერი.

دَرِيَا سَت نام გინება, ლანძღვა.

დსოარ¹ ძნელი.

دَعَا არაბ. ლოცვა; მისალმება.

دَعَا 1) დავა, ჩხუბი, დავიდა-
რაბა, ცილობა. 2) საჩივარი,
ძიება.

دَعَا არაბ. -ჯერ. -გზის.

دَفَن დამარხვა, დაკრძალვა, დაფ-
ლვა.

دَفَن დუქანი.

دَفَن 1) მეორე. 2) მე-
ორეჯერ, კვლავ, ისევ, კიდევ.

دَل 1) გული. 2) მუცელი. دَل دَان
გულის ცემა.

دَل دَان დილარამ. სკ. სახ. ნიშნავს
გულის დამამშვიდებელს.

دَلتَنگ გულვიწრო; შეწუხებული.

دَلداری გულის დაუფლება, დამ-
წეიდება. ისმარება کردن ფინას-
თან: کردن دَلداری დანშვიდე-
ბა, გამხნეება.

دَلداری გულისტკივილი, ტანჯვა.

دَلگیر გულწაღებული, დაღო-
ნებული, შეწუხებული, დანძი-
მებული.

دَم 1) სუნთქვა. 2) ქროლა, ბერ-
ვა. 3) წანი, მომენტ.

دَم ბრძ. კ. ფინისაგან: دَمیدن.

دَمَاغ 1) ტვინი. 2) ცხვირი.

3) კარგ ხასიათზე ყოფნა. 4) სი-
საღე, ჯანმრთელობა.

دَمَشَق დამასკო, სირია.

دَمیدن ბრძ. კ. دَم 1) ქროლა, ბე-
რვა, სუნთქვა, სულთქმა. 2) გაშ-
ლა (კვირტისა და სხვ.).

دَمِيال კუდი; კვალი. دَمِيال از
კვალში, კვალს უკან.

دَمَدَان კბილი.

دَمِيال დუნია, ქვეყანა, ამ სოფლი-
ური ავლადიდება.

دَمِيال ორი (2).

دَمِيال წამალი.

دَمِيال تَوَارِث (12).

دَمِيال წორეული, შორი.

دَمِيال წრე, გარშემო რბენა, ირგ-
ვლივ. دَمِيال ირგვლივ, გარშემო.

دَمِيال დოსტი, მეგობარი, საყვა-
რელი. دَمِيال داشتن ყვარება.

دَمِيال დუშაბი, ბადაგი, გადაღუ-
ლებული ტკბილი.

دَمِيال არაბ. ბედნიერება, სინდიდ-
რე, ძლიერება, უფლება; საბელ-
წიფო. دَمِيال صاحب წიდი-
დარი.

دَمِيال მეორე (II).

და ათი (10).

და (წაიკ. და) ზრმ. კ. ფჳნისაგან:
دادان.

და (წაიკ. და) სოფელი.

دَحَنَ 1) აღვირი, ავშარა, ლაგა-
ნი, ცხენის საკბილე, რახტი.
2) პირი. 3) ხერელი, ნაპრალი.
4). გასავეალი, გასაველელი (აღ-
გილი), შესავეალი, შესასველელი,
ქაშკარი, ალაყათის კარები.

دَاجَرِي-ქარი
სასახლისა ახნაურდა (ერთი ნა-
ხევარი შეეხო მეორეს).

دَارِ ანაზ. ქვეყნები; საცხოვრებე-
ლი ადგილები, მიწები. შხ. რ. დარ

دِيدَه تِهَالِي. مَنَّت دَارَم
მისმის! მორჩილი ვარ!

دِيدَن ზრმ. კ. بِيَن ხედვა, ნახვა.

راز საიდუმლო.

رَأْس მართალი, ქეშნარიტი, მარ-
თებული, სწორი.

رَأْسِي სისწორე, სიმართლე, სა-
ნართლიანობა.

رَاضِي ანაზ. კნაყოფილი, მორჩი-
ლი, ჩუმი, დაკმაყოფილებული.

داير გვიანი, დიდი ხნისა.
داير روز გუშინდელი დღე, გუშინ.
دايشب გუშინდელი ღამე.

دايگ ქვაბი, კარდალა.

دايگر მეორე, მეორეჯერ, ხელმე-
ორედ, ისევ, კიდევ, შემდეგ,
მერმე; უფრო.

داين ანაზ. სარწმუნოება, რელიგია,
რჯული.

دايو დევი, დემონი. ზღაპრული
არსება; გოლიათი, ბოროტი
სული, მავნე, ქაჯი.

دايوار ქედელი.

دايوان სამსაჯულო, საბქო, საკრე-
ბულო. دايوان كردن საქმის
გარჩევა, მოფიქრება, მოსაზ-
რება.

دايوآنه უქკუო, გიჟი, შმაგი, შტე-
რი, სულელი, რეგვენი.

ر

თანახმა. راضِي شَدَن დათან-
ხმება; راضِي كردن დაყოლი-
ება, დამორჩილება.

რე გზა. راء دان რა გაშეება; რა
رَيش گرفتَن გზას გადგომა,
გამგზავრება.

رَبَا და رَبَايُ & رَبْوَانُ ტაცება, გამოტაცება, წაღება, მოზიდვა.

رَجَعْتُ არაბ. დაბრუნება.

رَحَلْتُ არაბ. 1) გამგზავრება.

2) სიკვდილი.

رَحِمْتُ არაბ. მოწყალება, გულშემატკივრობა, სიბრალული, შებრალება.

رَحِمْنُ არაბ. მოწყალე, შემბრალე-ბელი.

رَحِيمٌ არაბ. მოწყალე, სახიერი.

رَحْتٌ სამოსელი; ავეჯი. رَحْتِ

خَوَابٍ - საწოლი ტახტი.

رَحِصْتُ არაბ. დათმობა, თავაზი, ნებართვა; გაშვება, გათავისუფლება.

رَسٌ ზრძ. კ. ზმნისაგან: رَسِيدُنْ.

رَسَانٌ ზრძ. კ. ზმნისაგან: رَسَانِيدُنْ

მიღწევიანება, მიყვანა.

رَسَاٌ გაბასრული, გაკიცხული, პატივ-აყრილი, შერცხვენილი.

رَسُوَائِي كَشِيدُنْ—აუგის ატანა, სირცხვილის ქამა.

رَسِيدُنْ ზრძ. რს მოსვლა ან მისვლა, მიღწევა. رَسِيدُنْ دَرُ გმევე წინიშვნელობა აქვს.

رِضَا არაბ. თანხმობა, კმაყოფილება, ნებართვა.

رَعِيْتُ არაბ. 1) ქვეშევრდომი.

2) ხალხი. 3) მიწის მუშა, მიწათმოქმედი.

رَعِيْتُ زَادَةٌ ქვეშევრდომის შვილი, მდაბიო, მდაბალი გვარისა.

رَفَاتٌ საქციელი, ყოფაქცევა, მიმოხვრა.

رَفْتَنُ - რძ. კ. რს წასვლა, განშორება, გამგზავრება.

بَدْرٌ رَفْتَنٌ გარეთ წასვლა, გამოსვლა გარეთ, გათრევა.

رَفِيقٌ არაბ. ამხანაგი, მეგობარი.

رَكَابٌ არაბ. უხანგი.

رَمٌ ზრძ. კ. ზმ. رَمِيدُنْ.

رَمِيدُنْ დაფრთხობა, შიშით გაქცევა.

رَنْجِيدُنْ ზრძ. კ. رَنْجُ - შეურაცხების გრძნობა, წუხება, შეკირევება.

رَنْگٌ ფერი, საღებავი.

رَوٌ ზრძ. კ. ზმ. رَفْتَنٌ.

رَوٌ 1) პირისახე, ფიზიონომია.

2) გარეგნობა, ზედა-პირი.

3) ნამუსი. رَوٌ دَاشْتَنٌ სინილისის, ნამუსის, სირცხვილის

ქონება. رُو کردن პირისახის
აწვევა, ახედვა ზევით, გამოხედ-
ვა, თავისაწვევა. رُونَدَن პირის
ქმნა საითკენმე. ვნ. გვ. გავსწევ,
გავეწვები.

رَوَان მინავალი, გამვლელი, მიმდი-
ნარე, მზა.

رَوَان სული.

رَوَانَه იგივეა, რაც رَوَان—მიმავალი.

رَوَانَه شَدَن გამგზავრება, გზას
გადგომა; رَوَانَه کردن გაგზავ-
ნა, გამგზავრება, გზად გაშვება.

رَوَايَت ამბავი, გადმოცემა.

رَوُز დღე.

رَوُزگار დრო; ბედი; საწუთრო.

رَوُزِي დღიური საზრდო, საკვები.

رَوُشَن ნათელი, ბრწყინვალე.

رُو بِيحَانْتِيَا.

رَه غَزَا ن. رَاه.

رَهَا გათავისუფლებული, თავის-
უფლად, ნებაზე.

رَهَا كَرْدَن გაშვება, გათავისუფ-
ლება, მიტოვება.

رِيخْتَن ბრძ. კ. رِيز-დაღვრა, და-
ბნევა. ვნ. ვიღვრები, ვიბნევი;
ვეცემი.

رِيز ბრძ. კ. ۹. رِيخْتَن.

رِيزَه დაწვრილებული, წვრილი,
დაფხვნილი, დაფხვნილი, ხემსი,
ფენჩხა, ნამუსრევი.

رِيزَه خور ფინჩხების ან ნათხვე-
ნების მკამელი; წუწკი.

رِيشَخْنَد პირმოთნეობა, დაცინ-
ვა. رِيشَخْنَد کردن-საცინად აგ-
დება, დაცინვა.

ز

زَادَه ნაწობი, შობილი. შარ. حرام
და حرامزاده.

زَارِي ტირილი, ქვითინი, მოთქ-
ვა, ზარი.

زَاكِيَات არაბ. წმინდანი, უმწიკ-
ვლონი; ნართალი. მხ. რ. زَاكِيَت

زَانُو მუხლი.

زَاهِد არაბ. ბერი, მეუღაბნოე, გან-
დეგილი.

زَبَان ენა. بَسْتَه زبان ენადაბ-
მული, მუნჯი.

زَبْر ზევიდან, ზემოთ, ზევით.

زَبْرَدَسْت ხელის ზევით ნქონებელი, უფროსი, ზედამხედველი; მკაცრი, მრისხანე, ავი, უწყალო, შეუბრალებელი.

زَخَمَت არაბ. შრომა, უსიამოვნება, მოუსვენრობა. زَخَمَت كَشِيدَن შრომის წვეა, შრომა.

زَخَم წყლული, კრილობა.

زَخْمَدَار კრილობის მქონე, დაკრილი.

زَدَن ზრბ. კ. زَن — ცემა. بَدْرِيَا زَدَن ზღვაში გადაშვება, გადავარდნა, შესვლა ზღვაში.

زَر ოქრო; ფული.

زَرَد ყვითელი. زَرَشْت უშნო, გონჯი, საძაგელი.

زَعْفَرَان ზაფრანა.

زَلْف ზილფი, კულული.

زَمَانَةٌ დრო, საუკუნე; ქვეყანა, საწუთრო.

زَمِنَتَان ზამთარი.

زَمِين ნიწა.

زَنْ ზრბ. კ. ڤ. زَدَن.

زَنْ ქალი, ცოლი.

زَنْدَة ცოცხალი.

زَوْد ჩქარი, სწრაფი, სწრაფად, მარდად.

زَوْر ძალა, ღონე.

زَهْر შხამი, გესლი.

زِيَاد არაბ. გადიდება, მიმატება, ბევრი.

زِيَادَةٌ და زِيَادَتٌ მინამატი, მიმატება, ზედმეტი, ნომეტებული. زِيَادَةٌ گَرْدِيدَن გადიდება, ნატება, მომატება, ზრდა.

زِيَان ზიანი, ზარალი.

زِيَاب ლანაზი, მშვენიერი, მოწიბლავი, გამწვენებელი. زِيَا خِصَال მშვენიერი თვისებების, მწვენიერი მიდრეკილების (მქონე).

زِيَارَةٌ ძირს, ქვეშ.

زِيَارَك მიმხვედრი, მახვილგონიერი, ქვეიანი, სწრაფი, მოსწრებელი.

زِيَارَكِي გაცუა, გონებამახვილობა, განმჭრიახობა, მხვედრილობა. زِيَانِ უნაგირი.

زَيْنَت არაბ. სანკაული, ნორთულაობა, მოკაზმულობა.

ژ

ژيان მძინვარე, გაათარებელი, გაშმაგებული.

ژيان شير - მძინვარე ღონი.

ს

ساحل ნაპირი, ზღვის ნაპირი, სა-
ნაპირო.

ساختن ბრძ. კ. წ. კეთება, შექ-
მნა, მოწყობა, მორიგება.

سادات არაბ. უფროსები, თავადე-
ბი და შთამომავლები მუჰამე-
დისა. მსოლ. რ. سَيِّد.

ساختن ბრძ. კ. წ. ساز.

ساعت არაბ. საათი. مائة
წინვე, მუისვე, იმწამსვე.
سال წელიწადი.

سائگی ჰასაიკი, წლოვანება.

سای ჩრდილი, აჩრდილი.

سبب არაბ. მიზეზი, საბაბი.

سبزه მწვანელი.

سار მწვანელოვანი მდელო,
ბალახ-მორეული, მინდორი.

سیاس ქება; ლოცვა.

سپاهی ლაშქარი, სპა. سپاهی
ჯარისკაცი, მეომარი.

سپردن ბრძ. კ. წ. سپردن მინდობა,

ჩაბარება, გადაცემა, რეკომენ-
დაციის მიცემა, წარდგენა.

سپهر სპ. სპ.

ستاره ვარსკვლავი.

ستان ბრძ. კ. წ. ستان

ადება, მიღება, წაღება.

ستم სიმკაცრე, ძალადობა, შეუ-
რაცხება.

سحر არაბ. განთიადი, ალიონი,
ციცქარი, შღრ. საარი.

سُخَن სიტყვა. در آمدن
ალაპარაკება.

سُخَن სიტყვების მთქმელი.

سر თავი; მწვერვალი; დასაწყისი;

სურვილი, განზრახვა. سر بزیر

تأخیر თავის ჩაღუნვა, თავის

დახრა; سر بردن გატარება

დროისა. سر کشیدن პირის

ბრუნება; سر نهادن გამგზავ-

რება, წასვლა.

سر-ზე, ზედ. سر میز მაგიდაზე.

سر درس გაკვეთილზე.

سر არაბ. საიდუმლიება.

سرآی სასახლე, კარი, სრა.

سراغ ცნობა, ამბავი. აქედან:

داشتن სახეში მაქვს, ვი-
ცი, შეგულება.

سراییدن ზრპ. კ. سرای გალობა.

سرخ წითელი.

سرد ცივი.

سرگذشت შენამთხვევი, თავგადასავალი, ავანტიურა, ზღაპარი.

سرگردان გაციფრებული, გაკვირვებული, გაშტერებული, აღელვებული.

سرما სიცივე, სუსხი.

سرمايه მთაენი, კაპიტალი, თანხა, სახსარი, შეძლება.

سرمنت მთვრალი, გახურებული.

سرمد სურმა, გუნდა-ლახოსტაქი, წარბების საღებავი.

سرمدان და سرمه دان სურმადანი, სასურამე, სურმის კოლოფი.

سرو სარო, კვიპაროზი.

سرور უფროსი, თავი.

سرور არაბ. სიხარული, მხიარულება, კმაყოფილება, სიამოვნება.

سزا ღირსი, დამსახურებული, გარდახდა, დამსახურებული სასჯელი.

سزاور ღირსი, დამსახურებული.

سعادت არაბ. ნეტარება, ბედნიერება.

سعد არაბ. 1) ბედნიერება- 2) საკ. სახელოა.

سعيا არაბ. მეცადინეობა, ზრუნვა.

سعيد არაბ. 1) ბედნიერი. 2) საკ.

სახელოა.

سيفارش მინდობილობა, რეკომენ-

დაცია, შეკვეთა, დაკვეთა.

سفر არაბ. მგზავრობა.

سفید თეთრი. سفیدگر მკა-

ლაი.

سقف სახურავი; თალი; ქერი.

سگ ძაღლი.

سلاح იარაღი, აბჯარი, საქურველი.

سلام არაბ. მშვიდობა, სალამი, მი-

გებება. سلام دادن და سلام

گرفتن მისალმება, სალამის მიცემა.

سلامت არაბ. ჯანმრთელობა, სიმრთელე, უვნებლობა, ხსნა, გადარჩენა.

سلوک არაბ. სელა, ქცევა, ყოფა-ქცევა.

سليمان საკ. სახ. სოლომონი.

سن ასაკი, წლოვანება; კბილი.

سنه არაბ. წელიწადი.

سنگ ქვა.

سو გვერდი; მხარე. سوبر მხრივ, მხრით, მხარეზე, -კენ.

سوار ცხენოსანი, მხედარი.
 شَدْن سوار ცხენზე შეჯდომა.
 سوال არაბ. საკითხი, კითხვა, სათ-
 ხოვარი.
 سُخْتَن ბრძ. კ. სუწვადაგვა, ტან-
 ჯვა, ტკივება.
 سُد سარგებლობა, სარგებელი.
 سَوْدَاگَر ვაჭარი, სოვდაგარი.
 سُورَات ხერელი, ღრუ.
 سُوز არაბ. კ. წ. سُخْتَن.
 سُوز სიცხე, ალი.

سه სამი (3).
 سى ოცდაათი (30).
 سياست არაბ. გამკლავება; დასჯა.
 سياه შავი, ბნელი.
 سيب ვაშლი.
 سير არაბ. მიმოსვლა; ჰერეტა,
 ცქერა, თვალის სეირი; სეირი.
 سير كَرْدَن მიმოსვლა, სეირ-
 ნობა, ცქერა.
 سير მადლარი.
 سيم و سيمو მესამე.
 سينه გულის ფიცარი, მკერდი.

ش

شَاخ ხის ტოტი, შტო.
 شاماني მხიარულება, სიხარული.
 شاد მოწაფე, შეგირდი, ში-
 ნაჰმა.
 شال შალი, მატყლეული; სარტ-
 ყელი.
 شام ღამე; ვახშამი.
 شاه შაჰი, ხელმწიფე.
 شاهزاده შაჰის შვილი, უფლისწუ-
 ლი, ბატონიშვილი.
 شايد შესაძლებელია, შეიძლება;
 ეგების, ხაშს, მართებულაია; მარ-
 თებს. ზნნისაგან: شاستن

شايخ არაბ. გავრცელებული, ცნო-
 ბილი.
 شانگه ان شيان گاه. شب
 სადამოყვამი.
 شانه روز د شانه روز დღედა-
 ღამე; დღეღამე.
 شجره مانათობელი, ღამით
 მნათი.
 شبنه ცვარი, ნამი.
 شتر აქლემი.
 شخص არაბ. პიროვნება, კაცი,
 მაყანი.
 شو ბრძ. კ. شونა, რადმე

· გახდომა, წასვლა, მოხერხება, შესაძლებლობა.

شَرَابٌ არაბ. ღვინო.

شِرَاعٌ იალქანია.

شَرْحٌ არაბ. ახსნა, მოყოლა, თხრობა.

شَرَطٌ არაბ. პირობა.

شَرْمٌ სირცხვილი, კრძალულება, ნაწესი, მორცხვობა.

شَرْمَنْدٌ დარცხვენილი.

شُسْتَنٌ ბრძ. კ. შ. რეცხვა.

شُعُورٌ არაბ. ქეუა, გონება, მეხსიერება, მიხვედრა.

شِفاٌ არაბ. წაშალი; განკურნება, გაჯანსაღება.

شِكَارٌ ნადირობა.

شِكَرٌ შაქარი (შაქრის ლერწმისაგან).

شُكْرٌ არაბ. მადლობა. ქება, მადლის გადახდა.

شِكرٌ أَفْشَانِيٌّ შაქრის ბნევა, ნქვერნეტყველება.

شِكَنٌ შაქრის მტვრეველი, მლოკავი.

شِكَسْتٌ მუსრვა, კრება, აკლება, გაწყვეტა.

شِكَتَنٌ ბრძ. კ. შ. მტვრევა,

დამარცხება, შემუსვრა, გაწყვეტა.

شِكلٌ არაბ. სახე, პირისახე, ფიგურა.

شِكمٌ საშო, მუცელი, სტომაქი.

شِكَنٌ ბრძ. კ. შ. شِكَتَنٌ.

شِماٌ თქვენ.

شِمشادٌ წიფელა (წიფლის ხე).

شِمشِيرٌ ხმალი.

شِمعُونٌ სკ. სხ. შამუნი.

شِناختَنٌ ბრძ. კ. شِناسٌ ცოდნა, ცნობა, რაცხვა.

شِناختَنٌ ბრძ. კ. شِناسٌ.

شِنيْدِنٌ ბრძ. კ. შ. شِنيْدِنٌ.

شِنيْدِنٌ სმენა, გაგონება, მოსმენა.

شِوٌ ბრძ. კ. შ. شِوٌ.

شِوْخٌ მხიარული; თავხედი; ლალი. თვითნება, ნებიერი, საყვარელი.

شِوْخِيٌّ ხუმრობა, მასხრობა, ლალობა.

شِوْرٌ ბრძ. კ. შ. شِوْرٌ.

شِوْرٌ მარილიანი, მლაშე.

شِوْمِيٌّ უბედურება.

شِوْهْرٌ ქმარი, მეუღლე (მამაკაცი).

شِوْنٌ ბრძ. კ. შ. شِوْنٌ.

شِهدٌ არაბ. თათლი.

شهر ქალაქი.

شهر არაბ. ახალი მთვარე; თვე.

شهرت არაბ. დიდება, სახელის მოხეცვა.

شوار თავგამეტებული, თამაზი; მხედარი.

شير რძე.

شیرین ტკბილი.

زبان شیرین ტკბილმოუბარი, ენა-ტკბილი.

شیرین مقال ენაწყლიანი, ტკბილ-მოუბარი.

شیشه შუშა, შუშის ბოთლი, მინა.

شیرین ლაღადი; კენესა.

ص

صاحب არაბ. ბატონი, პატრონი, მფლობელი. دولت صاحب მდიდარი კაცი.

صاف არაბ. წმინდა, სუფთა, ნათელი, ცხადი, გამკვირვალ.

على الصباح არაბ. დილა. ديليت, დილას.

صبح არაბ. დილა, განთიადი.

صبر არაბ. მოთმინება.

صحبت არაბ. ამხანაგობა, საუბარი, მუსაიფი, ლაპარაკი.

صحو არაბ. მინდორი, ველი.

صد ასი (100).

صدا არაბ. ხმა.

صدازدن ძახილი, ყვირილი.

صدای نوش جان ბოყინი, სლოკინი.

صدق არაბ. გულწრფელობა, სიწრფელე, სიმართლე, მართალი.

صرف არაბ. ხარჯვა, დანახარჯი. صرف کردن ხმარება, ხარჯვა.

صفي წმინდა, გულწრფელი, მეგობარი. صفي الله ღვთის მეგობარი, ადამის ეპითეტია.

صلح არაბ. მშვიდობა, შერიგება, თანხმობა.

صلوات არაბ. ლოცვა, ვედრება. صلات რიც.

صندلی სკამი, სავარძელი.

صنعت არაბ. ხელოსნობა.

صنم არაბ. კერპი.

صواب არაბ. მართებული; ქეშმარიტი; ქეშმარიტება, სიმართლე.

صُورَتْ არაბ. სახე; ფიგურა; პიროვნება; სახეობა; შემთხვევა; საბაბი.

صُورَتِ دَرِ هَرِّ صُورَتِ ში, როგორც უნდა იყოს. صُورَتِي აზრი არა აქვს.

صَيَّادٌ არაბ. მონადირე.

صَيِّدٌ არაბ. ნადირობა; ალაფი, ნადირობა.

صَيِّحَهُ არაბ. ყვირილი, ოხვრა, კენესა, ლალადი.

ض

ضَبَطَ არაბ. ჭერა, დაცვა, მართვა, კონფისკაცია.

ضَرَبَ არაბ. ცემა, დაჯერა.

ضَرَبْتُ არაბ. ნაკრავი.

ضَرَّرَ არაბ. ვნება, ზიანი, ზარალი.

ضَرَرَ رَسَائِدُنْ ზიანის მიყენება, დაზიანება.

ضُرُورٌ არაბ. საჭიროება, მოთხოვნილება; საჭირო.

ضَعِيفٌ არაბ. სუსტი, უძლური.

ضَعْفًا ანდა ضَعْفًا მხ. რიც.

ط

طَاقَةٌ არაბ. ძალა, შეძლება.

طَبَّلَ არაბ. ბარაბანი. طَبَّلَ كَوَيْدِنْ ტაბლაკისკერა, ბარაბანისკერა.

طَرَفٌ არაბ. მხარე, ბოლო, კუთხე.

طَرِيفَةٌ არაბ. გზა, ნიმუში, წესი, საშუალება, ხერხი, სწავლა; კლასი.

طَعَامٌ არაბ. საკმელი, შეჭამადი.

طَعَنَهُ არაბ. ცემა; საყვედური, ყვედრება, დამცირება; ლანძღვა,

შეურაცხება. طَعَنَهُ زَدْنٌ გინება, ლანძღვა, ტუქსება.

طِفْلٌ არაბ. ბავშვი, ბაღლი.

طَلَا ოქრო.

طَلَّاقٌ არაბ. გაყრა.

طَلَّبَ არაბ. ძიება, მოთხოვნა, სა-

თხოვარი, სურვილი. طَلَبُ كَرْدَن
მოთხოვნა, ძიება, მოწვევა.
طَلَعَتْ არაბ. სახე, გარეგნობა, პი-
რისახე.
طَمَعٌ არაბ. გაუმადლობა, სიხა-
რბე; სურვილი, გულისთქმა.
طَوَّرَ არაბ. ვითარება, მდგომარე-
ობა; ხერხი; სახე.

طُوطِي თუთიყუში.
طُوفَانٌ არაბ. ქარიშხალი, წარ-
ღვნა.
طَوِيلَةٌ თავლა, საჯინიბო.
طَى არაბ. დახვევა, ხვევა, ნაოკი.
طَى كَرْدَن ხვევა; გარება
(გზისა).

ظ

ظَالِمٌ არაბ. მრისხანე, მწვალებე-
ლი, ტირანი, მკაცრი, მტარ-
ვალი, გულქვა.
ظَاهِرٌ არაბ. გარეგნული, აშკარა,

ცხადი, თვალსაჩინო.
ظَلِمٌ არაბ. შეურაცხება, სიმკაცრე.
ظَهَرَ არაბ. შუადღე.

ع

عَاجِزٌ არაბ. სუსტი, უძლური.
عَادِلٌ არაბ. სამართლიანი.
عَارِضٌ არაბ. შესამთხვევი, მოსა-
ვალი რამ.
عَاشِقٌ არაბ. შეყვარებული.
عَاشٌ შეყვარებულთა მკვლეელი.
عَاقِبَتٌ ბოლო, შედეგი, დაბო-
ლოს, დასასრულ.

عَاقِلٌ შტ. სქ. عَاقِلَةٌ არაბ. კვეიანი,
გამჭრიახი, გონიერი.
عَالِمٌ არაბ. ქვეყანა, სამყარო.
عَالِمَتَابٌ ქვეყნის მანათობელი.
عِبَادٌ არაბ. მონები, მსახურნი. შხ.
عَبْدٌ.
عِبَادَتٌ არაბ. ღვთის თაყვანისცე-
მა, ღვთისმსახურება.

عَبْرَتٌ არაბ. სამოძღვრო მაგალითი, მისაბაძი მაგალითი.

عُبُورٌ არაბ. გადასვლა, გასვლა, გარება.

عَجَبٌ არაბ. გაკვირვება, განკვირვება, საკვირველი.

عُجُوزٌ არაბ. დედაბერი.

عَدَالَتٌ არაბ. სიმართლე, მართლმსაჯულება. باعدالت سიმართლიანი, მართლმსაჯული:

عَدَدٌ არაბ. რიცხვი.

عَدْلٌ არაბ. სიმართლე, მართლმსაჯულება.

عُذْرٌ არაბ. ბოდიშის მოხდა.

عِرَاقٌ ერაყი.

غَرَضٌ არაბ. წარდგენა, მოხსენება.

عَرَضٌ არაბ. განცხადება, არზა, თხოვნა, სათხოვარი.

عُرْفٌ არაბ. ჩვეულება, ადათი.

عَرُوسِيٌّ არაბ. ქორწილი. აქედან:

عَرُوسِيٌّ კოლის შერთვა, დაქორწინება, გათხოვება, ქორწილის გადახდა.

عِرَّتٌ არაბ. დიდება, პატივი, ღირსება, პატივისცემა.

عَزْمٌ არაბ. განზრახვა, გადაწყვეტილება.

عَزِيْزٌ არაბ. ძვირფასი, საყვარელი, იშვიათი, აზიზი.

عَلٌّ არაბ. თაფლი.

عَشْرَتٌ არაბ. განცხრომა, კმაყოფილება, სიამოვნება, შვება.

عَشْقٌ არაბ. სიყვარული.

عَصَا არაბ. ჯოხი, ყავარჯენი, კეერთხი.

عَصْرٌ არაბ. საღამოს ეამი, მზის ჩასვლის დრო; დრო, საუკუნე.

عَصَمْتُ არაბ. უმანკოება, უბიწოება, სიქალწულე. აქედან: عَصَمْتُ

უმანკოების პატივმცემელი.

عَطَا არაბ. საჩუქარი, ჯილდო.

عَطْفَةٌ არაბ. ცხვირის ცემა, მცხიკვება.

عَفْوٌ არაბ. პატიება, მიტევება,

შეწყალება. عَفْوٌ პატიება, შენდობა.

عَقَبٌ კვალი, ნაკვალევი. دَرَعَقَبٌ კვალს უკან.

عَقْدٌ არაბ. კავშირი, აქტი, ხელ-

შეკრულება. عَقْدٌ პირობის შედგენა (ქალის გათხოვების შესახებ, ქალის გარიგება,

მითხოვება). عَقْدٌ خَوَانِدَنٌ ჩვე-

ულებრივი ფორმულების წარ-
მოთქმა საქორწილო ხელშეკ-
რულების დროს.

عقل მრ. რიც. عقول არაბ. კკუა,
გონება.

عَسْ არაბ. ანარეკლი, ლანდი.

علاج არაბ. კურნება, წანალი, სა-
შუალება, ილჯი.

عَلَامَاتُ არაბ. ნიშანი, განსაკუთრე-
ბული თვისება.

عَامٌ არაბ. ნიშანი, ალამი, დროშა.

عَمٌ არაბ. ცოდნა, მეცნიერება.

على საკ. სახ. ალი.

على არაბ. -ზე, ზედ; თანახმად, შე-
ფარდებით.

عَمَارَاتُ არაბ. შენობა, სადგომი,
სასახლე.

عَمْرٌ არაბ. სიცოცხლე.

عَمَلٌ არაბ. საქმე, საქციელი.

عَمُو ბიძა (მამის მხრით).

عَنَاصِرٌ არაბ. ელემენტები; სტი-

ქიები. მხ. რიც. عُنُصْرٌ.

عَنْبَرٌ ერთვეარი ყელის სამკა-
ული ქალთა.

عَوْنٌ არაბ. შემწეობა, დახმარება.

عَهْدٌ არაბ. პირობა, დაპირება,
ვალდებულება, ხელშეკრულება,
აღთქმა.

عِيَارٌ არაბ. თავხედი, თამამი, ლა-
ლი, ცბიერი, ვერაგი; მაწანწალა.

عِيَالٌ არაბ. ჯალაბობა, ცოლ-შვი-
ლი, სახლობა.

عَيْبٌ არაბ. ნაკლი, ბიწიერება.

عَيْسَى იესო.

عَيْشٌ არაბ. სიამოვნება, კმაყო-
ფილება, განცხრომა, მხიარუ-
ლება, შვება.

عَيْنٌ არაბ. თვალი; არსებითობა,

არსებითი მხარე; بَعَيْنُهُ არსე-
ბითად, სახელდობრ. სინამდ-
ვილემი.

غ

غار არაბ. კლდე, გამოქვაბული.

غَالِبٌ არაბ. მძლეველი, ნჯობნი.

غَالِيَةٌ ხალიჩა, პატარა ნოხი.

غَايِبٌ არაბ. არდამსწრე, ფარული;
უხილავი, მალული.

غُبَارٌ არაბ. მტვერი.

غَرَضٌ არაბ. მიზანი, განზრახვა.

الغَرَضُ ამნაირად, მოკლედ რომ ვთქვათ, ერთი სიტყვით.

غَرِبٌ არაბ. მგზავრი, უცხო, ყა-
რიბი; არაჩვეულებრივი.

غُسْلٌ არაბ. დაბანა, ბანა; რიტუა-
ლური დაბანა.

غُصَّةٌ არაბ. მწუხარება, გულის
ტკივილი, დარდი.

غَضَبٌ არაბ. მრისხანება, რისხვა.

غَلَامٌ არაბ. მსახური; მონა; ყმაწ-
ვილი.

غَلَبَةٌ არაბ. ჯობნა, გადამეტება,
ძლევა.

غَلَطٌ არაბ. შეცთომა, ცთუნება,
ღალატია.

غَمٌ არაბ. მწუხარება, წუხილი,
დარდი. غَمٌ خُورَدَنٌ წუხება,
ურვა.

غَمَّيْنٌ შეწუხებული, მწუხარე,
მოწყენილი, დაღვრემილი.

غَنِيٌّ არაბ. მდიდარი.

غَنِيْمَةٌ არაბ. ალაფი, ნაშოვარი,
მონაგები. غَنِيْمَةٌ دَأْتَنٌ
მოგების ნახვა, სასარგებლოდ,
ხელსაყრელად ცნობა.

غَيْرٌ მეორე, სხვა. أَوْ غَيْرٌ და

أَوْ غَيْرٌ გარდა, გარეშე (რი-
სამე).

ف

فَتَى არაბ. ქაბუჯი, ყმა, მოყმე.

فَدَا არაბ. გამოყიდვა; მსხვერპლი.
فَرَارٌ არაბ. გაქცევა.

فَرَأَسَتْ არაბ. მიხედომა, მოსაზრე-
ბა, ალლო, გამპროიახობა.

فَرَأَقٌ არაბ. განშორება.

فَرَامُوشٌ დაეიწყება. فَرَامُوشٌ
فَرَامُوشٌ დაეიწყება.

فَرَبَةٌ მსუქანი. (წაიკ. ფარბიჰ).

فَرَا ხვალ.

فَرَزَنْدٌ შვილი, ბავშვი.

فَرِسْتَانٌ პრ. ზ. წ. فَرِسْتَانٌ.

فَرِسْتَادَنْ, გაგზავნა.

فَرِصَةٌ არაბ. შემთხვევა, მარჯვე
დრო.

فَرْمَا და فرمای پრ. ზ. წ. მზნიდან:

فَرْمُودَنْ.

ფრანგული ბრძანება; დასტური, ნე-
ბართვა.

ფრანგული ბრძანება. ფრ. *فرما* და *فرمای*
ბრძანება.

ფრ. *فرو* ძირს, ქვევით. *فرو رفتن*
ჩაშვება ძირს, ჩასვლა, დაღრ-
ჩობა, ჩაყურყურება, წყალ-
ში ჩაძირვა.

ფრ. *فروشد* ბრძ. კ. *فروش* გაყიდვა.
ფრ. *فرو* ჩაშვება; *فرو آمدن*
ბა, ძირს ჩასვლა.

ფრ. *فروختن* ბრძ. კ. *ف.*

ფრ. *فروختن* სავ. სავ. ფერპაღმ.

ფრ. *فروختن* ფერპაღმების მკვლელობა.

ფრ. *فروختن* ყვირილი, კივილი, ხმაუ-
რობა, ჩივილი, ლაღალი, კვნესა.

ფრ. *فروختن* ყვირილობა, და-

ხილზე მიბრუნება; გამოცხადება,
შველა.

ფრ. *فروختن* მოტყუება, ცოტუნება, შეც-
დენა. *فروختن* მოტყუება,
შეცდენა ვინმესი.

ფრ. *فروختن* ოხვრა-კვნესა, ჩივილი, ლა-
ღალი.

ფრ. *فروختن* არაბ. ლარიბი, ლატაკი.

ფრ. *فروختن* არაბ. ფიქრი, ოცნება. *فروختن*

ფრ. *فروختن* ფრანგულად *فروختن*—ჩაფიქრება

ფრ. *فروختن* არაბ. ესადა ეს (პიროვნება).

ფრ. *فروختن* არაბ. ქვედა, მოსახრება, მიხ-
ვედრობა.

ფრ. *فروختن* ბრძ. კ. *ف.* *فروختن* გაგება.

ق

ყაბ ვაზა, ქურქელი.

ყაბ. *قادر* არაბ. ძლიერი, მძლავრი, შემ-
ძლებელი.

ყაბ. *قاضي* არაბ. მსაჯული, ყადი.

ყაბ. *قاضي* არაბ. საფუძველი, წესი,
ჩვეულება.

ყაბ. *قادر* არაბ. ქარაიანი; წყება; ძეწ-
კვი.

ყაბ. *قادر* არაბ. ფორმა, ნიმუში, მო-
დელი, ყალიბი.

ყაბ. *قاضي* არაბ. *قاضي*.

ყაბ. *قادر* არაბ. ტანის სიმაღლე, ფი-
გურა, ტანადობა, ნაზარდობა.

ყაბ. *قادر* არაბ. გვერდი; მხარე. *قادر*
მხრივ.

قَبْلَهُ არაბ. ყიბლა. მხარე, საით-
კენაც მიმართავენ ლოცვის
დროს.

قَبُول მიღება, მოწონება, თანხ-
მობა. قبول کردن დათანხმე-
ბა, მიღება, მოწონება.

قَبِيح არაბ. უშნო, უგვანი, საძა-
გელი.

قَتْل არაბ. მოკვლა, მკვლელობა.
قتل رسانیدن მოკვლა, მო-
კვდინება.

قَد არაბ. ტანადობა, ანაგები ტა-
ნისა, სიმაღლე.

قَدْر არაბ. ღირსება, ღირებულება,
ოღენობა, ფასი, ხარისხი.

قَدْر არაბ. განგება, ბედის წერა;
ზომა; ოღენობა.

قَدْرَت არაბ. ძალი, ძლიერება, ღონე.

قَدْرِي ცოტა, ერთი ოღენობა.

قَدَم არაბ. ფეხის გული, ფეხი; ბი-
ჯი, ნაბიჯი, კვალი. قدم پيش

წინ წასვლა, გამგზავრება,
ფეხის გადადგმა.

قَرَار არაბ. სიმტკიცე, მუდმივობა,
უცვლელობა. قرار دادن დამტ-
კიცება, გადაწყვეტა, დადგენა;
قرار گرفتن დამყარება, და-

ფუძნება, ფეხის მოკიდება.

قَرَض არაბ. წრე, რგოლი; ბაჟი
(მთვარისა ან მზისა).

قَام ფიცი. خوردن დაფი-
ცება, قام دادن დაფიცება;
შეზღვენება, წყევლა.

قَامَت არაბ. გაყოფა, ნაწილი, გა-
ნაყოფი. قامت دادن გაყოფა.

قَصْر არაბ. სასახლე, ციხე-დარბა-
ზი, კოშკი, სრა-პალატი.

قَصَه არაბ. ისტორია, ამბავი,
თხრობა. قصه خوان მოაწუ,
ამბავთა მთქმელი.

قَضَا არაბ. ბედისწერა, ბედი, შემ-
თხვევა. از قضا შემთხვევით.

قَفَص د قَفَص არაბ. ჳალია.

قَلَاب არაბ. დუგმა, ანკესი.

قَلْبُ ხარკი, ჯარიმა, კულუხი.

قَلَم არაბ. კალამი, ქანდი.

قَلَمِي گريدن დაწერილ იქმნა.

قَلَنْدَر მაწანწალა, მოყიადე,
მწირი.

قَلِيَان ყალიონი.

قَمَر არაბ. მთვარე.

قَنْد შაქარი.

قَنْدَهَار ქ. ყანდაარი.

قوم არაბ. ხალხი, ადამიანები,

ტონი. قوم و خویش ნათესავე-
ბი, თავისიანები.

قوم دا قوم ძალა, სიმტკიცე.

قوم არაბ. ძალა, ძალადობა, რის-
ხვა. قهر کردن გულის მოსე-
ლა, წყენა, გარისხება, გაგუ-
ლისება.

قاف با, ხა, ხა, ხა (ხმის მბაძე-).

قومه არაბ. ყავა.

قى გერემა, გულის ყრა, პირის წა-
ლებინება, რწყევა.

قيامت არაბ. აღდგომა; მეორედ
მოსვლა.

قيمت نالები, ღო.

قيمت არაბ. ფასი, ღირებულება.

ში. რიც. قيم

ک

کار საქვე, მეცადინეობა, შრომა.

کارخانه ქარხანა. შრ.

کارخانجات არაბ. ანუ სპარ-

სული کارخانهها ქარხნები.

کار دანა.

کاروان ქარავეანი.

کاروان سرا ქარავასლა, ქარავენის
გასაჩერებელი სახლი.

کافی არაბ. საკმაო, დამაკმაყო-
ფილებელი.

کام 1) სურვილი, მისწრაფება.

2) სასა. کام دادن სურვილის

შესრულება; کام رسیدن სურ-
ვილის მიღწევა.

کامياب საწადელის მიმღწევი,
ბედნიერი.

کاه ჩალა.

کاپنات არაბ. არსებანი. შხ. რიც.

کاپنه.

کباب არაბ. შემწვარი, მწვადი და-
კეპილი ხორცისაგან, ქაბაბი.

کباب کردن შეწვა (შამფურ-
ზე).

کبوتر მტრედი.

کتاب წიგნი.

کنف მხარი, ბეჭის ფრთა.

کج გაღუნული, მრუდი.

کجبختی ბედნიერების დარღ-

ვევა, ბედის მწარედ ქცევა, გამწარება.

كجَا სად? საით? از كجَا საიდან?

كدام რომელი? როგორი? هر کدام ყოველი, როგორი; ყველა, ვინც.

كراهت არაბ. كراهيت არაბ. ზიზ-ლი, ზიზლის თვალი.

كردار მოქმედება, საქციელი, ქცევა.

کردن ზრძ. კ. ზ. კეთება, ქმნა. کرده ქმნული, გაკეთებული, მოქმედება, ქცევა, საქციელი.

كړسي სკამლოგინი, ტაბურეტი.

كړشمه თვალის ქნევა, თვალით ნიშნება.

كړم არაბ. სულგრძელობა, სიქველე, სიუხვე, მადლი.

كړه კარაქი.

كړم არაბ. მრ. რიც. كړوم ვაზი. كړم მატლი, ქია, ბობოლა.

كړمپيله აბრეშუმის ქია.

كړيم არაბ. უხვი, სულგრძელი, გულუხვი, მოწყალე.

كس პიროვნება, მავანი, ვინმე.

كس ყოველი, თვითოეული.

كش ზრძ. კ. ზ. კშიდნ.

كشتن ზრძ. კ. ზ. კშტნ.

كشتن მოკვლა.

كشتي გემი, ხომალდი, ნავი.

كشتي ბრძოლა, კიდილი.

كشيدن ზრძ. კ. ზ. გაწევა, თრევა, გასმა, გაყვანა (ხაზისა).

كشيدن در بيم نოლუშევა.

كلام არაბ. სიტყვა.

كلمه არაბ. სიტყვა (წარმოსათქმელი).

كم ცოტა, მცირედი.

كمال არაბ. სისრულე, სავსება, სრულადობა.

كمان მშვილდი.

كمر სარტყელი, ქამარი; ტანადობა.

كمر بستن სარტყლის შერთყმა, წელშერთყმა ე. ი. გამზადება, მომზადება, მზად ყოფნა.

كمند ქამანდი, სასროლი, საღებელი თოკი.

كند ზრძ. კ. ზ. კნდნ.

كردن ზრძ. კ. ზ. კრდნ

كَنار გვერდი, მხარე, ნაპირი; გულის თიცარი; ნოხვევა, მკერდს მიკერა. در كَنار گِرفتن ჩახუტება.

კნდნ ზრძ. კ. კნ თხრა, ამო-
თხრა, ამოგლეჯა.

კნტრ გალავნის ქონგური, ცი-
ხე-კონკი.

კნზრ მთახლე, გამდელი. მხევალი.

კნბ ზრძ. კ. კობიდნ.

კნბიდნ კვრა, ცემა; ნაყვა, ქრა.

კნთა მოკლე.

კნჯკ პატარა.

კნჯე ქუჩა.

კორ ბრმა.

კო მთა.

კე ვინ? რომელი? რა? იმიტომ,
რომ.

კენე ძველი.

კე როდის?

კე ვინ ხარ
შენ?

კე ქისა, ტომარა, ტომსიკა.

კე არაბ. ალქიმიია.

გ

გა 1) ძროხა. 2) ხარი,
ნოზვერი. 3) ხბო.

გა დრო; ადგილი.

გაგებრი, ცეცხლმსახური; ურწ-
ნეშო.

გაგარათი, მხარის სახე-
ლია ინდოეთში.

გაგა მათხოვარი, გლახაკი.

გაგან ზრძ. კ. გგანიან. გგანტნ

ანუ გგანდნ.

გგან რამის გარება; გასავალი
(ადგილი); გასასვლელი, გასა-
რები (ადგილი).

გგანდნ გგანტნება, გადახდა
(ქირისა).

გგანტნ დატოვება, დადება,
დაწყობა, ნების მიცემა, ნებარ-
თვა, დაშვება.

გგანტნ ზრძ. კ. გ. გგანტნ.

გგანტნ ზრძ. კ. გ. გგანტნ.

გგანტნ გატარება; ცხოვრება, სახ-
სარი, საშუალება. გგანტნ
დროის გატარება; ცხოვრება.

გგანტნ გატარებინება, გატა-
რება; ცხოვრება.

გგანტნ ზრძ. გგანტნ გავლა, გარე-
ბა. გგანტნ დრ იგოვეა.

აგრ ანე გრ თუ.
 გრან მძიმე; ძვირფასი.
 გრბე კატა.
 გრდ მრგვალი, სიმრგვალე, იხ.
 გრდ
 გრდინ და გშტნ ზრმ. კ. ზ. გრდ
 გრდაბ მორევი.
 გრდან ზრმ. კ. ზ. გრდან
 გრდანინ გადაბრუნება, ბრუნება.
 გრდშ ბრუნვა, მოძრაობა, გა-
 სეირნება, სეირნობა. გრდშ
 ბგრდშ სეირნობა; დრ გრდშ
 ამდნ ამოძრავება, ტრიალის ან
 ბრუნვის დაწყება, აბრუნება.
 გრდნ კისერი.
 გრდინ ზრმ. კ. გრდ ტრიალი,
 ბრუნვა, სეირნობა; ქმნა, გარ-
 დაქცევა, გახლმნა.
 გრსნე მწიერი.
 გრფტნ - ზრმ. კ. გრ ალება, წა-
 ლება; დაწყება.
 გრმ ცხელი, თბილი.
 გრო გირაო, წინდი.

გრო ბრბო, სიმრავლე, გროვა.
 გრბან საყელო.
 გრბხტნ ზრმ. კ. გრბხტნ
 გრბხტნ ზრმ. კ. ზ. გრბხტნ
 გრბხტნ ტირილი.
 გრ გეტრი; ზომა.
 გრბან და გრბან ზრმ. კ. ზ. გრბან
 გახსნა, გაშლა.
 გრბან ზრმ. კ. ზ. გრბან
 გრბან ბრუნება.
 გრბან ტრიალი, ყიალი; ქმნა.
 გრბან და გრბან ბაზ დაბრუნება,
 უკან მობრუნება.
 გრბან ზრმ. კ. ზ. გრბან
 გრბან სიტყვა, საუბარი.
 გრბან საუბარი, ბაასი; კანათი,
 ცილობა, დავა.
 გრბან ზრმ. კ. გრბან თხრობა, ლა-
 პარაკი, თქმნა, წოდება.
 გრბან ბაასი, ლაპარაკი.
 გრბან ტალახი, ტლაპო, თიხა, ნიწა.
 გრბან ვარდი, ყვავილი.
 გრბან ვარდის წყალი.
 გრბან ვარდნარი, გულსტანი.

და- დაქარგული. كَرْدَن گم
 კარგვა; كَرْدَن گم ვნ. გვ. ვი-
 კარგები.

كُونَاء ცოდვა, დანაშაული, ცთო-
 ნილება.

گرفتَن گم. ვ. რ. გმ. ვ. რ.

گودال ჩაღრმავებული ადგილი,
 ჯურღმული, ორმო, ნაპრაალი.

گوسفند ცხვარი.

گوش ყური. كَرْدَن گوس ან
 گوش دَادَن ყურის გდება, სმენა.

گوشَت ხორცი.

گوشِي ხორცისა.

گوشَه ყური, კუთხე.

گگُونَه სახე; გვარი; ხერხი. جگُونَه
 რაგვარად, როგორ, რანაირად,
 რა სახით.

گوهر 1) ძვირფასი ქვა, მარგალი-
 ტის თვალი. 2) არსება, თვისება;
 გვარი, ჯიში.

گویا თითქოს, ვგონებ, ვითომც.

گاه. ნ. گاه.

گرفتَن گم. ვ. რ. გმ. ვ. რ.

گيو დალალი, კავი (თმისა).

گيو بَرِيدَه დალალ - დაქრი-
 ლი (ქალის სალანძღავი სიტ-
 ყვაა).

ل

لافتى الا على ارباب. არა. არა. ارباب.

„არ არის ქაბუკი გარნა ალისა.“

لاغر ارباب. გამხდარი, ხმელი, სუს-
 ტი, მკლე.

لب بر. ბაგე, ტუჩი; ნაპირი.

لب زدن ტუჩების ცმაცუნნი,
 ჩურჩული.

لحظه ارباب. წამი, თვალის დახამ-
 ხანება.

لسان ارباب. ენა.

لشكر ლაშქარი, მხედრობა, ჯარი.

لطف ارباب. მადლი, წყალობა, სა-
 თნობა, კეთილ-განწყობილება.

لغد წიხლი, ხელის კვრა, ხე-
 ლით დარტყმა. لغد زدن წიხ-
 ლის კვრა.

لندولند ბუზღუნნი, დრტვინვა,
 დრენა, ლულღული.

لوح ارباب. დაფა.

۲

مَا ჩვენ.

مادر დედა.

مادہ დედალი.

مار გველი.

ماست მაწონი. چکیده მაწონი.

დაწურვილი მაწონი.

مال ქონება, სიმდიდრე, საკუთრება.

مالیدن ზრძ. مَال სობა, ვლება, წასობა, გასობა.

مان ზრძ. مَان დარჩომა, ჩამორჩომა.

مانند მსგავსი, მგვანი.

ماء მთვარე; თვე.

ماء طغت მთვარის სახისა, პირმთვარე.

ماء طغت იგივეა, რაც ماء طغت

ماي თევზი.

مايه ფუძე, კაპიტალი, მთავნი, წყარო, საშუალებანი; ძალა.

مباد და مبادا ნუ იქნების! ღმერთმა ნუ ქნას!

مبارك არაბ. კურთხეული, კეთილდღიანი, ბედნიერი, მორკმული.

مبتلا არაბ. ფათერაკში ჩაყარდნილი, უბედური, შეწუხებული, გამწარებული.

مبدأ არაბ. დასაწყისი.

مبدل არაბ. გამოცვლილი, შეცვლილი.

مبلغ არაბ. ფულის თანხა, საერთო ჯამი.

متوجه არაბ. ყურმახვილი, ყურკეციტი, ფრთხილი.

مثل არაბ. მსგავსება, მგვანება, მსგავსი.

مجتبع არაბ. შეკრებილი, შენაკრები.

مجدد არაბ. განახლებული.

مجلس არაბ. კრება, სხდომა, საკრებულო, მეჯლისი.

مجنون არაბ. საკ. სახ. მეჯნუნი; ხელი, შმაგი; მიჯნური.

محبب არაბ. სიყვარული.

محفل არაბ. კრება, საზოგადოება, საკრებულო.

محكم არაბ. მაგარი, მტკიცე, მკვიდრი.

محله არაბ. გაჩერების ადგილი, კვარტალი.

مَحَمَّدٌ არაბ. საკ. სახ. მუჰამედი.

مَحْنَتٌ არაბ. უბედურება, ფათე-
რაკი, განსაცდელი, მწუხარება,
ჯაფა.

مَخْلُوقَاتٌ არაბ. ქმნილებები, ადა-
მიანები. მხოლოდით რიცხვში:

مَخْلُوقَةٌ.

مَدَامٌ არაბ. მუდმივი, შეუწყვეტე-
ლი, მუდამ.

مَدَّةٌ არაბ. გაგრძელება, დრო,
გრძელი დრო.

مَدْهُوشٌ არაბ. განცვიფრებული,
უგუნური.

مَرَادٌ არაბ. სურვილი.

مَرَارَاتٌ არაბ. სიმწარე, მწუხარება,
ვაება, სიძნელე.

مَرَبِّا მურაბა.

مَرْتَعِيٌّ არაბ. საყვარელი; აღის
ებათეტი.

مَرْحَبًا არაბ. კეთილი იყოს თქვე-
ნი მობრძანება! ვაშა! ჩინებუ-
ლია!

مَرْحُوصٌ არაბ. ნებართვის მიმღე-
ბი, შვებულებაში მყოფი. مَرْحُوصٌ
مَرَدُنْ ნებართვის მიცემა, შვე-
ბულების მიცემა.

مَرْحُوصِيٌّ შვებულება. مَرَدُنْ مَرْحُوصِيٌّ
შვებულების მიღება, დათხოვნა.

مَرْدٌ კაცი, ადამიანი.

مَرْدَانِكِي სიმზნე, გულადობა.

مَرْدٌ ადამიანები, ხალხი.

مَرْدَانٌ ბრძ. კ. مِيرٌ კვდომა.

مَرْدَةٌ მკვდარი, მძორი, ლეში.

مَرْدِيٌّ კაცობა, ვაჟკაცობა, სი-
მარდე.

مَرَزٌ საზღვარი, მიწა; მხარე,
კუთხე.

مُرْغٌ ქათამი; ფრინველი.

مَرْقَدٌ არაბ. სარეცელი, საწოლი,
ლოგინი; სამარე, საფლავი.

مَرْكَبٌ არაბ. სახედარი, პირუ-
ტყვი.

مَرْگٌ სიკვდილი.

مَرَوْتُ არაბ. ადამიანობა, დიდსულ-
ოვნება, სულგრძელობა.

مَرَّةٌ გემო; საუცხოვო რამ.

مَرَا არაბ. საღამო.

مَسْجِدٌ არაბ. მეჩეთი, მიზგითა.

مَسْئَلَةٌ არაბ. ამოცანა, მასალა.

مَشْتٌ მუშტი, მუქი, ჰეშვი.

مَشْرِقٌ არაბ. აღმოსავლეთი, მამ-
რიყი.

مَشْعُوفٌ არაბ. გატაცებული.

مَشْغُولٌ არაბ. დაკავშირებული, გა-
რთული.

مُصَادِرَةٌ არაბ. კონფისკაცია.

مُصَافِحَةٌ ერთმანეთის ხელის მი-
ცემა.

مِصْرٌ არაბ. მისირი, მისრეთი, ეგ-
ვიპტე.

مُضْطَفَى არაბ. რჩეული; მუჰამე-
დის ეპითეტია.

مُضْطَرِبٌ არაბ. შემფრთხალი,
აღელვებული, შეძრწუნებული.

مَطْلَبٌ არაბ. მოთხოვნა, თხოვნა;
საკითხი, განსაზღვრა; საქმე.

مَطْلِحٌ არაბ. შემტყობი. განგები,
მიწვდომი, მიმხედლომი.

مَطِيْعٌ მორჩილი, გაპგონე.

مَحْضَاهُ არაბ. საქმე; ურთიერთო-
ბა, საურთიერთო კავშირი.

مَحْذُورٌ არაბ. საბოდიშო. مَحْذُورٌ

دَاشْتِنٌ დანაშაულის პატიება.

مَعْلُومٌ არაბ. გაგებუი, ცნობილი,
ნაცნობი რამ.

مَعْلَمِيْنٌ არაბ. მრ. რ. სიტყვისაგან

مَعْلَمٌ მასწავლებელი.

مَعْنَى არაბ. აზრი, მნიშვნელობა.

مَعْرَكَةٌ არაბ. ბრძოლის ველი;
კრება, ბრბო.

مَغَارَةٌ არაბ. მალარო, გამოქვაბული.

مَغْرِبٌ დასავლეთი, მალრიბი.

مَغْزٌ ტვინი.

مُغْتٌ მუქთი, უფასოდ.

مُؤَمَّاِلٌ არაბ. მოპირდაპირე. مَقَابِلٌ

ორჯერ მეტი, ორმაგი.

مَقَالٌ არაბ. სიტყვა; წარმოსათქ-
მელი სიტყვა.

مَقْبُولٌ არაბ. საამო, მოსაწონი,
ლამაზი.

مَقْدَمٌ არაბ. წინწამოყენებული,
წინწაშვერილი.

مَقْدَمَةٌ არაბ. წინასიტყვაობა; საქმე.

مَقْرَرٌ არაბ. განსაზღვრული, დამ-
ტკიცებული. გადაწყვეტილი,
დანიშნული.

مَقْصُودٌ არაბ. სურვილი, სასურვე-
ლი, წადილი, მიზანი, განზ-
რახვა.

مَكَابِرَةٌ არაბ. დავა, ცილობა, ბაასი.

مَكَارِغِي ცბიერება. ვერაგობა,
ზაკვა, ბოროტ-ზრახველობა,
ეშმაკობა.

مَكَارَةٌ ეშმაკი, ცბიერი, ვერაგი,
გაიძვერა.

مَكَانٌ არაბ. ადგილი; ხარისხი.

مَكْتَبٌ არაბ. სასწავლებელი,
სკოლა.

خَانِه სასწავლებელი.

مِکْر არაბ. ცბიერება, ვერაგობა, ეწმეაკობა.

مِکْر განა, გარდა, გარნა.

مِکْس ბუზი.

مِکْر პირის ფარეში, ხალუმი. მხლებელი, ანალათაგანი.

مِکْر არაბ. მწუხარება, დარდი, ქმუწეარება, სევდა, კაეშანი.

مِکْر გაკიცხვა, გასამართლება, საყვედური, გაკილვა.

مِکْر არაბ. მეფე, მონარქი. مِکْر زَاد უფლისწული.

مِکْر არაბ. საწეფო.

مِکْر არაბ. შეწუხებული, ნაღვლიანი, დაღონებული, მწუხარე, მკმუწეარე.

مِکْر არაბ. სამეფოები, კუთხეები, მხარეები. ქვეყნები შხ. რ. مِکْر.

مِکْر არაბ. შესაძლებელი. مِکْر მე.

مِکْر წონის ზომა.

مِکْر არაბ. ლოცვა, საიდუმლო მუსაიდვი.

مِکْر არაბ. წყალობა, სიკეთე, თავზიანობა, ხელის მომართვა.

مِکْر არაბ. მომლოდინე.

مِکْر არაბ. გასაჩერებელი ადგილი, სადგური, ეჯი, ფარსანგი, მანძილი.

مِکْر არაბ. ხელის შეშლა, დაბრკოლება, უარის თქმა, დაკაეება.

مِکْر არაბ. სახე, ხერხი, მანერა. مِکْر თმა.

مِکْر არაბ. მიზეზი, სტიმული.

مِکْر მოთხოვნილები სამეგრ, თანახმად.

مِکْر საკ. სახ. მოსე.

مِکْر არაბ. ადგილი.

مِکْر არაბ. წრფელი, მეგობარი.

مِ 1) დიდი. 2) ღრუბელი, ნისლი. مِ مِთარი, თავი.

مِ არაბ. კეთილგანწყობილება, გულკეთილობა, ალერსი, მოფერება.

مِ არაბ. ვადის გადადება.

مِ სტუმარი.

مِ სტუმართმოყვარეობა.

مِ გამასპინძელება, ლხინი.

مِ შუაგული, შორის.

میدان არაბ. ფართობი, მოედანი;
სარბიელი, ბრძოლის ველი, ას-
პარეზი.

میر ۵۶ არაბ. უფროსი, მბრძა-
ნებელი; მუჰამედის შთამომავალი.

میر ۵۶ კ. مردن კვდომა.

میل არაბ. მისწრაფება, წადილი,
სურვილი.

میل არაბ. სასურმავეი ანუ საო-
ლავი. ჯოხი სურმის საგრემე-
ლი, სურმის საოლავი.

میوه ნაყოფი, ხილი.

ن

نا უარყოფის ნაწილაკი. -უ, არა.
نا امید უიმედო.

ناپاک უწმინდური, ბინძური,
ფლიდი.

ناچار უმწეო, უბედური; ძალაუ-
ნებურად, იძულებით.

ناخدا გემის უფროსი, გემის კა-
პიტანი.

ناخوش ავადმყოფი.

نادان უვიცი, უსწავლელი, ხამი.
ناز აღერსი, სინაზე, სიტურფე.

نازك ფაქიზი, ნაზი, ტურფა.

نازنین საამო, საყვარელი, მზეთ-
უნახავი.

ناس არაბ. აღამიანები, მს. რ. انس

ناطقه არაბ. მეტყველი, მოლა-
პარაკე.

ناگاه უცემბ, უეცრად, მყის.

نال კენესა, ოხვრა.

نال ۵۶ კ. کهنه, აკ-
ვენსება.

نام სახელი. نام نهادن სახელის
წოდება.

نام بردن სახელის წარმოთქმა, მო-
ხსენიება.

نامزد დანიშნული, საცოლე (ქალი),
სახელდებული.

نامعدود აურაცხელი.

نامه წერილი; წიგნი.

نان პური.

نجات არაბ. განთავისუფლება,
ხსნა, გადარჩენა.

ندامت არაბ. სინანული.

نر მამალი, ხედი.

نرم ლბილი, ნაზი.

نزد მახლობლად, ახლო. თანღ-
კენ, -დმი.

بَنَزِدْ -თან, -კენ; წინაშე.

بَنَزِيكْ მახლობელი, ახლო, მახლობლად.

بَنَزَعْ არაბ. მოშორება, ჩამოშორება, მოხსნა; აგონია.

بَنَزَا წარმოშობა, დასაწყისი.

بَنَزْد 1) მწუხარე, მკმუნვარე. დარდიანი. 2) ცბიერი, ვერაგი. 3) მრისხანე, საშინელი.

بَنَبْ არაბ. წარმოშობა, გვარტომობა, დამოკიდებულება, კავშირი, ნათესაობა.

بَنِمْ არაბ. ნიაფი, სიო, ზეფირი. بَنَانِ ნიშანი, თვისება. بَنَانِ دَادَنْ ჩვენება მითითება.

بَنَانِ შრბ. ج. بَنَانِدَنْ. بَنَانِيْدَنْ დასმა, დადგმა.

بَنَشْتَنْ შრბ. ج. بَنَشِيْنْ ჯდობა.

بَنَشْتَنْ შრბ. ج. ب. بَنَشِيْنْ.

بَنَظْرْ არაბ. თვალი; გამოხედვა, შეხედვა. بَنَظْرْ كَرْدَنْ შეხედვა. بَنَظْرْ در آ. بَنَظْرْ آوَرْدَنْ შენიშვნა, დანახვა, შემჩნევა.

بَه نَظَرَ آنگِه იმისდამიხედვით, იმ მიზეზით, რომ...

بَه نَعْرَه არაბ. ყვირილი, ლაღადი.

بَه نِعْمَتْ არაბ. კეთილდღეობა, ბედნიერება, წყალობა.

بَه نَفْسَه არაბ. მელოდია, ჰიმნი.

بَه سَرَايَانْ მომღერალნი.

بَه نَغْرْ არაბ. ადამიანი, პიროვნება.

بَه نَفْسْ არაბ. სული, არსება, სურვილი, გულის თქმა. بَه نَفْسِ خُودْ თვით, პირადად.

بَه نَفْسْ არაბ. სულთქმა.

بَه نَفْيْ არაბ. 1) უარყოფა, გაგდება.

2) გაძევება, გადასახლება.

بَه نِقَابْ არაბ. ნილაბი, საბურველი, ზესახურავი, რიდე.

بَه نَقَّاشْ არაბ. მხატვარი.

بَه نَقْلْ არაბ. გადაცემა, მოთხრობა, ამბავი. بَه نَقْلْ كَرْدَنْ მოყოლა, გადაცემა, თხრობა.

بَه نِگَه ხედვა, თვალის მოკვრა, დაკვირვება, მოვლა, თვალყურის დევნა. بَه نِگَه كَرْدَنْ ყურება, ცქერა, ხედვა; بَه نِگَه دَاشْتَنْ ყურის გდება, მოვლა, შენახვა, ზრუნვა.

ნგონ^ს გადაბრუნებული, თავდა-
ყირა დამხობილი, თავპირქვე.
نَمَا بَرْم. ج. ۵. ۶. მზნიდან:
نَمُودَن.

ნაზ^ს არაბ. ლოცვა, რომელსაც ას-
რულეზენ მუხლიმანები ხუთჯერ
დღეში.

ნამ^ს ნაბადი.

ნამ^ს მარილი. بَحْرَامِي نَمَك
კურმარილის ბოროტად
გამოყენება, კურმარილის და-
ვიწყება.

ნამ^ს შესამჩნევი, ხილული.

ნამ^ს არაბ. ج. ۵. ۶. ნე-
ნება, წარდგენა, ცხადყოფა.

ნანგ^ს აუგი, სირცხვილი.

ნაზ^ს ფერება, აღერსი.
نوح س.ج. س.خ. نوح.

ნაშ^ს საამო სასმელი. نَوش جَان
გაამოს! დღეგრძელ იყოს!

ნაშ^ს არაბ. ج. ۵. ۶. ნაშ^ს.

ნაშ^ს არაბ. ج. ۵. ۶. ნაშ^ს.

ნაშ^ს არაბ. ج. ۵. ۶. ნაშ^ს.
ნაშ^ს მოახლე, მოსამსახურე, ნო-
ქარი.

ნაშ^ს არაბ. ج. ۵. ۶. ნაშ^ს.

ნე არა; არ.

ნე^ს არაბ. ج. ۵. ۶. ნე^ს.

ნე^ს ცხრა (9).

ნე^ს ბუნება, ჯიში, მოდგმა, თვი-
სება, ხასიათი.

ნე^ს არაბ. ج. ۵. ۶. ნე^ს დება; ფიქრი,
დაშვება რაიშისი.

ნე^ს ფარული, დაფარული, და-
მალული.

ნენგ^ს ნიანგი.

ნე^ს საჭიროება.

ნენგ^ს კუდიანობა, მისნობა,
ცბიერება, ეშმაკობა, მატუ-
რობა.

ნე^ს აგრეთვე, ხელ-ახლა.

ნეს^ს არ არის, არაა.

ნეს^ს შენ არა ხარ.

ნიკ^ს კარგი, მშვენიერი.

ნიკ^ს კარგი, მშვენიერი, კეთილი.

ნილ^ს 1) ინდიგო. 2) ნილოსი.

ნიმ^ს მე არა ვარ.

ნიმ^ს ნახევრად შიხნარი.

ნიმ^ს ნახევრად შექმული.

و

و دا, აგრეთვე.

و آراء. ფიცის ნაწილაკი; ღმერთსა ვფიცავ! გეფიცებით!
و آراء. ველი, ქალა.

و ار مسگავსი, მსგავსად (დაისმის
არსებითი სახელის შემდგომ).

و آراء. მომსვლელი, მომღწევი.

و آراء. შრ. რიგ. و آراء
მიზენი, საშუალება; و آراء
საშუალებით.

و آراء. შემთხვევა, შენამთხ-
ვევი.

و آراء. ფურცელი, ვარაყი.

و آراء. წონა.

و آراء. ვაზირი, მინისტრი.

و آراء. შეხვედრა, შეერთება;
კავშირი.

و آراء. მდგომარეობა, ვითა-
რება. و آراء كه بود
არ უნდა იყოს.

و آراء. სამშობლო.

و آراء. ვადა, პაემანი, აღთქმა.

و آراء. ერთგულება, სისწორე,
მიცემული პირობის შესრულება.

و آراء ერთგული, პირიანი, ფი-
ციის ამსრულებელი, სიტყვის
ერთგული.

و آراء. დრო.

و آراء. რწმუნებული, თავ-
ღები, დამცველი, ვექილი.

و آراء. მხარე, პროვინცია,
კუთხე.

و آراء. მიუხედავად ამისა.

و آراء. მიმნიჭებელი, მბოძე-
ბელი.

و آراء. ტახტის მემკვიდრე.

و آراء. ის.

و

و آراء. გასწი! გაეშურე! დაიკარგე!

و آراء. ჰიჯრის, ჰიჯრის შესახებ-

ბი; მუსულმანურ ერას მიკუთ-
ნებული.

هَذَا არაბ. ეს.

هَرَّ ყოველი, ყველა, თვითთული.
هَرَّاسَان მშიშარა, მფრთხალი,
მხდალი.

هَرَجَا ყოველ ალაგას, ყველგან.

أَمْ هَرَجَا سَخَنٌ كُفْتَنَد ბობდნენ ყველაფერზე.

هَرَجَنْد რამდენი არ; თუმცა.

هَرَجَه ყველა; რაც კი...

هَرْدُو ორივე, ორთავენი.

هَرَزَه სისულელე, სიცალიერე.

هَرَزْ كَوِي სისულელის ლაპარაკი.

هَرَقَدَر რამდენი; რამდენიც კი.

هَرَكْس ყოველი, თვითთული.

هَرْگَاه რაკი, როგორც..., როდე-
საც, ყოველუამს.

هَرْگَز ოდესმე (უარყოფით: არა-
სოდეს).

هَزَار ათასი (1000).

هَسْتَم მე ვიმყოფები, ვარსებობ,
ვარ.

هَشْت რვა (8).

هَضْم არაბ. მუცლის ხარშვა, მო-

ნელება, დადნობა. هَضْمٌ شَدَن
ვნ. გვ. ვდნები, ვიხარშები.

هَفْت შვიდი (7). هَفْتٌ قَلَم შვი-
დი საგანი, რომელსაც ხმარო-
ბენ ქალები გასალამაზებლად
და მოსაკაზმავად: ინა, სურმა,
ვესმე, ფერუმარული, ოქროს
ფურცელი და სურნელოვანი
ნივთიერებანი.

هَفْتَه შვიდეული, კვირა.

هَلَاك არაბ. დაღუპვა, სიკვდილი.

هَلَاك شَدَن დაღუპვა.

هَمْ აგრეთვე, და, ერთად, თან.

هَمْ არაბ. ისინი.

هَمَان ნამდვილად იგი, სწორედ
იგი.

هَمَانَا ცხადია, სარწმუნოა, სა-
გულვებელია, უქვევლია.

هَمْجَان ამგვარივე; აგრეთვე.

هَمْ خَوَابَه თანამეცხედრე.

هَمْدَأَسْتَان შეთქმული, თანამონა-
წილე. هَمْدَأَسْتَان شَدَن შეთქმა,
თანამონაწილეობა.

هَمْدَسْت თანამშრომელი.

هَمْدَسْتِي ამხანაგობა, მხარის
დაქერა, ხელის შეწყობა, დახ-
მარება, თანამშრომლობა.

هَمْدِگَر და هَمْدِگَرِ ორივე,

ურთიერთს, ერთი მეორეს, ერთიმეორის მიმართ. باهم ديگر ერთმეორესთან, ერთმანეთთან. همدی ინტიმური მეგობრობა. همراز წრფელი მეგობარი, თანამესაიდუმლე, გულითადი მეგობარი. همراه თანამგზავრი; -თან, ერთად. هم سخن მოსაუბრე. هم وزن ერთი წონისა. همه ყველა, სულ, ყოველი. هميشه ყოველთვის, მუდამ. همين ეგევე, თვითონ ეს; ერთად-ერთი, მხოლოდ, მარტოკა ეს. هند ინდოეთი.

هندوستان ინდუსტანი. هنر უნარი, სიქველე, ნიჭი. هنوز კიდევე, ჯერკიდევ. هوا არაბ. ჰაერი, ჰავა; ტაროსი. بهوش آمدن გონება. გონსმოსვლა, მოსულიერება. هويدا ცხადი, ქეშმარიტი, გამოჩენილი, აშკარა, თვალნანახი, უეჭველი. هي ჰეი! هي زدن და هي كردن ჰაის ძახილი, შეძახება, გაკიდება. هيچ არარა, სრულიადაც არა, არარაობა. هيچ არაიენ. هيچيك არცერთი. هيضم შეშა. هيات არაბ. შორს!

ی

یا 1) ანუ. 2) ჰე!
 یاد ზრპ. ۱. ۲. یاد یافتن ხსოვნა. یاد کردن მოგონება. یاد دادن სწავლება. یادگاری მოგონება, იადგარი, სახსოვარი, მოსახსენებელი.

یار მეგობარი, თანამეგობე.
 یافتن ზრპ. ۱. ۲. یاد მიღება, მოკოება. یاد گرفتن გაგება, შეტყობა.
 یاد ფაფარი.
 یاور შემწე, მშველელი, მომხმარე.

يخ يინვა.

يزدان ღმერთი.

يعني არაზ. ესე იგი.

يكرت. يكدِگر ერთი-მე-ორე.

يكرنك ერთფერე; ერთი აზრისა.

ه مარტოკა, მარტოდ-მარტო,
განმარტოებული.

ي ერთი; ვინმე, ერთი პიროვ-
ნება, ერთი ვინმე.

يونس საკ. სახ. იონა.

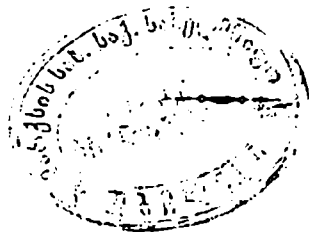
يهودی ებრაული; ებრაელი.

ادبیات ایران

برای دانشجویان دوره‌های ابتدائی و
متوسط زبان فارسی

منتخبات مدرس یوستین ابولادزد از تاریخ
ادبیات ایران در دانشکده خاورشناسی
دانشگاه دولتی شهر تبیلیسی
بنام ی. و. ستالین

مطبعه دانشگاه دولتی شهر تبیلیسی بنام ی. و. ستالین
تبیلیسی ۱۹۵۳

ზამრანული შეცდომები *

გვერდი	სტრიქონი	დაბეჭდილია	უნდა
2	1 ქვემოდან	folgend	Folge
48	4	و سی	წიშალოს
40	16	იყო	იყოს
64	10	حزا	جزا
66	9	باى	باى
109	5 ქვემოდან	قريت	قريب
113	6	ქედამ თო	ქედამთო
"	7	ზენე მან	ზანე მან
114	1 ქვემოდან	گريگ	گريگ
117	11	ბიჯი	ბიჯი
"	8 ქვემოდან	ქე დელე	ქე დერ დელე
"	15	ბე დილო	ბედიდარე
118	9 ქვემოდან	بيای	بيای
173	5	و زيررا	وزيررا**
185	6	هژيرا	هژيرا
186	7	نى	بين
189	4 ქვემოდან	يا ديار	ياد يار
"	3 ქვემოდან	جيھون	جيھون
193	11	شب	شب
"	9	زردشتى	زردھشتى
206	8	نگه گرد	نگه کرد
"	5	ز رازبن	ز رازبر
"	5	بد رود	بدرود
"	3	پاگ	پاک
"	10	و ليک	وليک
248	9	قهقه	قهقه

* 115 გვერდზე, სტრიქონი მე 7, ჰაფიხის დახელების პოეტ ფეთის მიერ გადმო-
 ლებების შესახებ, იხ. კ. გ. ხალეშანის და ვ. ა. ყუკოსკის გრამატიკაში გვ. 83, სტრიქ.
 1. ც): მილიოება.

** გ — გიადზე დაშორებული ასოს მიბმა არ ხერხდება.

წენ.: გვერდები იკითხება მარცხნიდან მარჯვნივ.